ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII ET ARCHIATRI, E. Geddings

NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,

PARS UNDECIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX,
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

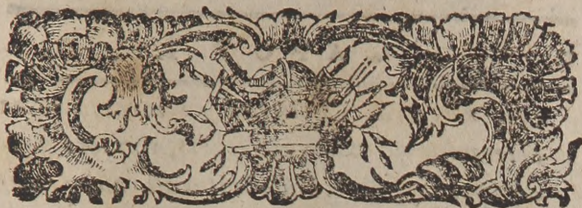
VIENNÆ AUSTRIÆ,

SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXVII.

1767

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

DE FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS.

§. I. II. III. *Febres Intermittentes tres pertinaces, quarum prima, alteraque, quodam Decocto curatæ, sine Cortice Kina; tertia partim eodem, partim Cortice. De triplice tumorum genere, quos febres intermittentes generare solent. De abusu evacuantium remediorum in genere tertio tumorum horum. Duæ Crises indurationis in Hypochondrio sinistro, per naris sinistræ Hæmorrhagiam; imperfectiores tamen, & cum alia crisi metastatica junctæ. Trium harum febrium posterior, tertiana primum fuit, dein quotidiana, ad tertiam usque vi-*

cem recidiva. Quædam de incertitudine determinandi naturam febris, a priore ejusdem paroxysmo. Calor naturali calore major in frigore febrili, cum algore, & universi corporis concussione. Intermittentium quandoque æstus major, quam Acutorum. Suspecta Crisis, quæ per extrema manuum pedumque fit. Kina nonnunquam parva dosi rebellem febrem curat, reseratque certo sensu Obstructiones. §. IV. Omnes notæ febrium intermittentium Methodi recensentur, omniaque auxilia, quæ, ab omni ævo, a Medicis, Empiricisque, ad nostra usque tempora, ad febris hujus curam adhibita sunt. Si qua forte remedia desint, hæc postea facile suas erunt ad classes, hic expositas, referenda. Epicrisis ad singulam Methodum.

§. I. Multiplices adeo sunt, quas Nosocomium, quasque nonnunquam quidam extra Nosocomium casus suppeditant, observationes, ut quid seligam ex illis, quid ordine prius, quid posterius referam, hæream an-

anceps. Exordium tandem hoc anno a Febribus intermittentibus capere visum fuit, 1.mo quia hæ Febres multam sibi vendicant praxeos partem. 2.do quia præcedentibus hujus operis tomis rarius egi de illis. 3.tio quia difficilis sæpe earum Medicina est. Tandem 4.to quia video juniores Medicos, quantiscunque meritis lauream apollineam adeptos, sæpe vacillantes; & an ne forsitan Vulgi Febrifuga, Agyrtarumque Arcana, Methodicæ curæ, quam in schola Medica didicerant, præferenda non forent, anxia mente perquirentes. His universis de causis primum nonnullas Intermittentes Febres pertinaciores, Symptomatibusve graviores, enarrabo; & adjuncta, quam singulis adhibui, methodo medendi, cunctas deinceps medendi methodos ad suas quasque classes referam, & exponam.

Vir quadragenarius, hortulanus, anno 1765. febre intermittente autumnali laboravit; a primo in alterum paroxyſmum quartana, deinceps vero per mediam hyemem uſque tertiana. Die 23. Jan. 1766. me convenit, adhuc tertianarius. Moleſtum patiebatur a febre aurium ſuſurrum, ventris ſuperioris pondus, viriumque defectum. Tempus febrim abigendi ratus, corticem peruvianum non dedi protinus, ſed decoctum admodum ſolvens, quo & febrim, & febris tollere effectus poſſem. Formulam adſcribam, cum poſtmodum ſæpius ejusdem mentio habenda ſit. *Rad. Gram. Taraxaci ā. Lib. jß. minutiſſime conſciſſa, & diu tuſa, coque aqua pura biborio: Colaturæ prælo fortiter expreſſæ Libr. iij. adde: Oxymell. ſimpl. Libr. ß. ſal. polychr. dr. vj. Unciam ſumat quovis biborio.*

Siluit ad hæc febris. At vero tinnitus aurium continuabat, tumor sinistri Hypochondrii dolebat, tussisque matutina vexabat. Iteravi decoctum, jussique bis die ventrem, maxime qua durum, fricaret ante fornacem, unguento composito ex *Ung. martiato* & *Oleo laurin.* ā. *unc. j.*

Elapsis abinde quinque diebus, antiquas quærelas renovavit, febre omnino liber. Indicationi relictæ morbificæ in corpore materiæ satisfacturus, repetivi eadem remedia : sed tormina ventris accesserant molesta. Suspecta hæc sæpe hic. *Citesius*, *Cabagnesius*, *Sennertus*, ex intermittentibus sic natam viderunt Colicam *Pictonum*. Consilio *Baglivii* diuturno florum *Chamomillæ* infuso hæc divici.

Continuatis sedulo his omnibus, materia febrilis a sede, quam in Hypochondrio sinistro occupaverat, & ex

Ventre, quem universum torminibus vexaverat, subduxit sese, Collumque undique deturpavit tuberculis. Sponte hæc evanuere. Mox vero furunculi varias obsident corporis plagas.

Sed aliud quid contigerat notabile. Tumor sinistri hypochondrii remisit quidem, collo sensim tumente; at simul larga admodum *naris sinistræ* hæmorrhagia accessit.

An descripta hæc sæpius ab *Hippocrate* crisis Splenis infarcti? Videtur; sed multiplex hic morbi universi crisis; & quidem Splenis, Hæmorrhagia sinistræ naris; totius autem materiæ morbificæ, tumoribus colli, & furunculis.

Triplicis generis tumorum, febre intermittente oriundorum, naturam distinguimus. Primum genus eorum, qui in Ventre, nec raro in Hypochondrio lævo, nascuntur: nullius illi discriminis; imo ejus genii potius, ut cos-

eosdem exoptaret *Sydenham*. Sic enim agens de Febr. interm. Ann. 1661. . . . 1664. „ Observatu non indignum est, „ inquit, quod cum febres autumna- „ les *teneram ætatem* diu cruciarint, nul- „ la spes sit easdem abigendi, donec „ Abdominis regio, circa Lienem præ- „ cipue, indurari atque tumefieri oc- „ ceperit: iisdem enim gradibus, qui- „ bus hoc symptoma supervenerit, Fe- „ bris etiam fugam meditatur. Ne- „ que ex meliore aliquo Prognostico „ morbum hunc brevi abiturum dixe- „ ris, quam si sedula animadversione „ suboriri hoc symptoma perspexeris. „ *Idem porro in Crurum tumoribus obtinet,* „ *qui in Adultis aliquando spectantur.*

Hoc sic se habere, ut *Sydenham* monuit, quivis experiuntur Practici; quodque de tenera ætate, quoad ventris tumorem scribit, & adulta habet ætas; sed crurum œdema frequentius. Vix

curamus hæc; utpote aut ſponte ad reditum virium, aut levi frictione, diſparentia.

Alterum tumorum genus eſt, quo vir noſter laborabat; quippe quod viſcera vel thoracis, vel ventris, altis infarcit obſtructionibus: quibus debellandis multo ſæpe labore, multoque eſt opus tempore: præcipue quando Icterus, quando Hydrops, quando Rachitis, adjunxerit ſeſe. Huc mirifice eam curam, quæ viro huic adhibita eſt, conferre, experientia plurima conſtat. Quod ſi oppilatione viſcerum maximam partem ſoluta, ſuperſtes ægrum debilitas tenet, Aquæ Marte divites, Mars ipſe, ejusque varia præparata, Cortex Cascariglias, Peruvianus, Tamariſcus, & quæcunque alia ex ditiſſima *Boerhaviana* claſſe ſecundi generis cardiacorum petuntur, hanc debilitatem emendant: potiſſimum ſi

aër,

aër, si regimen, si corporis motus, si frictiones, eundem collineant in scopum.

Tertium tumorum ejusmodi genus illud est, quod neglectis in principio febribus, natisve a febre obstructionibus, materiem irresolubilem, tam alte infixam in visceribus habet, ut in scirrhos hæc cancrosque abeant; ut Icterus niger, isque irresolubilis, nascatur; ut Hydrops sive simpliciter Ascites, sive Cysticus, adjungat se: unde demum ab intermittente febre via ad lentam sternitur, calamitosamque sæpe mortem.

Hoc in statu nihil vitam, tolerabiliorem alias, diuturnioremque, reddere calamitosiorem, brevioremque consuevit, quam multus evacuantium usus. Vel enim nihil, vel parum, vel multum, operabuntur. Si multum, vires prorsum demunt, quandoque in

indomabilem causam non agunt; interea dum humores minus pravos, qui vitam sustentassent, attenuando corrumpant. Si vix, aut nihil, hæc remedia evacuent, dissolvunt humores tamen, causamque hydropis adaugent. Cap. 2. luculento exemplo hoc confirmabitur.

§. II. Anni 1765. Dec. 3. juvenem 18. ann. suscepimus intra Nosocomium, cujus en historiam. Improbo labore dimidii anni, victu autem miserrimo, incidit demum in febrim quotidianam, cujus id singulare, quod frigus 12. ferme horas duraret, tumque demum ardor subsequeretur & cephalagia.

Hanc febrim octiduo passus, narrat se septies sursum, quaterque deorsum, ab assumto Emetico, multa ejecisse, nono morbi die venam sectam esse, nariumque subsecutam hæmor-

morrhagiam; omnia autem citra vel minimum morbi levamen.

Die 15. morbi Libra ſeſquialtera vini, aqua commiſti, pota, frigus febrile domari conatus, incidit mox in Dyſenteriam quatuor dierum: qua Rhabarbaro ceſſante, æſtum immoderatum frigoris loco experiebatur.

Suſcepto in Noſocomio valida febris advertebatur, pulſus durus, anxium pectus, cephalalgia vehemens, calor 103. graduum in Thermometro *Fahrenheitiano*. Unde ſanguinis unciæ X. de brachio dextro eductæ ſunt. Moxque denſam cruſtam ſanguis utroque formavit in vaſculo. Febris vere Paracmaſtica, quarto exinde die, ſine ſpectabili aut perturbatione critica, aut evacuatione, ſic ceſſavit, ut diu poſt levis febricula ſupereſſet, dolorque in lævo Hypochondrio multum vexaret.

An-

Antiphlogisticæ Methodo Febris acuta cesserat.

Ab 8. Dec. ad 11. admodum vibrans in pulsu motus observatur, cum Hæmorrhagia unciarum duarum, naris quidem utrinsque, sed sinistræ potissimum, mane; vespere denuo solius naris sinistræ, sesquiunciæ. Pulsus Dicrotus, *Solano* narium hæmorrhagiæ index, observabatur nunquam; sed, ut monui, pulsus mire vibrans, nunc utroque in carpo, nunc in alterutro magis, integro biduo fere.

Critica igitur solutio, ut in priore ægro, ita & in hocce, animadversa est, ast imperfecta: cessavit namque lateris sinistri dolor post hæmorrhagiam narium, potissimumque sinistræ; at vero ex hoc tempore quærelæ perpetuæ exaudiuntur doloris in Hypochondrio dextro, qui ad noctem ingravesceret, junctumque sibi molestum ha-

haberet ardorem. Dolor porro iſte, ardorque, ad finem menſis uſque, regularem paroxyſmum 3. 4. horarum quavis nocte obſervarunt.

Remedia hoc tempore mutari ſæpius oportuit. Antacida quandoque danda erant, quod manifeſtum Ventriculus teſtaretur acorem: nonnunquam antihelmintica, quod vermium præſentiam cum peſſimus juvenis victus, tum præſentia quædam Vermium Symptomata, innuerent. Nulli tamen prodierunt.

Nec dolorem ardoremque varii generis Epithemata, Cataplaſmata, Unguenta, Emplaſtra, vel hilum temperarunt. Bilis autem defectum, obſtructionemve, quam alba atque argillacea excrementa indicabant, Sapo venetus cum Aloës tantillo, paucorum ſpatio dierum emendavit.

Anno 1766. a 1. Jan. ad 13. usque, cepit pomeridiano tempore frigere, horæ, bihorii, ultraque spatio, rarissime notabili aliquo subsequente calore. Sic ut ob paroxysmum mediam post noctem, huncque pomeridianum, Febris esset quotidiana duplicata. Cortex necessario nunc indicatus, appetitum restituit quidem, diurnumque paroxysmum fregit, at vero nocturnum minime; qui constanter frigore bihorii, calore, ardore, dolore dextri hypochondrii, per aliud bihorium vexabat. Fracto quinimo diurno per corticem peruvianum insultu, lenta febricula, magna cum inquietudine, successit.

Interim quam demum morbi sedem figeremus, ancipites fluctuabamur. Hepar affectum esse, cum indicare locus, tum alba argillaceaque excrementa innuere poterant; at bilis restituta functione, nihil eo in loco mutatum fuit.

fuit. Ventriculus acore affectus videri poterat, vermibusque venter; sed idonea ad hæc remedia incassum data erant. Et ut Symptomata nos de sede naturaque morbi certiores non fecerant, multo adhuc minus Viscerum situs: quem adeo varium, adeo sæpe alterum pro altero collocatum, olim deprehenderamus, ut convicti essemus, nos in vivo homine situm viscerum sæpius non, nisi conjecturando, assequi. Id saltem patebat, juvenem duram suam, ac miserabilem vitam, impune non gessisse; gravemque atque pertinacem in eo latere, quæ miram hanc febrim aleret, ingeminaretque, adesse originem.

Quapropter die 16. Jan. cepi ipsi dare Decoctum saturatissimum graminis, &c. ut ægro priori; Epigastriumque bis die inungi, ac fricari curavi, unguento quod ex ung. Arthanitæ & Martiato ā unc. j. Gumm. ammon. aceto

to ſoluti dr. iij. compoſitum erat. Quod unicum remedium internum externumque, diutiſſime autem continuatum, frigus nocturnum alterna primum nocte, tandem integrum, ſuperavit; paulatimque primo dolorem, poſtmodum ardorem, fugavit. Sub hac cura rediit adhuc album atque argillaceum excrementum; continuato tamen remedio brevi evanidum; cum alvo tandem terna quaternaque ſingulo die, torminoſa ſæpe, nunc liquidiore, nunc compactiore, ſemper autem flava, pulcre curatus eſt; ſic ut 15. Febr. ædes maternas repeteret, Decoctoque ibidem per Menſem adhuc uſus, firma atque robuſta valetudine frueretur.

§. III. Ruſticus 18. annorum, gracilis, temperamenti bilioſi, in pueritia tuſſi convulſiva, diuturna admodum, male habuerat; exinde vero ſaniſſimus, corpus jam ante ætatem obfirmatum, at-

atque induratum, rustico, labore, habebat. Medio Junio proxime elapso, febre tertiana sic corripi ceperat, ut priores tres paroxysmos hora 9. matutina experiretur, reliquos quinque ad 3. in aurora. Frigus 3. aut 4. imo semel 6. horas, cum sensu interni externique algoris, universique corporis concussione durabat; calor molestus, haud vehemens tamen, simile fere temporis spatium emetiebatur. Unicum vero symptoma, toto tempore febris, valida scilicet ac sicca tussis, frigoris æque quam caloris tempore, vexabat ægrum: cæterum nulla unquam cephalalgia, nullæ nauseæ, vomitusque, non Ventris tormina, nec ullum consuetum febrium intermittentium Symptoma, affuerunt. Febris vero paroxysmo absoluto, Cephalalgia oboritur, quam in noctem usque patitur, si lecto inhæreat; brevi vero amittit, si exsur-

gat. Absoluto paroxysmo, mox fames adest, & urget; totoque die intercalari sanissimus, summo cum appetitu comedit, digerit, & naturaliter quotidie egerit.

Rogatus nullisne esset medicamentis usus, respondit pulverem a Chirurgo datum in primo paroxysmo fuisse, qui nihil operaretur: die autem post primum paroxysmum libero Electuarium sumsisse, quod bis vomitum, bis movisset alvum. Tandem, sexto paroxysmo ingruente, a vetula spiritus vini haustum, multo cum pipere, propinatum esse, cum ea tantum mutatione, ut frigus pro more adesset, eique solito intensior calor succederet, septimus autem & octavus paroxysmus more solito pergerent.

Sanus autem, si quis unquam, se nobis stitit altera ab octavo insultu die, petiturus auxilium. Ipso autem

hoc

hoc die hora matutina nona, ea scilicet hora, qua tres priores paroxysmi adorti erant, febris rediit; ab eodemque die, eadem præter propter hora, quotidie adfuit: sic ut 9. Julii, dum suo de pago rediisset, eundem in ipso *novo* quotidianæ febris insultu videremus. Insultus porro hi nullo modo differrebant ab iis tertianæ; tussis in utrisque molesta, cum absentia quorumvis aliorum febris symptomatum, cum Cephalalgia post absolutam febrim, quæ pro more jacenti diu perstabat, surgenti vero exulabat brevi; cum appetitu mox a febre valido. Unica tamen hæc observata disparitas, quod licet in utraque fere æquale esset caloris frigorisque tempus, tempus tamen durationis universi paroxysmi febris quotidianæ dimidium tantùm esset ejus, quod Tertianæ expleverat paroxysmus. His bene consideratis,

febrim in quotidiana æque diuturnam patiebatur, sed jam in duas divisam: in tertiana octo horarum, horarum quatuor in quotidiana.

Hic attente omnia consideranda sunt. Quæret forte quispiam an, a datis ad Tertianam remediis, Tertiana in Quotidianam transierit? Sciat autem is Quotidianæ Paroxysmum jam adfuisse, antequam misturam diluentem, atque attenuantem quam ad Tertianam dederam, degustasset. Hanc ille posthac in Quotidiana, post paroxysmum, sine ulla morbi mutatione assumsit.

De industria noto quosvis hujus quotidianæ Febris Paroxysmos eorum simillimos fuisse, qui Febrim Tertianam constituissent; eo quod Medici nimis universaliter videantur differentias, ut vocant, essentiales, inter utriusque hujus intermittentis febris paroxysmos,

ag-

agnoſcere. Notavi pariter horas invaſionis ſinguli paroxyſmi utraque in febre; quia etiam juſto generalior eſt eorum aſſertio, qua ab ipſius primi paroxyſmi invaſionis hora, dieique tempore, internoſci doceant, cujusnam generis intermittentis futura hæc febris ſit. At vero nos & in hoc juvene, & in innumeris aliis, talem obſervavimus horum ſignorum inconſtantiam, ut lex firma ex ejusmodi obſervatis condi nequeat: ſed de hac quæſtione poſtea latius.

Juvenem tunc in Noſocomio detinui, uſque ad Auguſti finem: ſic ut quæ nunc enarrabuntur, ſub noſtro contigerint conſpectu.

Quotidiana hæc febris novem conſuetos paroxyſmos abſolvit; in decimo vix levem percepit admonitionem æger.

Obſervavimus *momento* ante paroxyſmum nonum, & levem illum deci-

mum, juvenem cum pulsu lento, plено, forti, pancratice valentem: Frigoris invadentis momento eundem conqueri, deque Viscerum suorum conquerentem algore. Solus apex nasi, non lobi aurium, nec frons, nec genæ, nullaque pars externa universi corporis, frigebant attactu, quantumvis de eorundem frigore vehementer conquereretur. Ipsumque Thermometrum Fahrenreitianum gradum 101, scilicet 4. 5. 6. gradus caloris supra naturalem, signabat. Pulsus interea æqualis, fortis, naturali ejus modice tantum celerior. Vix læsa Respiratio.

In termino illo, qui finis frigoris est, principiumque caloris, calor thermometri idem fuit. Respiratio tunc celerior fortiorque.

In æstu febrili notabat Thermometron 104. gradus, qui in multis acutis nec major esse, nec diu tantus persta-

re

re folet. Pulfus jam vix eo celerior, qui in frigore febrili, fed paulo fortior.

An frigus unice a minore attritu? Unde ergo tanti frigoris perceptio, tremor, concuffio, quando calor, thermometro exploratus, aliquot gradibus calorem tranfcenderet naturalem?

Medicamenta autem data ipfi hæc fuere. In frigore febrili bibit fingula hora calidum vafculum decocti *Avenæ*, cujus binis in libris manipulus florum *Sambuci* infufus, ac Mellis puri unciæ duæ commiftæ erant; idemque in fubfequente æftu continuavit: Paroxyfmo autem abfoluto, evacuavit quotidie Libras duas *Aquæ avenæ*, miftas cum unciis duabus *Rob. Sambuci*, & dragma *Nitri puri*. Continuavit hoc ultimum remedium diu a ceffante jam febre, eo quod levior Ventris durities, quæ fub febre

quotidiana percipi ceperat, hujus ſub uſu diſparere deprehenderetur.

Liber itaque a febre Ruſticus, integra videbatur frui ſanitate; id unice alienum a ſanitate habens, quod pro læte rubicundo colore, qui, ipſo, ejusque fratre, teſtibus, vultum in ſanitate ornaverat, color nunc conſpiceretur ferme ićtericus, quamvis cæterum nulla ſigna Ićteri adeſſent, jamque omnino molleſceret Venter.

Ceſſante febre hac, mox arena copioſa, & in urina, & ad vaſis latera, obſervari cepta, multoties poſthac in urinis comparuit, flava aliquando, potiſſimum autem ſubrubra.

Contigit autem, quotidiana febre penitus ceſſante, ut juvenis perciperet dolorem in parte pulpoſa pollicis pedis ſiniſtri, nec niſi tertio die eandem indicaret nobis. Parvum tumorem tunc vidimus, ſuppurantem. Criſin

for-

forte naturam huc versus molientem suspicati, cataplasmate emollivimus eum, biduoque post aperuimus. Effluente vix semicochlearis quantitate puris, totum mox consolidatum fuit. Unde accidens quidem illud, criticum autem minime fuit: οὐδὲν γὰρ ὀλίγον κρίσιμον *Galenus* dixerat; & quæ sequuntur, id confirmant.

Si tamen criticum naturæ molimen fuisset, suspecta hæc crisis fuisset. *Coacarum No.* 68. damnaverat *Hippocrates* critica ad extremas manus pedesque conamina. Τὰ, ἐν χερσὶ, καὶ ποσὶν ἐρυθήματα ὀλέθρια. Et *Epid.* 2. apud *Foësium* 1003. „ Quemadmodum „ Timenei sorori, ex valido morbo „ quid ad digitum abscedebat: οὐχ „ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νοῦσον; sed quia di„ gitus non erat locus aptus ad exci„ piendam materiam morbificam, re„ cidivam femina passa est, & periit.

„ Et *Epid.* 4. *pag.* 1131. „ Undeci-
„ mo die, bono, critico, ad dextræ
„ manus digitum majorem inflamma-
„ tio, ſeptimoque poſt abſceſſum die
„ mors. „ Miſerrime morientem vi-
dit *Ill. Præſes* hominem, cui Pleuriticus dolor tertia morbi die in extremis pedibus reſediſſet. Nunquid loca hæc nimis cum tendinoſa, tum nervoſa, quam ut acrem morbi ferant materiem? An defectu cellulofitatis ſufficientis non poſſunt hæ partes morbi copioſam locare, transmittereque materiem? Quæcunque ſit hujus obſervati cauſa, obſervatio facta confirmataque ſufficit nobis. Sin tamen exempla proſtent hominum, poſt ſimiles criſes ſanatorum, admittimus ea libenter; cum vel ſub ejusmodi critico molimine, Natura viis aliis eliminaverit tunc id, ad quod eliminandum extremitates digitorum ineptæ fuiſſent; vel caſus rariſ-
ſimus

ſimus exiſtat, qualem *Ill. Præſes cap. de Pleurit.* deſcribit. Sed rariſſima exempla non deſtruunt Naturæ & *Hippocratis* leges, quæ, id, quod ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ contingit, continent.

Interim nos dolentem juvenis pedem ad maturationem, ſeu potius ad exitum materiæ diſponentes, nemo condemnet. Noſtri enim officii eſt, ſi v. g. ad Coxam, ad Oculum, aliave *inidonea* loca, morbi materies copioſa jam adeſt, ſuaque turgeſcentia immanes creat dolores, exitum ipſi parare quantocyus, ne moram trahendo deſtruat, quas obſidet, partes.

Sed e diverticulo in viam. Conſolidato brevi hoc ulcuſculo, color manſit fuſco-flavus. Inquietus de illo, exploravi, quid ſolvens noſtrum Decoctum, quod priori & alteri ægro profuiſſe ſupra conſtitit, hic efficeret, media ejus uncia ſingulis horis data.

In-

Interim die nono ab ultimo paroxyſmo elapſo, inopinato contigit, ut juvenis noſter, mox a levi ac frugali prandio, quod ad undecimam antemeridianam in Noſocomio datur, frigore per horam, perque alteram horam calore, corriperetur; conſueta Cephalalgia ſubſequente.

In frigore febrili thermometron gradum caloris naturalis præter propter notavit, gradum ſcilicet 95. Orto vero calore febrili 101. gradum, ſummoque in æſtu gradum 105. Pulſus in frigore celer, vix fortis; in calore non celerior, ſed fortior.

Finito toto intra bihorium paroxyſmo, dolor capitis duas adfuit cum dimidia horas. Poſtquam appetitus rediit, cum cæteris optimæ ſanitatis ſignis.

Altero die ad meridiem brevior leviorque paroxyſmus. Porro utitur, ut

ut olim, in frigore febrili infuso suo florum Sambuci, & extra Paroxysmum Decocto solvente, nudius tertius præscripto.

Tertio die insultus gravior. In sesqui alterius horæ frigore thermometrum notavit gradum 101. in calore autem vix integræ horæ gradus 106.

Ad eandem circiter horam febris quotidie rediit, corpus in apyrexia sanum relinquens, usque ad Paroxysmum xviii. Eo autem absoluto, æger nocte vix dormivit, anxius fuit, saporemque veluti putridorum piscium conquestus est. Unde ad 8. matutinam sumsit unc. iiß. *Aquæ Laxativæ Viennensis*, pariterque ad horam 9. Hora 11. inde alvus compacta copiosa, & hora dimidia post laxa alvus, in frigore febrili adhuc ter, bisque post febrim. Frigus sub actione purgantis trium tan-

tum-

tummodo horæ quadrantum, vix ullus calor.

Sequenti die vix obſervata febris: nulla febris die tertio, quarto, quinto, ſexto. Recidiva igitur quotidiana febris ceſſaſſe videbatur perturbatione purgantis.

Sed color icтericus interim perſeverabat. Proſequebatur ob id accurate Decoctum in 22. diem.

Septimo autem apyrexiæ die febris quotidiana tertio rediit, trihorio poſt prandium, atque ita ad eandem fere horam quatuor ſibi ſubſequentibus diebus: ea tamen cum differentia, ut ſolum frigus, vix ullus calor, adeſſet; quæ quo demum pacto ceſſaverit, mox patebit; præmiſſis aliquot obſervationibus.

In omnibus octodecim Paroxyſmis Recidiva primæ quotidianæ thermometrum ſemel, ut monui, gradum 95. notavit, cæterum vero ſemper 99. aut

100.

100. aut 101. Igitur ægro algorem internum, corporisque molestam a frigore concussionem, amare conquerente, calor fere semper 4. 5. gradibus fuit naturali major. In summo calore thermometrum gradum 104. 105. 106. 107. 108. signabat; quales gradus vix unquam, nisi paucis admodum horis, febres acutæ, peracutæ, acutissimæque, notare consueverunt. Patet inde intermittentes febres magnam in solidis, fluidisque, inducere mutationem, lentos humores coquere quidem, ac vasa, certo modo inertia, stimulando animare, debitumque in motum sæpe excitare posse; verum quoque humores aut nimis dissolvere, aut difflatis subtilioribus, inspissare; fibrisque, quæ, quo agant, non stimulo, sed restaurante cardiaco indigeant, summam flacciditatem, invincibilemque atoniam facile conciliare. Cum id tot exem-

pla confirment, limitato ſane ſenſu vis intelligenda proverbii eſt : *De intermittente*, ac præſertim de *Quartana*, *non ſonat Campana.* Unde & regula petenda eſt, intermittentem febrim aut linquendi ſibi, aut abigendi ; ut mox patebit.

Sitis in paroxyſmis his , frigoris tempore maxime , intenſa ſic, ut bihorii ſpatio Libras 4. 5. 6. infuſi ſui evacuaret.

Notavi ſuperius Paroxyſmos tres priores Tertianæ febris hujus juvenis ad 9. matutinam, quinque poſteriores ad tertiam in aurora invaſiſſe. Quotidianam primam exacte ſervaſſe horam nonam matutinam, quæ non ultimorum, ſed priorum Tertianæ Paroxyſmorum erat hora invaſionis. Quotidianæ vero Recidivam priorem adortam juvenem ad meridiem eſſe, primo quidem mox ubi pranſus eſſet, reliquis autem diebus ſine prægreſſo prandio.

Tan-

Tandem conſtitit Quotidianæ Recidivam alteram bihorio trihoriove ſerius invaſiſſe. Confirmant hæc, quæ ſupra monui, de incertitudine genium febris, naturamque determinandi, ex tempore primæ invaſionis.

In hac demum altera Quotidianæ recidiva, ſeu intermittente febre quarta, laſſitudo perpetua animadvertebatur, virium notabile appetituſque decrementum, nocturni ſudores, inſomnia, inquietudines tantæ, ut, ne tandem hæc febris cum corpori noxia foret, tum morbos inferret alios, juſtam nobis incuſſerit formidinem. Siſtendam ergo arbitrati, dedimus ægro dragmam Corticis Peruviani ad 6. veſpertinam; alteram dragmam ad 10., tertiam ſequenti mane ad 6., & ultimam ad horam primam pomeridianam. Febris nec eo die, nec ſequentibus,

ad assumtam quotidie mediam Chinæ unciam, unquam rediit.

Stupenda autem erat, quam a primo die assumti Corticis observabamus, mutatio. Mox enim vires exsurgebant, redibat appetitus, animus erigebatur, bona alvus, bonæ urinæ, eæque nonnunquam pulcre hypostaticæ, comparebant; & quod maxime notabile, pertinax subictericus color sensim disparebat, intraque decem dies plane aberat. Sic ineunte Septembri perfecte sanus Nosocomio exivit, corticem per unam, alteramve septimanam adhuc sumturus. Domi suæ continua sanitate fruitur hucusque.

Numquid Cortex Chinæ, febrim virtute febrifuga tollens, simul sua restaurante facultate Systema biliosum emendavit, ut remediis solventibus æger postmodum non habuerit opus? Videntur ejusmodi existere casus: sed ne nos iidem

iidem justo audaciores reddant, caveamus. Omnino enim credibile videtur Decocto resolventissimo, quatuor prope septimanas usurpato, Viscerum ac potissimum Jecinoris, multum reseratas obstructiones fuisse, ut demum superveniens virtus chinæ roborans, opus reliquum absolverit. Febris enim Tertiana, Quotidiana deinde bis recidiva, & cutim pertinaciter defœdans subictericus color, non merum, non simplicem, non causa materiali carentem, febrilem motum notabant, sed vitium quoddam jecorarii Systematis, quod primo virtute solventis remedii multum emendatum, demum penitus vi restaurante Corticis devictum est.

§ IV. Plures profecto ejusmodi historias elapsus proxime annus Academicus suppeditavit: verum cum earum relatio fastidiosa forsan prolixitate displiceret, sermonem abrumpo, meque

ad necessaria quædam Corollaria converto; quæ suggessit varia methodus febres intermittentes curandi, & ab aliis, antequam ægri ad nos venirent; & a me, postquam curæ meæ traditi essent; adhibita.

Methodos has varias, divisas in hæc, quæ fieri in paroxysmo oporteat, & in illa quibus extra paroxysmum opus sit, optimus *Boerhaave* compendioso recenset *cap. de febr. interm.*

In frigore febrili vult *ut aperientibus, solvis, alcalicis, mineralibus, diluentibus, oleosis, blandis, calore, motu, fotu, frictione*, utamur; hunc in finem dedimus ægris nostris infusionem calide potandam florum Sambuci in aqua Avenæ, cum melle & nitro; in calore autem *Aquosa, calida actu*, commendat, *cum subacidis aperientibus nitrosisque permistis, vel & Cichoraceis, similibusque blandis aperientibus, quiete.* Tandem sudoris tempore

pore prodest *Ptisana vinosa, jusculis carnium, decoctis temperatis, sudori urinæque reddere materiem; sicque hæc non vi caloris, medelæ, stragulorum, exprimere, sed copia aucta promovere, quam blandissime & diu.* Quæ æger noster ultimus in frigore febrili sumserat, cum in brevioribus ejus paroxysmis quoque prodessent, caloris, ac sudoris tempore, continuavit eadem. Mutamus hæc in aliis, prout ægri mutatione opus habere videntur.

Quæ autem extra febrilem insultum facienda sunt, sic enarrat: Primo quidem Emeticum dandum: *Quin abundanti colluviei in primis viis . . . vomitorium sæpe prodest tollendæ, dando ante Paroxysmum eo spatio, quo ante hunc effectum præstet. Id faciendum cognoscitur ex victu, morbis, symptomatibusque prægressis, nausea, vomitu, ructu, tumore, halitu, sordibus linguæ, gutturis, palati; anorexia, amaro-*

re oris, vertigine tenebricosa : & absoluta operatione dato opiato sedatus ante febrim tumultus sit.

2. Purgans; quod vir magnus iisdem cum indicationibus, tum cautelis, quam Emeticum, dandum censet.

3. Suadet utrumque hoc remedium minus evacuandi, quam stimulandi, scopo. *Ut & prodest idem dum stimuli instar movet utrumque.* Utrumque autem repudiat, deficientibus his binis indicationibus. *Aliter nocet*, inquit, *dum debilitat, liquidissima elicit, digestiones hic imprimis necessarias, turbat, sicque diuturnitatem morbi, vel & mortem producit.* Dura, sed vera, in eos sententia, qui emetico, & purgante, vel alterutro, omnem intermittentem febrem aggrediuntur!

410. Sudorifera. *Frigus & febris sudorifero hic tollitur sæpe, dum aliquot ante tempus cognitum futuri paroxysmi horis,*

li-

liquido aperiente, diluente, leviter narcotico, repletur corpus ægri: deinde una hora ante malum excitatur sudor, & continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxysmi elapsæ sint horæ.

5to Venæ sectionem; quam non nisi *casu* prodesse statuit.

6to Tenuem, exactamque diætam, *casu* tamen unice proficuam.

7mo Corticem Peruvianum: *Si autem febris autumnalis vehemens, corpus ex ægritudine debile, morbus jam aliquo tempore duravit; neque adsint signa internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obstructi admodum hujus illiusve visceris, cortice peruviano abigetur.*

8. Epithemata, & Epicarpia.

9. Inunctiones spinæ dorsi.

10. Adstringentia epota.

Commentari hæc decem curationis capita animus neutiquam est, cum exstent consummatissimi Illustrissimi Præ-

ſidis in hæc commentarii: lubet autem univerſam praxim percurrendo, examinare in quavis ſive Methodo, ſive Empeiria, quid boni, quod imitere, inſit; quid mali, quod evites; quid ineptum, quod abjicias; quid demum periculoſum, quod damnes. Recenſionem hanc junioribus medicis, quibus hæc ſcribo, utilem fore puto.

Ordinem inverto, inchoaturus ab Articulo ſexto, qui de tenui exactaque Diæta agit. In quavis enim indicatione ea, quam vitalem vocant, perpetuo obtinet principem locum.

Igitur *Primo*, ad febrim intermittentem curandam, Authores quosdam Diætam exquiſitam atque tenuem commendaſſe meminit *Boerhaavius*. *Celſo* referente *Heraclides Tarentinus* hanc diætam vehementer commendaverat; ipſeque *Celſus*, licet *Heraclidi* hac in re non aſſen-

assentitur, videtur primis 14. diebus, tentasse eandem.

Hippocratem hujus sententiæ non fuisse, prima Aphorismorum sectio fidem facit: *Tulpius* Quartanariis functam fuisse exemplis evicit: *Boerhaavius* casu tantummodo profuisse narrat.

Illud interim verum ab altera parte est, pleniore Diæta homines non raro impetus febriles augere, ipsamque perpetuare febrim; nec facile curari eos, qui suos liberos a febre dies epulando, commessandoque, transigunt: regula ergo statuenda est, ne in alterutrum inclinando quis peccet.

In omni seu acuto, seu chronico morbo, indicatio vitalis cæteris prævalet indicationibus. Si vires vel copiosiore nutrimento, quam digerere subigereque queant, opprimantur; vel si debiti defectu nutrimenti satiscant; merito veremur, ne morbus na-

turæ prævaleat, ſuccumbatque ægrotus. Quamobrem, ſi bene appetat ille, ſi bene digerit, egeritque, Victu utatur eo, qui ad has facultates conſervandas requiritur. Viribus ſic manebit aptus, qui crudam morbi materiem concoquat, expellatque concoctam. Sanus ſi laute, ſi multum, comedere conſueverat, plura utique illi erunt, quam iſti, qui tenuius, concedenda. Qui bis ter comedere, dum valebant, ſoliti, etiam his ob conſuetudinem conſulendum: plus hyeme, ob majorem voracitatem, quam æſtate: plus hominibus nationis voracioris, quam illis, qui frugalioris ſunt. *Et quibus ſemel, aut bis, & plura vel pauciora, & per partes,* (offerri conducat) *videndum. Concedendum autem aliquid & conſuetudini, & tempeſtati, & regioni, & ætati.* Aph. Sect. 1. n. 17. Ipſaque tota hæc ſectio pulcherrimas regulas

gulas continet, quas secuti Practici, ordinata recte Diæta morbi curationem promovebunt.

Peccant itaque adversus has *Hippocratis* leges, morbosque pejores periculosioresque reddunt, qui nihil nisi tenuem diætam crepent, ne ægri morbum, ut ajunt, nutriant. *Hippocratis* præcepto, & exemplo, ægris nostris, febre intermittente laborantibus, alimenta damus talia, tanta, totiesque, quam & consuetudo, & facilis eorum tolerantia, concedunt. Sin vero pluribus assueris jam præ vi morbi viscera iisdem ferendis non sint, nos, & præparatione tenuiore, & parciore quidem, sed frequentiore exhibitione, id reparare ac supplere conamur. Ægris, qualis noster juvenis erat, carnes teneriores, olera, levia farinacea, quibus a puero assueverant, vinique modicum, quo vix carere nostrates que-

unt,

unt, concedimus, quamdiu viſcera hæc commode ferunt. Contrario autem modo in Noſocomio fit, ſi homines paucioribus, tenuioribusque aſſueti ſint, ne majore ſolito copia Viſcera onerentur. Ceterum hac elapſa adhuc æſtate Medicinæ Auditores viderunt languentem, acuto in morbo, Coctionem, cauta plenioris victus conceſſione ſic emendatam, ut brevi morbus ad Criſin aptaretur; qua inſtante, ad ejusdem aureas *Hippocratis* leges, nonnihil iterum de hoc victu pleniore detrahebatur. Cæteroquin id quod *Tulpius*, ut ſupra memoravimus, idem quivis advertere Practici, exquiſitiore Diæta ægrorum vires ſic minui, collabique, ut coctioni impares in morbum cum pejorem incidant, tum protractiorem.

Secundo *Emetica* laudantur. Eaque alii exhibent remoto admodum a fu-

turo

turo paroxysmo tempore, ut diu compositus sit, qui corpori inde concitatus fuerat, motus: alii, ut hic monet Celeberr. *Boerhaavius*, paucis ante Paroxysmum horis; quo morbi materiam turbent sic, ut exquisitam intermittentem febrim pertinaciter non perpetuet.

Hippocrati sane ignotum consilium non fuit. Libro de *Affectionibus* pag. apud *Föesium* 520. Si autem *quartana prehenderit*, inquit, ἢν μὲν ἀκάθαρτος ᾖ, *siquidem impurus fuerit, primum quidem caput purgandum, & tribus aut quatuor interjectis diebus* φάρμακον διδόναι ἄνω, κατ' αὐτὴν τὴν λῆψιν, medicamentum sursum evacuans exhibendum est sub ipsam febris accessionem. *Celsus*, & apud Celsum *Asclepiades*, idem suadent.

Salubre *Hippocratis* consilium imitati quivis sapientes Practici sunt, *ubi impurus æger erat*. Est duplex hic notan-

tanda impuritas: altera est ea, in qua jam ante morbum viæ primæ sordibus scatent; altera quando, etiam citra has prægressas sordes, ea febris epidemicæ intermittentis constitutio est, ut fere semper quid corruptæ bilis ad præcordia colligatur, qualem *Sydenham* Sect. 1. cap. 5. descripsit. Ast vero tertio præter ejusmodi impuritates *Boerhaave* emeticum laudat, quatenus stimulando moveat materiam febrilem, turbet eandem, confundatque; quo, fracto febris impetu, exquisita ipsa, diuturnaque, desinat esse.

Triplex hæc Emeticorum indicatio Medicos movit permultos, ut fere nunquam curam febris intermittentis, nisi ab Emetico, inchoarent, & bis, ter, pluriesque repeterent, suamque in curandis intermittentibus febribus ubique jactarent felicitatem. Et ut Expertissimus *Thomson* in Tomo 4. Act.

Edimb.

Edimb. ſortunatam ſuam 20. annorum Praxin laudat, qua Emeticum det eo frigoris febrilis momento, quo æger primas nauſeas experitur; aut ſi non in frigore, ſaltem mox ad nauſeæ in calore principium; ita innumeri alii hanc methodum, tanquam præſtantiſſimam, commendant, laudant, obſervant.

Hæc tamen *Hippocratis* conſuetudo non ſuit, non fuit animus. Cur enim monuiſſet adeo circumſpecte non eſſe dandum, niſi hominis id poſceret impuritas, Emeticum? Nec veretur *Sydenhamus* inter febris protractæ, imo lethalis cauſas, Vomitoria referre. Ipſeque *Boerhaavius* datum Vomitorium præter tres datas indicationes *nocere* ait, *dum debilitat*, *liquidiſſima elicit*, *digeſtiones hic imprimis neceſſarias*, *turbat*, *ſicque diuturnitatem morbi*, *vel & mortem producit*. Hinc toties Practicorum Libri;

bri; hinc toties nos, hujus Methodi universalitatem lugemus.

Ubi vero id dandi vera indicatio est, ut detur brevi ante Paroxysmum, Votorum pluralitas est. Sub ipsam accessionem ab *Hippocrate* datum jam vidimus. *Amatus Lusitanus*, qui multas eo modo feliciter patratas a se curas jactat, *hujus Evacuationis*, inquit, *die paroxysmi ratio assignatur talis, quia commotione agitata materia, facilior ad expulsionem redditur: quam divinus Senex contemplatus in Quartana, die paroxysmi, pharmacon dare mandat.* Adstipulatur *Forestus* quoque *Libr.* 3. *de Febribus*, *Quidam*, ait, *in initio hujus febris vomitum provocant, & ante paroxysmum, vel initio paroxysmi: hujus remedii tanta vis est, modo recte instituatur, ut multi hoc unico præsidio convaluerint.* Dabat *Thomson*, ut vidimus, illud quoque in frigore, aut calore, ad primas nauseas: *Sydenham*

vero

vero & *Boerhaave*, videntur in suæ quisque nationis dispositione id notasse, ut si dandum emeticum esset, illud daretur adeo mature ante futurum insultum, ut turbatio corpori inde nata sedari paregorico posset, priusquam adesset accessio. Hinc nulla regula generalis est. Observatio regionis, tempestatis, temperiei, ætatis, sexusque, adeo ab *Hippocrate* commendata, regulam determinat.

Tertio *Purgantia* laudantur. *Hippocrates* ea conditione, ut supra, Vomitorii, ita & hic Purgantis, extitit laudator. Et primo quidem in eodem Quartanario, cui ob impuritatem docuerat emeticum dandum esse, *rursus*, inquit, *aliquo intervallo interjecto, aliud Medicamentum deorsum purgans*, ἐν αὐτῇ τῇ λῆψει, *in ipsa accessione, dandum erit.*

Subjungit autem mox hæc de Tertiana febre; in qua nullum emeticum suasit; *cum febris tertiana detinuerit, si impurus tibi æger videatur, quarto die medicamentum purgans dandum est.* Φάρμακον hic simpliciter dixit, non addendo ἄνω vel κάτω; unde quidem Emeticum æque, quam purgans, quis forte intelligeret; verum cum, notante *Galeno* pluribus in locis, *Hippocrates* nihil ad φάρμακον vel ad φαρμακέυειν addendo, Purgans alvinum intelligat; cumque *Foesius* diserte notet, hanc ejus significationem in confesso esse apud omnes, qui vel minimam habent ejus dictionis notitiam; certo videtur hic de alvina purgatione *Cous* locutus. Repetitque idem de Tertiana præceptum iisdem pene verbis *Libr.* 2. *de morbis.*

Intentione itaque *Hippocratis* in Emetico, & Purgante dandis, eadem existente, condemnantur consequenter

omnes,

omnes, qui quacunque intermittente in febre Purgante opus esse contendunt. *Sydenham* & *Boerhaave* limitarunt cum *Hippocrate* usum purgantis; ultra citraque hos limites utrique condemnarunt idem. Equidem *Sydenham* in intermittente autumnali, cum æger a datis quadrihorio ante paroxysmum remediis sudatoriis jam sudaret, dabat scrupulos duos, *Pil. coch. Maj.* in Mistura spirituosa; ut sudare pergeret; non autem proprie sic egit purgandi scopo, *verum ut binis illis contrariis sudandi & dejiciendi motibus, eodem tempore excitatis, paroxysmi processum confunderet, atque interturbaret*: de qua methodo postea pluribus. Unde demonstratum est *Sydenhamum*, non minus quam *Boerhaavium*, purgantia in intermittente febre condemnasse, nisi quando corpora omnino impura essent; quo unico in casu *Hippocratem* purgantia lau-

danc, citatis ejusdem textibus constitit.

Confirmatur hoc ex eo, quod cum docuisset impura corpora purganda esse, deinceps ostendat quid agendum sit Medico, si pharmaco opus esse ipsi non appareat: Hic nulla sive Emetici, sive Purgantis, ultra mentio fit.

Juvenis noster a prima quotidianæ febris recidiva visus est purgante, ante accessum dato, curatus. Sed & vera hic aderat indicatio id dandi.

Hoc demum, & non alio, sensu, intelligimus fortunatas per purgantia curas, quas tot laudibus cumulant Autores; v. g. *Monavius* in Epist 37. Libr. 2. Epist. *Cratonis*, aliorumque. Hoc unico sensu suæ *Agarico*, ut febrifugo, laudes manent, dum Veteres ad dragmam i. ii. illum brevi ante febrilem porrigerent accessum; ut apud

Do-

Dodonæum, & in adjectis ad *Dodonæum* notis, videre est.

Quarto laudatur *Venæ sectio*, & merito quidem. Est enim aliquando metus, ne in plethoricis, a valido febrili motu, humor copiosior circumductus, noceat stagnando, obstruendo, inflammando, repagulaque diffringendo sua. Sed ait *Boerhaavius* Venæ sectionem prodesse casu duntaxat; haud vero ex *Botalli*, ejusque sequacium sententia, veluti ad intermittentem febrim curandam per se opportunam. Quapropter illam *Sydenhamus* jure rejicit, veluti infidum auxilium, quod ni febrim illico confodit, ejus curam procrastinat, imo cum cæteris male adplicatis letum accelerat.

Quando igitur suam fortunatam praxin laudabat D. *Chomel*, ex dato, hora ante paroxysmum, largo Chamomillæ cum cremore tartari decocto,

to, institutaque mox inde Venæ sectione; cum Plethoricos maxime in cura habuisse credibile sit. An *Gallis* tamen, centenis sæpe Venæ sectionibus assuetis, Venæ sectio in febribus minus nocuisset? Præcipue cum *Riverius* in Cent. 4. similem curam exemplis, & quidem uno in septimestri gravida, confirmet? Sed credibilius potius profuisse Missionem sanguinis ob Plethoram. *Forestus* v. g. qui Venæ sectioni assuetus non erat, dum ipsi post tertium Quartanæ paroxysmum Vena ad incipiens animi deliquium solveretur, nec quartum paroxysmum inde haberet, videtur præ plenitudine soluta tantum tulisse a vena secta præsidium.

Aliter vero cum Hæmorrhoidum evacuatione res se habet. Quamvis enim multum absit, ut cum priscis Medicinæ patribus unicam Quartanæ fe-

bris

bris ab atra bile duceremus originem, inficias tamen nemo ibit etiam ab atra bile gigni Quartanam. Bilis autem atræ per hæmorrhoidas evacuatione, causa febrigena immediate, atque directe evacuatur, ut sic demum febris cesset. Notabile quod in rem *Forestus* notat Libr. 3. Obs. 41. Hominem Quartanarium, quem cæcis hæmorrhoidibus laborare intellexerat, bono esse animo jussit: *nam hæmorrhoidibus apertis a Quartana facile liberari posset, cum & Præceptor meus BENEDICTUS FAVENTINUS, in tollendo Quartanam; præcedentibus universalibus remediis, pro indubitato experimento habebat, ut venæ hæmorrhoides secarentur. Secundo refert quoque GUARNERIUS se vidisse Præceptorem suum JACOBUM FOROLIVIENSEM DELLA TURRA, nobilem quendam curasse solis remediis, quæ hæmorrhoides provocabant.*

Verum hic V. S. commode in ano fieri non potuit, cum Venæ hæmorrhoïdales potius exulceratæ essent, & ob hoc ingentes dolores inferebant. Quare accito Chirurgo, qui ulcera curabat aptis remediis appositis: unde tandem hæmorrhoïdes apertæ sunt, & fluere cœperunt, multam virulentiam effundentes: ita, ut a febre quartana hoc modo liberatus fuerit.

Itaque hæmorrhoïdum fluxus primo prodesse *casu* potest, in universo vasorum systemate abundantibus humoribus, ut de Venæ sectione dictum: secundo prodesse potest Quartanæ auferendo proximam causam, infarctum nempe systematis Venæ portarum, ab atra bile. Minimeque inhærentes systemati Veterum, qui Quartanas semper, Tertianas nunquam, ab atra bile oriundas statuebant, fatemur Tertianas æque quam Quartanas, si forte atra bilis in iis peccat, hæmorrhoï-

dum

dum fluxu, aut levari insigniter, aut penitus curari posse.

Quinto recensentur *Sudorifera*. Varia intentione, modoque, dabantur. Ac primo quidem, quemadmodum ex *Sydenhamo*, ac *Boerhaavio* supra dictum est, ut corpus in apyrexia repleretur liquido aperiente; horaque deinde aut bihorio ante invasionem excitaretur sudor, promoveretur que eo usque, donec bihorium a tempore quo febris adesse debuisset, præterlapsum esset. Huc porro bene multa auxilia facere credidere Veteres, ut mox patebit. Secundo, sine peculiari sudoris ante paroxysmum provocatione, calidis, aromaticisque medicamentis, & attenuantibus, corpora toto apyrexias tempore, replebant, ut attenuatis sic probe humoribus, frigus febrile, tandemque febris ipsa, præcaveretur. Huic scopo legitur *Myr-*

rba adeo profuisse, ut in febre intermittente curanda de palma cum *Cortice peruviano* decertaret. Vulgus *Gentiana*, *Galanga*, *Absinthio*, *Centaurio minore*, *Marrhubio*, *Helenio*, *Imperatorio*, *Scbordio &c.* tota in apyrexia copiose datis, frigus febrile corripit, sistit, ac febrem feliciter sæpe curat. *Galenus* Salsamenta commendabat, & *Sinapi*, suumque *Diatrion piperion*. Nunquid *Muisio* laudata sat larga Salis ammoniaci dosis, huc non referenda?

Tandem 3.tio mos multorum erat hæc sudorifera non dandi, nisi 1. 2. 3. 4. horis ante expectatam febris invasionem, corpore simul ad sudores calidiore aëre, integumentisque, disposito. Sic Juvenis noster magnam *piperis* quantitatem cum *Spiritu Vini* sumserat. Antiqua sane, celebratissimaque Methodus! *Celsus* ante accessionem *Allium* comedere jubet, aut *piper* cum *a-*

qua

qua calida bibere. Hoc *Bartholinus Cent* 5. *n*°. 48. oris ſeptentrionalibus familiare præſidium notat, eoque *Zelandiæ* Epiſcopum ſe curaſſe feliciter. Cyathus *Vini Hippocratici*, quo *Varandæus* ante Paroxysmum utebatur; Hauſtus *Spiritus vini* cum *Aqua Roſarum*; aut *Vini* hauſtus, cui *Agrimonia*, cui *Millefolium* aut *Verbena*, aut *Abſinthium*, &c. infuſa, multorum autorum; *Raji* in *Catalogo Plant. Angl.* hauſtus *Vini* generoſi, cui *Viſcus*, *Oxyacantho innatum*, infuſum ſit: Pulvis magno *Heurnio* commendatiſſimus, qui ex *Nucis moſchatæ uſtæ*, *nucleis Perſicorum*, & *Amygd. amararum*, ā ſcrupulo, compoſitus, cum vino ante paroxyſmum exhibebatur: Specificum *Hartmanni* in ſua *pr. chimiatr.* *Spiritus ſalis ammoniaci* in *Aqua Centaur min.*, vel *Cichorei*, ante paroxyſmum exhibiti, donec homo ſudoribus difflueret: *Rulandi* & *Riverii* Methodus, ope *Spiritus ſal-*

sulphuris, aut *Spiritus vitrioli*, sudores ante paroxysmum eliciendi: *Fonsecæ* secretum, pulveris *Betonicæ* dragmas duas in *Ovo* dandi, quadrihorio ante accessum: *Riverii* exhibitio *salis Absinthii*, *cum succo Citrei*, sudores cum regimine ante paroxysmum eliciens: *Ægyptiorum* mos dandi dragmam pulveris *Chamædryos*, calido in jure, brevi ante paroxysmum: *Pulvis Pannonicus*, *Specificum Michaelis*, Præparata *Bezoardica* multorum Autorum, *Theriaca Andromachi*, *Diascordium Fracastorei* & *Sylvii*, *Philonium Mesuc*, *Requies Nicolai*, *Orvietanum*; quæ omnia cum Vino, brevi ante Paroxysmum, corpore ad sudorem disposito, exhibentur: hæc, & similia, Autoribus commendata, & laudibus sæpe in cælum elata, ad hanc sudatoriam curam referenda sunt.

Quo tandem Clysma *Ægyptiorum* referam, cujus in sua Med. Methodi-

ca

ca *Prosper Alpinus* meminit, compositum ex Libra Decocti *Majoranæ* cum unciis III. *olei laurini, quo sane*, inquit, *& in aliis, & in me ipso, olim quartana vexato, summa cum utilitate usus sum, & nonnullos quartanarios tribus tantum Clysteribus sanatos vidimus.* An clysma hoc venis cum bibulis, tum paucis Coli lacteis, absorptum, humorum motum auxerit, pepuleritque sudores? Pertineret tunc ad hanc classem.

Quid demum cogitandum de Decocto *Raparum*, quo Abbatem *Guarnerius* curaverat, & quod in Epistolis laudat *Crato a Crafthein*? An, quia abjecto cortice, primæque decoctionis aqua, rapæ cum nova aqua coctæ exprimerentur, illeque succus cum butyro infulso, ac saccharo mistus, potui daretur, sumto simul quovis mane pulvere quinque *nucleorum Persicorum*; an, in-

inquam, ad ſudorum referendum Methodum erit?

Celeberrimus *Mead* in *Mon. & Præc. Med. Quamquam nec illud hic obſervare alienum erit*, inquit, *me pluries, cortice ipſo votis non reſpondente; pulvere ex floribus Chamæmeli, Myrrha, ſaleque Abſinthii, adjecto paulo Aluminis, compoſito, febres intermittentes depuliſſe.* An attenuando, diſponendoque ad ſudores, ad hanc quoque Methodum *Meadii* pulvis referendu ?

Pulvis febrilis Pharmacopææ *Viennenſis* huc quoque referendus videtur.

Triplici modo vidimus homines a ſuis Medicis ad ſudorem diſpoſitos fuiſſe: verum quartum multi addebant, eumque efficaciſſimum. Frictione, balneo, motu, curſu, ante invaſionem, imo ipſa, ſi contingeret, in invaſione, homines in profuſos ſudores ſolvebant, cum ipſum Vulgus, tum quoque Medici-

dici. Hoc ſedulo faciamus *Celſus* Autor eſt. Quin & frictionem, & motum, & curſum, conſuluere plures, una cum calidorum remediorum aſſumptione. Ita *Platerus Tom.* 2. *Cap.* 2. Simile quid *Boerhaave* quoque ſuadet. Eſtque ars curandi frequentiſſima Plebejorum & Ruſticorum.

Cuncta igitur, quæ ad hanc 5. Methodum retulimus, eo collineant, ut corpus diſponatur ad ſudores, & ut illi maxime eliciantur tunc, quando febrile frigus inſtat, promoveanturque bihorio ultra conſuetum invaſionis tempus.

Profuiſſe pluribus hanc ſudatoriam Methodum ultro fatemur; ſed & aut non profuiſſe ſæpe, aut multis nocuiſſe, cum Scriptores Medici notarunt, tum ſæpe vidimus. Prudentia igitur, judicioque in ea adhibenda opus. Si enim febris ſalutaris, ſi homini neceſ-

cessaria, ut sæpe fit, hac autem arte abigatur; quid non timendum mali a relictis obstructionibus, ad quas solvendas salubrem hunc motum natura excitasset? Nonne juvenem sic demum Hydrope periisse, qui hac arte curatus erat, *Forestus* memoriæ tradidit? In comperto præterea est homines hac arte febres continuas, ardentes, anomalas, malignasque, sibi conscivisse. Unde *Bartholinus* loco superius laudato addit consilium esse, quod & *non paucis* profuerit, & nocuerit *multis*.

Non ergo Cortex Peruvianus, quod febres intempestive suffocet, solus accusandus est: violentia descriptæ mox Methodi non minus cortice intempestive curat.

An *Arsenicum*, quod frigus febrile, febrimque totam, præcaveat, huc referam? Præstaret referre non debuisse.

ſe. Quidquid laudis *Lemmery*, *Wepferus*, *Meyerus*, ex relatu aliorum; quidquid laudis *Friccius*, medicus Ulmenſis, *Libro de virtute venenorum medica*; & in Actis *Moguntinis Joannes Criſtianus Jacobi* propria, ut ferunt, experientia, Arſenico ut ſpecifico febrifugo, tribuant, exemplisque confirmare ſatagant; teſtimonia deleterii, nullaque arte cicurandi, Veneni, tot, tantaque *Viennæ*, & haud ita pridem Exercitus, dederunt, ut cum magnifico *Werlhofio* de Arſenico agente *Obs. de Febr. pag.* 42. dicam „ Valeant maligna pharmaca, & plena aleæ, cum „ & magis exploratas, & ſecuriores „ medelas, quarum præbia, quoad „ opus ſit, augere, & continuare „ poſſis, benigna largiatur natura. „

Sexta Methodus ea eſt, quæ per Epithemata, eaque ad carpos utrosque potiſſimum, eorumve alterutrum,

quandoque, sed rarius ad axillas poplitesque, admota, febrim tollere annititur.

Optimus *Boerhaave* in Mat. Med. duas Formulas dedit, quarum prior magni *Boilæi* erat, qui in Libro de *util. Phil. exp. exert. 5. cap. 7.* refert ea se a febre quotidiana violenta, usitatis immorigera præsidiis, liberatum fuisse. Est autem hoc: R. *Uvar. Corinth. Summit. Lupuli, Salis marini, ā. unc. ij. Contusa in pultem applica ad Arterias.* Addit *Boilæus*, licet aliquando successu caruerit, plures a quoti diana & tertiana id curavisse. Addidit & aliud hoc: R. *Summitat. Rutæ viridis unc. ij. Sem. Sinapi dr. ij. Contusa exhibe ad Epicarpia.*

Famosus hic ab omni ævo *Ranunculus* fuit, maxime *pratensis* dictus. Præterquam enim quod ad Anthraces Bubonesque pestilentiales, ad omnes Glandularum tumores, Collique præfer-

ſertim Scrofulas, hanc plantam contuſam Priſci adhiberent, inſigni quoque laude eam in cura intermittentium cumularunt. Primam ſpeciem *Ranunculi montani*, quam ob id, *fieberkraut*, appellarunt, contuſam adplicabant Carpis; monentes ſedulo tamen ne diutius applicatam ægri ſinerent, cum rodendo ipſos nervos, tendinesque, affeciſſe, plures ingenti ſuo damno experti eſſent. Videatur *Dodonæus* cum additamentis *Lobelii*, *Cluſii*, ac *Ravelingii*. *Sennertus Libr.* 2. *de Febribus*, *Cap.* 20. *ſub finem*, hominis meminit, qui a diuturna Quartana, Scapulæque dolore acuto, ejuſmodi Epicarpio, quod puſtulas excitabat, curatus fuit. Pluriesque Epicarpium iſtud alii Autores referunt ab Agyrtis adplicatum; ut & ſimile quid refert *Ill. Præſes in Comment.*

Rondeletio ſummis laudibus extollebatur Epicarpium, quod parabatur

ex *Foliis Sambuci*, *Salviæ*, *Pedis columbini*, (id est, Geranii columbini, ſive Geranii alterius Dioſcoridis) *Fol. Rutæ*, ā. *m.* β. *Flor. Calthæ pauxillo*, *ſalis comm. m. j. cum Vino tritis.*

Martini Rulandi Epicarpia conficiebantur ex *foliis Rutæ*, *Salviæ*, *Burſæ paſtoris*, *tritis cum aceto.*

Felix *Platerus* ſua parabat ex *fol. Thlaſpi*, *Plantaginis*, *Burſa paſtoris cum aceto.* Vel etiam ex *ung. populeo*, *quocum commiſtæ telæ Aranearum* : cui *Lotichius* adhuc *grana quatuor Opii* addebat. Imo ſolum Acetum, pane bene imbibitum, *Plater* laudabat.

Heurnius Helleborum, (qualem non addidit) felix Epicarpium dediſſe meminit.

Crato ad *Camerarium* profuiſſe notat Epithema *Spiritus vini* linteis excepti ad *Ventriculum*: additque ſe haud Carpis duntaxat, verum articulis omnibus, *Ur-*

Urticæ radices cum aceto tuſas admovere.

Riverius laudat Cataplaſma calidum, aromaticum, Ventriculi admotum regioni.

Borelli affinis legitur feliciter intermittentes febres curaſſe foliis *Pentaphylli cum ſale*, Stratum ſuper Stratum poſitis, initio paroxyſmi ad Carpum dextrum.

Boyleus loco laudato ſupra recenſet *Fuliginem Caminorum cum Therebinthina.*

Acta Edimburgenſia Tomo 2. *Erigerum* ſeu *Senecionem vulgarem*, in pultem contuſum, & *Cardiæ* frigide applicatum, referunt.

Apud *Riverium* laudatur Epicarpium Emplaſtri *Strobelbergici.*

Curatos aliquos ab Agyrta vidi Epicarpio, linteo incluſo, quod abiturus revelavit: erat *Sinapi* paratum, ut in menſa utimur. Ab alio vidi *Andromachi*

ebi Theriacam admoveri. Vidi quoque febres epicarpiis curatas nonnullis rediisse.

Sed quid his immorer diutius! Finis scribendi non daretur, si memorare vellem *Amuletha* collo, aliisque corporis appensa partibus: ut *Tralliani lapidem aetitem*; ejusdem *Scarabaeum* in Linteolo fulvo Collo appensum; *Foresto* commemoratos *pilos*, de gena detractos Hircorum; *Sanguinem* de primis Virginum Catameniis; *Lacertam viridem* appensam; *Vermiculos ex Dipsaci capite* apud *Dioscoridem*; *Araneam vivam* nucis inclusam putamini, collo donec moriatur appensam, vivamve *locustam*; *Francisci Jöelis Cantharides*; aut *Nicoli Florentini*, & *Tiengii Amstelodamensis annulum*, qui in auriculari digito gestatus, abigeret Quartanas; *Ranam vivam* pugno inclusam donec moriatur, tumentemque manum reddat;

ut

ut silentio præteream adhuc plura, quæ superstitionem sapiant, ut *Scedulas Lanæ*, & similia potius tacenda.

An revera omnia hæc Epicarpia, Epithemata, Amuleta, febrium intermittentium absolvere, ut ferunt, curationem? *Boilæi* utique, *Rondeletii*, aliorumque clarorum virorum spectabilior fides, autoritasque est, quam ut illis diffidamus: videturque haud contemnenda ea esse irritatio, quam acres fervidæque res carpis, loco utpote tendines complures, nervosque pene nudos gerenti, inferre queunt. Verum si legamus, audiamusque, horum pleraque tunc admota, quando aut longiore tempore remedia alia bene multa, quæ febrim quidem nondum fugare, ad fugam nihilominus disponere potuere, adhibita sunt; aut una cum reliquis, methodice institutis, conjunguntur: si *secundo* bene perpendamus,

monita hinc inde adjuncta de hisce non applicandis, nisi coctionis signa comparuerint, ceteraque artis præsidia fuerint admota: Si tandem tertio horum scriptorum candidiores consulentes, non minus experimenta fefellisse, quam juvisse, intelligamus; consequitur id, ut 1mo statuamus incertum esse an revera ejusmodi res febrim fugarint: & ut 2do fateamur plura horum ob sui naturam apta videri, qui fugent eandem. Consequitur tertio, si secundum verum sit, ambiguum esse, utrum hæc adplicata externa febrim curent, materiem febrilem excitatis pustulis ex corpore revellendo, an vero motum febrilem turbando confundendoque duntaxat? quo posteriore in casu febrim intempestive tollendo vehementer nocere illa posse, ex præcedentibus patuit.

Sep-

Septima Methodus comprehendit inunctiones & frictiones thecæ vertebrarum, brevi ante futurum febris insultum. *Guarnerius* laudator extiterat hujus praxeos; ejusque exemplum *Forestus* in recidiva Quartanæ septuagenarii sui Avunculi secutus „ spinam
„ dorsi inunxi, inquit, a nucha inci-
„ piendo, usque ad clunes descenden-
„ do, oleo anethino & chamæmelino
„ simul mistis, & post inunctiones pan-
„ nos lineos calide apponendo. Cum-
„ que ter hanc inunctionem in ipsa ac-
„ cessione absolvissemus, miraculi in-
„ star non solum rigor cessavit, verum
„ etiam febris in septuagenario de-
„ siit.

Felix Platerus iisdem oleis, quibus *Forestus*, spinam dorsi inungebat, sed simul interna remedia, frictioni soli non fisus, dabat.

Cardanus curat. 24. hora frigoris spinam unguente inungebat quod ex *Gentianæ succo, Oleo scorpionum, & Anserina compositum pinguedine* erat.

Riverius valde laudabat talia minus tanquam febrifuga, sed potius tanquam rigorem, febris symptoma molestissimum, mitigantia, ægrisque ad Diaphoresin disponendis apta.

Prosper Alpinus Emplastrum, quod Gallo Medico in secretis erat, ut singulare quid laudat, cujus hæc erat formula: *R. Farinæ tritici cribratæ, thuris masculini,* ā. *unc.* 11. *f. cum succo Menthæ Emplastrum*, quod linea petia exceptum, calidum ante accessionem adhibeatur ad spinam dorsi, ad caudam usque, & quoad sponte decidat teneatur.

Et profecto confirmat experientia nostra laudes istas. Jam triginta anni sunt, quod summo effectu in quartana rebelli has frictiones institui. Tota

ta Methodi hujus intentio cum ea methodi ſudatoriæ ſupra expoſitæ, parte convenit, quæ frigus præcaveat, eliciat ſudorem, ſicque totam denique jugulet febrem. Tuto itaque in pertinaciore intermittente, quam fugare & licet, & expedit, adhibetur.

Quæſitum olim fuit an Inunctio & *Frictio cum Mercurio* fuget Quartanam? Creditum hoc antiquis Medicis fuit, quod viderent homines Lue Venerea vel Quartana laborantes, ab utraque ſanari 1mo Decocto ſaturatiſſimo *Bardanæ*, in Vini & Aquæ a p. æq. facto, cui ſub finem addebant *folia ſennæ*; quod Decoctum ſub ſtragulis calefactis ſudores per horam unam alteramqua fortiſſimos eliciebat, poſtque ſudorem purgabat, & 15. aut 20. diebus continuis dabatur: poſtea vero detractis *foliis Alexandrinis*, & absque regimine ad ſudores, dabatur adhuc per

30. 40. dies: quo modo a *Petro Pena* Chirurgo, *Henricus III.* Galliarum Rex a Lue celtica curatus legitur apud *Formium.* Hac porro Methodo etiam curari Quartanarios *Velschius* memoria prodidit.

2do Ex *Varandæo, Borello, Riverio*, usu Decocti saturati *Rad. Chinæ & Antimonii*, patet curatam Luem gallicam fuisse: sed & eodem Decocto Quartanas brevi curari memorat *Arcæus Libr. 8. de curandarum febrium ratione.*

3tio. *Frictione Mercuriali*, ut in magna collectione de Autoribus Siphylicis a *Luisio* edita, patet, Lues venerea curabatur feliciter: sed & simul observaverat *Ballonius Libr. 2. Epid.* & Luem, & Quartanam, hac inunctione una curatas esse. Unde eo pervenere nonnulli, notante *Velschio*, ut eodem remedio & Quartanam, & Luem Neapolitanam, indigere crederent: alii ve-

ro

ro id saltem opinarentur, si Venere laborantes homines, simul paterentur Quartanam, eos & ab hac, & ab illa, instituta frictione mercuriali, liberari.

Hanc porro observationem generaliter veram non esse docuit *Ill. Praeses* in Comm. ad §. 9. „ Quartana Pur„ gantibus, inquit, Vomitoriis, Sudo„ riferis, frustra tentata, imo per me„ diam salivationem, ut vidi, constan„ ti typo pergens, tollitur Cortice Pe„ ruviano.

Videntur ergo hæc sic concilianda esse, ut Quartana in homine Venereo, non a Lue Venerea, sed a causis communibus, epidemicis, oriunda, Mercurio non curari credatur; Quartana vero, quæ non ab his causis, sed ab ipsa Venere ortum habet, una cum Lue venerea, frictione mercuriali tollatur.

Octavo laudatur & *Adstringentium* usus. Dedit in sua Mat. Med. *Boerhaa-*

haavius, duplicem horum formulam, quarum prima eſt Decoctum admodum ſaturatum ex herbæ totius *Plantaginis latifolii unc.* X. & *Rad. Tormentillæ rec. unc.* II. Decoctis cum unc. XL. aquæ; cujus æger uncias tres ſingulo bihorio ſumat: altera formula pulveris eſt, quem *Dr.* I. *Alum. rup. dr.* II. *Nucis myriſt.* & *gr.* XII. *Boli armeniæ* componunt, hora ante Paroxyſmum ſumendum.

Fuit etiam Priſcis hæc culta Methodus. Expedit in *Libr.* 2. *de Morbis.* apud *Foëſium pag.* 471. 472. videre juſſum *Hippocratis*, de aggrediunda Tertiana poſt tertium inſultum purgante, ſi id indicetur: ſin vero non indicetur, Acetabulo *Radicis Pentaphylli* in aqua tritæ: febre vero nec ſic abeunte, ſudorum ope internorum externorumque auxiliorum provocatione.

Dinſ-

Dioscoridis & *Aëtii* monumentis constat idem. Laudata hic deprehendimus, præter *Tormentillam*, aliaque, quæ *formulæ Boerhaavianæ* continent, *Agrimoniam*, *Genicula Verbenæ*, *Pentaphyllum*, *Semina Heliotrophii* &c.

Prodesse ejusmodi remedia egregie queunt, quando ægri a febre debilitati sunt, aut ex propria Diathesi solida flaccidiora, aquosiores humores, nervosque simul valde irritabiles, habent: roborantur quippe hinc solida, fluida condensantur; hominesque hoc pacto vel febrim melius sustinent, vel irritabilitate imminuta, novo vix afficiuntur insultu. An ideo Cortex *Quercus*, *Tamarisci*, *Capparidum*, febrifuga audierunt? An *Cortex Peruvianus*, licet occulta sua virtute febrim æque in arido . ac in succulento, corpore, curet, tamen etiam in hac Octava Methodorum classe vi sua adstringente

te febrim abigat? Ruri profecto qui aptis præsidiis carent, vires *Corticis Quercus*, aliorum *Adstringentium* hunc in finem innocue explorare posse videntur.

Ultima tandem Methodus ea est, quæ Cortice Kinæ, seu Peruviano, febrem intermittentem sistit. Longo sermone hic opus non est, quum egregii Viri *Morton*, *Sydenham*, *Richa*, *Torti*, *Collegium Wratislaviense*, *Mead*, *Huxham*, *Pringle*, *Werlhoff*, *Boerhaave*, & cum maxime *Ill. L. B. Van Swieten* in Comm. ad Cap. *de febre intermittente*, nec non in iis, quæ ad Caput *de Hæmoptöe*; & *de Phthisi*, adnotata ab Illo sunt, clara in luce rem collocarint. Quod si quis peculiaria quædam observata adjunxerit, ad quæ colligenda Nosocomium nostrum occasionem suppeditavit, clare intelliget:

1mo. Corticem Chinæ saluberrimum remedium esse omnium febrium, quas abigere & licet, & oportet. Intermittentes igitur hic principio recensemus, quæ morbos tales conjunctos non habent, qui febre, ceu medicamine, indigeant.

2do. Febres hemitritæas, quæ consuetis medicamentis cito non obedientes, in malignas, perniciosasque, brevi abirent.

3tio. Febres illas, quæ internas suppurationes, ut puta Pulmonis, Hepatis, Uteri, Renum, aliorumque Viscerum; quæque abscessus Coxæ, aliorumque Articulorum, comitantur: eoquod humorum corruptioni, a resorpto acri nascenti, medeatur Cortex, pus pro ichore aut sanie bonum conficiat, vires refocillet ægrotantis, & morbum sic aut diuturniore tempore tolerabiliorem reddat, aut fortunatiore casu integre curet.

4to. In febribus malignis, putridissimis, sive continuæ remittentes eædem sint, sive etiam continuæ. Ad confirmationem horum vide collectas observationes in *Rat. Med.* 3. pag. 37. ad 70. & ab 182. ad 194. *Tom.* 4. pag. 161. *Tom.* 5. toto capite primo. *Tom.* 6. pag. 199. 208. 209. *Tom.* 7. a pag. 45. ad 58. *Tom.* 9. a pag. 235. ad 240. *Tom.* 10. pag. 180. 181.

In his porro febribus cunctis quantam Kinæ Dosin exhibere oporteat, Medici judicio relinquere, quam definire, malim. Si febris intermittens tam vehemens, diuturnaque sit, ut homo eidem sustinendæ vix ultra videatur; si sit Apoplexia, Colica, Pleuritis, Nephritis &c. periodica, de natura febrium intermittentium, remittentiumve, qualem *Morton*, *Sydenham*, *Huxham*, *Lautter* graphice descripserunt; si Malignarum febrium, si Vario-

riolarum, Morbillorum, & malignæ nonnunquam Scarlatinæ, si denique febris Continuæ malignis stipatæ symtomatis, discrimina urgeant; Cortex Kinæ liberaliore dosi, unciæ scilicet i. vel iß. tempore aut intermissionis, aut remissionis, exhibendus erit; quo futurus paroxysmus efficaciter præveniatur. Sin autem febris ejusmodi naturæ sit, ut eandem sensim frangi expediat, media uncia, minusque, detur: quamquam & minutiore tali dosi cortex febrim quandoque inopinato demat, ut in historia nostri juvenis p. 34. conspicuum fuit; qui unica media uncia febre exemtus omni erat, & eadem dosi quotidie continuata exemtus mansit; licet in eandem indigestione voluntaria meruisset illabi.

Primo tempore notæ in Europa Kinæ limitatior longe dosis erat: quod utrum præstantiori tunc temporis

transmiſſo Cortici, an aliis cauſis tribuendum ſit, non inquiram; copioſiore ſaltem doſi nunc indigemus. Dum autem rite capta ſit exhibendi ejusdem indicatio, hæcque indicatio urgeat, conſueta doſi haud ſufficiente, ad duplam, triplam, quadruplam, & ultra, doſin adſcendamus oportet, ni velimus gangræna & morte ægrum brevi perire.

An quædam cum Cortice miſta, vim ejusdem ita intenderent, ut longe minore doſi efficeret id, quod majore, ſed ſolus datus, non præſtaret? Necdum mihi experimenta ſufficientia ſunt, ut affirmare hic tuto quid auſim. Interim abeſſe nequeo, quin formulæ copiam lectoribus faciam, quam nuper mecum communicavit Vir nobiliſſimus, &, ſi quispiam mortalium unquam, fide digniſſimus, qua ipſe in longæva ſua vita ſæpius ſibi febrim

pri-

primo ſtitit, alterove, paroxyſmo; & qua ipſe, ejusque Familia, & plures eorum, qui ſic curati erant, homines numeroſos ab intermittente febre, penitus, ac ſtatim, percuraverunt. Eſt autem hæc: R. *Cort. Peruv. unc.* ß. *Ocul. Cancr. dr.* iij. *Antimonii diaphoretici*, *Concharum calcinatarum* ā. *dr.* ij. *Rad. Gentianæ albæ dr.* j. *M. F. inde Pulv. n°.* xij. quorum æger mox a ceſſante paroxyſmo unum ſumat, & ſic unum quovis quadrihorio, donec omnes duodecim abſumſerit: unde nocte ſingulo quadrihorio expergefaciendus ſit ad capiendum pulverem, eosque etiam debeat aſſumere qui ſuperſint, licet alter paroxyſmus inſtaret, aut jam ſæviret; donec duodecim abſumſerit. Repetione nunquam fere opus eſt. Tantum leviſſimo purgante opus eſt lapſis 15. a febre diebus.

Occaſione monitus hujus de leviſſimo (nam gravius reſuſcitandæ febri

esse posset) purgante 15. die dando, monere juniores Medicos debeo *Sydenhami*, aliorumque præstantium Medicorum Præceptum, dandi purgantis aliquo temporis spatio a quiescente febre elapso, salutare, imo fere necessarium esse, ne fiant recidivæ, aut alia mala. An hoc, quod de materie febrili aliquid supersit? An vero potius ideo, quod renatus a febre nimius sæpe appetitus quid indigesti collegerit, quod, ni blande expelleretur, aut febrim regeneraret, aut alia incommoda crearet? *Sydenham* mensem expectat, antequam hanc indispensabilis necessitatis purgationem det, ne maturius dando febrim resuscitaret sopitam. In hac formula 15. dies determinantur duntaxat. *Ill. Præses* duas modo expectat, ternasve septimanas. Tuto hunc sequimur, modo dies 14. recidivarum adeo ferax, præter-

terierit. Consultumque est idem pluries posthac repetere.

Terminabo hoc caput necessario hoc Corollario. Ex nonnullis supra recensitis, & aliis sæpe numero observatis, Medicinæ Tirones mecum animadverterunt a primo febris intermittentis paroxysmo certam Diagnosin peti non posse. Ad trutinam enim signa omnia revocantes, a quibus *Galenus Libr. 2. de Crisib. cap. 4.* sic interstingui febres intermittentes censuit, ut qui ipsa prima invasionis die ejus determinare speciem nesciat, is nomen Medici non mereatur; ita de exceptione creberrima convicti fuimus, ut certam inde regulam cudere non potuerimus. Quare alienus quidem a sententia *Campegii*, *in Campis Galeni historialibus*, hoc a *Galeno* fuisse arroganter dictum, scribentis; nihilominus ejus sententiæ sum, quod in-

termittentes febres, noſtro & tempore, & regione, iis, quæ a *Galeno* referuntur ſignis, perſæpe interſtingui ſeſe non ſinant. Contingere equidem poteſt; ut certo quodam tempore quævis Quartanæ iisdem ferme ſymptomatibus, eadem fere diei hora, paroxyſmum ordiantur: fieri poteſt ut omnes Tertianæ in eadem anni conſtitutione, diverſis quidem a Quartana, ſimillimis vero inter ſe ſe, phænomenis inchoent, omnesque eadem præter propter hora, v. g. veſpertina: Quotidianæ omnes ſuo pariter modo. Verumtamen hæ febres ipſæ obſervatæ aliis annis, ſeu epidemice, ſeu ſporadice obtineant, ſic in diverſis variant, ut nullam certam determinandi ſuum, ex primo paroxyſmo genium, relinquant legem.

Tandem quod verbo ſupra jam monui, ex omnibus hiſce obſervationibus

nibus perſpicuum ſit, intermittentes febres haud ita expertes periculi eſſe, quam vulgo quidem fertur. Plures Medici cum *Harvæo* notarunt hominem, quem febris intermittens perimat, frigoris tempore mori. Dum anno 1558. paucæ modo Quartanæ, eæque facile ſanabiles, *Delphis* obſervarentur, invenit *Foreſtus Hagæ Batavorum*, ſcilicet ad unius modo horulæ a Delphis diſtantiam, a Quartana legitima, epidemica, multos mori. Et omnes illæ febres intermittentes, quas vidimus demum in Viſcerum indurationes, in extenuationem, in icterum, in hydropem, mortemque demum, commigrantes; tandem & iſtæ, quarum pag. 93. meminerimus, quid aliud clamitant?

CAPUT II.

DE MORBIS ACUTIS.

§. I Pleuritis, in qua dolor ab inferioribus ad ſuperiora thoracis transmigrat, nedum morbi cum levamine, ſed aggravamine potius. Pathologica diſcuſſio de bonitate, aut pravitate hujus transmigrationis. Phænomena ſanguinis, aliena a communi obſervatione, incompletam eſſe ſanguinis hiſtoriam docent. Sed & ipſa hæc Pleuritis tota mirabilis; quod nec reſoluta, nec intra conſuetos dies critice ſoluta, tamen citra gangrænam, citra ſuppurationem, ſcirrhumve, ſpatio duorum menſium demum ſic ſoluta critice fuerit, quemadmodum alias intra duas ſeptimanas. Remedia adhibita. Laus Olei Lini. §. II. Peripneumoniæ hiſtoria. Repetitio moniti de incertitudine Phænomenon ſanguinis in Acutis; ſiquidem & diſſolutus ille, & compactus, eodem tempore e vena fluxerit. Pulſus Peripneumonicorum durus. Cur Peripneumoniæ factum die 7. judicium dubium eſſet? Examen practicum ſudoris. Sanitas reſtituta viſa per integram ſeptimanam, deinde Recidiva letalis.

lis. Mira denuo phænomena sanguinis. Varia de calore hominis viventis, & recens mortui. Singularis lucta mortis. Anatome. Epicrisis morbi. Quid proprie malignitas in morbis acutis? An contra Boerhaavium *semper verum, quod lata pulmonum cum omnibus, sive plerisque vicinis, concretio innocue feratur?*

§. I. Acutorum morborum complures nos elapso anno exercuerunt, quorum plurimi exacte satis leges Coctionis, Criseos, criticæque Evacuationis, secuti, *Hippocraticarum* Observationum, Præceptorumque, & stabilitatem, & æternitatem, abunde nobis confirmarunt; nonnulli vero aut nonnihil, aut notabiliter, a consuetis illis legibus deviantes, deviam quoque naturam, ab *Hippocrate Libr. Epid.* 1. *pag.* 941. 945. *Epid.* 3. *pag.* 1085. *Epid.* 7. *pag.* 1229. quo ultimo in loco *Fullonis in Syro*, & *Nicoxeni in Olyntho* histo-

ſtorias refert, deſcriptam, vivis depinxere coloribus; unus tandem, alterque, quid, Naturam ſuperante morbo, contingere debere *Hippocrates* docuerat, clare demonſtrarunt.

De claſſe priorum non eſt quod verba faciam; cum certam, & tutam, & felicem Medicinam, *Hippocraticis* deberi præceptis, quivis *Hippocratice* edocti, norint: utilitatis plus habebitur naturæ deviantis proſequendo errores; ejusdemque, ubi inſecuta mors fuerit, ſuccumbentis ruinam ſpeculando, addendoque accuratam eorum hiſtoriam, quæ in cadavere detecta fuerint.

Juvencula 20. annorum 5. Aprilis 1766. poſt inſolitam octo dierum laſſitudinem, poſtque debitum Catameniorum abſolutum fluxum, ſæva pleuritide ſiniſtri lateris correpta, altera necdum ſinita die in Noſocomio ſuſcepta eſt. A fine diei ſecundi, uſque

ad

ad quinti fere finem, quinquies secta ipsi vena est. Crustam pleuriticam gravem omnis sanguis habuit.

Ante quartam V.S. dolor fere omnis a latere inferiore ad sinistrum sterni latus, humerumque, transmigraverat. Clarissimi *Trilleri* observatione, bona metastasis est; sexque suorum eadem evasisse notat: *Ill. Præses* scribit suorum periisse neminem, quibus illa contigisset: *Hippocrates* Libr. de *Victu Acut.* ut malam consideravit eandem. In nostra ægra tam prava erat, ut tussis omnis, ac fere omnis respiratio, cohiberetur. Et bonam, & malam hanc transmigrationem doloris, pluries in praxi observavi.

Quæ causa hujus differentiæ? Ex laudatis mox magnis viris *Trillero* & *Ill. B. van Swieten*, bona fuit transmigratio hæc doloris observata 6ta die; non tollens quidem morbum, sed bonam

crisin

crisin prænuntians: Ægra nostra medio *quinto* die supernos hos est experta dolores. In *Cl. Trilleri*, & *Ill. Præsidis* ægris transmigrationem hanc morbi comitatum levamen videtur, cum post eandem venam ultra non secuerint: Ægra nostra ad doloris ascensum suffocabatur fere. Hinc debui mox largam evacuationem sanguinis facere, ex *Hippocratis* laudati mox textus præcepto: *Neque copiosum sanguinem detrahere cunctandum est*, inquit. Ratio ergo patet diversitatis observationum.

Dolor porro Ægræ nostræ sexto die a superiore parte Thoracis denuo ad ejusdem mediam inferioremque migravit plagam, morbi cum augmento, quare & quinta sanguinis missio institueretur oportuit.

Sanguinem nunquam huic juvenculæ miserant; hinc a prima & altera ejus missione animo linquebatur. Sed

&

& hinc ſanguis nonniſi guttatim juxta brachium fluxit. Nihilominus cruſtam pleuriticam brevi formavit, $\frac{2}{6}\ \frac{1}{2}\ \frac{1}{7}$ craſſitiei totius inſulæ habentem.

In tertia V. S. ſanguinis continuato jactu exſiliit, donec effluxiſſent unciæ ſeptem: guttatim deinde unciæ ſeptem aliæ exſtillarunt. Sanguis tamen hic æque denſam firmamque cruſtam, quam ille, formavit. Animo non defecit.

In quartæ V. S. ultimum vaſculum jactu veloci ſanguis fluxit, in alterum, & primum, guttatim. Attamen vas primum omnium denſiſſimam cruſtam geſſit, fere talem & alterum, longe tenuiorem tertium.

In V. S. quinta omnis ſanguis aut guttatim, aut brevi quandoque lentoque jactu effluxit, ut perpetuo brachium lamberet; in vas ultimum omnium lentiſſime. Intra horam omnis ſanguis ſuam jam formaverat integram cru-

cruſtam: eamque omnium denſiſſimam compactiſſimamque, medietatem totius maſſæ habentem, ultimo in vaſe, in quod omnium tardiſſime erat exceptus.

Obſervationes *Sydenhami* & *Boerhaavii*, de cruſta denſiore ex velociore jactu cruoris, deque tenuiore exſtillante eodem, ſunt veriſſimæ, aliisque etiam practicis confirmatæ: verum ut in femina hac, ita in perplurimis aliis, obſervationes contrariæ adeo numeroſæ ſunt, ut neque ex prioribus, neque ex poſterioribus, cudi ulla regula poſſit. Dudum ſimile quid obſervaverat *Trillerus*.

In vaſe medio ſectionis quintæ craſſamentum ſanguinis, ſeu inſula rubra, vix ſciſſile, in vaſe tertio facile ſolubile.

Obſcurant hæc omnia ſanguinis obſcuram hiſtoriam; quam inceptam olim, ſed abruptam, dato otio retexam.

Ca-

Calor usque ad 40. morbi diem mane, quam sero, minor: mane quippe fuit 98. 100. 101. graduum; vespere 102. 103. 104. 105. exinde autem mane ac vespere æqualis 98. 99. 100. 101. graduum.

Sputa usque ad 44. morbi diem more aquosa, & spumosa; exceptis diebus 8. & 9. quando leviter suppurulenti quid habuere; exceptis quoque diebus 18. & 19. in quibus semicocta nonnulla apparuere. Die 44. cepit quotidie plus cocti quid in multis sputis videri; ad 51. semipurulenta jam erant; ex illo die sæpe minus, aliquoties probe, cocta, die 58. 59. 60. 61. copiosa, coctaque: exinde sensim tussis & sputa minuebantur, &, cum restituta sanitate optima, die 71. & seq. nihil tussis fere, excretionisve, ultra observabatur.

Alvum coctam die morbi 8. habuit, ſubinde talem adhuc poſtea; paſſim vero tenuem, crudam : ad finem vero morbi, cum ſputis coctis, & coctior alvus fuit.

Sudorem nec levantem, nec judicantem, habuit die uno critico, nempe quinto; duobus diebus minime criticis, ſcilicet 10. & 26.

Quoad urinas; unam bonam hypoſtaticam habuit die 10. unicam & 14. 16. 17. 18. & 19. quatuor; unam 20. & 21. duas 22. tres 23. quatuor 24. Et excepto die 34. in quo omnes ſummæ cruditatis erant; excepta quoque una alterave urina per ſequentes dies; omnes urinæ pulcras ſubſidentias exhibuerunt : ſabulum rubrum nonnunquam habuerunt.

Igitur nulla critica evacuatio ſputorum, quæ morbum ſolveret; nulla quoque evacuatio critica per alias vias emunc-

emunctorias: ſiquidem quomodocunque coctæ adparerent aliæ evacuationes, tuſſis perpetua ac moleſta, pulſus ſemper naturali major obſervata celeritas, calorisque juſto altior notatus gradus, morbi non evacuatam eſſe materiem abunde teſtabantur.

Interim pluries quærebatur Dianoſis & Prognoſis; quæſita ſane ſæpius, inventa tamen non eſt.

Conſulebamus graviſſimum longumque *Hippocratis* textum 402. *Coacarum*: addebamus *Boerhaavii* de Pleuritide caput; in quo, quidquid in praxi tota notum eſt, concinnitate, & perſpicuitate admiranda, collectum reperitur: aſt vero nihil ex iis ad caſum noſtrum determinabile erat. Pleuritide nec reſoluta, nec critice ſoluta, aut Gangræna, aut Scirrhus, aut prava Metaſtaſis, aut ſuppuratio timenda Phthiſisque, eſt. Sed horum morbo-

rum omnium phænomena ad nostram ægrotam adplicantes, applicationemque hanc crebro, ſerioque repetentes; non reperiebamus vel unicum horum morborum, quo eandem laborantem diceremus. Febris enim proprie dicta non adfuit; non ejus post pastum, motumve exacerbatio; non genæ rubentes; nec ſudor, nocturnus maxume; nulla major emaciatio, aut hectica dispositio; nulla difficultas cubandi in latus utrumque, dorſumque; hinc nulla timendarum a non ſoluta Pleuritide ægritudinum inveniri in ea poterat. Dolor, febris, inquietudo, quæ in his morbis augentur, brevi rupturo abſceſſu, hic ad 40. diem non obſervabantur, ubi cocti quid prodire cepit.

Igitur Naturam hic multum a conſueto ſuo tramite deviare, in confeſſo erat; quod enim juxta ordinarias ejuſdem leges expectari oportebat, non

eſt

est secutum. Est certe longe major aberratio nostro in casu, quam in eo *Anaxionis*; qui a Pleuritide, sine alio insecuto morbo, die 34. judicabatur, *Epid.* 3. *Sect.* 3. *ægr.* 8. Femina enim nostra, citra ullum nati ex Pleuritide alius morbi signum, cepit ab ipsa Pleuritide judicari die 51. & perfectius circa 60. diem ita ut perfecte sana die 71. domum rediret.

Si quis forsan rogaverit quo genere remediorum usi fuerimus, ut morbus adeo pertinax, & diuturnus, sine alio morbo perfecte judicatus sit? ea ordine dabo. Missus sanguis quinquies fuit, ut enarravi. Optimi *Trilleri* exemplo, præter V. S. ex brachio lateris affecti, eam quoque pedis tentassem: cum vero nostra ægra linqueretur animo prioribus ex brachio V.S.; crebriusque homines animo linqui soleant pede, quam brachio, venam se-

cti; eam brachii perpetuo tudi. Loco dolenti primum fomenta, ac cataplasmata, admota sunt; his minus opitulantibus emplastrum, quod ex $\frac{3}{4}$ Meliloti, & $\frac{1}{4}$ Vesicantis compositum, applicabatur; morboque pertinaciter furente, vesicans utrique impositum cruri fuit. Mirum quippe tibias inter pectusque consensum in morbis miratus *Hippocrates* fuerat; confirmaverat *Baglivius*; & celeberrimus *Trillerus* Vesicantia Pleuriticorum admota cruribus deprehenderat perquam utilia. Enemata multa pro re nata immissa sunt, laxantia, emollientia, paregorica. Decocta & infusa herbarum, nunc emollientium, nunc attenuantium, expectorantiumque, cum Melle, cum Oxym. aut simplici, aut squillitico, stibioque diaphoretico: numerosæ misturæ ex Aquis pectoralibus, cum eodem stibio: Kermes mineralis ingens quantitas:

Mu-

Mucilaginibus paregorica mista adnoctem; aut & bono effectu pilula gr. iiß massæ pil. de Styrace, una, altera, tertiaque: oleosa multa tum ore, anoque corpori ingesta, exteriusque corpori applicata, ac maxime oleum Lini; quod teste *Tournefortio Lettres du Levant* N° 19. „Armenii domi perpetuo servant,
„ adhibentque, ac propterea Pleuriti-
„ dem, cui inconstans clima impense
„ favet, & qua alii impetuntur; raram
„ experiuntur: jamque scripserat *Gesnerus* oleum Lini loco olei amygdalini epotum, egregium remedium in Pleuritide esse. A die morbi 34. ad 71. usque, usa est alternatim Mistura cum oxym. squill. stibioque diaph. non abluto, & Infuso pectorali; paregorico pæne omni nocte, quum alias tussis omnem fugaret ab oculis somnum. Plerumque gr. iiß pil. de Styrace, sufficiebat.

Cura autem ventriculi peculiaris habenda erat, qui multis ab annis miserrimo victu depravatus, a principio morbi, etiam jam antequam in Nosocomium inferretur, sæpius de die in vomitum prorumperet. Paregorica juvabant, & post primum morbi impetum repetita sæpe purgatio; quæ sic adornabatur: R. Rhei. dr. ii. Vesperi affunde aquam fervidam, sequenti mane momento coque, colaturæ unc. iv. adde syrupi Melissæ unc. i. Aq. Cinamomi unc ß. cujus ediam partem ilico; & si non operaretur, trihorio post alteram sumeret.

§. II. Faber lignarius, Bavarus, 45. annos natus, qui multo itinere pedestri; multis aeris, njuriis, sub dio in itineribus dormiendo, toleratis; victuque præterea duro, firmam corporis compagem, duratamque reddiderat; citraque morbos notabiliores ad hanc

ætatem pervenerat: id modo in Anamnesi retulit, quod a 20. annis, quavis hyeme, longo laborare catarrho soleret, ab eoque bis ter sic afficeretur, ut duobus tribusve diebus cogeretur lecto inhærere; quodque surdaster a decennio esset.

Cum proxime elapsa die 1. Aprilis ex suburbio in urbem cucurrisset anhelus, tenuissimæ suppellectilis subhastationem deprecaturus, lassitudinem talem in reditu patiebatur, ut in media via paulisper interquiescere, ac considere, cogeretur; vespere tussim solito frequentiorem, & cephalalgiam experiretur; noctemque transigeret irrequietam.

Die 2. Aprilis, cunctis subhastatis, nudus cum uxore & infante ædibus expellitur, mendicare coactus: ipsoque hoc die gravi Cephalalgia, frigore, æstuque corripitur: die 3. A-

prilis pariter. Aprilis 4. die remedio quodam ſublevatus, gravi demum febre præhenditur ſub noctem. Paulo mitius quinto die; 6. autem gravius.

Adiit tunc Noſocomium Hiſpanicum; unde Geſtatorio ad nos delatus eſt, Peripneumonia laborans. Quintus morbi dies decurrebat.

Conſueta Methodo inflammatoria emendatio obſervata tanta eſt; ut ſexto die humorum coctio, ſeptimoque critica evacuatio, & ſudore, & urinis omnibus hypoſtaticis, judicium videretur attuliſſe; ita tamen, ut, ablata febre, tuſſis quædam ſicca perſeveraret. Sanitatem cæterum integram ſeptem dierum ſpatio videbatur adeptus.

Notavimus in hoc morbo *primo* ſanguinem de vena dextri brachii die 5. miſſum, ſolutum omnino fuiſſe,

cum

cum crusta subviridescentis coloris, flava, tremula, non coriacea.

Cogitare hic quis posset Peripneumoniam eo usque jam pervenisse, ubi toties eam *Baglivius* miratus erat, cum sanguine scilicet soluto, aquoso: verum cum Peripneumoniæ statum negabat pulsus fortis ac durus; negabat morbi ipsius conditio, ut mox patebit.

Sanguis octo elapsis horis ex lævo brachio detractus, mox a principio habuit & crustam duriorem, & firmius crassamentum, sic ut examinando non, quemadmodum prior, diffluerer.

Incautis ex conspecto priore sanguine contraindicare Morbus & sanguis videri poterant; hoc incrassantia, attenuantia illo, naturaliter indicante. Nos vero multiplici experimento edocti, ut adhuc nuperrime

in

in relata pag. 96. Pleuriticæ historia, solam morbi indicationem explevimus.

Confirmavitque secundo missus cruor inspissantium indicationem, si eam essemus sequuti, erroneam futuram fuisse.

Monere autem hac occasione debeo, sanguinem primis a missione horis certum de se judicium perpetuo haud præbere: videri quippe principio dissolutum omnino, postmodum vero naturaliter, imo præternaturaliter, incrassari: unde si breviore tempore ante Lectionem sanguis ægrorum fuerit detractus, exhibeo quidem illum Auditoribus, & per pellucida vasa cum ipsis contemplor; nonnunquam vasculum unum vertendo, dividendoque examino; reliqua vero vascula in sequentem servo demonstrationem.

No-

Notavimus *secundo* in hoc morbo, in quinto Peripneumoniæ die pulsum magnum, fortem, eundemque durum; die sexto debilem, inæqualem omni modo; die autem septimo fere naturalem. Unde confirmatur id, quod *Tomo* 9. *Cap.* 2. §. 9. tot argumentis ursi; scilicet pulsum debilem in Peripneumoniæ definitione inveniri non oportere.

Advertimus *tertio* coctionem, quæ quocunque morbi die fiat, semper bona est, nostro in ægro die sexto manifestam in humoribus, functionibusque plerisque; pulsus enim debilis & inæqualis, eodem die magis procedente, emendabatur; nullam vero sputorum coctionem vidimus.

Advertimus *quarto* sudoribus universi corporis in die septimo, vere critico, morbum judicatum videri potuisse; maxime cum eodem die, bi-

nis-

nisque ſequentibus, urinæ fere omnes hypoſtaticæ eſſent.

At vero ſudor idem die ſeptimo animadverſus, fuerat jam notabili dici ſexti parte obſervatus; unde ſuſpectus ille, inſidusque. Quin & aliud quid ſudorem hunc reddebat ſuſpectum; Cuſtodes ægrorum hyemalia lectorum tegumenta necdum mutaverant; nec attenderam ego. Cum porro caloris, ineunte Aprili, 63. gradum jam notaret Thermometron, egoque caſu tegumenta ægri debito graviora deprehenderem, ſubdubitare cœpi num hiſce potius, quam Naturæ, adſcribendus ſudor non eſſet? Præcipue cum jam hinc inde quædam Sudamina comparere viderentur.

Hinc ſtragulorum craſſorum alterum auferens, tenuius ſubſtitui; ſudore autem æque profuſo, abſtuli & hoc tenuius. Continuabatur ſudor

in

in initium usque diei septimi: deinde subsequebatur mollis aliquot horarum transpiratio; tandem in medio septimo die sudor multus spatio quinque horarum: sub quo sudore, & altero, tertioque die postea, quæ sexto die comparere sudamina ceperant, evanuerunt.

Hinc ad leges *Hippocraticas* omnia examinantes, hærebamus principio ambigui, utrum sudor diei sexti, ut infido die prodeuns, condemnandus esset; an vero minus pravus, utpote eo, quo dixi, modo, genitus, foret habendus? Attamen modicis sub stragulis animadversus die septimo sudor quinque horarum, una cum hypostatica urina, cum absentia febris, cum notabili functionum emendatione, judicatorius haberi posse videbatur. Equidem rigor sudori non præcesserat;

sed

ſed alvus ſolutior, Legibus *Hippocratis*, rigoris excluſerat neceſſitatem.

Verum ſputorum perſeverabat, alvique cruditas. Amamus profecto coctionem, coctique evacuationem, per omnia corporis excretoria loca cernere; aut ſaltem ſi per unam, pluresque vias, excretio cocti prodeat, per alias minime, ut per has ſaltem non prodeant cruda, optamus. Sed in comperto hoc practicis eſt, & ſæpius in Noſocomio demonſtratum, quod prægreſſis ſignis Coctionis, ac Criſeos, evacuationes criticæ notabiles ſic emendarent vires, ut & hæ fierent aptæ, quæ paulatim reliquas coquerent, & eliminarent, cruditates.

Ambiguum igitur judicium fuit. Attamen Pulcra fere omnium, ac maxime pectoris, functionum reſtitutio, continuatio urinarum hypoſtaticarum

die

die 8. & 9. plus dabat ſpei, quam metus.

Spem autem dies 14. illuſit; in quo febris rediit, mutata quidem a priore, ſed & ideo perniciosior. Incepit pulſu celeri ac duro, cephalalgia valida, ſiti intenſa, lingua arida ac rigida, comate. Tuſſis increvit, excernens nihil præter quædam tenuia ac ſpumoſa; ſemel autem quid mucoſi, cum lineis ſanguinis. Alvus interim cocta prodibat; urinæ etiam copia, odore, colore, bonæ, ſed cum pertinaciter ſuſpenſo manente enæoremate. Vena ſecta eſt ad unc. ix. quantitatem.

Die altero recidivæ, totius morbi 15., aderant vomendi conatus, inquietudo vehemens, febris ſingulo bihorio ſævitie auctior, moderatior: cocta interim alvus.

Die 3. Recidivæ, die 16. Morbi, febris enormis, intensus calor, lingua aridissima, ac rigida. Secta denuo venа effluxere sanguinis unciæ xviii. posteaque vesicantia admota sunt. Expectorantia data, & simul ad æstum vehementem contemperandum copiosum Rob sambuci, ac Nitrum. Tussis, Vomituritio, Febris, ad hæc mitescebant; Alvus vero, quæ ab aliquot diebus cocta fuerat, jam cruda iterum & tenuis. Vespere symptomata omnia graviora, insuper singultus, æstus intolerabilis, pulsus celer, plenus, ac valde durus, calor universus, vires bonæ, tertiam in hac Recidiva sanguinis missionem suaserunt.

Die 4. Recidivæ, morbi 17. inchoante, calor 108. graduum in thermom. *Fahrenreitiano*, qui cum 34. in *Reaumuriano* correspondet. Symptomatibus iterum vehementissimis, cum forti

ti duroque pulsu, quarto misimus in hac Recidiva sanguinem, Copia xv. unciarum. Calor quidem inde sex gradibus minor, sed præcordia, quæ eousque anxietas tenebat duntaxat, jam dolor vexat, vomitusque. Sic quidem, ut topicam hic suspicaremur phlogosin. Alvus nocte ac mane reddita quinquies est, flava quidem, sed tenuis, nihil mista; cum pluribus massulis viridibus, compactis, quales in Cadorum olei fundo reperire est: oleum porro ore anoque sumserat multum.

Ad finem hujus diei 4. Recidivæ, ad diem 17^{a} totius morbi, unico quadrante horæ ante mortem, calor 100. graduum erat. Lucta mortis horæ duravit quadrantem. In hac lucta pulsus, non qualis esse solet celerrimus ac debilissimus, verum lentus admodum, nec parvus, & vix inæqualis. Plus quip-

pe decies ego, aliique, illum exploravimus. Respiratio autem tam lenta, ut semel alta voce trigesies & ter numeraverim inter duas respirationes. Moriens non convellebatur; brachia tantum in rectitudinem exporrigebat. Oculi bihorio a morte veluti hominis viventis; nihil enim opacati aut corrugati erant. Hoc phænomenon etiam altero die a morte observavimus in aliis.

Iteravimus denuo experimentum mensurandi mox a morte caloris, spatio $2\frac{1}{4}$ horarum, singulis $4\frac{1}{5}$ minutis gradum examinantes, & in charta notantes. Thermometrum nostrum indiget $7\frac{1}{4}$ minutis ut calorem hominis indicet, addendo gradus duos ad notatum in eo gradum. Si 15. minutis applicatum, beneque tectum manet, haud ascendit ultra numerum priorem, cui duo gradus additi fuerant. Notabat au-

autem gradus hos: 88. 95. 96. 98. 97. 98. 97. 98. 98. 97. 99. 98½. 98. 98. 98. 98. 98. 97. 95. 95.

Supereſt examen ſanguinis in Recidiva miſſi. Sanguis primæ miſſionis, mox ubi in vaſa exceptus erat, contractam habuit ac denſam cruſtam, eamque toto in ambitu fimbriatam.

In ſanguine ſecundæ miſſionis cruſta non contracta, non fimbriata, ſed ut in morbi principio, cruſta, & craſſamentum, cum omni Vitreæ Scutellæ ambitu cohærebant. Elapſis horis quinque, cepit in vaſe ſecundo cum Cruſta, tum Craſſamentum, ſe ab uno vaſorum latere ſeparare, ſeque contrahendo exprimere ſerum. Elapſis horis 14. idem obſervari ceptum in vaſculo primo; nondum vero in vaſe tertio & quarto. Cruſta quarti vaſis virideſcit, fere transparet, craſſitudinemque mediæ totius inſulæ habet.

In ſanguine tertiæ miſſionis, poſt quietem 10½. horarum, nec contractæ Cruſtæ, duræve; nec tamen glutinoſæ. Craſſamentum 1. 3. & 4. vaſculi diſſolutum; vaſculi ſecundi valde tenax. Paſſim, quo cruſta minus in lardum contracta eſt, eo minus ſolet & contractum, & durum, eſſe ejusdem craſſamentum.

Tandem ultimæ venæ ſectionis ſanguis, poſt horæ 1½. quietem, tribus in vaſis collectus, habuit cruſtam denſitate craſſiorem quam eſſet altitudo craſſamenti, tremulam vero, nondum conſiſtentem; quomodo poſteriore examine habuerit ſeſe, doleo referre non poſſe, eo quod id chartis mandare neglexerim, nec ſat accurate ſuggerat memoria.

Notavimus itaque primum Recidivæ ſanguinem eo prioris morbi magis fuiſſe phlogiſticum: deinde & ſolutum

lutum ſanguinem, & compactum in eadem Venæ ſuſione prodire: præterea ſanguinem unius ſcutellæ longe plus indiguiſſe temporis, quam aliûs, ut ſe contraheret: denique ab omnibus his V. S. pulſum plenum fortemque permanſiſſe, ad uſque breve mortis luctamen.

Calorem ſoli attritui non deberi, quod toties urſi, repetita Exploratio cadaveris ultra ſbihorium producta, confirmavit denuo.

Sed quanta vis in febre caloris! In hac Recidiva plus quatuor Libris ſanguinis detractum eſt, dum interea Calor, naturali calore humano ſemper ſuperior, deprehendebatur. Quanta humorum aut copia, aut rarefactio! Poſt demtas 50. ſanguinis uncias, pulſus ad mortem uſque plenus ac fortis fuit.

Anatomen elapsis 23. a morte horis instituimus. Oculi jam opaci & corrugati. Venter nihil inflatus. Caro musculosa multa, firma, exiguus adeps.

Aperto Ventre Viscera sic sita, ut Hepar ingens, amplusque Ventriculus, totam anteriorem universi Epigastrii capacitatem explerent; & ut Intestinum Colon, sub his depressum, umbilico fere accumberet. Dolor igitur Colicus fallere nos potest, coli ad umbilicum situm vix suspicatos.

Colum hoc arctum valde, & sub Hepate, & sub Liene, se longa sui parte supra sese reduplicabat: ut caussa magnorum morborum existere potuerit, haud extiterit tamen. Vide Tab. 1. Fig. F.

Ileum Intestinum semipedis longitudine ex Inflammatione jam purpurascebat, variis præterea in plagis levius inflammatum.

He-

Hepar ingens lobo minore explebat mediam Hypochondrii *sinistri* latitudinem: alteram mediam hujus Hypochondri latitudinem Splen, triplo major solito, occupabat.

Ventriculus duas liquidi mensuras, scil. octo libras medicas, mensura capta, continere valens, suo minore, eaque sinistriore parte supra, seu potius ante, lobum minorem Hepatis, & ante Lienem collocatus, reliqua sui parte eminebat juxta jecinoris crepidinem, suoque Pyloro infra jecur decurrens, abibat in Duodenum: quod quoque digiti dimidii longitudine horizontaliter versus spinam decurrens, descendere demum incepit. Inflammatio aderat in ea omenti portione, quæ Duodeno pro Mesenterio est, uti & in ipso Duodeno.

Idemque Ventriculus a fundi sui parte illa, quæ costis sinistris accum-

bit, per totam fere superficiem externam posteriorem, admodum inflammatus fuit, & magis adhuc in eadem superficiei internæ plaga.

Renes boni, magni. Vesica urinaria lotio turgida.

Pulmones firmissima cellulositate concreta sic cum Pleura, cum Diaphragmate, Mediastino, ac Pericardio; ut multis in locis sine horum, aut Pulmonis laceratione, divelli non possent; hocque æque lævo, quam dextro in latere: in sinistro autem latere tantum modo versus Costarum arcum, spatium duos fere pollices longum, latumque, erat ab accretione liberum.

Cor sinistrum vacuum; dextrum sanguinem, non coagulatum, habuit; sinus dexter polypum album, qui lente extractus, massam polyposam pedis longitudine ex ambabus jugularibus ducebat,

bat, cum rami, quo jugulares inter ſe communicant, abrupta portione.

Bona dura mater: Pia autem ſanguine valde infarcta tota; maxime autem ad lobos cerebri poſteriores. Polypoſus quaſi vermis in ſinu longitudinali. Ventriculi cerebri ſuperiores ne guttulam aquæ continuerunt; nihil aquæ tertius ventriculus, nihil quartus. Totum cerebrum ſicciſſimum. In capitis detruncatione, nihil ex illo; nihil ex theca vertebrarum; nihil ex cranio, dum ſerra dividebatur, extillavit.

Ex quibus omnibus patet inſidam, inſido in die, criſim fuiſſe, quæ ſudoribus, die ſexto inchoantibus, apparuit: partem materiæ morboſæ coctam ſolummodo fuiſſe, & criſi evacuatam; at vero magnam crudi copiam alte infixam manſiſſe, quæ primo alternoque quaternario quieta, ſympto-

mata

mata nulla excitavit; inchoante vero tertio quaternario moveri cepta, corpus vehementer turbavit, ſanguinem inflammatorie corrupit, inflammatione dira affecit Piam Matrem, Ventriculum, Inteſtinorum varias plagas, quarum una in latam gangrænam verſa, inter cauſas mortis recenſeri potuit. Sanguis idem ad mortem uſque inflammatorie ſpiſſus, per minima vaſa impenetrabilis, inter mortis cauſas certe erit annumerandus.

Hæc demum vere maligna febris fuit, vero ſenſu eo, quo τὸ κακοηθὲς intellexerit *Hippocrates*, poſtque eum *Galenus*, omnes *Hippocratis* ſectatores, & ex cunctis his compendioſe *Boerhaavius* *Inſt.* §. 919. Moneo hoc ideo, quod videam a nonnullis eum morbum proprie, uniceque, haberi malignum, qui humores diſſolutos habeat, qui varias maculas, papulasque, expellat,

qui

qui ab ipso morbi initio notabilem virium projectionem comitem habeat: dum interea vera malignitatis in Acutis significatio denotet causæ morbi vehementiam; graviorem functionis cujusque, maxime autem vitalis, læsionem; pertinacem adversus selectissima, optimeque indicata Artis præsidia, resistentiam; ac symptomata non tantum ejus morbi consueta, sed variata, aut omnino alia, aut plane anomala.

Situs magnitudoque Jecoris, moles ingens Lienis, Coli intestini transversus decursus adeo profundus, monitum confirmant, quod toties repetivi de morborum in visceribus sede circumspecte, ac sæpe dubitanter tantummodo, determinanda.

Pulmonis arcta, ac indissolubilis cum omnibus vicinis partibus concretio, malum videtur a longa die natum. Quare & 20. annorum spatio,

præ

præ pectoris affectione; laboriosas hyemes transegisse videtur. Et in ultimo morbo nimis adhærentes pulmones cruori phlogistico suscipiendo, trajiciendoque ineptiores, letaliter demum infarcti fuerunt. Centena sane exempla sunt, quæ me impediunt assentiri illis, qui latas hasce pulmonum adhæsiones inculpate a mortalibus ferri asseruerint.

Siccitas insolita Encephali, an non à defectu secretionis, ad quam phlogisticus sanguis arteriosus plane ineptus fuit?

CAPUT III.
DE ILEO MORBO.

§. 1. *Ileus morbus 6to. die letalis, cum auxiliorum adhibitorum recensione. Epicrisis morbi. Anatome cujus notabilis pars exhibetur Tab. I. Fig. E. De aqua frigida in Ileo. In Ileo letali etiam alvus reddi potest. Va-*

rius

rius in hoc morbo Gangrænæ gradus. Omenti absentia Colicæ causa. Conspectus a morte haud infrequens thalami cordis utriusque perfecte vacui. §. II. Ileus letalis alius, nascus post triennem, & quidem primo periodicam, sub finem autem continuam, Ventriculi Tympaniam. Cum hoc Ileo etiam tenuium Intestinorum & Tympanitis, & Inflammatio. Memorabilis in hoc Ileo Hernia Ventro-mesocolica, una cum monstroso Ventriculo, Tab. II, Fig. I. II. III. exhibita. Epicrisis totius hujus Historiæ. Viscera a morbis sua sede exturbantur. Gangræna sine signis suis letalis. §. III. Ileus morbus octavo die letalis, assumto etiam Mercurio. Anatome. Figura exhibens duodecim miros Coli Intestini flexus. Vid. Tab. III. Fig Epicrisis. Variæ considerationes super causa proxima mortis in hoc homine, & in aliis hoc morbo detentis. §. IV. Ileus morbus curatus, assumto Mercurio. Quædam de Fumo Tabaci immisso. Mercurii per 14. dies in corpore mora. §. V. Ileus morbus assumtis vij. unciis Mercurii curatus. Inquisitio variæ doseos Mercurii in hoc morbo a variis exhibitæ. Quæstio agitatur num a Mercurio

hic

hic morbi Nervorum timendi; eaque occasione de Auro deglutito loco Mercurii. An Mercurius frigore noceat? demonstratur frigore potius prodesse: & sic convenire cum Methodo altera Hippocratis *curandi Tetanum. De aeribus umbilico applicandis. De Machina Italica.*

§. I. Ileus frequens morbus, semper terribilis, creberrime letalis, quamvis a me in Tomis prioribus periodici hujus operis sæpius recensitus sit, tamen ob recentiores, eosdemque notabiles admodum casus, de integro me cogit de sua ipsius Tyrannide, deque Homicidiis suis, nonnulla propalare.

Juvenis 19. annorum, ileo morbo elapsâ æstate periit. Vivo non adfui: quantum autem expiscari ex illis potui, qui eum & noverant, & amicitiæ causa in morbo inviserant, hecticus ante quadrienium a Medico ha-

habitus fuerat, idque dimidii ſpatio anni: exinde paulo rectius ſe habere viſus, tuſſi non frequenti quædam tenuia reddere conſuevit, linguam fiſſam perpetuo conqueſtus eſt, ac frequentioribus Colicis doloribus obnoxius vixit.

Anno 1766. Auguſti Menſis die 5. conſueta ſua Colica, & modica febre, nocte corripiebatur. Clyſmate mane die 6. Aug. immiſſo, mitior dolor, veſpere denuo ſævior fuit. Dato tunc emolliente decocto, cui Chamomillæ flores infuſi, principio levari viſus eſt, deinde autem minime.

Die 7. Aug. Medicus ordinarius arceſſitus, præſcripſit Miſturam ex *Aq. Flor. Chamomillæ unc. vj. Magneſiæ nitri dr. iij. Salis polychr. dr. j. Syr. Althææ unc. ß.* cujus ſumſit cochlearia tria ſingulo bihorio. Juſſitque Abdomen

 inun-

inungi Unguento composito ex *Ung. Dialth.* & *Flor. Calend.* ā *unc. ij. Camph. scrup. ij.* Præterea immitti clysma emolliens præcepit. His non levantibus, decoctum emolliens cum *Tamarindis* bibit ad noctem; postquam alvus, quæ nulla eousque fuerat, liquida copiosaque prodiit.

Die 8. Aug. Febris magna, duro cum pulsu, fixoque ad latus Ventris dextrum dolore. Mistura dicta *Hoffmanniana* data est; Decoctum *hordei* quoque, cui admistum *Oxymel*; nec non pulvis, quem componebant *Scrup. duo Magn. Nitri, gr. v. Nitri puri, & gr. x. pulv. Haly*: erat mane hic pulvis, & vespere sumendus. Varia insuper & Cataplasmata, & Enemata præscripsit.

Die 9. Aug. æger summo mane frigidam aquam clam bibit, brevi autem post ventre immaniter doluit, vomuit,

muit, contremuit, friguit. Interea dum Medicus expectabatur, sumebat consilio amici *dragmam Rhei*, & Misturam compositam ex *Mentha cum opii granis duobus*; repetivitque clysma. Tensus jam venter erat ubique; minusque latere dextro, magis in medio, dolebat. Tandem Medicus accedens, primam demum Venæsectionem instituit, *Hoffmannianam* Misturam continuaret, suasit, Hordeique Decoctum. *Emulsum* præterea dedit, *cujus Libræ dr. vj. Syr. Diacodii additæ.* Repetivit denique Enemata & Cataplasmata. Nox pessima. Pulsus celerrimus, parvus, durus.

Die 10. Aug. Exp. Medicus Misturam dedit compositam ex *Aq. Scorzoneræ unc. vj. Magnes. nitri dr. iij. Salis polychr. Scrup. ij. Nitri puri Scrup. j. Camphor. gr. ij. Syr. Althææ unc.* ß. cu-

jus duo cochlearia quovis trihorio sumenda essent.

Deinde ℞. *Auri fulminantis gr. vj. Arcani duplic. Scrup. ß. Nitri puri gr. v.* Eo die ter hic pulvis sumtus est.

Die 11. Aug. pulveres *Auri fulminantis* repetiti. Accessit ad morbum Ventris Peripneumonia. Ad septimam vespertinam moritur, expletis ferme sex morbi diebus.

Cadavere potiri, nonnisi elapsis 42. a morte horis, potui; hinc calida hac tempestate jam fætuit immaniter.

Et in perscindendo Abdomine, clauso adhuc Peritonæo, multus, isque fætidissimus, aër, ex tunica adiposa exhalabat, bullasque veluti Emphysematosas formabat; quales alibi, sed longe copiosiores, observasse me retuli *Tom. 8. cap. de ileo.*

Aper-

Aperto abdomine Omenti longitudo, ut ut explicata, apparuit vix pollicis lati; ita ut nuda hic hæſerint Inteſtina.

Colum Inteſtinum deſiguratum ſic, ut verbis deſcribi nequeat: unde Tabula I. Fig. E. idem depinxi.

Ad omnes haſce miras Coli reduplicationes inflammatio levior detegebatur: materies autem inflammatoria ſanguinis tranſſudando genuerat cruſtam, qua illæ Coli Reduplicationes ſecum mutuo agglutinabantur.

Obex autem durus in hiſce Reduplicationibus nullus eſt repertus.

Ileum Inteſtinum duobus potiſſimum in locis dire inflammatum reperiebatur, ac colore hic purpureo, illic livido, gangrænoſum. Scilicet in latere dextro infimo, longitudine duorum pedum; & in eodem latere, ſed altius, ac ſecus umbilicum, longitu-

gitudine pedis. Fuerantque ambo hæc loca doloris in ileo morbo ſedes. Cruſta flava, quæ in Colo, etiam hic, multas tegebat Inteſtinorum plagas, inflammatas potiſſimum illas, gangrænoſaſque: aderatque & ad Meſenterium.

In Plagis Ilei inteſtini inflammatis nulla inventa coarctatio eſt, nulla Introſuſceptio, nec, quæ tranſitum denegare potuiſſet, dura materies: æqualem hic cum cæteris Inteſtini partibus Inteſtinum habebat Diametron.

Ventriculus, valde expanſus, habebat a facie ſua anteriore, pauxillum ſiniſtrorſum, in ſuæ altitudinis medio, transverſam plagam, longitudinis latitudiniſque digiti integri, Zonæ inſtar, inflammatam, ut in pulcerrima injectione: in qua & hoc notabile, quod multis valde in locis exiles extravaſationes exhiberentur, quæ, inter hæc

pul-

pulcre veluti injecta vasa, plurimas quasi peticulas, seu petechias, referebant.

Hepar ingens lobo suo majore in medio Epigastrio terminatum; minore autem lobo diaphragmatis inferiori laterali regioni, ope ligamenti fortis membranci, versus arcum infimarum costarum, connexum.

Pulmones, utroque pectoris in cavo, ab omni cohæsione cum vicinis liberrimi, cinereo colore in paucis, livido multis in locis, anterius ac lateraliter, conspiciebantur: postica vero facie universa ex rubicundo fere nigrescentes, ac facile ad levem contrectationem diffluentes. Quin & Pulmones undique pressi, veluti per poros liquidum transsudabant: hoc præcipue in lobo dextro superiore ac medio: duri autem ab infarctu non erant.

In Pericardio liquor non aquoſus, ſed obſcure ruber, paulo forte ſolito copioſior.

Cor utrumque perfecte vacuum, ut vix reliquiæ antiſi ſanguinis verſus ejusdem orificia ſupereſſent.

Diagnoſis morbi Ileus inflammatorius eſt, ex Colica periodica natus; ſeu Colica periodica in letalem Ileum verſa. Qualisnam autem Colicæ ſpecies fuerit, hominem, dum viveret, contuitus nunquam, non auſim determinare.

Quæ cauſa proxima Ilei letalis? Incertum eſt utrum hæc in inflammatis, gangrænoſisque Ilei plagis, an vero in complicati Coli hæſerit locis. Equidem elapſis 42. a morte horis nihil quo inteſtinum ſive coarctaretur, ſive obturaretur, inventum eſt: verum, quamvis non ſemper, ſæpe tamen, relaxantur ejusmodi conſtrictiones, ſeu ſpas-

mo-

modicæ, ſeu inflammatoriæ; aut ſuapte ſponte, aut gangræna in morte, imo ante mortem: ut pluries in incarceratis herniis vidi. Sed complicatæ coli ſuperioris ac inferioris partes, dum hoc Inteſtinum in principio morbi tenſum repletumque eſſet, potuere citra ſpaſmos, inflammationesque, viam aëri, fæcibusque, præcludere omnem: ſi jam, ut multis in Colicis, *Pictonum* maxime, fit, muſculi abdominales convulſiva contractione arctaverint abdomen, in complicatis hiſce Coli partibus cauſa morbi proxima eo facilius locata fuiſſe intelligitur.

Ex iis, quos a Diro hoc morbo DEO dante, vel curavi, vel hominum illo affectorum interitum procraſtinavi, didici tutiorem certioremque eam methodum eſſe, quæ *tempeſtivis* V. S. quæ multo oleo, quæ purgantibus opio interpolatis, quæ clyſmatibus Fumi Tabaci

baci mature valde adhibitis, & si opus est, epoto mercurio, instituatur; quam quæ misturis dictis *Hoffmannianis*; quam quæ sera, imo serissima sanguinis missione, auroque fulminante, tentetur. Aurum fulminans si bene paratum est, nihil agit; non bene paratum, morbum auget. Nec laudavit id, quamvis ab aliis datum, *Cl. Hoffmann Cap. de iliaco dolore.* Clysmata Fumi Tabaci, licet pluries fallant, maxime quando aut causa plane invincibilis obtinet, aut nimis sero ad hoc auxilium confugitur, continuata tamen observatione restituunt multos. Exempla manifesta attuli olim, & in mea vicinia nuperrimum habetur.

An *frigida*, quam æger clam hausit, nocuit? Præstantiam gelidæ aquæ in hoc morbo experimentis evici *Tomo 8. Cap. de Ileo.* Sed sero nimis æger noster eam bibit. Gangræna videtur quarto morbi die in priore loco doloris

ris jam nata fuisse, eo quod, evanescente ibidem dolore, frigus, tremor, pulsusque cum debilitate frequens, observarentur.

An fæces liquidæ ac copiosæ, finiente altero morbi die missæ, boni augurii non erant? Et Iliacos, & Herniosos, cum ejusmodi dejectionibus tam servari, quam mori, pluries vidimus. Vel enim obex solutus totus est, redditusque talis peristalticus motus Intestinis, ut antiperistalticum viribus superet; vel prodit tantum vi enematum aut pars, aut totum stercoreum, quod infra locum ubi causa proxima residet, hærebat; morbo nihil inde levato: vel tandem gangræna, partes relaxans, nata est; quæ si parva, inchoataque tantum, aliquando adhuc curabilis est; si magna, atque completa jam est, mortem infert. Vide quæ *Tom.* 2. 3. 4. 7. & 9. *de Ileo* & Hernia no-

notata sunt: maxime vero *Tomo 7. Capite 4. toto.*

Omenti defectum inter Colicæ caussas haud absurde quis memoret. Omenti enim est, Intestinorum respectu, tegere illa; fovere, ac lubrica servare.

Hepar etiam hic totum fere Epigastrium explens, imo sinistro in latere forti ligamento accretum cum Diaphragmate, confirmat toties datum monitum de necessaria prudentia in sede morborum ex solo partium situ determinanda.

Rarior observatio est hominis, pectore olim sic laborantis, ut multo tempore Phthisicus crederetur, posteaque semper tussi aliqua laboraret; cui tamen pulmones ab omni cohæsione perfectissime liberi invenirentur. Cæterum Peripneumonicorum referebant Pulmones: Peripneumonia enim periit,

riit, jam in Gangrænam tendente; ut in Acutis toties. Vi inflammationis ſanguis omnis inflammatorie corruptus, ineptus demum fit, qui pulmones permeet; vel & organum Reſpirationis, debilitate a morbo genita, ineptum fit, quod humores, quamvis per ſe adhuc permeabiles, ſat efficaciter tranſmittat.

Cordis vacui thalami utriuſque ſat frequens eſt obſervatio, ut in prioribus patuit, ut in hoc caſu patet, & in §. ſeq. patebit; inane oſtendens conamen omne vitales actiones, eas Cordis præcipue, ſyſtemate irritabilitatis explicandi.

§. II. Delata in Noſocomium fuit 16. Dec. 1766. vidua 57. annorum, cujus hæc Anamneſis. Ante elapſos ab hinc 30. annos viro profectæ ætatis nupſit, ac primo quidem anno peperit, deinceps vero nunquam. Gravida

vida vehementer vexata hæmorrhoidibus fuit; easdemque, post Puerperium adhuc valde molestas, cum Medici consilium de aperiundis illis sprevisset, fistulam ani contraxit: a quo tamen malo operatione fortunata liberabatur.

Sexennium est, quod febre acuta laboraret, in qua integris sex diebus deliravit, & a qua non nisi post quatuor ærumnarum exactas septimanas emersit. Meminit sitis, eodem in morbo inexplebilis, ut a continuo potu temperare sibi non posset, quantumcunque ne sibi irreparabile forte damnum inferret, assiduo moneretur. Quare etiam ex acuto hoc morbo in Hydropem intercutem brachiorum, crurum, ventris, lumbique, incidit. Ab illo tamen quopiam, quod ignorat, infuso, brevi curata fuit; ac sa-

na

na integro poſtmodum triennio, flatu incommodo excepto, vixit.

Vitam ſedentariam perpetuo, & hucuſque, egit. Menſes ſemper regulares in 45. ætatis annum habuit.

Triennium eſt, ex quo ſingulo fere ſeſquialtero menſe latus abdominis lævum, mox ſub coſtis, intumeſceret ſibi, tumore paulatim ultra medium ventrem porrecto, ibidemque veluti in acumen aſſurgente. Non doluit tumor, ſed dum femina jocando ventrem tumentem ſæpe percuteret, reſonuit. Perſtabat tumor tres quatuorve ſeptimanas, perque alias duas treſve ſubſidebat. Diſparente tumore copioſos commodoſque emittere flatus potuit; eodem vero redeunte, nullos.

A medio pene elapſo abhinc anno, urinam reddere cepit adeo acrem, ut

ſibi

ſibi inde pudenda roderentur; copioſam quidem, ſed frequenter urgentem, cum ſedimento copioſo, alboque; in medio limpidam, & quid craſſi in ſuperficie gerentem.

Medius quoque annus erat, ex quo in deglutiendo id incommodi pati cepit, ut deglutita ad certum quendam locum hærerent, quem nos conjectabamur eum eſſe, in quo OEſophagus Diaphragmatis fiſſuram tranſiturus eſt: ſic ut nonnunquam ipſi per aliquot minutorum ſpatium interquieſcendum eſſet, antequam ingerere quidquam de integro auderet.

Octiduo ante morbum, de quo mox, triſtis, præterque morem moroſa, levi quoque ac continua tuſſi, vexata fuerat.

Tandem 12. Dec. tota die inhorruit, citra vel intermiſtum, vel ſubſecutum, æſtum. Appetitu caruit.

Quo

Quo eodem modo & die 13. Dec. se habuit.

Die autem 14. Dec. hora noctis prima Ventris ipsi tormina oriebantur, haud eo, quo solebant loco, verum in Ventre medio, ita ut centrum doloris umbilicus esset, una cum ructibus nauseisque. Prælo quasi sibi præcordia premi, ac contorqueri, conquerebatur, & ex ventre quidpiam versus pectus conscendere, a quo Singultus primo, deinde Vomitus. Toto hoc die Vomitus cum reliquis symptomatibus continuavit, nec minus nocte. Quid vomitu reddidisset rogata; tenuem, regessit, aquosamque materiem.

Die 15. Dec. omnia hæc continuarunt. A biduo alvo carenti immissum Clysma fuerat, quod duram eduxit materiem: repetivissentque, ait, idem, ni a priore Clysmate male habuisset.

Die 16. vomens in Nosocomium Hispanicum invecta Carpento est, moxque inde ad nos, gestatorio.

Auditis feminæ quærelis, mox Ventrem examinavimus. Dolebat ille & in loco antiquo, a margine sinistrarum costarum, jamque adusque Ilei ossis cavum; & in plaga nova, medio nempe ventre: qui dolor ab umbilico, ceu centro, ad semipedis in ambitu latitudinem diffundebatur; centro veluti acuminato.

Nullam aquæ fluctuationem, *tactu* deprehendimus; sed potius, non quidem *sonitu*, sed *adspectu* tumoris inæqualis, ac divisi, adesse Tympaniam judicavimus. Dolor ab attactu augebatur.

Principio quo apud nos fuit, haud vomuit, sed exprobravit; nec singultivit vere, sed eructavit. Febricitantem acute a die 12. Dec. conclusimus ex inflammatione ventris. Cumque febris

cum

cum pulsu duro, eoque pleno increſceret, uncias xiv. ſanguinis de brachio dextro miſimus. In vaſculum primum ſanguis optime fluxit, levem duntaxat cruſtam formans: in alterum vas lente fluxit, & cruſtam modicam, priore tamen denſiorem; in vas tertium celerrime fluxit, & denſiorem prioribus cruſtam exhibuit.

Enema ex *emolliente Decocto*, *cum mellis & olei Lini á unc. ij. & Nitri dragma*, injiciebatur; unde alvus poſt horam, cum multis parvis ſcybalis, & portione una majore. *Emulſi Libra cum uncia Syrupi Diacodii* dabatur, *molliens Cataplaſma* toti Ventri circumdatum eſt, & *Scutum ſtomachicum*, *ex Uncia Empl. de Labdano, granis xij. Camphoræ & totidem Opii crudi*, *& Bals. peruv. q. s.* compoſitum, regioni Ventriculi admotum eſt.

Post hæc omnia, Symptomata, dolore excepto, mitigabantur, appetitus aliquis nascebatur, & absque insequente Vomitu comedit, quod petierat, jus carnis cum panis tantillo.

Venter ad noctem tumidior quidem, sed mollior. Cepitque frigus conqueri internum, cum tepore extremorum; quamobrem plura stragula conjecimus in illam. An frigore hoc nascens ab inflammatione Gangræna notabatur? Sed ipsa febris bidui frigore inceperat, & cum præsenti frigore pulsus parum modo celer, plenusque ille, Gangrænam negabat.

Sitis interim magna continuat. Mala nox fuit ob Vomitus continuos, Ructus, Singultus, Anxietates. Urina tamen, quæ prioribus diebus vix prodierat, hac nocte ultra Libram prodiit, bene colorata, cum crassio-

re-

re enæoremate, brevi ſubſidente; adeoque nullatenus gangrænoſa.

Die 17. Decembris ad 6. matutinam reperi calorem ejus ad Therm. Fahr. 98. gr. pulſumque & fortem, & durum, & celerem. Calor ergo naturalem fere ſuperans, pulſuſque talis, metum removebant gangrænæ; licet quid adhuc ſupereſſet heſterni frigoris internarum partium.

Cum ergo ex enarratis febris aucta videretur, & dolor perſeveraret, aliam Venæ ſectionem tentavi, quam jacens probe ſuſtinuiſſet; ſed dolorum immanitate, & anxietate victa, ſubito erexit ſeſe, erecta autem animo linqui cepit: hinc mox deſtiti captis ſanguinis unciis quinque. Sanguis hic, qui bene fluxerat, non cruſtam, ſed optimæ conſiſtentiæ craſſamentum exhibuit.

Sitis multa perseverat. Enema, heri secundo immissum, hodie ad 5. matutinam cum paucis scybalis; & ad 6. cum materia flava, pultem referente, exivit.

Calor postmodum hominis sani, graduum 96. scilicet; pulsus fortior, durior, frequentior; Respiratio difficilior. Venter tamen mollior, in medio minus, sed per totum æquabilius expansus; in Epigastrio autem plus, quam heri, tumefactus.

Ambiguum profecto morbi statum esse nemo non videbat. Etenim ab una parte inflammationis augmentum in Sextum diem jam continuabat, internumque jam ultra 20. horarum frigus, quod necdum omnino disparuerat, metum faciebant gangrænæ ingentem: ab altera tamen parte Calor, Color, Pulsus, suspicionem hanc penitus fugare videbantur.

Ad

Ad Ileum igitur ſolvendum, allaborandum fuit: quæ enim ab enemate materies iterato prodierat, ex ſolo Inteſtino Colo, haudquaquam a loco inflammato, videbatur prodire; ſiquidem nec pulſus, nec dolor, mitigarentur; quæque pridie ſiluerant ſymptomata, Vomitus, Singultus, Ructus, de nocte repetiviſſent.

Purgante itaque Chyli, Fæcumque, tentandum tranſitum ratus, primo Vomitum opiato ſopire debui, *Sydenhami*, & *Hoffmanni* experientiam, mea pluries confirmatam, religioſe ſequutus.

Cepit itaque quovis horæ quadrante Cochleare hujus Miſturæ uti. ℞. *Laud. Liq. Syd.* gtt. xxx. *Syrupi Menthæ* unc. ʒß. *Aq. Meliſſæ ſimpl.* unc. iij. & propter caſus ambiguitatem, *Extracti Cort. peruv.* dr. ij.

Miſtura hæc, mirum dictu, quam mox ab initio, perque diem totam, cuncta pacaret; Vomitum, Singultum, Anxietatem, Dolorem! Sic ut ægra exclamaret præſtantiorem nunquam in vita ſua ſibi datam Medicinam fuiſſe, deque univerſo morbo unicam ſupereſſe laſſitudinem.

Minus igitur de Gangræna cogitatum eſt: quippe in qua pacantur quidem ſymptomata, ſed dum pacantur, ſimul virium imminutio atque projectio advertitur, celerrimusque cum parvitate & inæqualitate pulſus, vultus præterea oculorumque collapſus, ac frigus: hic vero tota die pulſus decies, pluriesque, & a me, & ab aliis, exploratus, ſubdurus deprehenſus eſt, & plenus, æqualis, & modice tantum celer: nec in vultu, oculisque, quid pravi cernebatur; extremaque calebant.

Toto antemeridiano, totoque pomeridiano tempore, læta ægra fuit, quod tam bene se haberet, quodque eousque, citra periculum suffocationis, citraque Vomitum & Singultum, dextrum in latus cubare non potis, commode jam cubaret in illud; petivitque iterato suam ne auferrem, mutaremve medicinam. Mutandi profecto illam non fuit mihi animus; a qua tam bene se habebat, & quæ spem dabat fore ut pacatis symptomatibus, viribusque adeo constantibus, alvus demum resolveretur, præsertim si molliore frequentique Clysmate sollicitare pergeremus eandem. Poteramus eandem felicem, subitumque ab Opio sperare effectum, quem *Riverius* lætabatur *Cent.* 1. *No.* 12. in suo juvene, cui in ventris acerbissimo dolore, a datis *Laudani opiati sex granis*, tanta rerum mutatio fuit, ut intra bihorium dolor

omnis cum cessaret, tum non rediret: poteramus sperare, ita fortunatam ægram nostram fore, quemadmodum laudatus mox Autor ibidem *No.* 86. refert Sexagenariam fuisse, quæ in dirissimum hunc morbum tertio relapsa, ceterisque haud relevanda artis auxiliis, *granis Opii quinque* a dolore, & reliquis symptomatibus convalesceret, nec relaberetur.

Sed ô vanas mortalium spes! ô fallacias! Dum ad vespertinam horam feminonam clysma, cum pauca flava, ac pultem referente materia, ægrota animose deponeret, anxia reddi cepta est, lævumque reclinata in latus oculos in altum defigere, petere qui assisteret Sacerdotem, ac voce demum destitui. Pulsus interea bonus esse perseveravit, Respiratio vix læsa, Extrema quidem tepida, Vultus autem calidus mansit. Interim nihil eorum,

quæ

quæ circa se gerebantur, gnara erat, neque ad validiores clamores vel minimum dedit mentis præsentis indicium. Brevi inde algere cepit, anxie respirare, inæqualem habere, parvumque, & celerimum pulsum, pauloque ante decimam animam efflavit.

Toto hoc tempore me, lecto adstantem, respirationis occupabat modus. Irregularis illa fuit, sed adeo lendus, ut inter singulas respirationes alta, ego voce numerarem unum, duo, tria, & sic porro ad 20. usque, iterum ad 30. ad 34. ad 50. & semel ad 60. quod minuti circiter spatium explet. Inter antepenultimam & penultimam 60. iterum numeravi, inter penultimam & ultimam 30.

Animus fuit thermometro explorare corporis mox a morte calorem; quia vero id ilico ad manum non erat, quinto tantum a morte minuto fere expleto,

to, admotum eſt: quovis ſemiquadrante horæ, adeoque per integram horam octies, idem gradus hoſce, hoc ordine notavit. 92. 92. 94. 96. 97. 97. 96. 95. Nec ſuſpicetur quis thermometron continuata applicatione debito plus incaluiſſe, altioresque proinde notaviſſe gradus; nam nec in homine ſano, quotiescunque ultra quadrantem horæ admoveatur, etiam bihorii ac trihorii ſpatio, vix altius unquam, quam ſpatio quadrantis adſcenderat, adſcendit: deinde, dum ſenſim cadaver ad calorem Atmosphæræ reducitur, calentis thermometri gradus ſenſim quoque diminuuntur, ad eumque Atmosphæræ reducuntur: ita ut perpetuo verus ejus, quod exploratur, corporis, gradus notetur caloris.

Dives profecto doctrinæ clinicæ hic caſus eſt: quo autem ad illam contemplandam aptiores accedamus,

Ana-

Anatomen præmisisse expediet, quæ horis 35. a morte expletis publice facta est.

Oculi utriusque corrugata cornea, & opaca; dextri autem minus.

Rigiditas infernorum supernorumque artuum ea major multo, quæ Cadaveris esse solet. Forti tamen ac lenta flexione Brachia, quæ angulum rectum cum Humero faciebant, in rectitudinem porrigebantur, rectaque manebant. Hæc in præcedentibus sæpius ideo nota a vides, quod clari Viri certas veræ mortis determinandæ regulas exinde cudere tentarint, frequentiore examine haud sufficienter instructi. Cum oculis veluti vivis, cum Artuum vel nulla, vel maxima rigiditate, certam mortem adesse pluribus demonstrationibus evici.

Panniculus adiposus digiti lati crassitiem habuit. Venter minus acumina-

natus in medio, minusque tumidus; ita ut corrugata jam cutis, sulcataque, conspiceretur.

Peritonæo aperto, Tympanites & Ventriculi & Intestinorum omnium, manifesta fuit, excepta duarum Spithamarum portione in fine Ilei. Hoc & cetera omnia, quo clarius capiantur, inspiciatur Tab. II.

F I G. I. II. III.

A. Ventriculus tympaniticus.
B. Ejus os superius.
C. Totum id, quod de Hepate sub costis visibile fuit.
D. Fundus Vesiculæ felleæ.
E. Os Ventriculi inferius, seu Pylorus. In cadavere Ventriculus totum contexit sub se Pylorum: unde hic Ventriculum minus, quam

par

par eſt, turgidum delineare debui, quo & Pylori ſedem, & a Duodeni principio ortam jam Tympaniam, oſtenderem. Una patet ad D. plica Ventriculi, ut & alia ejus plica, antequam Pylorum formet: nam ad uſque F. Ventriculus eſt.

F. Anguſtatio corporis Ventriculi ad fundum Veſiculæ fellis, ex veſicula transſudantis, colore longe lateque tincta profundiſſime.

G. Locus deſignans umbilicum cadaveris, infra quem Colon Inteſtinum protruſum inveniebatur.

NB. Poſt Pylorum, mox tympaniticum Duodenum apparet; cui Literam, ne figuram obſcuraret, non appoſui.

H. Saccus Cæci parvus valde, cum proceſſu ſuo vermiculari; qui proceſſus hic neutiquam vermicularis,

ſed

ſed digiti inſtar in rectitudinem porrigitur.

I. Ilei Inteſtini finis, quo in Cæcum ſe inſerit, anguſtus admodum, complanatus, & in ſua complanatione vix digitum latus. Melius conſpicitur in fig. II. & III. ab S. ad X.

K. Flexus Coli Hepaticus, ſeu dexter.

L. Humilis Coli ſitus in Abdomine, qui ut melius conſpiciatur, locus umbilici ad G notatus eſt. Coli quoque hic apparet amplitudo.

M. Colon ſubito vehementerque inter duos flexus arctatum.

N. Flexus Coli Lienaris, qui altior fuit quam in figura exhiberi potuit, ſub Ventriculo quippe delitescens.

OO. Colon valde anguſtum.

P. Iterum triplo amplius.

Q. Coli flexus ultimus, ubi in Rectum

abit,

abit, cum relicta ea tantummodo fui Mesocoli portione, quæ ad intelligenda sequentia requirebatur.

F I G. II. & III.

Fig. II. anteriorem, Fig. III. posteriorem faciem exhibet. Literæ duplices ad utrasque pertinent.

RR. Cæci Saccus.

SS. Angustum ileum a sua in Cæcum insertione, ad X. usque, spatio duarum spithamarum.

TT. Ileum Intestinum hic Tympaniticum, ut etiam erant Intestina tenuia omnia, ad Pylorum usque.

VV. Extremum Coli, cum relicta Mesocoli portione.

W. Locus ubi Ileum ex tympanitica arctum fieri incipit.

XX. Plaga in Mesocolo, in fig. II. notata, designat locum, ubi Intestinum ileum suo in Mesocolon ingressu Herniam facit. In Fig. III. inversa, Litera X. Herniam indigitat: utraque autem figura tenuitatem indicat Intestini ilei, Herniam inter, Cæcumque: con- constrictum hic valdopere intestinum fuit, sic ut eo educto vix minimi digiti apex per sacci herniosi collum potuerit transire.

In Pericardio vix aqua inerat. Magnum Cor. Sanguis multus grumosus in thalamo ejus sinistro; in dextro autem & copiosior, & polyposior. Pulmo dexter nullibi, sinister inferius superiusque, levi adhæsione cum Pleura nexus: uterque ab anteriore parte colore obscurior, a posteriore solito rubicundior.

Re-

Renes parvi, boni: bona Pelvis, Ureteres, Vesica.

Hepar universum sub Costis reconditum, eam lobi majoris si exceperis portiunculam, quæ ad Lit. C. sistitur.

Vesicula fellea ingens, cum hepate sub costis recondita, fundo suo prominebat infra costas, supra monstrosi Ventriculi plicam, ut ad Lit. D. pingitur. In mundando, dum collum ejus sauciaretur, bilis benemulta effluxit in ventrem; nihilominus adhuc ultra uncias duas ex vesicula eduximus bilis fere nigræ, solitæ spissitudinis.

Plica quam Ventriculus in F formabat, transsudante bile profundissime tincta erat, ad duos in latitudine, ad tres in longitudine, pollices. An sic bilis intra sanguinem resorberi, hocque pacto Icterum creare possit?

Inteſtinum Ileum pluribus in locis leviter, propius ad Herniam multum, inflammatum fuit.

Atque hæc de viſis & repertis in Cadavere ſufficiant; ut ad morbi pathologicam diſcuſſionem, Anamneſi in memoriam revocata, accingamur.

In Anamneſi ea coram ſtitimus, quæ ab annis retro 30. contigerint. Nemo anamneſticam noſtram prolixitatem quæratur. Solemus enim ægrorum anteactam vitam ſcrupuloſe ſemper inquirere, ne quid nos fugiat, quod ad determinandas mali cauſas, naturamque, facere utcunque poſſit. Ea intentione reſponſa illorum Literis mandamus, atque bis, ter, pluriesque, examen repetentes, non pauca ſæpe corrigimus, deſiderata complemus, ac ſic perficimus totum.

Quæ ab annis 30. contigiſſe femina narravit, ad rem præſentem facere

re non arbitror; sed quidem illa, quæ a Sexennio. Etenim valida febris acuta, in qua, ad sitim inextinguibilem enormem aquæ copiam fatetur abligurìisse sese, monitisque, ne ita ageret, iteratis, ob sitis intolerabilitatem non obtemperasse; videtur corpus vehementer debilitasse, intercutem creasse Hydropem, tardam reduxisse salutem, nec vires ad illibatam sanitatem requisitas post se reliquisse; præsertim cum sedentaria vita, quam coluit femina perpetuo, corpus ab ægritudine infirmatum non roboret, sed debile, & iners, & flaccidum, relinquat.

Fundamentum itaque morbi, seu causam prædisponentem, vita sedentaria una cum superstite hac debilitate posuit: Flatus ac Borborygmi, quibus femina post acutum illum morbum obnoxiam se fuisse narrabat, hanc Ventriculi Intestinorumque, inertiam

probant; huic deinde dispositio tympanitica in sinistra, eaque superiore abdominis parte, se adjunxit: causa suscitans prædisponentem, ut cum eadem morbum, seu causam proximam, constituat, forte haud e longinquo quærenda illi erit, qui perpendit secum viscera cava illuvie nimia sic extendi, ut multam faciant suæ contractilitatis jacturam: qua ex re consequitur id, ut iterata sæpius distendente causa, interea dum ipse vitæ modus corpus debilitat, hæc ipsa viscera vix ultra propellant contenta, hinc distendantur immaniter; &, cum propulsis contentis aer semper præsto est, qui in loco calido occlusus vehementer rarescit, hinc in Tympaniam incidant.

Hæc porro Tympania Ventriculum præcipue occupasse videtur, siquidem tumor sinistro in latere mox sub

costis,

cóstis, ad usque medium Epigastrium, resedisse fertur.

Itaque Ventriculus flatu turgens, videtur primum fuisse ab Hepate, ne dextrorsum extenderetur, præpeditus, unde tanto magis anteriora corporis extendit: & quia observaverat femina a superioribus paulatim ad umbilicum se extendisse tumorem, patet etiam ventriculum hunc debilitatum magis magisque, tandem ab aere ita expansum fuisse, ut totam hanc plagam occuparet.

Sed demum mulier ajebat tumorem dextrum quoque implevisse latus. Scilicet Tympanites ita crevit, ut pedetentim pepulerit sua de sede Jecur, inque superiora truserit; unde sic Hepar se sub costis recondere cogebatur.

Porro cum id lente admodum factum sit, Bilis excretio in Intestina in-

inde multum passa non est; eo quod Ductus communis, Ductus Cysticus, & Hepaticus, sensim elongati, sine notabili turbatione pervii mansérint: nisi postremo forte vitæ tempore, dum Vesicula bile tanta turgeret.

Ultimo in morbo haud Epigastrii, sed & Hypogastrii est tumor conspectus; Hypogastrii tamen maxime in sinistro latere; quia prope herniam credibile est maximam Ilei expansionem contigisse.

Intestinorum ultimo in morbo nata Tympanites, Herniæ effectusne fuerit, an ejusdem causa?

Pro utraque sententia militat ratio. Primo namque Hernia omnem ex Ileo Intestino transitum negans, in causa fuit, ut hoc Intestinum ab aëre, & alimentis, medicamentisque, vehementer expanderetur. Et confirma-

ma-

mari hæc sententia videtur, eo quod inferioris ventris tumor nonnisi cum signis Ilei morbi, sive Herniæ, comparuerit.

Ab altera parte, si a Tympania Ventriculi sensim, ut fit, Intestina Tympaniam quoque sibi contrahant, hacausæ Volvulorum, & Herniarum habebuntur in multis locis, iisque potissimum, ubi Intestinorum gyri supra se se mutuo reduplicantur. Ponamus Intestini Ilei ejusmodi plicam in pelvi fuisse, & văcuatis Intestinis Colo ac Recto, evacuataque Vesica urinaria, Ileum ante hanc plicam plurimo aëre intumuisse: si Coli finis, si Rectum Intestinum, si Vesica urinaria de integro sua quæque materia amplificentur, utique turgens Intestinum Mesocolon removere, in eoque, non satis retrocedente, Herniam generare potuit.

Notat autem Anamnesis Tympaniam non fuisse perpetuam, sed quovis sesquimense rediisse, sic ut una alterave septimana sileret. Quæ caussa hujus? Si Catameniis suis, hisque quolibet sesqui altero mense redeuntibus, eo tempore adhuc ægra gavisa esset, quæpiam ratio phænomeni haberetur: imo si Mensibus cessantibus supervenisset hæc Tympanites periodica, causam hujus nonnullam ex menstruorum continuante nisu explicare forsitan anniteremur: Sed novem anni a mensium defectu ad principium Tympanias decursi, non admittunt ejusmodi explicationem.

Nunquid *Sanctorii* observatio de menstrua hominum Plethora lucis hic afferat quidquam? Quippe quæ hujuscemodi irregularitatibus aliquando subjecta sit, quibus ea Feminarum menses qualibet 4ta. 5ta. 6ta. 8va. septima-

timana habentium Plethora, seu universa, seu uteri saltem topica, obnoxia est? Hac ratione causam quandam insultus hujus Periodici caperemus, modo constaret *annosiores* viros, feminasque, ejusmodi Sanctorianam Plethoram menstruatim pati. Verum quidquid de hac excitante causa sit, de eademque conjecturemur, veram certamque definire eam cum non valeamus, quæstionem totam in medio relinquemus. Cogimur in similibus ignorantiam nostram candidi fateri. Hodie vir sexagenario major, convenit me, qui calculum non mediocrem, eumque asperum valde, in Vesica habet; ut quatuor Medici, unusque Chirurgus, absque ulla difficultate, primo Catheteris tentamine deteximus; interea dum a longo admodum tempore calculi cruciatus triduo tantum patiatur, triduoque denuo, nullo adhibito auxilio,

liber-

liberrimus ſit. Multa ſimilia in *Rat. Med.* exempla protuli.

Duos autem veluti alios, novoſque morbos, mulier noſtra interea tolerare, medio ante mortem anno, debuit; quorum alter urinæ rodens acrimonia fuit, alter difficultas deglutiendi. Cum neutrius mechanicam in cadavere cauſam detexerimus, Priorem ab humorum Cacochymia mucoſa, acri, ad ouropoieticum ſyſtema determinata; alterum a portentoſa Ventriculi expanſione, in anteriora vehementer aſſurgentis, Oeſophagique proinde finem diſtrahentis, vel Diaphragma quo loco Oeſophagum tranſmittit comprimentis, ſuam duxiſſe arbitror originem.

Tandem Febris videtur duorum dierum frigore, die 12. Decembris incepiſſe, tertioque ejus die vel Hernia entero-meſocolica acceſſiſſe, quæ Inteſtini

teſtini Ilei inflammationem, tympaniam, gangrænamque genuerit; vel Hernia talis ex Tympanitide Inteſtinorum genita acceſſerit: quæ ipſa Hernia tam ſua conſtrictione, quam nata Inteſtini Ilei ante Herniam Gangræna, mortem 4to. die intulit.

Sed quæſtio gravis ex eo naſcitur, quod femina gangræna periiſſe videatur, interea dum in vita pulſus, pluraque alia phænomena, longe abeſſe gangrænam clamitarent. Quippe defuerunt hic, quæ in Gangræna provecta eouſque, ut mortem & minetur, & inferat, ſigna enarrantur: Virium projectio, Pulſuum cum celeritate parvitas, Frigus extremorum, Oculorum collapſus, Faciei, Labiorumque præcipue, livor &c. Utique ſi cum omnibus hiſce, aut ſaltem præcipuis, videatur æger quiſquam ſibi de futura ſalute blandiri, non eſt, quod

quod propterea Medicus fallatur, indolentiæ partium, olim dolentium, causam ex Gangræna, eaque letifera, oriundam ratus: at vero nullo pravorum signorum præsente, cessante etiam, quod affuerat, frigore, ægrotam nostram Gangræna interfectam esse, ut & ultima vitæ horula, & anatomicus docuit conspectus; res profecto est, quæ, ut ut illam hinc stupemus, illinc subtiliore ratiocinio quadantenus explicare periclitamur, novum saltem hunc medendi Canonem cudere jubet, ut, quantumvis disparentibus Gangrænæ signis, fallacem, infidamque quamcumque emendationem esse statuamus, quamdiu haud redierit perfecta salus.

Exp. D. De Knobloch, natione Russus, qui biennii, ni fallor, spatio, indefessa diligentia Collegia mea omnia frequentavit, hujusque feminæ & mor-

bo

bo adstitit, & Anatomæ, Dissertationis suæ inauguralis (quam laudatissimam fuisse, licet necdum acceperim, reor,) materiem, me annuente, inde sumsit, dum æstate elapsa in Alma & Inclyta Universitate *Leydensi* gradum Doctoratus acciperet.

§. III. Sartor 73. annos natus, plurima æstatis & autumni parte anni 1766. Diarhœa, ac subinde Dysenteria laboraverat, incassum numerosis Medicamentis assumtis. Emollientia dein imminuere dejectiones, sed non stiterunt. Agyrta demum arcanis suis pessumdedit hominem, sic ut 19. Dec. inflammatione Intestinorum laborare ceperit, quam biduo neglexit; dein antiphlogistica methodo, purgantibus, oleo multo, opio, mercurio crudo, ter ad libram memediam assumto, vindicari a morte non potuit, quæ contigit initio diei 27.

Dec.

Dec. Cadaver 30. horis a morte, ejus in ædibus, nonnullis Studiosis, & Medicis, adstantibus, aperui.

In Abdomine aliquot unciæ aquæ rubellæ inerant.

Intestina conspiciuntur in Tab. III. Tenuia erant inflata valde; Crassa autem valde tympanitica. Inflammatio multa iis non aderat, præterquam ad finem Coli, in quo Obstructio notabilis mox enarranda.

A. Intestinum Cæcum in dextra pelvi.

B. Flexus Coli Imus.

C. Flexus Coli IIdus.

D. Reflexus Coli versus superiora, quam removi parum, quo clarius conspiceretur. In cadavere enim pars D. & E. fere omnino latebat sub B. & C.

E. Flexus Coli, isque iterum sub Hepate IIItius.

F. Flexus Coli IVtus. isque Lienaris.

Tur-

Turgens hic Inteſtinum valde, Diaphragma vehementer trudebat in altum; ut Cordis actio hinc quoque multum perturbaretur, oportuerit.

G. Deſcenſus Coli ab hoc ſuo lienari flexu.

H. Flexus V^tus.

I. Flexus Coli VI^tus.

K. Flexus VII.^mus.

L. Flexus VIII^vus.

M. Flexus IX^nus

N. Flexus X^mus.

O. Flexus XI^mus.

P. Flexus XII^mus.

Q. Inteſtinum Rectum.

Maxime notabamus flexus M. N. O. quos uſque ad P. aperuimus. Inteſtinum ſub hoc loco toto M. N. O. complanatum fuit, ut in eo cavitas deeſſet. Pars ejus M. N. L. K. tympanitica compreſſit hos ſubjectos flexus.

Expeditum fuit Iter ex Ileo in Cæcum.

Mercurium ſplendidiſſimi ſalis inſtar invenimus ſtercoribus mollibus, non formatis, iisque copioſis, miſtum, 1mo in Ileo prope Cæcum, 2do in Cæco ipſo. Sed homini dragmam Mercurii dulcis, cum aliis purgantibus, datam in hoc morbo fuiſſe inaudivi: unde forte qui hic ita ſplendidus inventus Mercurius fuit, Mercurius ille dulcis fuerit.

Dum circa hæc invicem colloquebamur, & Mercurium hunc eluebamus, chirurgi interea cadaver ob immanem fœtorem conſuebant; abſque examine facto neceſſario Inteſtini tumentiſſimi ad C. quo conſtitiſſet an forte ibi maxima Mercurii moles non hæreret.

Ventriculus parvus.

Pulmo ſublividus uterque; anterius firmiter, laxius in latere, laxiſſime

me in dorso, cum pleura connatus.

Cor utrumque ita vacuum sanguine, ut veluti elotum esset. Grumosus sanguis utriusque in sinu, in dextro magis.

Quæritur utrum solo in abdomine an vero etiam in Thorace, morti sit quærenda statuendaque causa?

Profecto in solo intestino Colo XII. flexus reperti sunt, quorum plerique ad letalem obstructionem sufficiant. Et ut Colon, ita quoque intestina tenuia tympanitica erant. Sic ut & crassa & tenuia Intestina, longe amplius, quo apte continerentur, spatium exigerent. Ut ut enim Diaphragma & Peritonæum cedunt, tandem resistunt: si nunc totus hic tubus adeo immaniter expansus Clysmatibus hinc, Medicamentis, Alimentis, Potulentis illinc, assiduo adhuc magis repletur; si aër, in eodem tubo adeo multus, mora vehementer

rarescat; aër, inquam, qui in Physicis demonstratur decies & sexies amplius, quam primo spatium occupare posse; necesse est omnia hæc tumentissima Intestina inter se se vehementer compressa fuisse, viamque sibi mutuo præclusisse: Hinc ad omnes duodecim plicas, in Colo intestino; ad plicas Tenuium longe numerosiores; letalis obstructio nasci potuisset.

Si præterea vim Mesenterii, quam ex eodem vulnerato, Ruischius didici in vitam humanam ingentem esse, perpendamus; an non ab ejus in casu nostro compressione, vellicatione, contorsione, ac fere dilaceratione, horrenda phænomena, ipsumque consequi letum possint?

Gangræna equidem aut Mesenterii, ac Mesocoli, aut Intestinorum, nondum vera aderat: verum & hæc, & illa; quando eorundem Arteriarum,

Ve-

Venarum, Nervorumque interceptiones, Nervorum præterea vellicationes, attente recogitemus; universum systema arteriosum, venosum, ac nervosum commovere, Sensorium commune, Vitalesque turbare Actiones, vitam demum sufflaminare, possunt.

Sed Vitales actiones lædere, ac sic sufflaminare, ut Cor vacuum utrumque repertum fuerit, & Hepar potuit, & flexus Coli superior, in sinistro latere: valida quippe horum in Diaphragma appressione, Cor cum suo Pericardio complanari, sicque basi sua flecti potuit, ut sanguis omnis in sinibus colligeretur, hincque vacuus reperiretur uterque cordis thalamus.

Quin & hæc Jecinoris in alta protrusio sola, forte necare hominem posset. Cogita eidem Venam cavam accrescere, hanc una cum illo attolli, violente distrahi, comprimique; cella-

lositatem fortem qua vena eadem cum omnibus vicinis colligatur, vellicari, lacerari; Nervos in vicinia decurrentes, ac cellulositate eadem implicitos, una cum Vena cava distendi, convellique; an non præter pessima alia symptomata, capiamus sanguinem venosum, ab inferioribus refluum, hac lege præpediri ne in cor dextrum fluat? Idemque Hepar, si latum crassumque est, interea dum Diaphragma violente attollit, an simul non comprimit subjectam Aortam, Venamque cavam, quo universus sanguinis circulus perturbetur?

§. IV. Quinquagenaria Matrona, Cacochymica, Hydropis nonnunquam experta primordia, duro tumore in medio Hypogastrio laborans, frequenterque Colicam clausam, a qua enematibus plerumque liberabatur, perpessa, tandem elapsa hac æstate, dum sat bene se habens aura rurali *Petersdorfiensi*, frue-

fruerctur, fumfit, fuadentibus in prophylaxin Amicis, lagenam Aquæ Sedlicenfis. Vix vero epota illa, ventrem tormina vexant, nec folvitur alvus.

Auctis cum anxietate doloribus, injici jubet clyfterem. Sed nec eo prodeunte, in urbem defertur. Clarus ejus Medicus, poftquam multa auxilia artis fruftra tentaffet, Auri fulminantis vires explorare contendebat; fed nec fex ejus dofes quid opis attulerunt. Vocatus fui die quarto in confilium. Conclufum fuit fumi Tabaci experiri Clyfteres; hisque non opitulantibus, vivum Mercurium cum multo oleo amygdalino propinare.

Injecto porro hoc fumo, fæcum quidem aliquid prodiit, fed morbi interim increvere fymptomata. An Tabacum noftrum vilius fuerit, ideoque non profuerit; eo quod clarus *Heyfterus*, qui hæc enemata tanti fecit, op-

timum ad id commendet Tabacum? Præstantissimum profecto mihi in posterum comparabo.

Igitur die morbi 5to Mercurii vivi libra data est, qui cum Oleo amygdalino, trino haustu, assumptus mox omnem, ut solet, vomitum stitit, Ileumque morbum copiosa alvo brevi solvit. Rescivi postmodum ab illa, nobilissimoque marito, primis ab assumto hoc remedio diebus Mercurium alvo liberaliter prodiisse, deinde vero parcius: sic quidem, ut 14. ab ejus assumptione die adhuc globuli Mercurii cum fæcibus conspicerentur. Ex illo tempore & bona, & quotidiana Alvus est. Reliqua ejus incommoda perseverabant, & Hydrops crurum, femorumque: sed perseverante tumore Hypogastrii, atque Hydrope intercute artuum inferiorum, redeunte, viribus sensim defecit, ac trimestri spatio a curato

to Ileo elapſo periit. Inſpectione cadaveris, ut audio, conſtitit corpus durum, atque ingens, ex Uteri ſubſtantia genitum eſſe. Forte id annorum aliquot ſpatio dolorem & obſtructionem, Inteſtini ſive Ilei, ſive Coli, partem plus minus premendo, creavit, ipſumque demum Ileum: ita tamen, ut Mercurii pondus Inteſtinum compreſſum dilatare, reddereque potuerit permeabile. Optimus Hofmanus notavit quoque, Capite *de dolore & ſpaſmo iliaco*, a ſex Mercurii unciis aſſumtis intra 5 horas alvum prodiiſſe, & cum illa hujus ſemimetalli unciam, ultraque duas hebdomadas ſemper ejusdem quidquam in fæcibus conſpectum fuiſſe. Caſum hunc poſt ſequentem hiſtoriam commentabor.

§. V. Anno 1752. vocabar ad Coquum Ileo morbo laborantem, *a Colica pictavienſi*, ut videbatur, orto. Ple-

raque auxilia frustra adhibita erant. Etiam autoritate *Galeni* ingens Cucurbita admota umbilico fuerat; postquam non modo non levatus fuit, sed in tantas convulsiones incidit, horæ quadrantem durantes, ut a tribus robustis viris vix teneri, vix gubernari, ne sibi noceret, lectove excideret, posset: ex convulsionibus autem, Epilepticorum instar in somnum stertorosum incidit, algido cum sudore, & omni modo pulsu inæquali. Cum autem æger pridie furibunde delirasset; validissimaque convulsione totus quantus in altum esset sublatus, perfectaque Amaurosi affici cepisset; non est cur convulsionem post Cucurbitam natam, Cucurbitæ adscribamus. Amaurosis hæc, ut &, quæ affuit, Ischuria, Ileum, ex Pictaviensium Colica ortum, designabant.

Post hanc convulsionem vomitus continuus fuit potus, alimenti, & medi-

dicamenti. Id autem constanter observatum est, quod cerevisiam, quam clam subinde frigidam hauserat, non evomuisset.

Quarto die sumsit unc. iii. Mercurii crudi cum unc. ii. Olei Amygd. Eo non agente, dedi sequenti mane, scilicet die morbi quinto, unc. iv. verum duas tantum deglutire voluit; duas reliquas sumsit die sexto.

Ut *Celeberr. Hoffmannus*, loco infra citando, in sua Matrona magnam ab assumto Mercurio tranquillitatem observaverat, ita quoque in meo Coquo, a tribus hisce singulis Mercurii dosibus, tres noctes longe tranquilliores sequebantur. Alvus tamen nondum solvebatur, nisi repetito enemate. Ab hoc demum Alvus copiosa, sed absque ullo Mercurio. Nihilominus vomitus redibat cunctorum, præterquam frigidæ cerevisiæ. Altero enemate injecto mo-

dica

dica prodiit, citra Mercurium, Alvus; ut & post tertium enema, quod elapso trihorio ab ultima alvo injectum erat. Doloribus inde crudelissimis obortis, insedit calido molliente balneo ad jugulum fere usque ½ horæ. Quartum postea enema, idque purgans, injectum est; unde alvus quidem prodiit, sed nullus cum ea Mercurius. Dolorum ferocitas & quintum clysma, idque oleosum; & olei cum opio potum; poposcit. Septimo morbi die, post tolerabiliorem ab opio oleoque noctem, sextum Clysma injectum est, ab eoque cum fæcibus copiosis pars Mercurii prodiit. A septimo & octavo clysmate, sine Mercurio alvus. Die octavo post nonum clysma aliquid Mercurii fæces habent. Jam demum ad se rediit mens, gutta serena ablata est, appetitus adfuit, pulsusque omni modo bonus. Nona die spontanea Alvus prima, cum plu-

plurima veluti corrosi, ac nigricantis, Mercurii parte. Diebus aliquot subsequentibus examinatæ fæces, naturali modo quotidie redditæ, nullum amplius Mercurium habuerunt. Gravissimo hoc morbo soluto, nulla secuta Paralysis est; quod in eos noto, qui Paralysin, a Colica Pictonum oriundam, dato adscribant opio. Sed hos refutare non est opus, cum experientia abunde evicerit 1mo. non raro Paralysin jam cum morbi principio nasci; dum de opio aut dando, aut non dando, nulla adhuc quæstio sit. 2do. Nervorum vellicationibus, & distractionibus, prudenti opii usu mitigatis, rariorem longe a Colica Pictonum Paralysin observari, quam quando falso præconcepta de Opio opinio usum ejus in hoc morbo damnat.

Refractam valde Mercurii dosin dedi, cum quod summopere reniteretur

æ-

æger, ut ex historia patuit; tum quod eandem, eave minorem, sufficere clari Viri censuerint. *Riverius*, I. 2. uncias sibi scribit suffecisse. *Sylvius De Le Boe*, *idea prax. med. Libr.* 1. *cap.* 15. §. 53. idem confirmat. *Paræus Libr.* 21. uncias iii. sufficere testatur. Alias majorem dosin Medici exhibere solent. *Rhodius Cent.* 2. No. 80. scribit unc. v. melle rosaceo mistis, Iliacum deploratum se curavisse. Celeberrimus *Hoffmannus Tom.* 4. *part.* 2. *Sect.* 2. *cap.* 4. *obs.* 4. Matronam unciis vi. sanavit. Et *Paræus*, qui tres modo uncias dedit, plus dari posse censuit, laudando *Marinum sanctum Paralitanum*, qui plus simplici vice Libram, imo Libram sesquialteram, mulieri dederit, eamque citra noxam alvo viderit brevi ejectam. *Zacutus Lusitanus Prax. adm. Libr.* 2. *observ.* 35. strenuissimo Duci Libram optimo cum eventu propinavit. Imo *Libr.* 2. *de Princ.*

med.

med. hist. scribit multos in Ileo conclamato Mercurii libra, cum aqua calida hausta, ab imminente morte liberatos esse. *Kolschmidius in Actis N. C.* Libram quoque dedit. Et Matronæ nostræ §. IV. Libram generose dedimus, 1mo. quia, non ut Coquus, tergiversabatur, sed ad omnia paratam se exhibebat. 2do. quia metus mortis in procinctu erat, ni extemplo levaretur. 3^tio. quia cum insons esse remedium constiterit, tutior magna, quam parva, dosis esse videtur.

Verumtamen obstat *Hoffmanni* autoritas, qui caute mercandum esse suadet, eo quod ægri a Mercurio epoto non minusiis, qui Mercurium fodiunt, depurant, aut quomodocunque tractant, Nervorum sibi contrahere morbos possint; idque videtur feminæ demonstrare exemplo, cui ultra 14. dies quid hydrargyrii alvo prodiret: „ ulti-

„ timo vero loco, inquit, id non præ-
„ termittendum eſſe cenſeo, quod col-
„ lectis licet viribus, ſomnoque & ap-
„ petitu redeunte, tremorem in artu-
„ bus, atque vacillationem & impo-
„ tentiam in pedibus, ultra menſis ad-
„ huc ſpatium, perceperit: quæ per-
„ moleſtæ affectiones dextro nihilo-
„ minus Balneorum uſu prorſus de-
„ mum ſublatæ, & diſcuſſæ fuerunt.

Negari utique non poteſt Mercurium, licet in ſanis mox alvo elabatur, licet etiam in Ileo morbo ſæpe cito pertranſeat, tamen in Ileo, obſtructis admodum Inteſtinis, diuturniorem aliquando moram trahere. Coquus noſter eum ſex diebus ventre continuit; Matrona noſtra, & ea *Hoffmanni*, 14. diebus, licet copioſa quotidie alvus prodiret. Utrum duriore fæce, craſſove muco, involutus, in Coli cellulis demoretur, an in Cæci de-

delapsus Appendiculum sit, quibus a locis partitim lenteque depellatur, determinare non ausim. An in hisce Latebris moratus ab acrimonia quadam erodi possit? Sicque Nervos non tantum crudus, sed & acer factus, lædere queat?

Quodsi hæc ita se haberent, annon præstaret aureos globos deglutire? Aurum enim Mercurio tanto gravius, videretur esse quoque tanto ad fæces depellendas potentius; & si diutius in corpore moraretur, non foret Nervis inimicum ita, ut Mercurius. In Ileo datum fuerat frustra horrendum purgans ex granis. iv. Mercur. Vitæ, cum x. gran. Troch. Alhandal. Deglutitis tandem globulis aureis duobus, sequenti die copiosissimæ fæces prodiere, & globuli aurei post 36. horas: vide *Burneti Thes. part. j. pag.* 357.

Sed contra: illustr. *Hoffmannus* unicum modo proferre potuit, quo hanc assertionem probaret, exemplum: deinde merito quæritur, num hoc exemplo id, quod probare conabatur, vere probaverit? 1mo. enim Paralytici morbi centies observantur curatos Iliacos a tergo sequi, si Colica Pictonum in causa fuerit, licet Hydrargyron non potaverint. 2do. *Winklerus* apud *Bonetum*, *Med. Sept*, *Lib.* 3. *cap.* 30. exhibet hominem nobis, qui ope succi Librarum sex putridorum pomorum *Borstorfiensium* ab Ileo liberatus, nihilominus contractura membrorum, spatio 18. septimanarum laboraverit. Et 3tio. ægri mei, Mercurio ab Ileo curati, nullos passi sunt Nervorum morbos.

Sed aliud quid timetur, ne scilicet frigore noceat. Unde & nonnullos id calide cum potu, aut jure car-

nium,

nium, ut mox ex *Zacuto* discebamus, ingessisse videmus: & *Henricum ab Heers Lib.* 1. *obs.* 2. „ ne Mercurius fri-
„ gore suo interranea lædere posset,
„ statim clysterem ex puro cretico vi-
„ no injecisse, legimus. „ Hoc autem experimenta docere debent, quæ an adsint, videamus.

1mo. In Iliaca clari *Hoffmanni*, & in meis, Mercurius Vomitum aut omnino, aut ad tempus, stitit; & symptomata plus minus pacavit.

2do. *Hoffmannus* ibidem casu V. ægræ suæ iliacæ dedit pro omni potu „ aquam fontanam frigidam pu-
„ ram, aqua Menthæ correctam, cu-
„ jus Libræ salis Absinthii dr. j. & suc-
„ ci citrci unc. ß. adjecerat, more
„ *Riveriano*.

3tio. Idem magnus Autor gelidæ usum cum Collega *Naboth*, testatur

egregium ejusmodi in morbis se observasse.

4to. Experimenta, *Tom. IX. Rat. Med. Cap. V.* relata, docent Ileum morbum *Neapoli* aqua gelida curatum; potum frigidum eidem ægro postmodum, *Viennæ* eundem in morbum relapso, unice proficuum; Herniamque incarceratam gelidæ admotu fuisse sanatam.

5to. Illustris *Hoffmanni* Oenepola vomitu cuncta rejecit, præter aquam gelidam, cui quidem calentis frustulum panis injectum erat, calorem vero ab illo servare non poterat.

6to. Idem in Epicrisi ad hunc Iliacum morbum, hanc suam frigidam aquam laudat impense, testimoniumque *Amati Lusitani* affert, asserentis, „ se atrocem Intestinorum dolorem „ aquæ frigidæ exhibitione subito, „ & incantamenti instar, sustulisse.

7mo,

7mo. Idem Autor præterea *Tom. IV. sect. 2. cap. 5.* laudat utrosque Lusitanos *Zacutum*, *Amatumque*, ut „ qui
„ Colicam *Biliosam*, (nobis dictam
„ *Pictavensem*) cum aquæ frigidæ potu, tum nivis usu, curatam meminissent.

8vo. Adjungit ad hæc *Hoffmannus* observasse se se „ Paralysin, hac de
„ Colica natam, frigidioribus, quam
„ calidis Balneis, magis ausculasse.

9no. *Petrus Forestus Lib. 21. in Schol. ad Obs. 12.* mire quoque utrosque *Lusitanos* laudat „ quod aquæ frigidæ in-
„ terno, externoque usu, complures
„ & a Colicis, & ab Iliacis morbis,
„ curavissent.

10mo. *Joannes Crato Lib. 3. cons. 13.* Medicos magnos existere ait „ qui fri-
„ gidissimam aquam adhibeant in his-
„ ce Morbis.

11mo. *Burnetus* in *Thesauro Lib. I. pag.* 315. scribit *Franciscum Gautier* nonnisi frigidissimis tantum & exhibitis, & admotis, ab hoc morbo curari potuisse.

12mo. *Septalius Lib. 7. animadv. pag.* 248. Hominem ventris dolore ad omnia rebelli fere enectum, ut algidus sudor jam adesset, nullusque ultra percipiundus pulsus; aqua multa, etiam nive frigefacta, sic mutavit, ut mox in somnum 4. horarum incideret, ab eoque somno alvum copiosissimam deponeret, ac integræ restitueretur sanitati.

Ex quibus omnibus, ni fallor, conficitur id, ut Mercurius frigoris causa non modo non vituperandus, sed potius laudandus sit: ut cuncta in genere frigida actu, motum convulsivum a loco affecto Intestini versus superiora moderando, sedandoque, efficiant, ut mo-

motus periſtalticus ab irritante in aſfecto Inteſtini loco cauſa exſuſcitetur, animetur, ſoluſque nunc agens, materiæ obſtruentis determinationem verſus inferiora promoveat.

Num forſitan, cum *Hippocratis* Tetani frigidæ aquæ affuſione curandi Methodo, hujuſcemodi convenirent Obſervata? Profecto ſi toties, aut totus Ileus convulſivus eſt, aut convulſio aliunde accedens, hunc morbum alias fors ſolubilem, jam irreſolubilem reddit, gelidorum Nervis applicatorum efficacia, videretur ex Methodo *Hippocratis* explicanda: & eſſet quoque huc referenda Hiſtoria, quam *Ill. Præſes* ex *Act. Edimb. Tom.* 5. profert, in qua ad morem Hippocraticum prudens gelidæ *affuſio* Ileum morbum, qui conſuetæ Methodo, calentibuſque fomentis, minime obaudiverat, feliciter ſanavit: quo eodem

dem modo illuſtris *Weſterhoff*, *Rat. Med. Tom. IX. pag.* 211. incarceratam Vetulæ Herniam, calidis fomentis immorigeram, aquæ gelidæ applicatione ſanavit.

Eſt tamen Methodus Tetanum curandi *Hippocrati* duplex: altera quidem frigidis, calidis altera admotis; ut demonſtravi *Tom. X. Rat. Med. a pag.* 149. ad 153. Eodemque plane modo duplex & noſtra eſt: plures enim & calidis epotis, & calidis percuramus fomentis; nec, niſi his irritis, ad frigida audacter confugere ſolemus.

Quæſtio ſupereſt an tuto in hoc morbo violenta & acria remedia Umbilico adplicentur?

Varia argumenta videntur huic applicationi patrocinari. I^mo. *Galenum* novimus ingentem Cucurbitam Umbilico admoviſſe, idque plures laudaſſe Practicos.

2do.

2do. *Ballonius Epid. I.* „ Vidimus,
„ inquit, cuidam acerbitate doloris
„ colici detento, placatos esse dolores,
„ adhibito Umbilico modico empla-
„ stro caustico, & veluti Escharam
„ faciente, & intus foras evocante.
Sic refert ille, licet haud omnino id approbare videatur, sed, ad affinia effectu remedia, aliquanto autem tutiora, ut confugiamus, hortetur.

3tio. D. *Sennertus Lib.* 3. *part* 2. *Sect.* 2. *Cap.* 2. & quoque *Lib.* 5. *part.* 3. *Sect.* 3. *Cap.* 6. „ Efficax est ad Co-
„ licam Oleum Saponis, quod sic
„ paratur: ℞. Sap. Hispan. part. I. Cal-
„ cis vivæ part. II. Destill. per alemb.
„ vel retort. Oleum ab aqua sepa-
„ retur, cujus gtt. 6. vel 7. Umbili-
„ co cum gossypio imponantur.

4to. Dissertatio *Duisburgi ad Rhenum* prodiit, anno 1763. Autore *Matthæo Bruckner*, de *Colica Pictonum*, cu-

jus in cura commendatur lati, fortisque Emplastri Vesicantis, cum Cantharidibus parati, applicatio, ad locum Ventris plurimum dolentem. „ Hoc, „ inquit, ita agit per Nervos in Emissaria organorum excretoriorum, „ ut disponantur ad transmittendum „ recrementum. Non extimescendus est ille dolor levis, inde excitatus, ac si dolorem dolori adderemus. Nec volumus inquirere, an „ revellendo, an attrahendo, an stimulando, agat illud? Scire sufficit optatum impetrari effectum, „ puto doloris colici imminutionem „ ex topico tali, anodyno hic omnium summo. „ Sed cum in Colica Pictonum præcipuus dolor ad umbilicum sævit, videtur Autor ille Vesicantis ad Umbilicum intelligere adplicatum: imo posthac id videtur jubere, siquidem addit: „ Interea dum, „ hæc

„ hæc aguntur, nempe cum Vesica
„ elevatur in regione umbilicali &c.
„ Ergo umbilico applicandum jubet,
idque diu tenere apertum; sin minus,
a latere alterum imponendum esse. „
Ac demum addit: „ curam tutissimam,
„ citissimam, jucundissimam, *methodo*
„ *nostra constanter observavi succedere*,
„ qua *Paresis* arceri & præcaveri po-
„ test, & debet: & quo citius his suc-
„ curritur, eo minus periculi.

Non video cur minus in despera-to hoc morbo uteremur Vesicantibus, quam in sæva Pleuritide, postquam debitæ & evacuationes, & applicationes, vehementiam non moderantur doloris: unde cum Vesicans in Pleuritide sæpe miranda præstet; cum & Acria, & Vesicantia, Autores in Ileo morbo tantopere laudent; tuto nos in hoc morbo vesicantibus uti posse arbitror; postquam, ut in pleuritide, con-

consueta artis adminicula incassum ad hibita fuerint. Et quemadmodum haud in laterum dolore Inflammatorio duntaxat, sed & in Rheumatico, atque Spasmodico, Vesicantium laudamus, extollimusque effectum, ita quoque in varia Ilei natura eadem consore reor.

Est autem aliquid, hac occasione monendum. Oleum Lini clysmate frequentius injectum, Oleum amygd. recentiss. ore assumtum, morbo huic egregie mederi non semel vidi; ipsum autem Lini oleum, cum nauseolum sit, ægrique hi continue fere vomant, raro ore sumendum dedi: cum tamen idipsum nunc percipiam ab exp. Viro *Gallesky*, *Tilsitsensi Medico*, tot tantisque efferri encomiis, dum unum ejus, alterumve cochleare, quavis hora in potu aliquo calido exhibetur; ita quidem, ut etiam post stercoreum vomi-

mi-

mitum ſalutem afferret; tuto quoque inpoſterum explorare expedit.

Machinam Italicam, de qua *Tom.* 8. & 9. egi, in hoc morbo tantopere laudatam, Brutis tantum applicui, non applicaturus hominibus, donec numeroſa *Italorum* exempla majorem ingerant fiduciam audaciamque: tum quod ſemel iterumque ſeſe obtulerit experimentum in Cadaveribus humanis, tantam eſſe nonnunquam Valvulæ Coli reſiſtentiam, ut ne ingens quidem hujus Machinæ potentia eam potuerit ſuperare; tum præſertim, quod mirandus ac formidandus ille caſus, quem *Rat. Med. Tom.* 9. *à pag.* 221. *ad* 229. retuli, homini profecto, ſi contingeret, letum indubitato eſſet illaturus.

CA-

CAPUT IV.

DE VARIO HYDROPE.

§. I. *Paracentesis Abdominis fortunata, quam Lympha educta sperabilem non fecerat. Laus Corticis Peruviani hoc in casu. Phænomena Lymphæ eductæ, & facta cum eadem experimenta.* §. II. *Altera Paracentesis Octennis puellæ. Aliquid circa requisitam corporis in Paracentesi positionem. Remediorum a Paracentesi datorum, Chinæ potissimum, recensio. Experimenta cum Lympha facta.* §. III. *Paracentesis tertia feminæ 28. annorum. Et quoque optimos a Cortice peruviano hæc est experta effectus. Occasione experimentorum, de Lympha captorum, quædam de Lithiasi. Explicatio Textus prognostici* ex Hipp. Libr. ij. Prorrh. *Quædam de Hydrope Peritonæali.* §. IV. *Paracentesis quarta. Phænomena Lymphæ. Duplex in hac femina morbus, Pectoris, Ventrisque. Incertitudo utrum cum Ascite Cysticus, an solus adesset Ascites? Reditus Ascitis post Paracentesin, & tandem Mors. Anatome.*

Epi-

Epicrisis. Tumor in Vita manifestus, in Cadavere non invenitur; ad quod explicandum §. sequens adornatur. §. V. Tumor Epigastrii mobilis; tumor profundior Ventris veluti emphysematicus, in vita percepti, citra eorundem in Cadavere vestigia. Ascites adfuit. Cur haud instituta in illo Paracentesis? Anatome mirabilis. Epicrisis. Phænomena Lymphæ. Curiosa Membrana inventa in Ventre. Ventriculi degenerationes frequenter prope Pylorum inveniuntur. Quid demum fuerit id, quod nobis tumoris dederit perceptionem? De interna externaque sanguinis transsudatione. De judicatoriis nihil judicantibus. §. VI. Cysticus Hydrops, in quo octies est instituta Paracentesis. Enarrantur auxilia, quæ interne externeque admota sunt. Mors. Inspectio Cadaveris. Multa in eodem maxime notanda. Et Virgines quoque uterinos quosdam morbos, quos alias viro usæ, pati possunt. De Vermibus quædam. §. VII. Pathologica discussio quintuplicis nobis noti Hydropis, una cum serio examine 1mo Diagnosticorum singulis signorum; 2do Auxiliorum, quæ peti ad singulum ex Medicina, Chirurgia-

giaque, soleant; 3tio, ex demonstratione incertitudinis Diagnoseos; tutior medendi Methodus proponitur.

§. I. Femina 25. annorum, convenit medic 15. Maji anni 1766. referens elapso abhinc sesquianno se, in quintum mensem gravidam, febre intermittente correptam fuisse, ab eaque non liberatam, nisi sexta demum a Partu septimana. Lochia parcissime fluxisse; vix detumuisse a partu ventrem; & in octavam usque septimanam sese macram, debilemque, lactasse infantem: febre autem sexta a partu septimana exulante, tumidiorem ventrem sibi redditum fuisse, cruraque tumere cepta: hæc tamen postmodum, non illum, detumuisse.

Deprehendimus manifestam in Ventre fluctuationem. Nonnullis Medicamentis frustra usa erat: & licet a

sex

fex retro feptimanis Baccarum Juniperi Infufum, quod fæpe confert, largiter bibiffet, paucam tamen admodum urinam reddebat, multaque fiti vexabatur. Menfes tamen fub hujus infufi ufu redierant, appetitus aderat, & quotidiana Alvus.

Dedi ipfi falem Alcalinum in Vino; Vinum fquilliticum, aromaticum, &c. a quibus dum nihil omnino evaretur, ad Paracentefin obeundam in Nofocomio manfit.

Paracentefi 28. Maji inftituta, prodiere 68. Libræ aquæ, non fætentis quidem, fed fubrubellæ, grumofo fanguine in Vaforum fundo paulatim collecto. Lympha ad ignem parte multa avolabat, parte aliqua coagulabatur; admiftu fyrupi Violarum colorem non mutabat.

Emulfio leviter paregorica mox dabatur, admifta uncia unica Aquæ

Cinamomi simplicis, a qua molesti post operationem flatus commode discutiebantur. Pressione Aquarum ablata, promota mox urinarum secretio & excretio est: sic ut decima postea hora urinæ libram mingeret, deque die in diem copiosius, cum crasso sæpe sedimento.

Et hoc die, & toto tempore, quo in Nosocomio fuit, calor 96. 97. graduum, calor utique hominis sani, fuit. Mox bonus ab operatione appetitus, quamque passa inexplebilem erat, sedata sitis fuit. Intra 15. dies adeo convaluit, ut repeteret pagum suum.

Eventum adeo felicem Aqua, ventre educta, sperare vetuerat. Copia namque magna cruoris singulo in vase, quo eam effluentem exceperamus, subsedebat. Hinc partis cujusdam Diabrosin, facileque insequuturam Gangræ-

græniam, similes olim captæ observationes vereri jubebant.

Ut autem, quoad ejus fieri posset, hanc infaustam Prognosin averruncaremus, dedimus feminæ mox a conspecta postridie hac Lympha, unciam integram Corticis Kinæ quotidie; domumque redeunti semilibram ejus procuravimus illi, ut unciam mediam quotidie adhuc sumeret.

§. II. Octennis Puella, parvæ valde staturæ, rachitica, Variolas quinquennis passa, sana exinde, ceperat incunte Octobri 1766. abdomine tumescere, & intra 14. dies ejus esse molis, quam nobis medio Januario 1767. in Nosocomio, cum manifesta fluctuatione, monstravit. Cum ab egregio solertissimoque Medico *S. Rathberger* optima ac selectissima remedia, summa quidem cum prudentia, incassum vero, exhibita essent, autor Matri fui, ne inani me-

dicatione vires ultra dilapidarentur, ut paracentesi aquam extrahi sineret. Annuit. Jan. 21. eam instituimus.

Instrumentum triquetrum difficulter intravit, nec sine dolore solito majore. Causam rimati, deprehendimus eam hic esse, quod jacente corpore Lympha minus in pubem gravitans, superiora versus fugiat, si Venter totus Lympha non expandatur. Unde si quis postmodum evacuandus Hydrops est, qui universum ventrem non tendat, corpore erecto puncturam faciemus; ut a gravitante aquarum in Epigastrio mole tendatur maxume is, qui pertundendus est, locus.

Libræ duntaxat sex effluxere Lymphæ; nihil fætentis, ad ignem coagulabilis, ex flavo viridescentis, turbidioris, ac sensim ejusmodi floccos suspensaque filamenta contrahentis, ac si serum, aut lympha, in filamenta jam

coa-

coagulata, in reliquo humore fluctuaret. Alvus, & urina, quæ pigres antea, ac parcæ fuerant, mox liberæ, copiosæque, fluxerunt. Dedi illi libram Emulsi cum uncia Syrupi Althææ de die, similemque nocte cum uncia Syr. Diacodii. Nulla sitis. Appetitus, somnus, pulsus, vires, bona. Urinæ plerumque major, quam assumti liquidi copia; sic ut videretur, liberatis ab aquæ compressione visceribus ouropoieticis, id, quod reliquum lymphæ, infimo in ventre fuisset, & absorptum, & renibus feliciter excretum fuisse.

Decima exinde die, quo restaurarentur omnia, & Recidiva averruncaretur, Cortex Peruvianus ipsi datus, eoque 3. septimanarum spatio sic usa puella est, ut decoctum unciæ mediæ Corticis absumeret quotidie. Convaluit egregie, ita ut Matri brevi resti-

tueretur; ac medio ab illinc elapſo anno ſeſe nobis belle valentem ſtiterit.

Lympham Paracenteſi eductam, in tribus majoribus vitris ſervatam, quotidie examinavimus, & necdum putrem eam 4. Febr., die poſt operationem 15., invenimus. Quin denuo hoc 15. die lympham nitido in cochleari igni exponentes, more ſeri ſanguinis, & ſani, & recens educti, in maſſam ſciſſilem, albuminis ovi inſtar, coagulari deprehendimus. Cum Syrupo Violarum tamen virideſcebat; virore poſt biduum evanido toto. An ſignum alcali hæc virideſcentia? Flavi colores ſolent hunc ſyrupum viridem reddere perpetuo. Sed & ſerum non, aut vix, flavum, quod quorundam hominum ſanguini miſſo adeſt, ſyrupum viridem reddere vidimus. Et ovi albumen, minime coloratum, ſyrupi viridem reddit colorem. An igitur cuncti humores

res animales latens quoddam Alcali possiderent, quod syrupus violarum præprimis indicaret? Attamen serum hydropicum §. 1. hujus capitis syrupi haud mutavit colorem: an hoc, quia pauca tantumodo parte coagulabile erat? Verum cur omnis ab hac miscela viror natus, intra biduum evanuit? Sed quoque in Misturis color, eidem a syrupo hoc conciliatus, brevi mutatur.

Die 12. Febr. qui a Paracentesi 23. erat, ipsa hæc Lympha, cousque conservata, manifesto efferbuit cum aceto. Alia ejus portio ad ignem coagulata fuit: indurescebatque præterea in scissilem massam glutinosa illa materies, quæ in Lympha hac primo diu suspensa, ad fundum denique subsederat. Liquor proinde animalis, qui quiete, in aere aperto, 23. dierum spatio, & putrefactus, & alcalinus erat, vim adhuc plasticam suam, seu coagulabilem,

lem, servat; ubi tamen humores putredine resolvi, ac sua coagulabilitate privari, vulgo creditur. Doleo me tentamen cum syrupo Violarum hoc tempore neglexisse.

§. III. Femina 28. ann. procera, torosa, venusta, convenit nos die 25. Octobr. 1765. enarrans sequentia.

Decennium erat ex quo nupserat. Vix nupta autem, dolore, atque ardore Abdominis immani, cepit torqueri spatio nucthemeri; qui, ut alvo pertinaciter clausa ceptus, ita quoque enemate passim solvi solitus est. Quotannis hucusque idem malum repetivit, semper autem ad enema consuetum conticuit. Quinquiennium numerat ex quo intumescere cepit Abdomen, paulatimque sibi visum est augescere. Passa quoque totis hisce annis Cephalæam gravem, frequentemque, est. Gravida nunquam fuit. Catameniorum

per-

perpetuo ordinatum fluxum habet. Album fluorem primo sex menses passa, citra ullam ardorem, doloremque, postmodum vero tantum circa menstruum tempus. Mane solet tussire, crassamque ejicere, glutinis instar, materiem. Alvus bona. Facies sana, pulcra. Nullus unquam crurum pedumque tumor. Decies & octies, dierum 9. spatio, *Baadensi* balneo usa citra levamen est; nisi quod recuperaverit, quem amiserat, appetitum: attamen angi a pastu solita, appetitum explere non audet. Non sitit unquam fere in vita sua. Sedentaria est.

Ex observationibus, quas occasione alia §. VI. recensebo, Hydropem aut saccatum, aut peculiarem inter Peritonæum ac Musculos abdominales locatum, suspicari quis posset; sed manifesta fluctuatio arguebat Asciten. Quamobrem remediis in Ascite pluri-

mum laudatis, ac potissimum Vino, Bulbo recenti Squillæ, Aromatibusque, medicato, morbum debellare ultra duos menses annisus, spem aliquando magnam fovi salutis; verum malo rursus increscente, Paracentesin suasi; quam cum repudiaret, rem commisit naturæ, nec rediit.

Tandem die 29. Julii hujus, quem vivimus, anni, se rursum stitit, monstrose tumens, maxime hypogastrio, Paracentesin subitura: quam elotis pridie intestinis, die 3. Augusti perfecimus. Ascites enim haud minus jam, quam olim, ex fluctuatione manifestus apparuit: quin & nunc raram Alvum, ac paucam conquerebatur urinam.

Figura hæc abdominis, monstrosius nunc ad Hypochondrium penduli, atque ad media femora descendentis, revocabat nobis in memoriam Ventris effigiem, quam *Job van Mekeren* in

suis

suis Observationibus dederat, una cum phænomenis, eorum, quæ femina nostra patiebatur, consimilibus: circa quæ egregius vir *J. B. Morgagni* haud minore cum judicio, quam experientia, commentatus est: & circa quæ ipse postmodum fusius disseram.

In Paracentesi ægra doluit transeunte instrumento, minus principio, quam fine, antequam totus venter esset penetratus.

Aqua limpida, inodora, non colorata, Librarum 54. pondere effluxit; ultimo in vase leviter tincta cruore, eo quod aquam omnem vacuare conati, vu nus utcumque irritassemus.

Ut omnes, ita hæc femina, nullam debilitatem, nullam anxietatem, nullam vultus mutationem passa est. Quippe causa horum incommodorum prævenitur, hodierno more adaptando machinam Aqualiculo, quæ illum totum

tum pro ratione eductæ Lymphæ molliter, æquabiliterque, ſtringat. Et quod omnes paſſim numeroſi flatus ac borborygmi torquent, noſtra non eſt paſſa, cujus rei mox forte ratio patebit.

Cum nunquam ſitiret, vix bibit die Libram emulſi, & Panadellam in nutrimentum ſumſit. Nihilominus ſex & ultra libras urinæ miſit. Pulſus, ſomnus, optimi. Atque ita a principio operationis bene ſe habens, domum rediit 13. Auguſti.

Verum quemadmodum prioribus, ſic & huic mulieri, Corticem Peruvianum dare cepimus jam tertio ab operatione die, mediæ unciæ quantitate ſpatio nucthemeri; ne ſcilicet operationem Gangræna ſequeretur, ut vires conſervarentur, fluida compingerentur, ac demum adſtringerentur, roborarenturque ſic Solida, ut omnis recidiva, quoad ejus fieri poſſet, averruncaretur. An igitur quod ægri noſtri

ſtri

ſtri tam belle ſe ſe poſt Paracenteſin, habeant; quod quovis pravo Symptomate careant; quodque tam cito ad negotia ſua redeant; Corticis Peruviani uſui magnam partem adſcribendum eſt?

Lympha aſſervata in ſpatioſo cubiculo, in quo, ope venti admiſſi, calor Amoſphæræ, foras calidiſſimæ, vix 70. gradum excederet, ut non in eductione fætuerat, ita nec toto quatuor dierum ſpatio fætorem ullum contraxit: his demum elapſis ſenſim fætere cepit; omnium vero primum illa, quæ ultimo educta, ſanguinis id paucùlum, cujus memini, gerebat. Porro idem ille ſanguis pauxillatim diſparebat, atque Lympham pellucidam relinquebat, minimeque coloratam: hæcque iterum Lympha, corrupta demum penitus, exhibuit nobis copioſam arenam, ad latera vaſis affixam,

xam, eodem plane modo, quo toties in Urinus ægrotantium contemplamur.

Confirmatur inde Lithiasin haud unice ab urina, verum etiam ab aliis generari humoribus; mirumque propterea non esse, quod quocumque humani corporis in loco calculos Medici, atque Anatomici, invenerint. Nec minus capitur causa, ob quam ruber noster sanguis rubedinem pedetentim amittere possit; sicut demum pallidus humor, vix coloratus, in internis palpebris, labiis, internis naribus, totoque ore interno, appareat.

Lympha hæc & principio, & post quatriduum, & cum demum fœtebat, in pure cochleari igni imposita in massam scissilem coibat. Confirmatur hinc observatio §. præcedentis.

Redeamus paulisper ad Diagnosin nostram, quæ vel cum Hydrope ascite

te Cyſticum, vel Hydropem peculiarem, Peritonæum inter Muſculoſque abdominales, deſignare videbatur; eoquod in utraque hac ſpecie, collectis ſententiis *Nuckii in Adænographia, Gullmanni Tom. 3. actor. C. N. Obſ.* 105., *Maucharti Eph. N. C. Cent.* 8. *Obſ.* 14., *Drelincurtii in Reſp. ad Epiſt. de rec. med. ſt. Littræi Acad. Sc. Reg. Par.* 1707. pluriumque aliorum Autorum, id evidenter conſtat, quod menſium naturalis fluor, facici nativus color, appetitus, vix ſitis, crura non tumida, virium integritas, priore ſaltem tempore, obſervari ſoleant: quæ profecto omnia in noſtra femina aderant. Sed dubium brevi ſolvebatur; ut mox patebit. Eductis Paracenteſi aquis, Venter quidem nobis minus juſto concidiſſe videbatur, verum cum Machina quæ, ſuppoſitis hinc inde pulvinarculis, abdomen arcte conſtringe-

re

re debebat, conveniens ejusdem impediret examen, nostrum suspendimus eodem tempore judicium; donec post Octiduum, machina ablata, tumor ventris appareret, & quidem Cysticus ille, & magnus, & fere medio in abdomine, sub umbilico sinistrorsum locatus, quoque corporis situ vario volubilis in omnem, maxime in sinistram, partem. Sic quidem ut Hydropem cum Cysticum, tum Asciten, una in ventre femina gereret; & hoc punctura ablato, illum adhuc pateretur.

Hæc data a claris Scriptoribus signa Hydropis, sive Cystici, sive inter Musculos abdominales, Peritonæumque locati, ea ipsa sunt, quæ magnus *Hippocrates*, diffuso suo textu *Prorrhet. Lib.* II. ad felicem in Hydrope Prognosin absolute requirebat. Eadem signa nostræ ægræ in Hydrope & Ascite aderant, & Cystico. Ascites hinc

hinc bonum exitum per Paracentesin habebat: sed Hydrops cysticus, si ex bonis istis signis internoscatur, non sustinet tamen bonam Hydropis, quam *Hippocrates* curabilem facile existimabat, prognosin; utpote quæ serius ocyus in interitum vergat. Neque etiam bona eadem signa bonam sæpe Prognosin in ea Hydropis specie formant, quæ Peritonæum inter Musculosque est: quandoquidem distinctos prope Umbilicum tumores crebro habet, a quibus degenerascentibus ejusmodi Hydrops sæpe nascitur, & a quorum malignitate mortem inferre solet. Ergo bona hæc signa faustam quidem prognosin & in Hydrope ἀνὰ σαρκὰ, & in Ascite formare sæpe solent; rarius vero in Hydrope Cystico, & eo, qui musculos abdominales inter & Peritonæum fit.

Mulier noſtra, quæ, ut retuli, Corticem Kinæ mox a principio ſumſit, ſumere illum ad medium Auguſtum, ſummo emolumento, optimiſque cum excretionibus, continuavit. Dolore Colico tunc, cum modica admodum fæcum urinarumque excretione laborans, purgante *Aq. Lax. Vienn.* bis ſumto, datiſque Paregoricis ac Mulcentibus, brevi convaluit: ita tamen, ut novi Aſcitis poſt hanc Colicam Principia iterum animadverti videantur. Vt autem urinæ fluor, qui poſt hanc ultimam Colicam parcus erat, promoveretur, ſumſit Remedii compoſiti ex Bals. peruviani dr. jß. Vitelli ovi n. I. & ſyrupi Glycyrrhizæ unc. iij. cochleare parvum omni trihorio: hujus auxilio urinæ laudabiliſſimæ, cum virium, cunctarumque functionum reſtitutione, tumoriſque decremento, hucuſque profluunt.

§. IV.

§. IV. Convenit me in Nosocomio femina 33. annos nata, die 26 Nov. 1766. narrans ab ipsa sua infantia difficiliore respiratione se laborasse; sanam cæterum ac vegetam octo infantes se feliciter enixam esse, atque lactasse; ita tamen, ut dum infantem octavum lactaret, nonnihil sanguinis cum sputis redidisset. Elapsis autem 15. ab hinc mensibus, se passam esse abortum, ac sanguinis octo integris septimanis perseverantem fluxum: quo vix cessante, denuo concepisse se, ventremque in eadem graviditate præter consuetum graviditatis morem intumuisse; tussi deinde, ac vomitu, floridique expuitione cruoris laboranti sibi, Venam tusam esse; quo effectum, ut sputi sanguinis cessaret quidem violentia, sed idem tamen cum glutine nonnunquam adhuc prodiret. Nec ventrem solum præ-

ter graviditatis morem extumuisse, sed tribus ante partum septimanis & crura tumida fieri cepta. Medio demum Septembri se peperisse quidem feliciter, vix vero ventrem concidisse, occiduo primo infantem lactasse se se, monente autem Medico, ablactasse. Die a partu octavo, more vulgi Austriaci, Templum se adiisse, recrescentibusque brevi viribus, & ventrem sic a data medicina collabi cepisse, ut jam durum quoddam in eodem corpus, cum a se se, tum a medico, deprehenderetur: verum triduo post in molem priore duplo majorem extumuisse abdomen, idque ita pertinaciter, ut nec priora, nec alia selectissima remedia, nec ipsa, quæ diu affuisset Diarrhœa, quidquam profuissent. Respirationem laboriosam nunc sibi esse, Tussim acrem, noctes insomnes.

Hac

Hac facta ab illa, maritoque, Anamnesi, ad formandam Diagnosin, & Prognosin, multo non erat labore, opus: ex enarratis quippe facile constabat, quemadmodum in casu proxime priori, Ascitem, & simul aut Cysticum esse Hydropem, aut alius generis tumorem; defectu autem bonorum signorum, quæ supra recensuimus, ambiguam valde esse Hydropis utriusque Prognosin.

Cum manifesta perciperetur Lymphæ fluctuatio, cum vita feminæ miseranda, ac fere intolerabilis esset, Viresque palliantem saltem admitterent Paracentesin, quin & eandem expeteret ægra; 27. Nov. instituimus illam. Haud ultra 30. Libras educere potuimus. His eductis, mox durum corpus, & inæquale, dextro in latere, pone Umbilicum, deprehendi. Thermometrum in oblongo vitro Lymphæ, mox

eductæ, immersum totum, notavit gradus 99. quos eosdem ipsa mulier paulo ante operationem notaverat.

Lympha educta flava, & limpida, dum & mox a Paracentesi, & octiduo post, igni imponeretur, sic disparuit, ut levis modo, ac tenuis, pellicula relinqueretur. Conservabatur omnis Lympha in 15. vitris majoribus, quorum in uno alterove subaciduli quid odore advertebatur die 8vo., die vero 11mo quid putridi, absque ulla tamen cum aceto effervescentia. Cubiculum in quo servabatur hæc Lympha gradus caloris 62. 64. perpetuo notabat, nisi forte semel iterumque paulo vehementius accensa fornace.

Urinam, post Operationem, paucam semper ægra reddidit; &, contra id, quod cum in nostris urinis sanis, tum in iis febricitantium, quotidie ob-

ser-

ſervamus, urinæ ejus, in 12. diem aſſervatæ omnes, nec mihi, nec mecum examinantibus multis aliis, vel minimum exhibuere fætoris; quamvis indies magis fuſceſcerent, ſedimen formarent, imo ſitum quendam, eæ priorum dierum ſaltem, contraherent. Sedimen urinarum quatuor priorum dierum lateri contrito, ut Hydropicorum ſæpe eſt, ſimile fuit; reliquorum autem dierum ſubflavum.

Quo tempore urinæ ſedimen lateri trito ſimile, eodem tempore febricula adfuit. Cortice actutum tunc dato, & febris ceſſavit brevi, & ſedimen ruſſum. Febriculam hanc pulſu, haud vero thermometro, cognovimus: hoc enim perpetuo calorem ſignavit naturalem.

Flatus poſt operationem affuere quidem, ſed haud moleſti. Dolorem a

die quarto a Lumbis ad inguina tendentem quæsita est.

Quæ præcedentibus, & huic data emulsa sunt. Miscui cum Cortice Peruviano diuretica: hæc nihil operabantur; illius vero ope & febris silebat, & renascebatur appetitus, somnusque, & pectus liberum fuit, & cessantibus antiquis torminibus Ventris, alvus quater, quinquies quotidie, cum levamine, commodeque, posita fuit; vires tandem eo creverunt, ut tota fere die extra lectum esse amaret.

Cum omnibus hisce emendationibus, Lymphæ die 7mo. reditum percepimus, ita ut tamen durum corpus, de quo supra, adhuc deprehenderemus.

Itaque duo morbi principes videntur adfuisse: alter pulmo debilis, ac, cum tussi, sæpius quid sanguinis sputis commisti, semel sanguinem purum floridumque, ejiciens: id quod a diathe-

si

si jam infantiæ, a repetita toties graviditate, partuque; nec minus a tot infantum lactatione, oriri potuisse facile capimus. Alter morbus, Ascites; quem in graviditate nona, a nimia per abortum hæmorrhagia eam reor contraxisse: qui & ipse Hydrops ascites, utrum a tumore quopiam præternaturali cujusquam in ventre Visceris originem duxerit; an vero præter Ascitem verus Hydrops Cysticus adesset, coram Auditoribus determinare non potui.

Crescente immaniter Ventris tumore, Paracentesin alteram suasi, viribus egregie constantibus; maluit vero illa proprios repetere Lares, aptisque ibidem medicamentis uti.

Posthac sæpius se stitit coram, statum exhibitura suum, auxiliumque petitura: hyeme vero asperiore solus maritus venit. Tandem vi morbi vi-

cta maritum ursit, ut in sella gestatoria in urbem, & Nosocomium, se se ferret; quo a me examinari, & sive medicamentis, sive altera Paracentesi, suis levari miseriis posset. Marito id renuncianti præ letali ejus debilitate dissuasi. Dies 17. Martii calamitatum finis fuit.

Die 18. Martii, elapsis 30. a morte horis, cadaver examinaturus accessi, non modicam Medicorum ac Studiosorum inveniens catervam. A diuturna ponderosi corporis decubitu, ab humorum putredine, vitaque diu minima, consumserat Gangræna Lumbos, Femora, Nates: purpureusque color crura, ventremque, deturpabat.

Tumidissimus sane ac monstrosus Aqualiculus fuit: extantibus cum Sterno costarum insimarum cartilaginibus plurimum extrorsum. Eratque adhuc ita tumidus tunc Venter, licet non in

Pa-

Paracenteſeos loco, ſed pone illum, facta ſponte apertura inveniretur, qua liquor de ventre extillaſſet, jamque, moto pauxillum cadavere, ingenti jactu erumperet.

Spontanea hac apertura cultro dilatata, aqua copioſiſſima proſiliit, eaque limpida, ſubflava, fœtida admodum. Menſurare eandem, ac ponderare, defectus in his ædibus vaſorum, inſtrumentorumque, vetabat.

Evacuatis illis, animus erat tumoris duri, quem in vita toties deprehendebamus, examinare originem, naturamque; verum nihil ei ſimile reperiimus. Quid ergo Mulier, quid nos, dum videbamur ingens ibidem corpus toties deprehendere, revera deprehendimus?

Cunctorum Inteſtinorum ſuperficies gangrænoſa apparuit. Ipſa vero Inteſtina, in hoc ſpatioſiſſimo ventre, ſpa-

ſpatium haud majus, quam in parva puella expleſſent, occuparunt: Aquarum quippe prodigioſa moles Inteſtina omni ex parte in parvam compegerat maſſam.

Sed antequam loco quidquam moveremus, obſtupeſcebamus eam gibbi Diaphragmatis altitudinem; quæ Thoraci, pro corde pulmonibusque locandis, vix ſpatium relinqueret. Haud enim, ut ſæpe, gibba Diaphragmatis pars mammarum æquabat altitudinem, verum una coſta in ſiniſtro latere, duabus coſtis in dextro, altior fuit: Sic ut Cor ad jugulum fere hæreret, Diaphragmate æque altiſſimo, quo loco ad Pericardium connaſcitur, quam alibi.

Aqua haud Inteſtina duntaxat, ſed & Ventriculum, & Jecur, & Splenem, verſus dorſum compreſſerat ſic, ut ipſa hæc aqua ante omnia hæc compreſſa

viſ-

viſcera, interque eadem & truſas extrorſum infimarum Coſtarum Cartilagines, Muſculos abdominales monſtroſe expanſos, elatumque valde diaphragma, ampliſſimum ſane ſpatium occuparet.

Quamvis brevis adeo Thorax, inferius ſcilicet plurimum repandus, nihilominus præ Diaphragmatis altitudine jecur totum intra Thoracem delituit; lobo majore dextrum, mediaque parte ſiniſtrum, non dico Epigaſtrii, aut Hypochondriorum, verum ingentis illius Cavi, ab elato Diaphragmate formati, omnino explens. Vid. Tab. II. Fig. IV. Lit. H.

Hepar pallidum totum; & dum diſcinderetur, non tactu, ſed viſu, apparuit granuloſum.

Modice plena veſicula fellea duriuſculi quid intra ſe gerere credebatur; perſciſſa autem bilem exhibuit, non

ſpiſ-

ſpiſſam modo, ſed & grumoſam, & ut *Hippocrates* Bilem atram depinxerat, fœci olei ſimilem.

Splen magnus valde ab aqua quoque verſus poſtica preſſus, pro maxima parte infra lobum ſiniſtrum Jecinoris locatus erat; mollioris ille ſubſtantiæ, digitisque in pultem facile conterendæ. Lit. G.

Ventriculus magnus ſub conſpectum non venit, niſi Colo Inteſtino remoto; ſic ut oblique deorſum tenderet inferiore valde abdominis loco: id quod facile ibi fieri potuit, ubi Ventriculus Diaphragma, hic non elatum, pertranſit, Oeſophago pollicem & ultra infra Diaphragma elongato; ut pluries in cadaveribus obſervamus, & ut clarus Vir *Morgagni* haud raro obſervavit. Lit. F.

Colon, cæteraque Inteſtina, in locum, id quod mox monui, longe arctio-

ctiorem, collecta erant, cunctaque livebant: tenuia parum, imo solito minus, expansa; Colon vero valde amplissimum a Cæco usque ad plexum in sinistro latere ad C.; ubi vero de suo plexu devolvebatur, ad D. angustius inaniusque fuit: Nec flexum Hepaticum, nec Lienarem fecit, at vero sic decurrebat, ut ad A. ex Cæco Intestino oblique ascenderet ad B. inde oblique sinistrorsum ad C. quo in loco supra se se reduplicatum erat: emersumque inde ad D, non ad latus lævum abdominis extremum, sed secundum Lumborum spinam deorsum tendebat, formaturum ad E Intestinum Rectum.

Boni Renes: Ureteres solito multo ampliores.

Uterus feminæ, quæ decies pepererat, illo Virginum haud major erat: Ovaria bona. Monstrosum sane fac-

saccum apertus totus Aqualiculus refe-
rebat: & moles omnium Intestinorum ad
sese mutuo compactorum, vix molem in-
testinorum pueri æquabat. Laminæ per-
scissi crucialiter Peritonæi, in latera re-
flexæ, explebant fere totam latam va de
Tabulam, in qua Cadaver repositum e-
rat; quod, quoad ejus facere potui, in Fi-
gura exhibui. Quamobrem eo magis
doleo nos, præ vasorum defectu, ef-
fluentium aquarum mensuram, quæ
omnem forte fidem superasset, capere
non potuisse. Vide Lit. KKKK. Quæ au-
tem Literis II. notantur, sunt oblongæ
ac leves eminentiæ, quæ a retroflexis
cum Peritonæo integumentis formaban-
tur, formantes quasi latera abdominis.

Atque hucusque Diaphragma in-
solitam suam servabat, quam prius mi-
rati fueramus, altitudinem: dum ve-
ro Thorax incidebatur, mox idem
quadam veluti vi deprimebatur: quin
&

& albidi valde Pulmones ſpatioſiorem longe locum mox occupabant. An pulmonibus in ſtatum violentum compreſſione redactis, ea inſedit, ſuperfuitque, expandendi ſe, atque naturalem in molem ſe ampliandi, potentia?

Numquid athmosphæricus aër, glottide in Pulmonem illapſus, mox ab ablata externa preſſione, eousque extendit eundem?

Modica ſiniſtri Pulmonis cum Pleura cohæſio, dextri nulla; id quod in compreſſione adeo forti, & diuturna, vix expectari potuiſſet.

Paucæ guttulæ rubellæ in toto Pericardio.

Cor dextrum primo inciſum, congrumato ſanguine plenum fuit; lævum quoque, ſed dextro minus.

Hydrops igitur fuit Aſcites, a nimia quidem cruoris in Abortu jactura ortus, qui una cum inſequente mox

graviditate inchoans, cum graviditate aliquantum, post partum vehementer auctus, remediisque haud auscultans, Paracentesi evacuatus quidem, sed, causa remanente, renatus fuit. Aqua hæc, Paracentesi educta, non plastica, ad ignem fere evanescens tota in auras, haud tamen putrida, putredinem valde sero contraxit; quemadmodum & Urinæ, post Paracentesin missæ, solito tardiorem contraxere putredinem. Ipsa hæc Hæmorrhagia ut causa, quemadmodum vitalem liquorem ita profundit, ut demum sensorio communi deficere videatur id, quod Nervorum prospiciat actionibus; sic quoque vasa eandem ob causam debilitat, redditque desidia in agendo. Unde humorum tenuium, haud compactorum, pars aquosa per flaccida, desidiaque vasorum oscula, in cava Corporis effunditur; ibidemque, quod vasa inhalantia

ad reſorbendum inepta ſint, colligitur, ac Ventrem explet. Eductis his Paracenteſi aquis, defuit tamen Sanguini id, quod Cerebro debuiſſet dare: manſit flacciditas vaſorum, inertiaque talis, ut ne optima quidem Cardiaca & replentia, & adſtringendo roborantia, apta hiſce vitiis reparandis couſque fuerint. Unde mox novus oriretur tumor neceſſe fuit. Hunc forſitan altera, tertia, compluresque Paracenteſes, ſuſtuliſſent; ita ut ſic vel mors procraſtinata fuiſſet, vel etiam, auxiliis aptis ſolida ſors reſtaurata, inque ſua fluida rite agentia, penitus hanc Hydropis cauſam deleviſſent. Jam vero Paracenteſi neglecta, Aquæ couſque Ventrem inundarunt, omniaque impleverunt, ut Viſcera vitalia ad ſuam functionem redderentur inepta; ut Inteſtina compreſſione fierent gangrænoſa; ut gangræna etiam a defectu

Circulationis oborta, corporis extrema corrumperet, & ſic denique ægra ſummis pectoris anxietatibus, viriumque defectu, ſuffocaretur.

Supereſt ad duri tumoris, & ab ægra, & a nobis, toties percepti, ac nulla ſui in Cadavere veſtigia relinquentis, examen nos convertamus. Poſſibilene eſt molis corpora tantæ, ſponte ſcilicet ſua, fatiſcere ſic, ut nullæ eorum reliquiæ, nulla omnino veſtigia, poſtmodum advertantur?

Ad hanc quæſtionem ut reſpondeam, Hiſtoria enarranda alia eſt; poſtquam duos hoſce parietes una fidelia dealbare conabor.

§. V. Mulier a die 17. Maij, anni 1757. ad medium fere annum 1759. nos ſæpe convenerat, varia variis conqueſta diebus, dolorem autem præcipue, ponduſque in medio Epigaſtrio perpetuum; poſtquam pluribus

antea annis eodem in loco non, niſi imminente Menſium fluxu, doluiſſet: pondus hoc durum ſibi videri, tendi nonnunquam, volvi, moverique, aliquando in duos treſve globulos diviſum ſibi viſum eſſe, &c. Gravida interim facta, ultimoque graviditatis tempore miſerrime habens, die 17. Jul. 1759. in Noſocomio peperit: qua occaſione de morbis gravidarum, parturientium, puerperarum, atque infantum, publice egi. Tempore poſtremo graviditatis, ipſo in puerperio, poſtque idem, dum illam propter infantis incommoda aliquot ſeptimanis in Noſocomio detineremus, hoc de pondere, atque dolore, vix conqueſta eſt. Brevi autem poſtea, ſiquidem lactare infantem non poſſet, cum redeuntibus menſibus periodicum hoc pondus, atque dolor redierunt, & ceſſantibus tandem, præ an-

norum L. ætatem, Catameniis, denuo affixere perpetui.

Tandem anno 1764. mense Septembri, gravi ex alto in Ventrem casu, validam Hypogastrii contusionem passa est, enormemque dolorem; ad quem non modo nullum auxilium adhibuit, sed &, ad quem summa paupertas cogebat, laborem, ligna in 5tam. contegnationem quotidie ferendi, perrexit. Victa demum morbo, lecto commisit se, alvo ab octiduo carens, quam demum sale amaro solvisse se ait. Conquerebatur per Epigastrium tubera nodosque, veluti concatenatos, initio percepisse se; in Hypogastrio autem, quo tempore aut alvum, aut urinam, aut flatus, emissura esset, adeo vehementes dolores expertam esse, ut quos toties enormes passa erat partus dolores, eosdem longe superarent. Ad hæc omnia tandem

dem universi Abdominis tumor accessit. Totoque hoc tempore somnum vix oculis viderat, vix appetiverat, nec nisi urinam paucissimam crudelissimo cum dolore miserat unquam.

Duodecim diebus a lapsu exactis, venit demum Maritus in Nosocomium, petiturus auxilium. Vix rem ex illo capiens, palliantia quædam præscripsi, & omnem operam navavi, ut in urbem ac nosocomium deferretur. Die 4. Nov. huc delata est. An motu currus effectum id, ut urinam, quam toto hoc tempore nonnisi guttatim, dolentissimeque reddiderat, copiosam nunc, minusque dolorificam, ac pleno jactu, ex quo in Nosocomium suscepta esset, emitteret?

Ventrem examinavimus actutum. Conspectu ille externo, tactuque, tubera & inæqualitates duras, Tympanias in morem, nobis exhibuit; soni-

ſonitum vero Tympanias non dedit, ſed obſcuram potius Aſcitis fluctuantis ideam. Non ſitiebat, nec cruribus tumebat. Itaque Aſcitis atque Tympanitidis ſuſpicio erat; aſt dolor tantus, & ante caſum ab alto, & poſt eundem, perceptus, non ſolet horum alterutrum aut a principio, aut perpetuo, concomitari; præcipue ad Veſicæ, Rectique Inteſtini, excretionem. Anxia quoque pectore perpetuo fuit, nec lecto decumbere unquam, niſi elatiore pectore & capite, potuit. Tuſſis frequens aderat, ſputaque glutinoſa. Alvus perpetuo dolorifica & dyſenterica; flava quidem ac pultiformis, poſthac vero teneſmoidæa, cum muco non pellucido, ſed lineis ſanguineis notato, quibus Recti ſucceſſit Prolapſus. Frequenter nauſeat. Aquarum fluctuatio ſenſim manifeſtior fit.

Ex

Ex principiis artis de Paracentesi hic cogitandum non erat, sed pro crebritate ac varietate symptomatum, sæpe contraindicantium, agendum. Varia dedimus ad ea quæ potissimum urgerent, iisque solamen multum, instabile tamen, conciliavimus. Et cum in Hydropis cura tantopere laudaverint cum Prisci, tum Recentiores Medici, Clysmata urinæ sive Ovium, & Asinorum, ut *Avincenna*; sive Vaccarum, ut plures Moderni; sive etiam hominum, ut *Valeriola*; qui Lib. 1. Obs. 2. „ enema ex impuberis pueri urina parabat, cocta cum „ tantillo fermento panis, seminis „ Carthami, cum melle despumato, „ eoque mirifice Hydropem allevari „ testatur: nullo enim magis, quam „ hoc, detumescere Ventrem, aquosa „ excerni, & flatuosa discuti, æger „ sentiebat: estque hic, inquit, Cly-

„ ſter mihi in ejuſmodi affectibus fa-
„ miliaris, atque probatus. Et in *Actis Acad. Reg. Sc. Paris. anni* 1707. clarus *Lemmery* multa de Iuvencæ urina commentatus eſt, variaſque attulit ad hujus uſum conditiones. *Michelottus* quoque apud ill. *Morgagni* aſſerebat „ Juvencæ urinam ſibi feliciter, nec ſemel, adverſus Anaſarka ceſſiſſe. „ Et ipſe *Morgagni Epiſt. Anat. Med.* 38. „ hanc medicinam animalem „ petenti ægro conceſſit, & ore quidem aſſumendam, quæ principio „ quandam ipſi ebrietatem concitavit, ſed non, quam prioribus, „ utilitatem. „

Duo præterea Viri expertiſſimi extranei, hanc noſtram ægram inviſentes, Vaccinæ urinæ enemara ſummopere commendabant, pulcerrimis id experimentis edocti. Unde intra octiduum quater ejuſmodi clyſma injici

cu-

curavi; ſed deſtiti, cum nullam evacuationem notabilem promoveret, & ſingula vice vehementer dolorem augeret. An forſitan malum provectius, quam ut admitteret medelam?

Menſe Januario 1765. major, quam unquam, ventris tumor, ambitu quidem mollior, in medio vero longe durior, & quidem ſic, ut in hoc medio durum corpus ineſſe perciperetur, quod dextrorſum ſiniſtrorſumque extendens ſeſe, in dextro tandem Hypochondrio terminabatur. Ardor illum ac dolor comitabantur. Sed jam cum tumore ſtrepitum validum plures Medici, ac Medicinæ Studioſi, mecum integro adverterunt octiduo; quo elapſo, ultra perceptum hujus nihil. Acceſſit Hydrops intercus. Pectore quoque dolens ac tuſſiculoſa toto quidem morbi tempore, circa vitæ vero finem cum maxime fuit. Gangrænam Inteſti-

cestini elapsi, eamque natium, lumborum ac scapularum, licet tribus ultimis vitæ septimanis ægra nunc inscia, nunc involuntaria, lectum putridis fecibus continuo conspurcaret; nos tamen, mutato lecto creberrime; inungendo bis die cunctas, in quas decumbebat, partes unguento, quod ex albumine ovorum cum spiritu Vini paratur; & admoto ad Intestinorum prolapsum Decocto corticis Peruviani; feliciter præcavimus. 20. Martii obiit.

De morte certi Anatomen, transactis 16. ab illa horis, fecimus; mirati externum Corporis, internumque Viscerum abdominalium calorem; quamvis cadaver mox a morte in frigida admodum cavea depositum fuisset. Doleo me antea non explorasse cadaveris ope Thermometri calorem, nec illum, aperto ventre, Viscerum: unde forte detexissemus, quo usque

calor,

calor, quem ſæpius fere naturalem, bihorio poſt mortem, deprehenderamus, etiam hic ſedecim a morte horis cadaveri, ſaltem Viſceribus ventris, perſeveraſſet.

Libras xiv. Lymphæ ex ventre eduximus, quæ ex albo fuſceſcebat, ac plures fuſcas pſeudomeningas gerebat; ubi autem aliquantiſper ſteterat, gelati quid in ſuperficie ſua habebat: In portione Libr. V. poſtremo educta, ſeparatis vaſis excepta, inerat multum gelati, ei conſimilis, quod in educto de venis ſanguine, dum in compactam cruſtam non formatur, ſemipellucidum, ac ſæpe copioſum, contegit craſſamentum ſanguinis.

Sed Pſeudomeninx alia noſtram mentem figebat. Non enim, ut aſſolet, flava erat, ſed plane rubra, tenuia inteſtina tegens, extendens ſeſe ſupra Colon, ipſumque Jecur, quo uſque

que hoc viſcus, ut mox patebit, non erat cum vicinis partibus connatum: emittebatque de ſeſe Proceſſum, qui ad Meſenterii centrum; & alium, qui ad Lienem ſeſe affigens, ſecundum poſticum coli latus in pelvim deſcendebat.

Hepar concretum undique cum Diaphragmate ſurſum, & a poſticis, anterius cum Peritonæo, deinde cum Colo, ipſoque cum Ventriculo; excepta plaga quadam in ipſius, nempe Jecinoris, dextra parte, aliaque ſub Cartilagine mucronata. Concretio hæc fortis, ac membranacea fuit, hinc vi, illinc non niſi viſceris dilaceratione, ſolvenda. Ruſſum Jecur erat, totumque granuloſum.

Ventriculus ab Hepate connato ſolutus, ad Pylorum duos in ambitu pollices durus erat, tuberoſus, ſcirrhoſus; hic

hic tres, ibi quattuor, alio iterum in loco sex lineas crassus.

Coli fusco-purpureus color.

Ren sinister durus; dexter tota sua corticali substantia cartilagineus.

In Vesicula fellea pauca flava bilis, & calculus unicus, asper, fere rotundus.

Uterus exiguæ admodum cavitatis, substantia sua nonnisi durum cartilagineum corpus.

Circa pelvim Intestinum Colon firmissima, ac membranacea concretione cum Intestino Recto coaluerat, & contractum glomerem cum omnibus, quibus adjacebat, partibus, referebat, sic ut hic omnino immobile hæreret.

Pulmones ambo cum Pleura, cum Diaphragmate, cum Pericardio, Mediastino, mutuisque inter sese lobis, firma ac membranacea concretione, unicum veluti corpus componebant:

si-

ſiniſter poſtica parte gangrænoſus totus. In una aliave non connata plaga Thorax uncias aliquot Lymphæ collectas gerebat. Modica in Pericardio aqua. Cor ſuo apice cum Pericardio connatum erat ope proceſſus fere cartilaginei, tres lineas craſſi, digitis non dilacerandi. Cordis dextri ſubſtantia tenuis, ac flaccida; ſiniſtri digitum craſſa, atque ita compacta ac ſolida, ut abſolute non videatur contrahi potuiſſe: maſſam quippe referebat præ duritie vix flexibilem. Sanguis grumoſus in eodem, quam in dextro, multo copioſior.

Igitur Hydropem Aſcitem invenimus, adeo vero mediocrem, ut ventri admodum extendendo par non fuerit; ita ut alias cauſas inquirere tanti debeamus tumoris, tantorumque phænomenôn, quæ cum in Viva, tum in

De-

Denata, circa ventrem animadverterimus.

Ac primo quidem ex tota historia Morbi evidens fit Ventriculum omnium primum se male habuisse, & ex obstructione, vel ex rosione acrium lenta, in enormem hance crassitiem, perfectumque denique scirrhum degenerasse.

Sed hujus mali sedes prope Pylorum inventa est. Notemus hic 1mo. *Ill. Hoffmannum* ejus sententiæ fuisse, ut in Cardialgiis Pylorus & potius, & primario, afficeretur. 2do. Optimum *Morgagni* censere haud quidem omnes, sed plerasque chronicas Ventriculi degenerationes, exulcerationes, indurationes, atque scirrhos, in ea ejusdem parte reperiri solere, quæ pone Pylorum est. *Epist. Anat. med.* 29. Quare a vero haud alienam esse *Hoffmanni* censet sententiam. Multa quoque nobis sua-

dent duros pendulosque tumores in Cadaveribus prope Pylorum inventos, plerumque oriri à laceris, & callosorum ibidem ulcerum membranis, eorumve reliquiis degenerascentibus.

Porro ajebat femina a decennio se in medio Epigastrio pati: ac primum quidem periodice ad mensium tempora: sic ut bene fluentibus illis, dolore, tumore, pondere, anxietate, flatu, nausea, careret; menstruis vero propter ætatem cessantibus, se hisce incommodis perpetuo excruciari. Prava Ventriculi conditio principio exigua, atque paulatim duntaxat aucta, ad menstruam plethoram, motumve, potissimum irritata fuit, eaque soluta, quievit: at vero malum indies crescens deficientium Catameniorum tulit omne pondus; eo profecto modo, quo aliis atque aliis feminis, aut Caput, aut Pectus, aut Lumbus, aut Intestinum, aut Ute-

Uterus, aut Vesica, a cessante motu menstruo potissimum afficitur. Eamque ob causam, & antequam illa ad nos veniret, & quamdiu apud nos fuerit, ac præsertim postquam lapsus in ventrem violentus hanc partem gravius affecerit, dolor haud ultra periodicus, sed continuus fuerit, oportuit. Atque hæc si sic fiunt, secundum leges ordinarias, secundum communes fiunt observationes. Quod ideo noto, quia lege plane extraordinaria deprehendimus homines nunquam aut hæc, aut similia, in vita esse conquestos, quorum tamen cadavera & has, & his deteriores degenerationes, seu in Ventriculo, seu prope eundem, seu in Visceribus aliis, dudum habuisse, pluries demonstravi.

2do. Causam aliam capimus, ob quam mulier dolorem dolentem in medio Epigastrio primum periodice,

tandem continuo, perpeti debuerit. Actionem Ventriculi, contenta versus Pylorum promovendi, perturbari magis oportuit magisque, partis hujus indies augescente rigiditate, atque crassitudine, ab accedente primum plethora menstrua, seu universali, seu saltem uterina, postmodum ab eadem plethora jam continua. Mirum proinde hoc non est, quod amplificaretur Ventriculus, quodque magis induresceret; eo quod contenta in se edulia, potum, aeremque, diutius longe debuerit retinere, antequam per eam induratam sui partem, perque arctatum transmittere potuerit Pylorum. Nausearum hinc intelligimus, molestorumque flatuum, quos conquesta toties fuit, originem.

3tio. Ab ejusdem Ventriculi cum Jecore & Colo, cohæsione, actio ejusdem digerens, miscens, movens, compingens,

gens, atque ad Pylorum determinans, vehementer impedita, exposita mox symptomata multum augere debuit.

4to. Sed cur plures nonnunquam tumores, catenatim veluti invicem nexos, loco instabiles, & conquesta illa est, & nos aliquando tactu percepimus?

Tactu, visuque, Tympanitidem sæpe videre videbamur, eo tantummodo desiderato, qui Tympanitidis est, sonitu. Sed Lympha, cum Tympanitide præsens, suique præsentiam fluctuando notans, an non sua interpositione suffocavit sonitum? Credibile. Itaque cum Intestinum Colon, prout in Cadavere patuit, ea emetitum spatia sit, in quibus duri illi tumores observabantur, merito credimus Colon hoc sæpe in globos tympaniticos, & quidem nunc in medio ventre superiore, nunc dextrorsum, deorsumque expansum fuisse, sicque concatenatorum globo-

rum perceptionem creasse tangentibus: idque profecto eo magis, quo hoc ipsum Colon cum Ventriculo & Hepate firmius esset connatum, hincque sua in actione plurimum turbatum.

5to. A casu in Ventrem gravissimo, Contusio, & Inflammatio ejus Coli partis, qua in gyros convolutum supra principium Recti inventum fuit, immanem illum effecit, quem Anamnesis refert, dolorem: & quia inflammata pars, quod non perspiret, cum vicina coalescit, ac fortiter cohæret, actio omnium harum partium læsa fuit. Inde ea dolorum sævities, quando tanta vi Diaphragmatis, & Abdominalium Musculorum, ad exitum fæcum, flatuum, & urinarum, per coalitas hasce partes promovendum, opus erat; & quando Colum in sua actione Rectum, hocque vicissim illud, in expulsione suæ materiæ distrahebat,

bat, ac vellicabat. Quippe dilaceratione sæpe proximas fuisse hasce, mutuo adeo coalitas, partes, in egerendo necesse est. Præterea externa Recti Intestini tunica cum illa Coli connata cum esset, interior ejusdem tunica cedere impetui debuit, anoque prolabi: unde etiam, dum nonnunquam alvus & urina & flatus commodius redderentur, intestinum hoc non prolabebatur. Quoad dolorem autem in reddenda urina, licet cum ceteris Vesica haud coaluisset, actio tamen respirationis ad mingendum necessaria, dum æque in Intestinorum concreria, dum æque in Intestinorum concretorum glomerem pressit, quam in Vesicam, etiam mictus creavit dolorem.

6to. Undenam strepitus ille, quem tangendo toties, primum ad Coli principium, deinde paulo elevatius; idque non externe, sed profundius in abdomine; clare percepimus?

Strepitum ejusmodi raro, nisi ab aëre in crassa alicubi materie, aut in cellulositate, diffuso, percipere solemus; non enim memini me aut proprio experimento, aut lectis didicisse Autoribus, aëra in cavo Intestino tympanitico, aliove cavo majore, strepitum edidisse: Non enim strepitum vocamus Borborygmorum murmur. Unde credibile est Emphysema tunc temporis inter varias Intestini membranas adfuisse; idque vel ideo a morte non patuisse, quod diu ante mortem cessante strepitu, Intestinorum membranæ, abeunte aëre, iterum collapsæ essent, & sic ne aëris quidem vestigia servare potuerint.

7mo Quid de mira illa Pseudomeninge cogitandum?

Si revocemus nobis in memoriam, quo pacto omnes illæ Pseudomeninges, a transpresso sero sanguinis Visce-

ceribus atque Membranis circumfusæ, nascantur, haud multum laboris hæc explicatio habebit. Notavi suo loco in Lympha, ventre educta, gelatam materiem, eamque copiosam, apparuisse: videtur proinde ex arteriis Viscerum abdominalium exhalantibus multa materies, ejus, quæ alias crustam inflammatoriam facit, simillima, exhalasse; visceribus autem pro more minime concrevisse, quod aqua undique alluens, concretionem ad viscerum superficies prohiberet. Igitur exhalans hoc inflammatorium serum in Lympha fluitavit; eodemque modo, quo eadem Lympha in vitris nostris quiescendo collectum hoc serum exhibebat, etiam idem serum, in vita feminæ in aqua fluitans, videtur in diuturno decubitu fundum Lymphæ petiisse, visceribus incubuisse,

& ſic Pſeudomeningem illam cum omnibus ſuis proceſſibus genuiſſe.

Regeres cum Pſeudomeningibus ad Viſcera, Membranaſque adnatis, non inveniri commiſtum cruorem; adeoque, quæ data fuerit, ſolutionem, non ſatisfacere: reſpondeo quemadmodum Viſcerum exhalantia vaſa, ut pro rore ſerum ſanguinis inflammatum tranſſudent, multum dilatentur ſit neceſſe; ita eadem, gradu dilatationis uno majoris, globulos ſanguineos tranſmittere: qua unica ratione explicatur quoque ſudor ſanguineus, quo nonnulli in plena ſanitate ad axillas laborent, & quo quoſdam a metu ingenti, hoſque inter Sanctimonialem, ab invadente milite ſtuprum metuentem, toto corpore perfuſos fuiſſe, Hiſtoria refert. Vide *Schenkium*, alioſque. An non Peripneumonicorum, Pleuriticorumque Sputa, lineis

ſan-

ſanguineis notata, eodem modo explicari queant? Unde neutiquam miror ampla huic Pſeudomeningi tantam adfuiſſe cum flavo rubedinem.

Inſtabis ultra conſideratione mulieris temperamenti, quod a tot tantisque chronicis ærumnis in Hydropem quidem converſum, a ſtatu autem inflammatorio alieniſſimum fuerit. Sed refero in majoribus obſtructionibus, Viſcerumque compreſſionibus, ſanguinem liberis in vaſis comprimi, denſari, compingi, diſponique ad inflammationem: qualem inflammationem videre quandoque eſt in Sanguine Hydropicorum, qui vel ſecta imprudenter Vena, vel narium profunditur fluxu; vel Ventriculo, Pulmonibusve, eructatur.

Confirmavit hanc experientiam meam ipſa hæc noſtra Mulier; dum, nona & octava Septimana ante mortem,

tem, ab ingente febre, eademque continua, & ab intolerabili anxietate, præſentiſſimo in mortis periculo verſans, nec alio ſublevanda auxilio, terna ſanguinis miſſione modica ab interitu veluti reſurgeret. Sanguis enim ſingula miſſione craſſe compactus, cruſtam nobis exhibuit duram admodum, ac flavam, valdeque contractam. Tandem ſputa, quovis die, pluribus ante interitum ſeptimanis, nonnunquam partim, nonnunquam tota quanta puriformia, absque ullis Pulmonum Vomicis, Tuberculisque, inventis, hanc perennem Diatheſin Sanguinis inflammatoriam oſtendunt, evincunt. Verbo, membranas denſas, ac flavas, ſero coagulabili inflammato genitas, haud ſecius eorum in Cadaveribus invenimus, quos lenti, quam quos acuti morbi, ſuſtulerint.

At-

Attentionem autem nostram excitat Sputorum, *Alvi*, atque Urinæ, pluribus ante obitum septimanis, quotidiana Coctio, ac veluti Critica evacuatio; dum interim, in pejus labente de die in diem ægra, cunctæ hæ evacuationes veræ Coctionis, Criseosque, notis caruerint. Profecto in morbis acutis, atque in inflammatoriis, hæc κρίσιμα μὴ κρίνοντα, ut ea *Galenus* vocabat, ne tuta crederemus, toties nos monuit *Hippocrates*, nisi reliqua bona signa una adessent. Videtur autem sic cum hac re comparatum esse: Inflammatoria sanguinis Diathesis, nata a morbo acuto, morbo coquitur, vinciturque sic, ut ultra non adsit. Diathesis eadem nonnullis sanis naturalis, morbo acuto aucta, vi acuti morbi eatenus aut resolvitur, aut critice expellitur, ut id, quod ab acuto morbo antiquæ Diathesi adjectum fuerat,

de-

deleatur; ea ejus portione superstite, quacum olim in ἰδιοσυγκρασίᾳ tali assueverat sanitas. Nata tandem in corpore eadem Diathesis tota præternaturalis, sed ita abundans, ut, quantumvis sputorum, aliarumve excretionum, ope evacuetur, nihilosecius inexhausta persistat; nihil emendationis affert, & demum corpus pessumdat. Exemplis pluribus *Ratio medendi* hoc demonstravit.

Atque ita Problemati §. proxime præcedentis, cui post relatam hanc morbi, atque Anatomes, Historiam, responsum distuleram, abunde me respondisse reor. Causa nimirum intelligitur, cur Tumores, sique & majores, & plures, ita disparere, suapte sponte, queant, ut postliminio sive in Vita multos annos sana, sive etiam perpetuante se morbo, sive denique in denatis corporibus, nullum sui vestigium

gium exhibeant. Unaque ex hisce liquet, haudquaquam omnem esse insanabilem Tympaniam; quandoquidem in utraque hac ægra, in utriusque miserabili, brevique perituro corporis tabernaculo, sponte concidit.

§. VI. Anno 1765. medio Augusto Puellam 16. annorum examinavi, torosam, optimi coloris, rite menstruantem; quæ ab aliquot retro mensibus, in plena sanitate, paulatim tumefieri orsa, plurimum jam tumebat. Tumentis abdominis expansio inæqualis Tympanitidem quidem referebat, ast, qui Tympanitidis indicium est, sonitus deficiebat. Desiderabatur quoque ea, quæ Hydropem Asciten designare solet, Fluctuatio. Tribus postmodum Medicis, præclaris in arte Viris, mihique, Puellæ repetentibus examen, obscurior quædam animadversa Fluctuatio est. Dixi Hydrops si sit, cum

cy-

cysticum esse; quam Diagnosin dudum ex ejusmodi ægris, quorum Cadavera postmodum incideram, didici; quamque postmodum a Cl. *Morgagni Epist. anat. med.* 38. §. 67. 68. 69. 70. 71. multiplici observatione confirmare vidi. Nullum enim hic dubium, utrum Cysticus esset Hydrops, si revera Hydrops esset, an vero illa Hydropis rarioris species, quæ inter Abdominis musculos, atque Peritonæum fit: ut seq. §. §. clare patebit.

Fluctuatione manifestiore indies percepta, Paracentesis decreta in consilio fuit, ac die 29. Augusti instituta, sinistro in latere, in sacci cujusdam majoris veluti fundo: dixi enim supra, Ventrem inæquali extensione loca eminentiora, ac depressiora exhibuisse.

Prodiit aquæ fuscæ, turbidæ, non fætentis, copia mensurarum quinque, 20. Librarum medicarum. Nihil ultra educi

educi potuit. Neque ſubſediſſe Venter nobis viſus eſt. Nullus unquam fætor in ſingulæ Paracenteſeos Lympha, ſpatio 24. horarum conſervata, obſervatus eſt.

Die 1. Septembris ſimilem copiam ex prominente loco lateris dextri eduximus : inodora lympha fuit, ſed minime turbida.

Finiente ſeptembri in ſiniſtri lateris prominentia facta paracenteſis, haud ultra tres menſuras evacuare potuit aquæ turbidæ valde, inodoræ.

Cum altero die Epigaſtrium univerſum vehementer turgeſcere deprehenderetur; quamvis viſu, tactuque, communicare inter ſeſe utriuſque lateris aquæ viderentur; inſtituta quarta Paracenteſis eſt in dextro latere, paulo altius, pluſque verſus lineam albam, quam antea. Educere non potuin us pluſquam tres Lymphæ ino-

doræ, pellucidiſſimæ, ac ſtraminei coloris, menſuras.

Iterata ſic quater Operatione, Lymphæ, dextro de latere ſemper limpidæ, de ſiniſtro perpetuo turbidæ, Libræ 64. cum aliqua confidentia Ventris evacuatæ ſunt. Color interim, vires, appetituſque, boni.

Senſim tamen urina inquietudinem pariebat. Toto tempore morbi in Septembrim uſque, urina copia debita, conditione ſana, reddita erat; jamque cum dato Vino ſquillitico & longe profuſior urina prodiret, & longe prominentius abdomen redderetur, concluſimus Diuretica attenuando & ad renes determinando agentia, in hydropicas Cyſtides, veluti Legibus vix ultra ſubjectas Circulationis, non agere ultra; agere in humores corporis ſanos, in quos ſolos agere non debuiſſent: valedicendum

ita-

itaque esse hisce, quæ quo operantur potentius, eo plus, humores dissolvendo, augent Hydropem. Neglectus hujus observationis innumeros ægros ante diem, humano more loquendo, perdidit.

Dixi mox Cystides hydropicas legibus Circulationis vix ultra subjectas esse; aliquem tamen locum adhuc superesse, unde sanies, ichorve, intra sanguinem absorberetur, urina indicavit: hæc enim Septembri mense, eoque fere integro, turbida fuit, ac crassa, opaca, ex albo quandoque leviter subcærulescente pellicula tegebatur, sedimentumque deponebat furfureum: medio autem septembri fætor, isque ingens sæpe, adjunxit sese; ita ut urina quo missa momento erat, cum aceto effervesceret. Qua de caussa conclusum est Corpus potu *Limonada* dicto, quem ægra vehementer amabat, implere; Kiramque porrigere.

Parciori Corticis dosi minime auscultans fætor, tandem mense Octobri liberaliori ejus dosi disparuit omnis.

Interea totus venter tumidior fit, absque ulla, hucusque imminuta Ventriculi, Pectoris, Viriumque integritate. Vide hic iterum *Epist*. 38. *Morgagnianam*.

Ventre igitur longe tumidiore, ex sacco eminentiore lateris dextri eductæ sunt XI. Libræ aquæ limpidæ, atque inodoræ: biduoque post de lævo latere aquæ fuscæ & turbidæ Libræ XIV. Posterioris Paracenteseos hujus vitrum prius nonnihil fætebat, reliqua minime. Ventre æque turgescente, Puella omnes functiones comedendo, respirando, gradiendo, optime perficere pergebat.

Die 4. Jan. 1766. in consilio decretum fuit septimam instituere Paracentesin, in eoque eorum opinio prævaluit

luit ut, lympha educta, ſaccus inje-
ctione aquæ hordei mellitæ elueretur,
& ab adhærente ad ejusdem parietes
muco vel ſanie detergeretur; ut op-
timis Pariſienſibus Chirurgis moris eſſe
Tomus ſecundus Acad. R. Ch. fidem fa-
cit. Utque etiam cannula bene adap-
tata, & firmata, qua lympha & mu.
cus jugiter extillare poſſet, in vulne-
re maneret. Hoc ipſo die hæc om-
nia tentabantur: quin & vacuo Sipho-
ne aërem ſæpius ex vacuo aquis ſac-
co extrahere tentatum eſt.

At vero, quod ab illis, qui non
abiverant in hanc ſententiam, præ-
viſum erat, ilico contigit. Elapſo
ſcilicet trihorio dolor ingens oborie-
batur, ac Febris valida. Hinc proti-
nus educta cannula eſt. Febrimque,
quæ perſeverabat, deinde Cortice pe-
ruviano, qui una poſſet metuendæ

Gangrænæ prospicere, abigere conabamur.

Die 14. Jan. Ventre ubique, ac superius maxime, turgente, Octava paracentesis facta est sinistri lateris; qua non plus tribus libris turbidæ, multumque mucaginosæ materiæ, educi potuit. Tentata iterum sacci detersio, aërisque eductio.

Ex septima autem Paracentesi dolor Ventris, febrisque continua remittens, ægrotam perpetuo vexarunt, quamvis continuo Kina uteretur. Paucas urinas minxit, easque cum copioso ruffo, rubrove, sedimento; appetitu plane destituta, noctes insomnes, anxiasque transigens, quantumvis paregoricis usa, & inexplebiliter sitiens. Ita ut, febre, bis ad 10. matutinam, tertio die ad meridiem, cum horrore, ac vomituritione, in-

gra-

gravescente, demum die 27. Jan. piam animam creatori redderet.

Elapsis 24. horis, Cadaver aperuimus. Inducto instrumento per cicatricem Paracenteseos, aut prope illum, materiem partim purulentam, partim glutinosam, eduximus. Aperientes hunc sinistri Hypogastrii saccum secundum ejus longitudinem, deprehendimus eundem omni ex parte liberum, præterquam ad Peritonæum, quocum vagis, fortibusque Fibris, cohærebat. Quibus fibris, ut & iis aliorum saccorum, dissolutis, universum abdomen denudavimus, quo conspectui omnia paterent.

Sed turbatum parumper examen fuit. Quo expeditior Anatome fieret, abdomen Chirurgi perforaverant, ut eductis aquis mox paterent contenta ventris. Animus autem mihi fuerat accurate explorare, utrum Hydrops

Cyſticus ſolus, an quoque Aſcites adeſſet? quod haud inepte quis ex aqua limpida, quam ex dextro latere ſemper eduxeramus, ſuſpicari poſſet. Jam vero elabente ex ſacco pertuſo aqua, corpore ſimul in latus, anterioraque, reclinato, incertum plane fuit, utrum aqua, quæ paracenteſi cadaveris prodierat, effluxiſſet per cannulam omnis; an vero etiam ſaccum inter Peritonæumque, quocum ſacci laxe tantum cohærebant, furtim ſeſe inſinuaſſet. Impediebamur inde quoque examinare num injectio detergens non etiam parte ſui effuſa in Ventrem eſſet.

Peritonæo toto uſque ad margines coſtarum ablato, nihil ab ima pelvi, ad diaphragma uſque, excepto eo, quod primo intuitu credebatur Hepar eſſe, niſi unicus, aſt tumore vario inæqualis ſaccus, Ventrem vide-

debatur explere: quæ inæqualitates in vivente nobis veluti totidem ſacci eſſe apparuerant: videbaturque totus ille, ingenſque ſaccus, ſuam ducere ab uno Hepate originem.

At vero propius omnia intuiti, reperiebamus rem longe alio modo ſe habere: Hepar nempe intra Coſtas deliteſcere totum; quodque Hepar credideramus, eſſe peculiarem ſacci tumorem.

Saccus porro qui, ut ſupra relatum, vagis productionibus, potiſſimum prope umbilicum, pauloque altius, cum Peritonæo concreverat, lata valde baſi verſus pelvim cohærebat cum uterino ſyſtemate.

Unde ſaccum univerſum cum Utero, Tubis, Ovariis, e ventre ſolvimus. Apparuit tunc evidenter adhæſionis ſacci principium ad mediam fundi uteri partem inchoare, cohære-

re deinde cum Mesenterio, cum Peritonæo ad ossa pubis, ad musculum Psoam & Iliacum internum, ad Nervum, Vasaque cruralia; terminari tandem digito lato a dictis musculis, dextrosum.

Uteri collum oblongum admodum; sinistra ejus cavitas naturalis capacitatis; dextra in parte, concretis parietibus, cavitas nulla: quam ob rem nec ibi vestigia tubæ. Sed neque sinistro in latere, ubi uterus ceterum naturaliter se habebat, tuba patebat.

Ovarium sinistrum naturali duplo majus, cartilagineum, scabrum, scirrhosum, una denique insigniore, pluribusque exilioribus Hydatidibus, plenum.

De Tuba dextra tota, deque dextro Ovario, nulla vestigia: lata modo membrana a medio uteri fundo ad inguen sese fortiter affigebat.

Por-

Porro craſſa hæc membrana tres quatuorve latos digitos lata, a fundo uteri & inguine adſcendens, mox expandebatur in ſaccum inæqualem, tuberoſum, integrum abdomen replens, atque inferiore ſui parte exuberante univerſam quoque pelvim explens, protuberantia ſua inferiore obvelans craſſam illam, unde originem ducebat, membranam.

Veri ſimile itaque fit, ipſum Ovarium dextrum in hunc immanem ſaccum degeneraſſe: cujuſmodi Ovarii degenerationes ſuperioribus in tomis retuli complures; maxime *Tomo V. Cap. II. §. III.* ubi eodem modo, quam hic, Ovarii ſaccus accumbendo cum utero concreſcens, æque latam in origine baſim referebat.

Saccus ipſe hic lineam, ibi duas, alibi digitum, pollicemque craſſus, hinc inde mollis, nonnullis in locis car-

cartilagineus, in aliis ſcirrhoſus, in tria potiſſimum tubera diſpeſcebatur, quorum ſiniſtrum maximum erat; inferius, minus; dextrum, minimum; ſed omnium ſolidiſſimum: qua de cauſa, uti etiam ob figuram ſitumque, principio nobis impoſuerat ac ſi Hepar eſſet, a quo ſaccus ipſe naſceretur: color autem eo Hepatis albidior, ipſumque demum altius inventum Hepar, revelarunt errorem.

Notavi ſupra Chirurgos, ante adventum meum pungendo ventrem, magnam contenti in eo liquidi copiam profudiſſe. Quamobrem non potui in ſacco tali loculamentum invenire, ex quo 20. Libras aquæ unica vice eduxeramus; collapſa enim omnia erant. Neque in dextri lateris cavitatibus eam limpidam Lympham reperii, cujuſmodi olim in ſingula evacuatione prodierat. Forte

tem-

tempore postremo limpidam haud amplius, sed turbidam, sed mucaginosam, dexter hic Saccus continuit aquam; vel forte, ut supra innui, limpida illa aqua ascitica fuit.

Ipse saccus, qui hucusque nobis in tres divisus apparuerat, hoc modo se habuit: quocunque in loco incideretur, membranaceis sepimentis in varia variæ amplitudinis loculamenta divisus erat. Loculamentorum horum majora, tubercula continebant, quæ aut scirrhos inæquales, politasve cartilagines, referrent; aut hic aquam, ibi pus, alibi mucaginem, continerent. Pus enim, mucusve tenax, aut aqua, cavitates omnes sive majores, sive minores, explebat. Singularis autem nigredo, seu ex atro profunde fuscescens color, majoribus inerat cavitatibus, haud a Gangræna, sed eo modo ubique apparens, uti ille,

qui in oculo Retinam, Uveam, ciliaresque Processus, convestit.

Itaque Ovarium dextrum, paulatim degenerascens, in tantæ molis saccum excreverat; ovulaque cum calicibus suis in tot loculamenta mutata erant. Hæc porro ovula scirrhosa, cartilaginea, hydatica, facta sic erant in hoc monstroso Ovario, quemadmodum mutata reperiebantur proportione minore, (*en miniature*) in Ovario sinistro : perinde ac Ovarium sinistrum, in sua parvitate, veluti Prototypon esset monstrosi Ovarii dextri.

Membrana autem sacci universi, membranæ cunctorum loculamentorum, tumorumque, rubris vasis, iisque permultis, scatebant; diametro auctis cum ovarii incremento. Non referebant ergo hydaticas membranas, quæ vasis carentes, coagulato albumini ovi, in planum effuso, similes, & æ-

que

que lacerabiles, esse solent. *Vid. Tom. 7. cap. 3.*

His patienter lustratis, ad contemplanda reliqua viscera nos convertebamus. Hepar jam dixi sic intra costas delituisse, ut certo sensu pateret haud errasse *Hippocratem*, Hepar visceribus annumerando Thoracis. Permagnum autem ita erat, ut lobo majore cavum dextrum, a marginibus costarum infimarum, ad altitudinem costæ octavæ, numero ab inferioribus inito, partemque cavi sinistri, expleret; minore vero lobo Hypochondrium sinistrum ad arcum costarum usque, occuparet. Bilem Vesicula copiosam satis, probeque tinctam, continebat.

Sub lobo minore Jecoris Ventriculus, integræ manus magnitudine, a sacco duro complicabatur, ut modica tantum cavitate gauderet. Postque, & sub eodem, Lien non magnus, spi-

næ

næ dorsi, quam arcui costarum, proximior. Lienem hoc loco sæpe inveni: ut dolores tumoresque lateris sinistri externo tactu patentes, perceptive, sæpe perverse Lieni adscribantur.

Intestina omnia ab incumbente sacco compressa valde. Colon ab origine arctum, parvis scybalis plenum, sinistro in Hypochondrio ante Ventriculum triplo amplius, denuo valde contractum inferiora petebat. Nulli in Intestinis Vermes.

Cor cum Pericardio bonum. Nunquam vidi Pericardii extimam membranam pluribus majoribusque scatentem vasis. Cor sinistrum grumosi sanguinis multum, dextrum plurimum habuit.

Pulmo dexter omni ex parte a Pleura liber: sinister undique membranaceis productionibus, haud facile dilacerandis, cum Pleura connascebatur.

Ita-

Itaque vidimus Puellam tantis cum malis, vultu, oculis, viribus, respiratione, appetitu, catameniis, optima sanitatis indicia præbuisse, ad Paracentesin septimam usque. *Clariss. Bianchi, Taurinensis Professor*, ejusmodi in morbis bilem scripserat aut nullam esse, aut aquosam inertemque. Hic non ita; nec ita in pluribus Hydropicorum cadaveribus deprehendi; ut saltem Viri clarissimi non sit universalis observatio. An bona Puellæ bilis ad tantam tot functionum contulit præstantiam? Plausibile hoc foret, nisi prioribus hujus operis Tomis cum bona copiosaque bile, has functiones languidissimas esse deprehendissemus. Vide de his plura *Tom. 4. cap. 3. a pag.* 119. *ad* 125.

Familiare est in feminis, quæ pepeiere, systema uteri universum hujuscemodi morbis affici: incommoda

graviditatis, inflammationes a difficili partu, a lochiis retentis, generare talia solent; sed in innuptis, in honestis, castisque puellis, rariora longe deprehenduntur: fieri tamen quoque in hisce, & præsenti exemplo, & aliis *in Tomo hujus Operis sexto, pag.* 41. & 48. relatis, constat.

Vermium Symptomata in vita passa puella non est: Vermem unicum in morbo excrevit, postea nullum; quod, propter conspecta, & accurate examinata a Medico excrementa, certo novimus: nec vermis ullus in cadavere reperiundus fuit. Exemplum sic haberetur *Solitarii* Lumbrici teretis, ut datur Tenia *Solitaria.* At vero ut teretium raro solitarium esse numerum novimus, ita & Teniarum non solitariarum, sed complurium, exempla nobis ex variis Autoribus collegit *Ill. L. B. van Swieten Tom.* 4. *com. Cap. de morb. infant.*

infant. Et in cane Auditoribus meis illos numéro xii. demonſtravi. Et proferam deinde Hiſtoriam integrarum Teniarum numero Octodecim, quam femina emiſit, necdum a ſymptomatibus Vermium' immunis; imo adhuc particulas Teniæ excernens.

Sed putridum urinarum, verumque earundem alcali, qua cretum origine, qua arte ablatum eſt? Putrida materies ex ſacci plaga quadam reſorpta intra ſanguinem, olim mox a bona Natura ad Renes demandabatur: ita ut ſanguis continuo ſe per Renes expurgaret ab eo, quod eſſet reſorptum. Hinc eodem tempore appetitus, vires, menſes, ſomnus, motus, veluti illibatæ ſanitatis. Præſtitiſſet nihilominus putridam non adfuiſſe fomitem, qui metum perpetuum incuteret, ne, aucta ea, penitus corrumperentur diſſolverenturque humores. Interim Corticis Kinæ

requisita dosis, una cum acido potu, videtur progressum corruptionis stitisse, eandemque jam factam minuisse sic, ut posthac multa de se signa praebere, nisi vita ad metam properante, non potuerit. Egregia exempla Nosocomium vidit putredinis humorum in maculis rubris, purpureisque, cutis; & in mictu cruento malignorum morborum; quam feliciter stiterit, Cortex. Videtur sane in hac morborum malignitate putridum omne ex ignoto fomite sic a sanguine versus Cutem, Renesve, determinari, ut primo saltem tempore, humores universos corrumpere nequeat: ne autem corrumpat demum, Medici Peruviano cortice praevertere conantur.

§. VII. Longus fui, sed longus esse debui, in referenda varii Hydropis historia; morbi quippe formidolosi, ac toties eo citius letiferi, quo studiosius

ei-

eidem medicari fueris annisus. Equidem ego in eodem pertractando semper multus, communemque olim Praxin secutus, in specie morbi quacunque, quibuslibet selectioribus remediis, & si mitiora haud opitularentur, generosioribus, aquas pellere conatus sum: hoc vero incassum tentato, ad Paracentesin, ægris si vires necdum confractæ essent, tandem confugi. Quin etiam ipsam hanc Paracentesin, etsi hominem non curaret, nihilosecius laudabam, ut quæ alias imminentem brevi interitum procrastinaret. Nunc vero in Praxi me quodammodo consenescentem, ipsoque propterea usu rerum tutiora edoctum, Palinodiam canere, ac vulgari praxi renuntiare, monet, jubet, urgetque, proximi salus. Porro ut hujus mutatæ sententiæ rationes exponam, necesse erit omnes Hydropis species, seorsim singulas, suo

in ortu, ſuo in progreſſu, ſuo denique in fine, mature examinare.

Quinque Hydropis ſpecies enumerare Medicina ſolet. 1^{mam} Hydropem intercutem, quem & ἀνὰ σαρκὰ vocant. 2^{dam} Hydropem Aſciten. 3^{tiam} Peritonæalem. 4^{tam} Cyſticum, ſeu ſaccatum. 5^{tam} Tympanitidem.

I. Hydrops intercus, qui aquam, aliquando gelatam materiem, imo & nonnunquam quid aërei intermiſtum habet, cum conſuetis artis auxiliis ſemper tractandus ſit, nos hic morari non debet.

Altera ſpecies, Aſcites, nos aliquantiſper detineat oportet. Aquarum moles eſt, in Ventris, ſeu Peritonæi, cavo collecta. Hanc adeſſe novimus, cauſarum præcedentium primo gnari, Hæmorrhagiæ; Potuum aquoſorum ingluviei; Spirituum abuſus; Colicæ Pictonum; Acutorum morbo-

rum

rum male curatorum, aut non rite judicatorum; Febrium intermittentium, similiter se habentium; Urinæ parcioris, non auctis excretionibus aliis; Coloris, oculorumque, a priore statu sano mutationis; Chloroseos; &c. si deinde cum hisce tumor in Hypogastrio, & ad Ilia; si a Venarum Iliacarum inde nata compressione nonnullus observatur crurum tumor; si variato corporis situ fluctuationem quandam observat æger; si moles corporis sensim inde crescit; si Vires, si Vultus, si Appetitus, si Urinæ excretio, si Mensium in feminis profluvium, quocunque modo vitiantur, Asciten agnoscimus.

Si semper hi Ascitici se nobis principio examinandos sisterent, morbum paulo facilius sæpe agnosceremus, nascentemque felicius, atque crebrius, persanaremus. Cum vero annosi, atque inveterati, sæpe nos primum adeant,

deant, fere immemores modi, quo ceptus morbus, quo cretus fuerit, minus profecto certam, minusque tutam formare Diagnosin possumus.

2do. Si jam Venter primo examine distentior est, frustra sæpe expectamus fluctuationem, Ascitis testem: Advertit jam *Duverneyus* junior hic, veluti in Vesica aqua distenta nimis, fluctuationem non percipi.

3tio. Idem clarus autor, &, si quis unquam, in Diagnosi Hydropis cujuscumque sagax, & exercitatus, pro suo, quo erat, candore fatetur, se aliquoties in Diagnosi deceptum fuisse, dum fluctuationem percepisse se ratus, nullam in cadavere aquam, verum Intestina muco & aere plena, deprehenderet.

4to. *Sydenhamus* in suo *de Hydrope* tractatu testatur nobis & Asciten adesse suis ex signis creditum fuisse, & vel

me-

meras excrescentias carnosas, vel flatus adfuisse, qui mentirentur Asciten.

5to. *Sepulcreti T. Boneti Tomus alter* plurima nobis exhibet variorum exempla morborum, quos exercitati etiam Medici falso salutassent asciticos; ipsiusque graviditatis: quam ego quoque a celebrioribus Artis Antistitibus pro Ascite eousque tractatam vidi, donec in lucem prodiret vivus Hydrops.

6to. *Refert Acad. Reg. Sc. Par.* anni 1732. & Hydropem salutatum quendam Ventris tumentis morbum fuisse, & institutam quater, licet nullus unquam humor prodiret, Paracentesin: tumore interim universo a Rene sinistro 35. Librarum pondere gallico, & paucula aqua, quæ fluctuationis sensu Medicis imposuerat, oriundo. Similem utcumque Historiam Renis prioribus in Tomis retuli.

Tertia Hydropis ſpecies ea eſt, quæ inter Peritonæum, & Abdominales muſculos colligitur; & *Hydropis Peritonæalis* nomine venit. Hujus ſigna Diagnoſtica minus evidentia eſſe apparent, quam vulgo credunt, & ſtatuunt.

Egregius *Littræus*, cui in hiſce, aliiſque, multa debemus, Regulas quasdam *Ac. R. Sc. Par. an.* 1707. condidit, quo ſiamus præſentiæ hujus morbi certiores. 1mo. *Si Hydropis hæc ſpecies non niſi plurium annorum ſpatio (pluſieurs années) formata fuerit, & progreſſum, maxime in initio, lentiſſimum fecerit.*

Sed & Cyſtici Hydropis lentiſſimum incrementum quandoque eſt. Mulier, §. *III. hujus ejusdem Capitis*, quinquennium numerabat, ex quo intumeſcere cepit Abdomen, paulatimque ſibi augeſcere viſum fuit. Conſtitit autem manifeſto eandem non Perito-

ritonæali, ſed Cyſtico laboraſſe hydrope: e contrario *Chomel*, *Acad. R. Sc. P. anni* 1707. Peritonæalem Hydropem Puerperæ refert, intra 15. dies, a ſuo principio numeratos, ita creviſſe, ut venter æque jam eſſet, quam ante partum, tumidus. Ergo Regula fallit, cum idem lentoris incrementum morbi & in quarta ejus ſpecie obtineat, & ipſum hoc ſignum in eadem ſpecie deſit.

2.do *Si & circumſcriptus tumor eſt, & tumoris figura mutato corporis ſitu, vix mutetur.* *Camerarius* Pater tamen, & *Drelincurtius*, & alii complures, tumorem circumſcriptum, acuminatum, diviſumque, ſuis in ægris non invenerunt, ſed ventrem æqualiter tumidum. Præterea Ovarii cyſticus Hydrops, dum Ventrem nondum integrum mole ſua explet, circumſcripti tumoris externi figuram habet, tactuque perci-

cipitur circumſcriptus: quod ſi ſimul Peritonæo accreverit, ut pluries vidi, ſitu corporis mutato, non ipſe mutatur. Ergo & hoc alterum ſignum Hydropis Peritonæalis fallit.

3.tio *Littræus* vult *ut in conſcripto tumore fluctuatio; extra limites vero ejusdem nulla perceptio fluctuationis ſit.*

Attamen *Nuck*, *Hochſtetter*, *Camerarius* Pater, negant omnem Peritonæalis Hydropis fluctuationem; ſaltem *Nuckius* abſentiam fluctuationis inter bona ſigna connumerat.

4.to *Si crura aliæve corporis partes non extumeſcant, niſi provecto jam multum morbo.* Quamquam plures ita cenſeant, dico tamen primo *Gabrlipii* feminam ab initio tumidis extitiſſe cruribus: ſecundo, ſaltem hanc 3. ſpeciem a ſubſequente 4.ta non diſcriminari, in qua idem ſignum habetur.

5.to

5.to *Si præter ponderis molestiam vix quid incommodi toleret ægrotans.* Pariter, ut ad præcedens, respondeo, & *Nuckii* feminam vehementer sitivisse, vehementerque potantem, urinam parce misisse; & iterum ob idem signum hanc speciem morbi non interstingui a specie sequenti, qui idem signum scribitur habere.

6.to *Si mox a punctura, antequam aqua emittitur, sonda longa, per Cannulam inducta, per omnem Ventris capacitatem duci nequeat.* Verum idem vidi Chirurgos experiri in tumore quocunque Cystico, sive minore, sive etiam ventrem explente totum, quando divisus in partes, variaque loculamenta est. Dices forte Instrumentum triquetrum in Hydrope Peritonæali mox penetrare in cavum; in Hydrope vero saccato longum emetiri debere spatium, antequam integumenta, muscu-

culos, peritonæum, ipſumque penetraverit ſaccum; adeoque vel ſic diſtinctionis haberi notam. Sed regero, experientia edoctus, inſtrumentum in gracili ventre, & ſæpe gracili Cyſtidis plaga, mox penetrare; adeoque hoc ad diſtinctionem non ſufficere. Vide quam tenuis cyſtidis membrana eſſet in Hiſtoria *Morandi* Ac. R. Sc. Par. anni 1719.

7.mo *Si per eandem Sondam non eas percipiamus inæqualitates, quas Inteſtina, cæteræque formant Abdominis partes.* Hoc ſignum aliquid probaret, niſi Saccos inveniremus tenues, ac fere politos interna ſua ſuperficie, in quibus proinde idem *Sonda* doceret.

8.vo *Si poſt Paracenteſin paucum admodum aquæ in cavo reſtitaverit.* Sed vix remanere quidquam in Aſcite, & in Cyſtico, aliquando deprehendimus.

9.no

9.no *Si post eductas aquas resupinato corpore liquor per cannulum injectus, per eandem extemplo exiliat.* Idem in Cystico adverti.

Cum præter hæc novem, alia signa apud Autores non enumerentur, hæcque ipsa fallacia esse demonstrentur, imo hanc speciem morbi cum subsequente confundant, concludi fas est, Diagnosin Hydropis Peritonæalis incertam admodum esse.

Quamquam autem *novem* tantummodo signa, ut mox dixi, eaque incerta valde, enumerari soleant, an *decimi* signi loco numeranda non esset iniqua Sexus feminei Sors, in quem fere unicum hæc Hydropis species cadat? Quantum enim pro mea virili Historiam medicam discusserim, necdum plus unico viro, quem invaserit, se obviam mihi fecit; scilicet *Abor-*

tii

nii Adolefcens, cujus etiam meminit laudata toties *Morgagni* Epiftola.

Hoc fic fe habente, haud effet, Viro tumidum gerente abdomen, ulla fere unquam de Peritonæali Hydrope formanda fufpicio. Sed undenam folis feminis familiaris? Legendus hic omnino eft incomparabilis *Winslow* in *Acad. Reg. Sc. Par. an.* 1741. *a pag.* 76. *ad* 80. & *a pag.* 234. *ad* 250. *Edit. in* 8vo fuper durioribus atque rigidioribus Thoracibus, qui inferiores feminarum coftas deprimendo, comprimendoque Hypochondria, ad hæcce, & alia peffima mala generanda, apti nati effe videntur. Sive enim inde compreffa vafa lymphatica in nodulos, quos detexit Anatome, primo affurgunt, ac dein crepando hunc Hydropem generant; five potius a tumoribus præ Thoracum compreffione in cellulofitate natis, tandemque fic auctis,

ctis, ut a Peritonæo Musculi abdominales secedant; Vasa lymphatica, a Peritonæo ad hos Musculos pertinentia, rumpuntur, & sic Lympha in hanc intercapedinem illapsa, eandem auget: abunde intelligimus Thoracum pressione gigni hanc Hydropis speciem sæpe & posse, & debere. Præterquam quod, præter alias *Cysticorum* tumorum, de quibus mox, caussas, etiam hac Thoracum pressione eorundem ortus, atque progressus, haud difficulter intelligatur: qua de re legi meretur *Targioni Tozzetti prima raccolta di osserv. mediche.*

Describitur 4.ta *Hydropis species*, *cystica*, seu *saccata*, dicta, quæ a variis Ventris Visceribus, partibusque, originem trahere suam potest.

Ac 1mo. quidem ex Ovario alterutro, quod, quemadmodum pluries demonstravi, & in variis hujus operis

tomis descripsi, vel magnam ventris partem explere, vel totum, potest.

Secundo, a Tuba alterutra; quemadmodum quoque antea descripsi.

Tertio, ab ipso utero, ut observarunt Autores.

Quarta ab Hydatidibus natis in Hepate insignioribus, Hepatis molem monstrose extendentibus; quales Auditoribus meis publice demonstravi: vel etiam ab Hydatidibus numerosissimis ex Hepate, ex Liene, ex Utero, alioque quocumque viscere propullulantibus, vel & inter Omenti laminas, in Peritonæo, aut quoque in Cavo Omentum inter, Peritonæumque, formato, inventis.

Signa Hydropis Cystidis nunc investigemus accurate. Ore omnium veluti Scriptorum, *Manchartus*, *Eph. N. C. Cent.* 8. *Obs.* 14. & *Nuckius in Aden*: hæc signa collecta dederunt.

„ Quæ

„ Quæ Hydropicæ, ſcribit *Marchartus*, nec pallent, ſed roſeum po-
„ tius genarum ſervant decorem, nec
„ pedes habent tumidos; ut potius,
„ aucto licet indies abdomine, graci-
„ leſcant cum reliquis artubus & cor-
„ pore: hæ ſi diu, abſque notabi-
„ li actionum læſione ſarcinam hanc
„ circumferant, appetitum habeant bo-
„ num, non admodum ſitiant, nec
„ tuſſiant, alvus autem faciat officium,
„ urina naturalis ſit, & moles abdo-
„ minis nec purgantibus, nec diureti-
„ cis obediat, & præcipue malum a
„ partu difficili, puerperio infelici,
„ molæ geſtatione, aut abortu ducat
„ originem, nec ſigna Cachexiæ con-
„ currant, Hydrope ovarii, ſeu Sac-
„ cato, vel Cyſtico dicto, ſæpe tenen-
„ tur.

Et *Nuckius*: „ Ego, inquit, expe-
„ rientia didici illas, quarum facies co-

 „ lore

„ lore grato est rosea, quæ satis bene
„ comedunt, bibunt, alvum deponunt,
„ urinamque sine notabili molestia ex-
„ cernunt, quarum corpora nec pur-
„ gantibus, nec diureticis, nec dia-
„ phoreticis, multum auscultant, illas,
„ inquam, ordinario affectu Uteri,
„ Tubarum, vel Ovariorum, laborare
„ hydropico, Lymphamque peculiari
„ sacculo inclusam nulla arte curari
„ posse.

Obiter advertamus Scriptorum horum priorem de solo Ovarii hydrope agere, posteriorem de eo, & Ovarii, & Tubæ, &Uteri: priorem malum deducere a partu difficili, puerperio infelici, mole gestatione, aut abortu; non excludere tamen ab hoc morbo virgines bene menstruantes, quales vidimus, cum non dicat has *solas* affici, sed *præcipue*.

Ad-

Advertamus ſecundo nullam in utraque hac deſcriptione fluctuationis fieri mentionem, quam, ut ut ſæpe abeſt, obſcuriorem ego deprehendi tamen, & *Clar. Targionius* in ſua Matrona invenit manifeſtam. Ergone & abeſt & adeſt, ut in Peritonæali? ob idque nihil in Diagnoſi juvat?

Si nunc animo perpendamus pleraque ſigna in hoc Cyſtico Hydrope veluti Diagnoſtica, imo Pathognomica tradita, convenire cum iis, quæ in Hydrope Peritonæali ſignorum Diagnoſticorum, atque Pathognomicorum nomine cluebant, convincimur præter conjecturam, aut ſaltem præter probabilitatem, nihil reliqui fieri.

Sed ad alia quam plura attendamus oportet. Dantur *veri* Cyſtici tumores, dantur & *ſpurii*; & ſic quidem, ut crebro ſigna nobis deſint, quibus verum a ſpurio diſcriminemus, ſpuriumque

a vero. Neque veluti gratis me hæc asserentem ii incusabunt, qui hac in re pluries se sua in praxi norint esse deceptos. Videantur quæ *celeberrimum Valsalvam* observasse Clarus per omnia referat *Morgagnus*. Tumido in vita existente abdomine, a morte tumor invenitur pondere 25. Librarum, e Mesenterio enatus, processibus suis Jecur & Lienem premens, infra cum tumido teste sinistro communicans; substantiæ cancrosæ.

Mulieri adest in vita ingens medio in Ventre tumor: in denata illius basis invenitur ad Mesenterium, ipseque cum colo unitus; hic firma, ibi mollior. *Marcellus Donatus* ejusmodi tumoris meminit, pure repleti.

Post tumidum admodum in Vita ventrem, tumorem cadaver exhibuit prægrande hominis caput æquans, natus ex uteri postica parte, carnosa substan-

ſtantia durior, duos in ſaccos, diviſus, quorum alter vacuus, ſevo alter plenus. Primum liber tumor, poſtmodum utpote cum vicinis concreſcens, immobilis fuerat.

Tumor ingens, immanis, totius non Epigaſtrii, quod notandum, ſed Hypogaſtrii, ſæpius de die variæ magnitudinis, diu ægrum torquet. Invenit *Valſalva* molis ingentis Ventriculum locatum in Hypogaſtrio. Similem refert *Mangetus* anatomen. *Illms Morgagni* immenſum talem Ventriculum deprehendit, qui etiam vacuus, vix a pubis diſtaret oſſibus. *Illms Macneven o Kelly ab Agrim* in Diſſ. *de raro Ventriculi caſu*, 1760. edita, Ventriculum demonſtravit, Scirrho Pylorum fere obturante, eam in molem amplificatum, ut, ſacci inſtar, univerſum abdomen expleret, ſuoque fundo inter Rectum atque Veſicam ſeſe inſinuans, cauſam

tenesmi extitisset, frequentisque stranguriæ. Ingens adeo hic Ventriculus erat, ut, referente Clarissimo Autore, „ filum arcui majori circumductum, an„ tequam evacuaretur, ulnam *Bohemi*„ *cam*, cum tribus quadrantibus & duo„ bus pollicibus, æquaret: minor ar„ cus tres daret ulnæ quadrantes „ cum uno Pollice. Et, quem apud *Riverium Antissiodorensis* Medicus *Jodon* describit, Ventriculus, quantane mole ventrem extenderit, qui nonaginta Librarum pondere liquidum intra sese comprehendere, inventus est? *Moinichenius* Ventriculum vidit sic universum explentem abdomen, ut cooperiret Intestina omnia. Profecto similes tumores, antequam ventrem penitus impleant, Cysticorum more se habere, nobisque imponere possunt; & grandescentes demum sic, ut & expleant totum ventris cavum, & li-

quo-

quore turgeant, fluctuatione sua Asciten mentiri queunt.

Intestina concreta mutuo inter sese, ac conglobata, sensum tumoris inæqualis saccati Medicis exhibuerunt. Monachus creditur Ascite mediocri laborare, una cum tumore forte cystico, quo presso flatus per inferiora excludebantur. In Cadavere invenitur tumor a conglobatis Intestinis tenuibus & partim quoque crassis, ope crassorum atque cartilagineorum ligamentorum. Qui hanc Historiam refert *Morgagnus*, addit se in alio principium hujus tumoris una cum Ascite invenisse. Anni sunt 23, quod publicæ lucis fecerim Historiam feminæ, cui Paracentesin tres Medici feceramus, veluti Hydrope Cystico laboranti; in cadavere invenimus ope Omenti monstrosi, geminos digitos crassi, Ventriculum, Jecur, Colon, Jejunum, Duo-

denum, in unam veluti fasciam coivisse & concrevisse. Rubellus liquor, quem pondere 16. vel 17. Librarum Paracentesi eduxeramus, & qui integro triduo post hanc foramine extillaverat, in unico ventris cavo, quod in sinistro latere inveniebatur, non saccato, hæserat.

Cysticum tumorem mentita Vesica urinaria est, quam *Ill. Morgagni* invenit immensam in bursam esse amplificatam, ac Peritonæo connatam: ex Vesicæ quippe orificio corpora quædam alba excreverant in Vesicam; unde perpetuum quidem urinæ stillicidium, sed etiam urinæ plurimæ diuturnior in eadem mora: quo sensim factum, ut in stupendam hanc molem Vesica excrevisset, in parietibus suis digito crassior. In *Boneti Sepulcreto* tumor ventris ingens, isque Cysticus,

re-

reperitur, ab abſceſſu ingenti, inter Veſicæ tunicas anteriores oriundo.

Tom. IV. Rat. Med. demonſtrationem publicam communicavi Jecinoris atque Lienis, ſubſtantiæ quidem optimæ, ſed molis adeo incredibilis, ut viſcera hæc utraque univerſum Ventrem, Hydropis ſaccati modo explerent, parva modo parte verſus pubem excepta.

Tom. VI. exhibui immenſæ molis Omentum, omnia explens, & univerſa Abdominis viſcera fere obvelans. Similia & *Ruiſchius* deſcripſit.

Ren invenitur apud *celebr. Morgagni* cujus portentoſa mole cuncta ventris viſcera premerentur in Peritonæum. Medici *Pariſienſes* homini cuiquam tentaverant quater Ventris aquas paracenteſi educere; nec eduxerant quidquam. Ren demum in cadavere invenitur 35 Librarum Gallicarum.

Se-

Semel quoque ejusmodi Renem publice demonstravi.

Uterus, vel in cavo suo hydropicus; vel pure, ichore, scirrho, in substantia sua horrendæ molis; aut graviditatem mentitus sæpe est, aut Hydropem. Omitto tumidos Ventres a Vermibus, ab Aneurismate, a Systemate Venæ Portarum obstructo, &c.

Sed & ipsa Ovaria, ut ut Hydropem cysticum verum formant, ita non minus frequenter spurium, ut ante jam monui; utpote aut pro majore parte, aut tota, sive atheromatosa, sive steatomatosa, sive cartilaginea, sive scirrhosa, sive cancrosa, &c.

Ex quibus omnibus mature consideratis sponte, opinor, liquet, & Diagnosin 3. & 4. speciei Hydropis plerumque dubiam haberi, & Paracentesin, rariore quidem casu proficuam,

ple-

plerumque vero aut periculosam, aut letalem esse.

Quinta Hydropis Species est *Tympania*. Tumor scilicet Ventris natus ut plurimum ab aëre & materia chylosa, mucosa, stercorea, Ventriculum & Intestina vehementer extendente. Negandum tamen non est constitisse experimentis, quæ rite capta suppono, rarissimis tamen, Tympanitidem nasci posse, si aër Peritonæum inter Ventrisque viscera contineatur; aut si aer & Intestina distendat, & ventris cavum; aut si & aër simul & aqua cavo in ventre reperitur; aut denique aër Intestina tumefaciat, & aqua Abdomen.

Signum 1.mum Tympanias Medici ponunt Ventris minorem, quam in Ascite, tumorem: hoc signum fallax esse demonstravit Tympaniticus, cujus Historiam dedi *Tom. 2. Rat. Med.*

2.do

2.do Ajunt fluctuationem non percipi. Hoc certe non ita generale signum est, quin candidus *Duverneyus* junior fateatur se *aliquoties* deceptum fuisse, dum fluctuationem se percipere credidisset, & postliminio deprehendisset, loco Lymphæ, aëre, ac multa glutinosa materie, repleta Intestina fuisse.

3tio Sonitum Tympani madentis, aut obducti, statuunt Tympanitidis signum esse. Quanquam sæpe numero id verum est, fateri tamen debemus hunc sonitum, neque perraro, adeo esse obscurum, ut utrum adsit, nec ne, jure dubites. Symbolam tamen hæc tria enumerata signa conferunt, si cum hisce homo est ad Stateram levis; cum e contrario in Ascite, & Hydrope quocunque alio, ponderis insignis ægri sint ob colluviem aquæ.

Ve-

Verum neque hoc quidem ultimum citra exceptionem in diuturniore Tympanitide admittebat Vir præstantissimus, hac elapsa æstate nobis morte ereptus, *Werlhofius*. Et dum amplissima Tympaniticorum Intestina *Duverneyus* crassa materie mediam partem repleta videret, an hoc signum levitatis ponderis admittere potuit? Ad rem hic *Morgagni*, „ *Hurterus*,
„ inquit, in Tympanitico puero cum
„ miraretur crassa præprimis intestina
„ distenta adeo, ut Colon sua mole Je-
„ cinori vim attulisset, & sinistrorsum
„ compulisset; materiem intus invenit
„ tanta copia, quanta id facere po-
„ tuerat, pultiformem, spumescen-
„ tem, & ex albo flavescentem: quæ
„ res in morbo, quem adstricta al-
„ vus comitatur, tunc, opinor, ma-
„ xime conjicienda est, cum aut pau-
„ lo antequam morbus evidenter in-

„ ci-

„ ciperet, multa ægri ingesserunt, „ aut non perpauca, postquam incepit, porro ingerere perrexerunt. „ Adeoque non erunt tales, ratione suæ molis, pondere leviores.

Et quoad penultimum, de Ventre resonante; in *Casparo Lombria*, Patricio Veneto, Ill. *Morgagni* describit Ventrem tumidum *Tympani instar resonasse*, dum tamen in Anatome „ Venter aquæ fœtidæ, ex viridi flavæ, copiam habuit, quantam maximam præter omnem modum distentus habere potuit „ Nec modo aliquando deest hoc signum in Tympania, verum etiam adest in Opistotono sic ut Aretæus Cappadox Lib. 1, de C. & S. Ac. Cap. VI. illud inter signa hujus morbi Diagnostica ponat, προπετέες κοιλίην καὶ θώρηκα . . . ἐπιγάστριον ἐπιτεταμένον, καὶ εἰ ἐπικρούοις, ἐνηχεῖ. Opistotonos autem nihil commune

cum

cum Tympanitide habet. Sic ut etiam resonantia Tympani non monstret perpetuo Tympanias præsentiam.

Atque ita demum Hydropis, singulas suas in species divisi, signa tantum probabilia invenimus: quæ sane & alterum, & tertium poscunt, antequam quid certi aut statuamus, aut pronunciemus, examen: quamquam & aliquando tunc adhuc hæsitare Medici prudentis sit. Quod enim centies olim, quod nostris toties contigit temporibus, ut Viris, vere in arte præclaris, hæc res turpiter imposuerit, idem & aliis, & nobis omnibus, potest contingere. Quare nihil indecentius turpiusque in Medicorum consilio est, quam quod suam quisque sententiam acriter, crebroque in aliter sentientes ignominiose, proferat ea in re, de qua nemo certitudinem, ad summum vero meram ha-

beat probabilitatem. Exemplo nobis hic ipſe ſit præclarus *Morgagni* qui *Ep. A. M.* 39. in referenda conſultatione quinque Medicorum, ſuper tumido Ventre Rev^mi *Brixiani* Antiſtitis habita, vel ob id ſolito longe diffuſior eſſe videtur, quo diſcerent Medici omnes & in ægrorum ſalutem, & in mutui tutamen honoris, ſuam quique mentem, ſuam quique proferre ſententiam. Dum ipſe quartus perorans, ſuam ſententiam dixerat, „ Veruntamen, addebat, non hæc a me di„ ci, quaſi aliorum ſententiæ conje„ cturam præferrem meam, quam om„ nium judicio ſubjicerem, nihil ip„ ſe ut in re ardua, & præobſcura, „ definiens, ideoque, nec quod aliis „ viſum eſſet, contemnens.

Diagnoſi variarum Hydropis ſpecierum plerumque incerta, incerta ſæpe quoque prognoſis erit; minus

ta-

tamen crebro, quam Diagnosis: sæpe enim calamitatem ægrotantium, vitæque discrimen, agnoscimus ex functionum læsione, cæterisque prognosticis signis, licet genuinam necdum capiamus naturam speciemque morbi.

De curatione nunc pauca videamus.

Ac primo quidem in ejus Hydropis cura, qui consultis cunctis experientiæ regulis nobis Ascites esse appareat, isque verus, cum alia quacunque specie non confusus; in hujus, inquam, cura, Indicans, Indicatio, & Indicata, omnium optime invenientur in Immortalis *Boerhaavii Capite de Hydrope*: potissimum si una conferantur, quæ ex numerosis Autoribus, ac multiplici sua praxi & experientia, ad hoc Caput, pulchro concinnoque ordine, *Ill. L. B. van Swie-*

ten commentatus est: ea tamen lege, ut si æger ab auxiliis selectissimis non emendetur, imo pejoretur potius, serio perpendamus, num forsitan Hydrops hic aut non complicatus sit, cum alia ejus specie; aut inveteratior, quam ut solis internis levetur, abigaturque auxiliis.

De Paracentesi tunc deliberandum est, ne, si sit instituenda, ea demum ægro incurabili facto, in artis vituperium instituatur. Quæ si levet ægrum, rarius unica vice salutem affert; unde pluries repetenda est.

Novi equidem claros in *Anglia* Viros conatos fuisse, injectione in Ventrem adstringente ac roborante, composita ex Aqua Bristolensi & Vino rubro, calide injecta, reditum præcavere aquarum post Paracentesin; sed cum bona illorum venia necdum imitari illos ausus sum. In sua enim Histo-

ſtoria candide enarrant, ægram ſub ipſa injectione, pungentes pectore percepiſſe dolores, perque omnia viſcera lancinationes, habuiſſe reſpirationem difficilem, pulſum vacillantem, redeuntem Syncopen, aphoniam: quæ profecto, licet ægra reconvaluerit, quam parum a vera morte abſuerint, cuique liquet. Quantane hinc inquietudo! Quanta, ſi mors ſequeretur, Artis noſtræ exſurgeret infamia! Si tamen exempla complura hanc curam confirmarent abunde, ſequeremur eam audaciores. Solemus autem curarum eximiarum poſteriores, quæ priores confirment, ſæpe fruſtra deſiderare repetitiones, ac ſi quapiam duntaxat fortuna prima vice contigiſſent: ad quod credendum eo magis adducor, quo crebrius viderim, quanti laboris ſæpe ſit in locis externis, v.g. in Tibia, ſic vaſa lymphatica conſtrin-

gere, ut nunquam ultra suam lympham effundant.

Quæ porro reliqua de Ascitis cura monenda sint, hæc in curatione cæterarum specierum sponte patebunt.

Quæritur igitur quænam curatio 2dæ speciei Hydropis sit, scil. Hydropis Peritonæalis?

Viri doctissimi, *Tulp*, *Van Mekeren*, *Nuck*, *Coster*, *Walæus*, commendarunt Paracentesin. Censet *Nuckius* Peritonæum, Lympha educta, brevi cum abdominalibus musculis coalescere, & ora vasorum lymphaticorum, Ductuumque glandularum excretoriorum, olim abrupta, jam hoc coalitu Peritonæi cum Musculis sic claudi, ut omnis sit ablata Hydropis causa.

Et hanc curam se se ab ipsa didicisse natura quidam scribunt; contemplati in *Abornii* historia, *Eph. N. C. Cent.* 9. *Obs.* 100. quo pacto Natura bis exiguo

iguo a se foramine facto levamen attulerit, felicem tertio sanationem: & quo pacto in femina, cujus causa *Cl. Chomel Act. Ac. Reg. Sc. ann.* 1728. suam dissertationem adornavit, Natura aperiundo Umbilicum, Medicis ostenderit viam salutis: quomodo præterea Doctiss. *Brehm. Act. N. C. Tom. IX. Obs.* 79. feminam solo per umbilicum facto sponte, die alterno, sub alvi exoneratione, aquarum copiosissimarum effluvio, Natura curaverit.

Verum enim vero licet Natura aliquoties hac via attulerit salutem, intulit quandoque via eadem interitum; ut *Hagedorn in N. C. Cent.* 2. demonstravit.

Secundo, in laudatis hisce historiis, ita fortunatis, dubitatur, num revera Peritonæalis Hydrops adesset?

Tertio, licet Natura sic revera hunc morbum curasse statuatur, hoc non im-

pedit, quo minus Paracenteſeos negotium magnis implicitum difficultatibus agnoſcamus. Si præter aquam nihil vitii locus habet, fortunata aquarum eductio eſſe poteſt. Verum Cadavera toties, poſt eductas aquas, tumores nobis revelant pravos, ulceroſos, cancroſos ; quos occultaverat Lymphæ moles. Hinc *Perill. Morgagni Ep. A. M.* 38. „Ac priuſquam, ait, a te
„ ſuſcipiatur æger, exquiras diligenter
„ velim, num durities, aut tumor a-
„ liquis antea fuerit, quem nunc ma-
„ gna abdominis extenſio occultet;
„ præterea num dolor, non eum dico,
„ quem ipſa illa diſtenſio parit, ſed
„ ulceroſus, teſtis eroſionis, ægrum
„ torqueat, aut certa aliqua in parte
„ arctius a te contrectati abdominis
„ excitetur. Ratio cur Paracenteſis tunc nedum juvet, ſed mortem præcipitet, Aër eſt, qui putredinem acceſ-

ſu

ſu ſuo exulceratis affert partibus: imo & abſque acceſſu aëris Paracenteſis non levat, eoquod exulceratæ partes pergant more ſuo corrumpi, augeri; quodque ex eroſis, apertisque lymphaticis vaſis, ſcaturigine ſcilicet prioris Hydropis, novus Hydrops regeneretur. Equidem Autores nonnulli Methodum commendarunt ejusmodi exulcerationes depurandi & curandi, verum quid de ea cogitandum ſit, mox patebit in ſequentibus.

Profecto ſi ab una parte cum tentatæ curationis periculum, tum acceleratam ab illa mortem, intueamur; ab altera vero parte morbi ſibi demiſſi cum tolerabilitatem, tum etiam diuturnitatem; ne quam curam unquam, ſive in hac, ſive in ſequenti ſpecie, ſuſcipiamus, facile perſuademur. *Tulpii* femina, cujus mortuæ venter 110. Libras aquæ inter Peritonæum & Muſ-

culos gerebat, tulit hoc malum integro generosa septennio; sic, ut potuerit, perinde atque sanissima, deambulare, peregre proficisci, imo & *Clivionsium* conscendere turrim. Femina *Brehmii* morbum tulit 14. annis. Virgo *Munnickii* annorum 18. spatio. In *Actis Anglicanis* mulier alia morbum 30. annis tulit, alia annis 44.

Consideranda 3tio. Hydropis, quem saccatum ajunt, Cura. Et Paracentesi hanc perficiendam esse Medici arbitrantur: quin & nonnullæ enarrantur, paucæ tamen, curationes ejusmodi fortunatæ. Vid. laud. mox *Act. Ac. Reg. Sc. an.* 1728.

Verum enim vero, cum antea constiterit, quam difficulter Diagnosis vera hujus morbi capiatur; cumque ab altera parte laudatæ Curationes sanitatem reddentes, num res ita se habuerit, anatomica demonstratione

haud

haud potuerint evincere, curationes eædem id non probant, quod earum intendunt Autores.

Alios proinde consulamus. Egregius *Duverney* junior, in *Actis iisdem anni* 1707. multus est in docenda arte ea, qua, post Paracentesin, ope injectionum, saccorum exulcerationes depurentur; postea etiam comprimantur ac vinciantur; ipsique si adsint tumores, incidantur, suppurandoque consumantur. *Acad. Chir. Reg. Par.* in suo *altero tomo* consimilia suadet.

E contrario 1mo Innumera exempla monstrant, præter eum, quem pertuderis, saccos dari plures: sic ut vel aqua, vel pure, vel glutine, ex sacco uno educto, & alii & complures, sacci adsint, qui nihil communicantes cum priore, minime concidunt;

dunt; interea dum aër in aperto priore omnia disponat ad corruptionem.

2.do Plures etiam si pertundantur Cystides, quid demum id proderit? Scimus enim sepimentis, inter se se neutiquam communicantibus, suam singulo in sacco contineri, ut plurimum, materiem: unde non raro a Paracentesi vel nullus, vel parcus admodum materiei effluxus.

3.tio Et unicus modo Saccus sit, isque Sepimentis non divisus, quid inde? Certine sumus, si ille aut nihil, aut partim tantum, cum Peritonæo concrevit, nec Omentum interesse, nec Intestinum, quod infeliciter forte pertundatur? Aut possimusne asseverare de aperto sacco non effluxuram in cavum Ventrem materiæ corruptæ portionem, quæ letum inferat brevi?

Imo

Imo evitari ſe hoc ajunt poſſe, feminam locando in ventrem pronam, quo totum Cyſtidis pondus in Peritonæum gravitet. Verum *Ill. Morgagni* id principio poſſibile quidem eſſe concedit, minus vero, quando ſaccus nunc ab evacuatione flaccidior, minus apprimitur ad Peritonæum: neque etiam hunc effluxum tunc impediri, quando filamenta in liquore natantia cannulam obturaverint; liquore tunc juxta cannulam in Ventrem tranſſudante. Et demum aër, quacunque adhibita cura furtive intrans, Sacco minabitur gangrænam. Quotiesne præterea ſaccus pauculorum ſpatio dierum æque, atque antea turget, & pejorem ſequenti Paracenteſi materiem fundit? Frequenti enim Cadaverum apertura didicimus collabentis ſacci aperturam coire, ut ex eodem denuo repleto nihil in ventrem effundatur: ſin autem quandoque

non

non coiverit, ut perpetuum fiat corruptæ materiæ in Ventrem stillicidium, sicque iterum ob aliam, quam hucusque exposui, causam ægra pereat necesse est.

Sed Cannulam, inquiunt, in apertura relinquemus, ut saccus continua novæ materiei evacuatione concidat tandem, materieique, sacci collapsu, coalituque, scaturigo annihiletur. Respondeo, ut olim, ita & nunc, cannulam irritando, aeremque continuo admittendo, gangrænam mortemque accelerare; ut allato superius exemplo in nostra Puella constitit.

Hinc necesse foret saccum posse consumi. *Littræus* quædam hunc in finem proposuit: *Cyprianus* etiam aliquid tentare ausus fuit; sed in occasione tam rarissima, ut mille, milleque Medici, eandem nunquam aut fuerint adepti, aut adepturi sint. Vide ejus tractatum impressum post Librum, cui titulus:

Bel-

Belloste Chirurgien de l'Hopital. Chirurgi Parisienses in *Actis Acad. suæ*, Ovarii exstirpationem audacter proposuerunt, eo quo brutæ femellæ castrantur modo; hæc autem, speculatione ingeniosa genita, non videntur per tot annos, qui exsequerentur, habuisse. Vide quæ *Tom. IV.* de hac re disserui.

Duverneyus tamen judicabat, educta materia, collabi saccum, collapsosque inter sese coire parietes; eoque modo par feminarum se integræ reddidisse sanitati. Cum vero vixerint postmodum ambæ, neque apertæ a morte fuerint, de natura illarum morbi, incertam adeo Diagnosin habentis, jure merito dubitamus.

Et quidni dubitemus? Ipso scilicet hoc claro Autore sponte, & ingenue, fatente: „ Je n'en ai point vu „ guerir: au contraire plusieurs fem-

„ mes, qui jouissoient d'une assez bon-
„ ne santé, & qui n' avoient point
„ d'autre incommodité, que celle de
„ porter un gros ventre, ont peri en
„ peu de tems, pour avoir voulu s'en
„ defaire.

Nec *Nuckii*, licet speculative Paracentesin proposuisset, alia sententia fuit; eas nempe, quæ Cystico Hydrope laborarent, nulla arte curari posse, candide asserentis. Adstipulatur *Targionius*.

Nullane igitur in Cystico Hydrope Paracentesis locum habet? Nullane auxilia alia? Quod *Duverneyus*, & *Nuckius*, & *Targionius* mox, idem ego, idem mecum complures testantur; omnes scilicet feminas, quibus, in hac morbi specie, aut instituta Paracentesis fuerit, aut multa antihydropica remedia exhibita, morbum brevi habuisse calamitosiorem, citiusque letalem.

In-

Interim bonum vitæ regimen, nimiique qui nocere posset, motus, nec non violentarum animæ passionum, sollicita evitatio; Diæta quoque salutaris, aërque salubris, conferent multum. Risu crepuit Cystis in *Cl. Morgagni* Matrona, unde pessimus natus Ascites. Feminæ meæ, de qua *Tomo IV.* a motu nimio per plateas, saccus crevit, & funestus quoque sequutus est Hydrops.

Quid si probabilitas magna est & Cysticum Hydropem adesse, & Ascitem? Servatis regulis generalibus, Paraçentesis profutura videtur, ut saltem saccus, eductis aquis majore libertate gaudeat. Quid de remediis demum internis? Si ceterum femina valet, abstineat ab illis; cum sive per diuresin, sive per alvum, sive per sudores, hæc agant, semper turbabunt corpus, alias bene se habens;

& citra ullam facci, extra leges circulationis hærentis, emendationem, vires ægræ frustra dilapidabuntur. Sin vero femina male habeat, palliative, pro re nata, adjuvetur.

Quintæ denique speciei Hydropis, Tympanitidis dictæ, curam, moderata frictione, medicamine atque alimonia vires restaurantibus, inertesque intestinorum fibras apte extimulantibus, tentare solemus: interpolamusque purgantia, quæ, dum in morbo nondum conclamato, desides Intestinorum fibras in actionem cieant, aërem, contentamque in Intestinis materiem eliminando efficiunt, ut area morbi finibus conscribatur arctioribus, atque ita morbi causa minatur, ac forte tollatur. Cortex Peruvianus, qui multos haud minus alvo laxat, quam viribus restaurat, addita frictione, affert aliquando plurimum boni.

CAPUT V.

ANATOMICA QUÆDAM, ET EXPOSITIO TABULARUM.

Viſcerum, ac potiſſimum abdominalium, ſitum, configurationemque, in ſingula cadaverum apertura, ut Auditores mei accurate notent, hortari ſoleo; ut exinde intelligant, quam crebro 1mo viſcera hæc eum non occupent locum, quem vulgo credimus eadem occupare. 2do Quam ſæpe contingat, ut eorundem moles, longitudine, latitudine, amplitudine, capacitate, connexione, vel partim, vel integre, aucta, imminutave, reperiatur. 3^{tio} Quam fallax noſtrum judicium ſæpe in morbis ſit, dum v. g. Hepar in dextro Hypochondrio quærimus, ubi idem in-

tra costas totum delitescit: dum Hepar in dextro tantummodo latere locari arbitrati, non raro idem vel totum Hypochondrium sinistrum, vel magnam ejusdem occupare partem reperimus: dum Hepar solito in loco esse creditur, idque tamen invenitur a Diaphragmate ad Umbilicum, imo & ad longe inferiora, ventrem occupare: dum Splen in extrema parte sinistri Hypochondrii, sub arcu Costarum, quæritur; ubi interea sæpe aut nihil omnino infra costas eminet, aut versus dorsi spinam locatur, aut in abdomine infra Hepar depressus invenitur, aut intra lobum minorem Hepatis, jam maximum, involutus: dum dolente ægro in læva, atque media Epigastrii plaga, ventriculus accusatur; isque interea sæpe aut post jecur dorsum versus, aut post tympaniticum Colon, aut totus fere in

de-

dextro Hypochondrio; aut elongato Oesophago infra crassum Jecur ad umbilicum protrusus sive horizontaliter, sive etiam perpendiculariter locatus est; aut mole ingens totum sæpe Epigastrium sic implet, ut tangat utrinque infimarum costarum arcus; aut totus deprimatur infra umbilicum; aut tandem explet sic universum ventrem, ut aperto Peritonæo omnia viscera a Diaphragmate adusque pubem contegat: quam e contrario antem aliquando adeo parvus sit, ut vix uncias quatuor, tres, imo duas, capiat; & parvi contracti Intestinuli formam habeat: dum Intestinum Colon in Colica accusamus, ubi illud in loco dolente minime jacet; & e contrario veri colici dolores iis in plagis hominem torquent, in quibus nemo fere Colon quæreret: dum ipsum hoc Intestinum supra Jecur, Ventriculum, ac Lie-

nem decurrens, imo cartilaginibus costarum ſpuriarum ac mucronata cartilagine tectum, aliarum potius partium morbos refert, quam ſuos.

Ipſa autem prava conformatio; quam pro parte jam in recenſione loci, quem occupant, alieni, magnitudine aucta, minutave, vidimus; mirificum ſæpe adſpectum præbet, docetque homines multas cauſas proegumenas morborum intra ſe ſe gerere, ut puta, Colicæ variæ, imo etiam Pictavienſis; Ilei, Tympanitidis, &c. quorum alii ejusmodi morbos pluries in vita vario perpetiuntur inſultu, alii rarius, alii vero nihil omnino: docet præterea Morbos complures immedicabiles ſæpenumero eſſe, quia eorumdem cauſa prædiſponens tolli nequit; Medici tunc eſſe, ut in cauſas evigilet excitantes: quibus averruncatis, haud raro Diatheſis ſopietur ſic, ac ſi corpori non ineſſet.

Tan-

Tandem dum partium degenerationes, ſæpe enormes, obfirmatas, ac proinde antiquas, eorum cadavera revelant, qui in vita ſua ſigna harum degenerationum præ ſe ſe non tuliſſent, docet hæc eadem Denatorum inſpectio aut 1mo. partes miſere affectas, non quo loco hæreant, gignereque morbos debeant, ſed in diſſitis multum plagis ſeu Nervorum commercio, ſeu quadam arcana lege, corpora laceſſere: aut 2do. grandes morborum cauſas Mortalium ineſſe Viſceribus, quæ in actum prorumpant nunquam.

Diſcimus igitur ex his omnibus prudentiam in Diagnoſi formanda; diſcimus cur ſæpe eandem deprehendamus fallacem; diſcimus Prognoſin majoris quandoque non eſſe certitudinis; & proinde curam ea prudentia & cautela incipiendam, promovendamque eſſe, ut, quando auxiliorum ad-

 mo-

motorum effectus intentioni non respondent, imo morbum exasperant, serio inquiramus, an forsan causa in his, de quibus hic sermo est, quærenda, reperiundaque non sit?

Tabulæ hic adpositæ multa eorum, quæ dixi, explanabunt. Sunt in iis, quæ ad varias historias hujus *Tomi XI.* pertinent; sunt quæ minime: *hæc* prout sunt, repræsentabuntur, & explicabuntur; *illa* paginam Libri notabunt, in qua historia eorundem enarratur.

TABULA I.

FIGURA A.

Intestinum Colon juvenis 18. ann. qui Hydrope Ascite, sed potissimum Pectoris, & Pericardii periit.

A. Cæci amplus saccus.

B. Flexus Hepaticus.

C. Reflexus supra se.

D. Tertius flexus.

E.

E. Quartus flexus.

F. Quintus.

G. Hucusque Intestinum tympaniticum, jam post volvulum suum gracilescit, & format flexum Lienalem, flexum scilicet sextum.

H. Flexus septimus, ab eoque ad renem pergit.

I. Flexus octavus a rene ad latus abdominis.

K. Flexus nonus.

L. Flexus decimus.

M. Saccus magnus tympaniticus.

N. Principium Recti.

Juvenis hic triennio ante mortem Dysenteria laboraverat. An infirmatum inde Colon, in hasce degenerationes abiverat? Intestinum, quo loco contractum, in eo crassum valde sua in substantia erat. Historiam reliquam ob sui mirabilitatem in aliam occasionem reservo. Cæterum morbi

ex hac mala conformatione non exti-
terunt.

FIGURA B.

Viri 26. annorum eſt, qui ſex ſubſequentium ſibi annorum ſpatio febre, partim tertiana, partim quartana, laboraverat; a ſeptem autem ultimis vitæ annis non amplius; ſed quidem tuſſi frequentiore, ac ſemel Hæmoptoe; jam vero præter tuſſim quandam a biennio ſanus, demum in febrim ardentem incidit, ejusque 21. die periit.

A. Flexus coli hepaticus.

B. Flexus lienaris; a quo uſque ad C. tympanitica expanſio.

C. Subita Coli contractio uſque ad D.

D. Flexus iliacus, mox abeuns in tympaniticum ſaccum.

E. Subita & priore arctior contractio ad F. uſque.

F. Tertius ſaccus tympaniticus.

G.

G. Contractio Coli tertia brevissima.
H. Quartus tympaniticus saccus.
I. Contractio quarta.
K. Rectum Intestinum dilatatius.

Homo hic nunquam ventris incommodis, quantum ex tota anamnestica historia sciri potuit, laboravit. An forte puerorum juvenumque consuetudo, alvum cohibendi, occasionem formandorum ejusmodi saccorum præbere possit? Sic ut loca fæcibus aereque repleta, expandantur, & irritatio inde nata contrahat loca intermedia, non expansa?

F I G. C.

Colon Intestinum pueri novennis; spina ventosa pessima mortui.

A. Intestinum Cæcum profundis cellulis a parte externa incisum ita, ut fæces per angusta admodum spatia se penetrare debuerint.

B.

B. Appendiculus Cæci.

C. Flexus primus Coli ſub Hepate.

D. Flexus levis alter.

E. Flexus tertius. Tumor Inteſtini hic loci inter Hepar & Peritonæum extabat; & potuerat in vivente puero, ceu tumore magno Hepatis exiſtente, imponere, & pro dolore colico, Hepatis fingere dolorem. Præterea Colon hic ſæpe turgens, & Hepar fricans, comprimens, ac veluti contundens, potuiſſet Inflammationem, Indurationem, Scirrhum, Hepatis efficere.

F. Flexus Coli quartus. Locus, quem hic ſub Hepate ad uſque F. & ab F ad mediam partem ſpatii F. P. Colon occupat, cum ſit Inteſtinorum tenuium conſueta ſedes, imponere poſſet pro dolore colico iliacum mentiendo.

G. Coli flexus quintus admodum altus.

H.

H. Sextus & ſeptimus flexus parvus Coli.

I. Octavus flexus.

K. Nonus ubi Rectum L. format.

M. N. P. Hepar magnum, ad umbilicum fere pertingens, magnam quoque ſiniſtri Hypochondrii explens partem. Igitur cum hoc frequenter Jecur faciat, erramus dum Hepatis morbos in dextro duntaxat Hypochondrio quærimus. Lien, qui hic apte exhiberi non potuit, ingens quoque erat, & digitum latum infra arcum coſtæ ultimæ prominebat. Utriuſque autem Viſceris bona ſubſtantia fuit.

O. Ventriculus ſub Hepate, infraque idem, fere perpendicularis, & ultra umbilicum extenſus, ſi doluiſſet parte dextra ſua, non ſui, ſed tenuium potius Inteſtinorum dolorem mentitus fuiſſet.

FIG-

FIG. D.

Inteſtinum Colon Hominis ſexagenarii, qui Aſthmate peſſimo diu laborans, de futuro mox Paroxyſmo, ex anxietate & dolore ventris, præmoneri ſolitus erat. Sed quod in ventre præſentiebat, nonniſi cauſa excitans Aſthmatis fuit, cauſa prædiſponente in Thorace abundanter inventa, de qua alia occaſione.

A. Cæcum Inteſtinum tympaniticum.

B. Inteſtinum Ileum contractiſſimum antequam in Cæcum abiret.

C. Proceſſus Vermicularis ad Lacunar tympanitici Cæci.

D. Coli principium anguſtum, ad E. anguſtius, ubi ſub ſui portione F. G. decurrit.

F. Circumflexio Coli hic iterum dilatati.

G. Reflexum colum anguſtiſſimum.

H.

H. Flexus Coli Hepaticus, qui jam tertius est.

I. Brevi ultra L Contractio firma Coli notabilis. Ab I. ad O. Colon est naturaliter expansum.

K. Levis ejusdem descensus.

L. Flexus Lienaris.

M. Flexus quintus.

N. Flexus sextus.

O. Contractio magna Coli, brevis tamen.

P. Dilatatio ejusdem. Q. Angustatio. R. Dilatatio. S. Angustatio. T. Dilatatio. V. Ejusdem denuo angustatio antequam in Rectum abeat.

Notemus hic maxime Coli a K. ad L. adscensum supra jecur, id est inter jecur & Peritonæum; Ileique Intestini ad B. coarctationem; & Coli quoque universi vicissitudinariam expansionem, & coarctationem. Cum enim

enim æger futurum paroxyſmum dolore & anxietate ventris præſentiret, eumque non eodem ſemper in loco; cum præterea æger nunquam diutius liber ab Aſthmate eſſet, quam alvo per epicraſin perpetuo ſoluta; an ergo colo toties a materia fæcali ad omnes has anguſtias irritato & convulſo, Aſthma Nervorum iteraſſet conſenſu? An idem irritatum ac tumidum, interque K. & L. inter Peritonæum & Hepar locatum, Hepar irritavit, quod certe *Doeveriano* experimento irritabile Viſcus eſt; Hepar autem, Diaphragmati connatum, ipſum Diaphragma irritando paroxyſmum genuerit? Aut potius Colon inter K.& L. Hepati vim inferens, illud ſurſum truſit, ſic ut Diaphragmate irritato, & ſurſum pulſo, cor & pulmones miſere affecti redintegrarent paroxyſmum?

FIG.

FIG. E.

Exhibet Ventriculum, & Intestinum Colon, Juvenis, Ileo morbo defuncti: vide Cap. III. §. I. ubi Morbus & Anatome describuntur.

A. Cæcum valde tumidum.

B. Colon a principio valde amplum, levem contractionem ad B. habet, ac toto suo transverso cursu Ventriculi basi incumbens.

C. Colon adscendens circum Ventriculum.

D. Colon hic sub Ventriculo ad Oesophagum pertingit.

E. Idem a D. & ultra E. sub ejusdem portione C. D. comprimitur. In ipso cadavere C. D. multo magis supra D. E. extensum erat, & Ventriculus magis supra C. D. incumbebat.

F. Angustius Colon.

G. Flexus paulo amplioris coli iliacus, isque totius Coli tertius.

H. Flexus quartus.

I. Quintus.

K. Sextus.

Hi tres flexus a se se versus latera reclinati repræsentantur, quo distinctius appareant; cæterum in cadavere supra se invicem positi erant, & crusta crassa flava inter se mutuo connexi; quæ eadem crusta partes C. D. & D. E. inter se se conglutinabat. De causa Ilei morbi vide textum ipsum, Cap. III. §. I.

FIG. F.

Intestinum Colon hominis, cujus morbus & Anatome Cap. II. §. II. habetur.

A. Cæcum Intestinum.

B. Flexus Coli primus.

C. Colon compressum valde sub portione ejus E.

D. Flexus Coli secundus.

E. Flexus tertius.

F. Compressum iterum Colon sub flexu D.

H. Colon prope umbilicum, una cum Ventriculo, hærebat; arctius autem multo contractum, quam vitiosa hic figura exhibet.

G. Flexus quartus.

I. Flexus quintus.

K. Flexus sextus. Causæ hic apparent multorum in Intestinis morborum, qui tamen in homine non affuerunt.

TABULA II.

FIG. I. II. III.

Notas hic adjicio nullas, siquidem eæ insertæ sunt in Historia ipsa Capitis III. §. II.

FIG. IV.

Exhibet ventrem Hydropicæ feminæ Cap. IV. §. IV. cujus notas quoque singulas Historia continet.

TABULA III.

FIG. I.

Exhibet Jecur, Splenem, & Colum Intestinum Juvenculæ 28. annorum, ab ipsis incunabulis per omnem vitam valetudinariæ; quæ demum in sua secunda Hæmoptoë in Nosocomium deferebatur. Ab altera Hæmoptoës die dira Ophthalmia 67. diebus laboravit: a die 52. morbi, quem a secunda Hæmoptoë numero, usque ad 67. diem, cordis passa est Palpitationes: a die 22. morbi, usque ad 93. diem febrim fere quotidianam, cum frigore diuturno incipientem: ab hoc vero die usque ad 154. diem, qui & mortis fuit, febrim hecticam quotidie exacerban-

bantem, fere ſine frigore: a frigore, die morbi 93. ceſſante, Diarrhœam; quæ ad mortem, 15. diebus exceptis, duravit: a die 108. morbi, ad ipſam uſque mortem, ſputa aut ſemipurulenta, aut purulenta. Digna eſt hiſtoria, quæ integra alia occaſione referatur, nunc tantum quæ ad rem præſentem.

A. Hepatis lobus major.

B. Lobus ejus minor.

C. Lien parvus ſeminudus hic ſub margine Coſtarum conſpicuus.

D. Hepatis lobus minor, ab arcu lævarum Coſtarum retroflexus & Lienem intra ſe ſe comprehendens, atque ad medium ſub Ventriculo Epigaſtrium denuo pertingens.

E. Lien involutus totus reflexo Jecinoris minori lobo.

F. Arcus punctis notatus, quo quidquid Jecoris ac Splenis infra mar-

ginem Costarum eminuerit, notatur.

G. Intestinum Cæcum, in sinistro Hypogastrio, eoque medio, locatum, quod fæcibus, flatibusque turgens, alvum cohibere potuit; potuit & Vaginam uteri, Uterum, & Vesicam urinariam sæpe turbare. Potest Recti, Vesicæque, dolores, validosque creare tenesmos, qui huic forsitan causæ minus adscriberentur. Equidem vix ejusmodi effectus inde ægra nostra passa est, ut sæpius malorum in corpore causæ existunt, quæ raro, aut nunquam, in effectum prorumpunt; prorumpere tamen possunt, ac sæpe prorumpunt.

H. Flexus Coli primus. Notemus hic Coli longitudinem, quod jam pedis, & ultra, absolvit longitudinem, antequam in aliis nasci soleat;

leat; quodque præterea duodecim suis flexibus multum percurrit spatium. Sic ut, mensura capta, inventum fuerit hoc Colon dupla fere parte consuetam excedere longitudinem. Potuisset tardior hinc alvus nasci; potuisset Colica frequens, eaque flatulenta, stercorea, pictonica; potuisset Ileus in longo atque adeo tortuoso Intestino facile oriri.

I. Flexus Hepaticus.

K. Umbilicus hic notatur, ut iterum pateat colicos dolores ibi nasci, ubi colum adesse minime creditur.

L. Colon hic præter naturam expansum, ut alibi præternaturaliter tenue.

M. Flexus lienaris.

N. Flexus quintus.

O. Flexus sextus.

P. Septimus.

Q. Octavus.
R. Nonus.
S. Decimus.
T. Undecimus.
U. Duodecimus.
W. Intestinum Rectum.

FIG. II. TAB. III.

Exposita hæc est suo loco Cap. III. §. III.

FIG. III.

Est Intestinum Colon hominis quadragenarii, qui laborans carie Antri Higmoriani, ex corrupto dente nata, quæ fundum Orbitæ jam exederat, oculumque totum de Orbita extruserat, demum in Nosocomium venit, in eoque anno 1760. obiit. Notandum hic est virum hunc nulla incommoda ventris sustinuisse, alvum autem per omnem fere vitam singulo 3. aut 4. aut ultra die, eamque duram, scybalo-

losam, tantum deponere potuisse; eoque modo eandem, Mensis spatio, quo apud nos fuit, deposuisse.

AA. Inter duo AA. solum Cæcum Intestinum est hic adeo dilatatum, & elongatum. Situs Cæci usque in sinistrum Hypogastrium productus, ut in Fig. I. hujus Tabulæ; verum non ita noxius Intestino Recto &c. quia eo altior.

B. Processus Cæci vermiformis.

C. Principium Coli intestini, ubi ingressus Intestini Ilei in Colon & Cæcum.

D. Alter flexus crassorum Intestinorum seu primus Coli, Hepaticus.

E. Flexus lienaris.

F. Reflexus in dextrum Hypochondrium usque.

G. Flexus lienaris alter sub priore compressus.

H. Reflexus in ſuperiora ſub parte F.G., ut punctis notatur, ab eodemque valde compreſſus. Celluloſitate fortiſſima ubique, & undique, hic flexus accretus erat; maxime autem ad ſuperiora & latus externum Renis.

I. Reflexus Coli verſus inferiora.

K. Flexus ejusdem iliacus.

L. Flexus exiguus in ſuperiora.

M. Ultimus flexus Rectum formans.

N. Rectum. Decem flexus numeravimus.

Thoracem primo aperiuntes, mirabamur Diaphragma plurimum in ſiniſtro thorace protuberare; ſed poſtmodum tantam Inteſtini reflexi toties molem intuiti, mirari deſtitimus. Ipſum hoc cauſa morborum in vitalibus partibus multiplicium exiſtere poſſet, quos protopathicos falſo crederemus. An morbus aliquando incurabilis, in quo cum fervore quaſi aquæ ebullientis,

tis, borborygmorumque ſonororum, ſimili quandoque cauſæ tribuendus?

FIG. IV.

Ventriculus, Cæcum, & Colon, mulieris, cujus hiſtoria data *Rat. Med. Tom. VII. cap. II. §. I.*

A. Ventriculus media ſua ſiniſtriore parte magnus.

B. Idem ex magna amplitudine mox contractiſſimus.

C. Pylorus. Via inter B. & C. pauxillum aperta duntaxat, præ corrugatione villoſæ maxime tunicæ.

D. Duodeni principium.

E. Cæcum Inteſtinum cum inſerto I. leo, & cum ſuo vermiculari proceſſu: Ampliſſimum hoc, ut & coli principium.

f. Flexus Coli primus.

F. Flexus ejus alter, hepaticus.

G. Flexus tertius.

H.

H. Quartus.

I. Quintus, Lienalis.

K. L. M. Ne figuram literæ turbarent, has tres a latere interno adſcripſi: ab I. ad K. flexus ſextus: ad L hoc ſic flexum Inteſtinum, flexum ſuum, eumque ſeptimum, continuando, ſub ſe ipſo decurrit, & ad M. emergit; & format mox flexum octavum.

N. Flexus nonus.

O. Flexus decimus.

P. Ultimus.

Hic verum volvulum inteſtinalem videmus, cujus tamen ſymptomata in vita non apparuerunt: quin imo laxior feminæ alvus, pluriesque, etiam ſub vitæ finem, diarrhœica diu fuit. Ubi tamen Ileus letalis inde natus eſt, videmus fidem adhibendam Autoribus, qui tale quid ſe inveniſſe ſcripſerint. Cur in cunctis his figuris, quasque

ha-

habeo, aliis, longe frequentius est Coli intestini adaucta moles & altitudo, quam in latere dextro? An impediente magna mole Hepatis, Intestinum hoc flatu distentum, adeoque & ampliare, & elongare se se annitens, locum aptiorem nanciscitur, Liene sæpe ab arcu costarum sinistrarum remoto, & Ventriculo in sua inanitate minus hoc quasi vacuum replente? An ideo in sinistro Hypochondrio illa incommoda frequentiora, de quibus in Fig. mox hanc præcedente, sub finem, egi?

TABULA IV.

Intestinum Cæcum, cum Coli principio, hominis, cujus Tympanitidis atque Ilei morbi historiam dedi *Tomo II. Cap. V.* Ob rei mirabilitatem totam Intestinorum cum tenuium tum crassorum, molem servavi: cum autem in hoc XI. Tomo toties de Tympania

& Ileo ſermo ſit, addo hic effigiem Coli, & principii Ilei, eadem exacte magnitudine, non qua olim fuit; nam indies magis corrugatur, & plicatur; ſed qua nunc eſt.

Quo quis de hac Figura rite judicet, oportet cum recenti Inteſtino eandem conferre; exſiccatione enim multa mutantur. Figura *Tulpii*, & *Heiſteri*, & *Morgagni*, exhibent Inteſtinum recens; ut & illa magni *Albini Exerc. Acad. Tom. III. Tab. V.* quæ inſtar omnium eſt. *Bidloi* autem Figura de inflato atque exſiccato Inteſtino deſumta eſt. Mea eſt Inteſtinorum morbo inflatorum, dein poſt exſiccationem cum ſpiritu Thereb. ſæpe illitorum, contra teredinem, quæ nihilominus pluribus in partibus hæc Inteſtina jam corrodit.

In recenti Inteſtino quævis ſtatu naturali ſe habentes conſpiciuntur partes:

tes: in inflato, atque exſiccato, plus minus degeneraſcunt. Sed ipſæ hæ degeneraſcentes partes rerum intellectum facilitant, illuſtrantque, Ortum exhibendo, & nexum Valvulæ, habenarumque ejus, & modum quo Coli cellulæ formentur, Ligamentorum rationem, decurſumque: ac tum demum machinæ hujus admirandæ ſtructuram, uſumque capiemus, quando nihil ex recenti citra exſiccatam, nihilque ex hac absque illa, concluſerimus. Sed & ipſa, quam exhibeo, figura, in Pathologicis conferet ad explicandum Vomitum, haud fæcum duntaxat, quæ, ut vidimus, ex ipſo Inteſtino Ileo prodire queunt, verum etiam Clyſmatum, atque Suppoſitoriorum, quæ in Rectum Inteſtinum immiſſa impoſitave fuerant: tympanitica ſcilicet Inteſtinorum diſpoſitione, Valvularum rictum ita diſtrahente, ut

quæ-

quæcumque in Inteſtinis craſſis hoſpitabantur, commode nunc in Tenuia tranſeant. Quapropter haud absque ratione celeb. *Haguenotus Acad. Reg. Sc. Par. anni* 1713. cenſuit iteratis nimium Clyſteribus, vix effluentibus, Colon, Cæcumque dilatari, ſic ut Valvulæ ora diducantur, formentque hiatum: id quod profecto in hujus morbi pertractatione ſummopere eſt attendendum. An in omni ſtercorum cum Clyſmatibus vomitu quid ſimile contingeret? Nunquid Vomitus Enematum, Colique fæcum, non fieret, minus expanſo Cæco, adeoque Valvula ſe naturali modo claudente? Verum contra, Coli Valvulam, non expanſo multum Cæco, ſuperavit Aqua in humano Cadavere in anum injecta per Machinam Italicam. *Rat. Med. Tom. VIII. Cap. V.* Ergone Violentia jactus per hanc Machinam ex-

er-

ercitata, ea longe ſuperior, quæ ab Enemate, inverſoque Periſtaltico motu fit, Valvulam cedere cogit? Et an Valvulæ reſiſtentia tanta eſt, ut, ſine violenta expanſione Cæci ac Coli Inteſtini, vi enormi hujus Machinæ, ut cedat, indiget? Imo ut etiam bis validiſſimam ejusdem potentiam eluſerit? Cæterum ut quæcumque partes muſculoſæ duplo, decuplo, uno, quam alio in homine valentiores ad agendum, reſiſtendumque ſunt, idem de noſtra Valvula ſtatuamus oportet. Superari autem cum vitæ integritate poſſe, & exemplo eorum, qui olim poſt Enematum vomitum in ſanitatem redierint, & eorum hominum, canumque, qui aquam in anum injectam vomitu reddiderint, conſtat.

Explicatio Figuræ.

A. Fundus ſacci Cæci.

B. B. Sacci dilatatio, cujus in maxima amplitudine diameter sex pollicum *Viennensium* est, qui faciunt *Rhenolandiæ* pollices sex, cum Linea una & duabus tertiis; pollices *Parisienses* sex, minus duabus lineis; *Londinenses* sex cum tribus lineis; *Palma di Roma* octo & fere dimidium. Utor porro pede *Viennensi* perpetuo.

C. C. C. C. Ligamentum primum, & alterum, quod proprie unicum origine est, una cum tertio ligamento, dicto Mesocolico: etenim in parte aversa facci Cæci, quæ hic demonstrari non potest, tria hæc ligamenta in hoc intestini Cæci sacco una nascuntur, inque tria tunc dividuntur, quorum primum & alterum conspectui hic se offerunt, tertium Mesocolicum eadem, qua duo priora, origine

na-

natum, ſolitarium decurrit antequam Meſocolon Inteſtino adnaſcitur, & non modo contrahit, ſed efficit ut in interna Coli parte ſtria appareat, quæ ad Lit. D. viſitur.

D. Ad hoc ligamentum valvula terminatur.

E E E E. Feneſtra exciſſa ex Coeco & Colo, ut interiora pateant.

e e e e e e e e e. Circumferentia Valvulæ Coli magnitudinem, adeoque & veram amplitudinem Inteſtini Ilei, cujus unius proles Valvula eſt, determinans. Summa inferioris Valvulæ partis altitudo eſt pollicis cum quatuor lineis; ſuperioris autem eſt undecim linearum.

f f f f f f f f. Totidem frœna, ſeu habenæ, quæ valvulam moderantur.

G. Valvula ordinaria Coli, quales numeroſas, & aliquas hac duplo eminentiores, tria Coli ligamenta, Inteſtinum contrahendo, formant.

H. Hiatus tympaniticus valvulæ, dextra aspicientium parte paulo rotundior; læva, paulo acutior: in latitudine pollicis & octo cum dimidia Linearum, in majore altitudine Linearum septem.

I. Apertura Appendiculi vermiformis.

KKKKK. Colon Intestinum hic adeo leviter contractum, ut inter primum alterumque ligamentum fere Vesicam repræsentet, cum relictis tantummodo contractionis vestigiis. Cur tamen longe contractius est versus BB? Ill. Vir *Hallerus Elem. Phys. Tom. VI. pag.* 143. „ Major, inquit, solet „ esse Cellula, quæ inter nudum „ anterius Ligamentum est, & „ Mesocolicum. „ Sed hic etiam inter ligamentum alterum, Omentale Illustri *Hallero* dictum, & Mesocolicum, sic se habet.

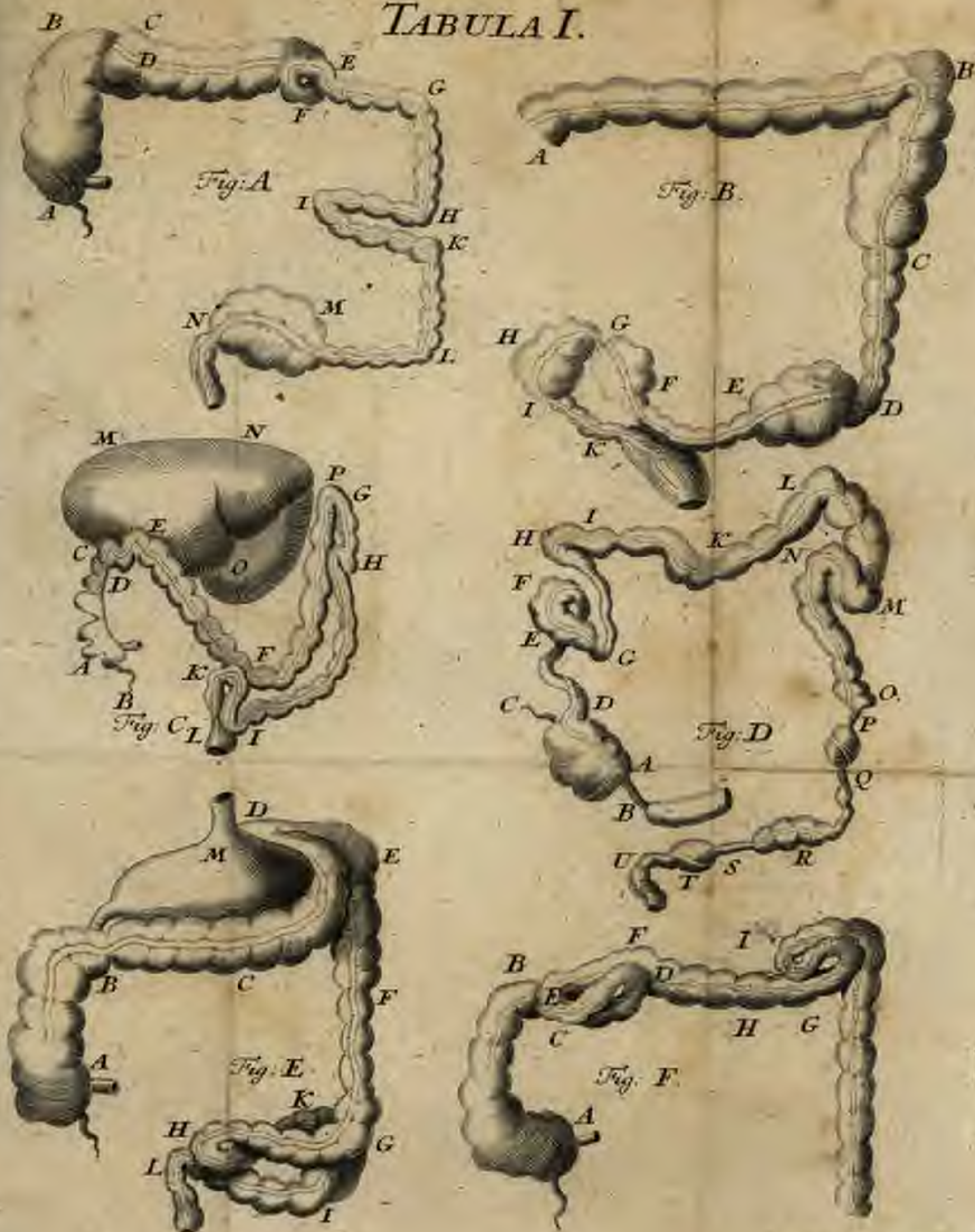
Errata

Pag.	Lin.		Lege
10.	7.	Cap. 2.	Cap. 4.
17.	1.	rustico, labore,	rustico labore,
19.	18.	tempus	initium
25.	15.	ἐλλεβϱιω	ἐλλέβϱιω,
30.	5.	quotidiana	quotidianæ
45.	15.	κατε'	κατ'
66.	8.	Kanun.	Kanun-
83.	19.	illabi	relabi
93.	6.	transmigraverat	transmigraverat,
98.	11.	unicam	unicam,
104.	13.	ediam	mediam
104.	18.	njuriis	Injuriis
118.	12.	eruftam	cruftam
141.	20.	prolectæ	provectæ
142.	3.	molestas,	molestas experta,
155.	6.	celerimum	celerrimum
157.	7.	quæ	quam quæ
168.	8.	Epigastrii;	Epigastrii tantum;
176.	16.	quam	quam
177.	3.	aitum	altum
206.	5.	cordicis	corticis
218.	2.	squilla	squilla
221.	18.	pure	puro
229.	3.	labore. opus:	labore opus:
230.	17.	accensa	accenso
243.	14.	fors	fors
257.	7.	hance	hancce
260.	9.	continua	continua
261.	17.	bant	ban-
270.	2.	ἰδιοσυγκϱασία	ἰδιοσυγκϱασίᾳ
282.	6.	dextrolum	dextrolum.

301.

301.	8.	qui	quæ
307.	13.	purgantibns	purgantibus
320.	17.	Aratæus	Aretæus
335.	18.	minatur	minuatur
362.	21.	lege sic:	An morbus sinistri hypochondrii, non raro incurabilis, in quo fervor quasi aquæ ebullientis, borborygmorumque sonororum mugitus, observantur, simili causæ tribuendus? An non inde horum ægrorum cordis palpitatio, insultusque asthmatici, dum aut fece, aut flatu, aut utroque, colon turgescit, intelliguntur?
369.	6.	indiget?	indigeat?

TABULA I.
Fig: A
Fig: B.
Fig: C
Fig: D
Fig: E
Fig: F.

TABULA II.

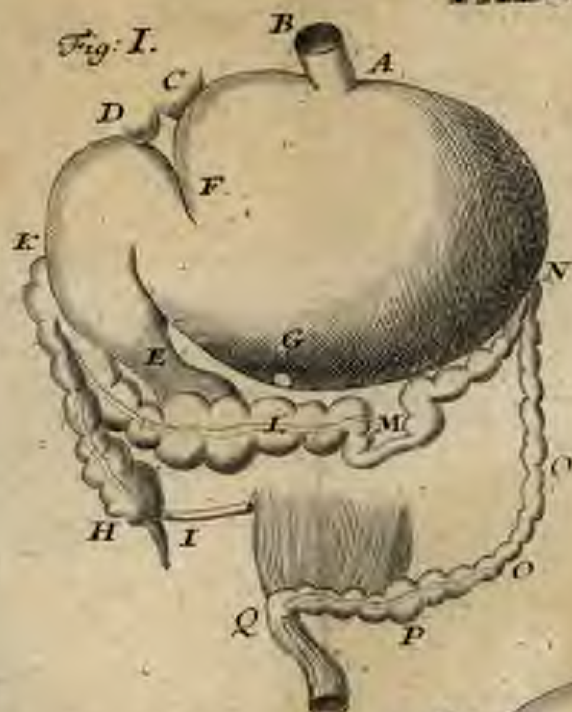

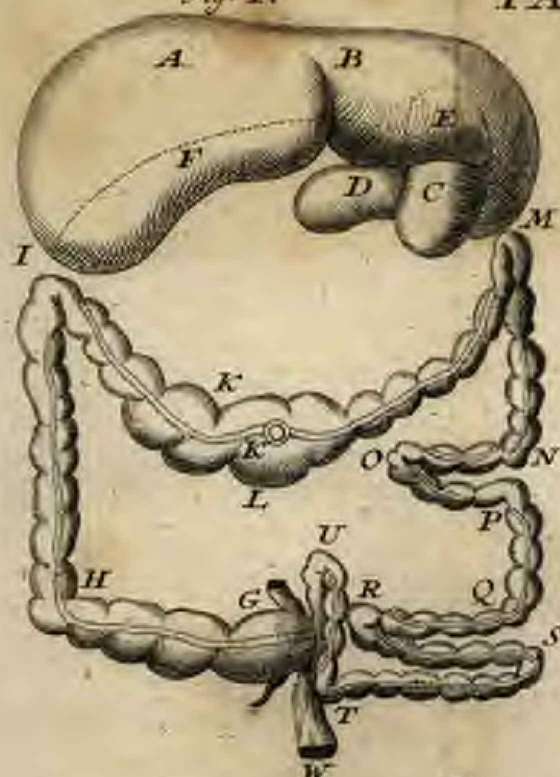
Fig: III.

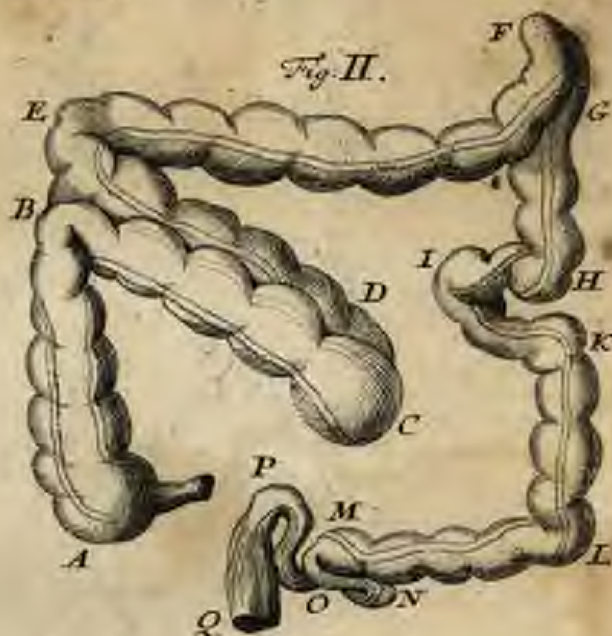

Fig. IV.

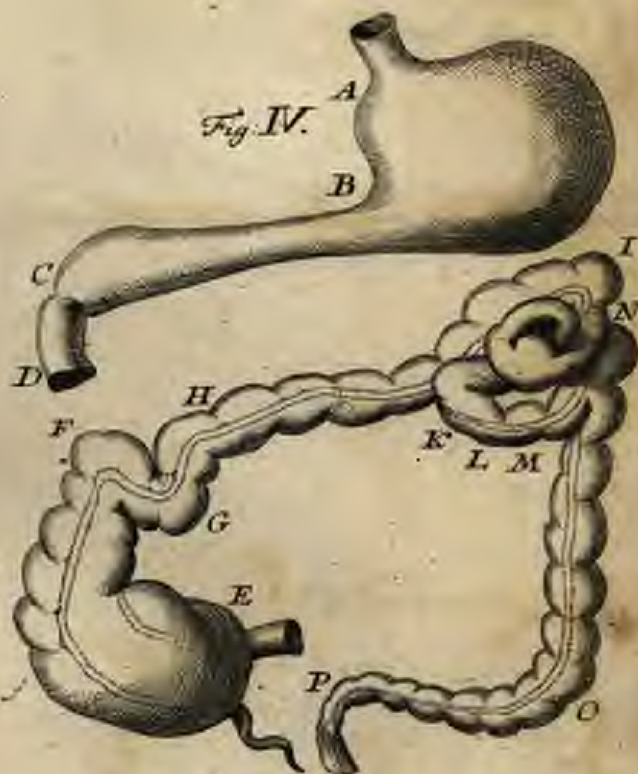
H
h
h
K
B
K
D
K
K

TABULA III.

Fig. I.
A
B
E
F
D
C
I
M
K
K
O
N
L
P
U
H
G
R
Q
S
T
W

F
Fig. II.
E
G
B
D
I
H
K
C
P
M
A
L
Q
O
N

E
D
Fig. III.
G
F
I
H
A
A
C
L
B
M
K
N

A
Fig. IV.
B
I
C
N
D
H
F
K
L
M
G
E
P
O

TABULA IV.
K
K
K
K
K
C
E
E
B
B
E
E
C
C
A

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,
NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII, &c. &c

PARS DUODECIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,
AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX.
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VIENNÆ AUSTRIÆ,
SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXVIII.

PRÆFATIO.

Duodecimum Tomum a Pulsu Arteriarum exordiar : cujus in Prioribus frequenter quidem memini, ac Historiam conscripsi ; at vero recentiores Hispani, Gallique *observatores, eandem a me extensiorem longe, explanatioremque, poposcerunt. Rerum enim momen-*

ta jusserunt ad Lectulos ægrorum & examinare illas, & examinandas caris committere Auditoribus; ut tandem constaret an Clinicam Praxin, ut perhibent, revera illustrent, amplificentque.

Id porro, ut ordine fieret, Pulsuum historia ab ipsis Medicinæ incunabulis ordienda fuit, inquirendumque sedulo, quid sciverit de Pulsibus, docueritque, Hippocrates; *quem vulgo ajunt adeo parum in Pulsuum doctrina versatum fuisse, adeo raro Pulsum in ægrotantibus consuluisse, ut vix sexies vasto in Opere suo, meminerit ejusdem.*

Al-

Altero Capite *(pag. 15.) Historiam Pulsuum prosequar ab* Hippocratis *ævo, ad sæculum nostrum; additurus singulares quasdam pulsuum Modificationes, quas partim observatores attentissimi, partim mei mihi ægri, suppeditarunt.*

Caput tertium *(pag. 88.) recentiorum Medicorum novam de pulsu referet, inauditamque doctrinam.*

Quartum *(pag. 161.) numerosissima experimenta recensebit, quæ in ægris ad examinandum* Νεωτερισμὸν, *& accurate instituimus, & patienter, & constanter. Hæc longa, sed necessaria, Epicrisis excipiet.*

 Pul-

Pulsibus igitur solis integra quatuor Capita, pars utique potior Libri, dicabuntur.

Quintum *(pag. 210.)* *nonnulla dabit, quæ ad Pathologiam verminosam spectent.*

Sextum *quorundam tam compositorum, quam simplicium Medicamentorum, enarrabit effectus.*

Septimum *Quæstionem octo annorum terminabit.*

Octavum *nonnulla continebit, quæ, Variolarum insitione jam universum peragrante Orbem, scitu sunt Populo necessaria, ut ferat æquum de illa judicium.*

CA-

CAPUT I.

HIPPOCRATIS DE PULSU NOTITIES, ET DOCTRINA.

§ I Hippocrates *ultra quadragesies pulsuum meminit.* §. II. *Consuluit ille pulsum æque Acutis in morbis, quam in Chronicis, ad Diagnosin, Prognosinque, formandam; idque aliquando nobis & attentius, & accuratius.*

§. I. Pulsus Arteriarum, vetustissimis πάλμος, *Hippocrati* πάλμος, & sæpius σφυγμος, dictus est. Hujus phænomena Medicos antiquissimos imperfecte admodum, paulo distinctius *Hippocratem* observasse, *Gale-*

nus auctor est. Fatendum est, hunc Medicorum Principem in Respirationis, Urinarum, Fæcum, Sudorum, Sanguinisque; nec non dolorum Capitis, Ventris, Pectoris, atque Artuum, mutabilitate adnotanda, in describundis phænomenis, in formando ex iisdem judicio, frequentem ac profusum; parciorem profecto, rarioremque fuisse, in pulsus phænomenis enarrandis. Autores multi, iique graves, & celeberrimi, cum observationis defectum *Hippocrati* fuisse notant, ut vix quater aut sexies, aut saltem non multo frequentius, in toto suo vasto Volumine, pulsuum meminerit.

Hujus porro mentis non sum. Numerosi sunt textus, qui nobiliorem Viri opinionem concilient nobis. Immo nonnunquam in pulsu cum explorando, tum consulendo, cum nobis

bis attentiorem fuisse, sequentia docebunt.

Ac primo quidem *Libro de Humoribus*, recensens omnia, quibus ad morbos cognoscendos, curandosque, Medico opus est, & pulsuum memorat examen.

Libro *de Judicat.* Ἐάν αἱ φλέβες σφύζωσι. *Si venæ pulsant, & facies bene habita est, præcordia minime mollia, sed elata, diuturnus ille morbus est.* Cum venarum arteriarumque apud Antiquos promiscuum frequenter nomen sit, alteram pro altera indiscriminatim scribunt; sæpe tamen distinguunt, ut patebit. Brevi post repetit τοὺς παλμοὺς. Epid. 2. Sect. 6. refert textum eundem.

Libro 2. Epid. Sect. 5. *Cujus venæ in cubito pulsant*, id est vehementius, inordinatius, *in Maniam, animique acerbitatem, pronus est: cujus vero pulsus* ἀτρεμείς

μένη, *torpidus eſt*, *ille homo eſt τυφώδης*: quæ vox, interprete *Galeno*, *ἀόργητον*, *βαρὺν*, *καὶ δυσκίνητον*, hominem in iracundiam tardum, immobilemque, ſignificat. Quem in locum *Foëſius* „ Hunc „ etiam locum ſubindicare videtur *Ga*„ *lenus Libr.* 4. *de Diagn. pulſuum*, cum „ ſcribit *Hippocratem* animi mores ex „ pulſibus diſcernere tentaſſe. Igiturne non conſuluit pulſum?

Epid. 4. textum, illi *Libri de Judicationibus* ſimilem, repetit, non vero ut ibi, de venis in genere, ſed de iis in *Corpo* agens.

Epid. 4. *Sect. I.* In hiſtoria pueri ad extremam cauponam: *Septimo die*, ait, *ſub auroram corporis jactatio, multus clamor, Arteriarum pulſationes pone umbilicum: pulſus autem, ut in acutioribus febribus, erant creberrimi & maximi; & quemadmodum circa veſperam morbi ingraveſcere*

vescere solent, ita in hoc morbo toto contigit. Exitum morbi non enarrat.

Eodemque in Libro brevi post historiam *Senis, in vestibulis lapideis habitantis*, jubet una cum cæteris signis, quæ Medicus consulat, attendere *ad arteriarum pulsum.*

Libro 7. Epid. brevi post initium, continuam referens *Pythodori* febrem *ad 14. diem*, inquit, *febris obscura erat*, aut, *obscurus erat pulsus, qui vero ad tempora, ille percipiebatur.*

Et paulo post: *Die 15. - - - totum Corpus perfrigeratum, præterquam ad tempora, fuit: pulsus autem non defecit.*

De *Eratolai puero* paulo inferius: *Quod si quis medium umbilicum attigisset, & ad Cartilaginem mucronatam per totam hanc regionem manum deduxisset, tantus illic pulsus inerat*, τοιῦτος παλμὸς ἦν, *quantus neque ex cursu, neque ex valido timore, suscitari circa Cor queat.*

Ibidemque de Filio Cidis: *Septimo die velut sanus videbatur, circa tempus vero pulsus*, aut violentior, aut frequentior, *non deficiebat.*

In morbi *Conjugis Theodori* enarratione difficilior textus occurrit, quem varie varii interpretantur. Ἦν δὲ πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα ταῖς ἀρτηρίαις. αἱ δὲ ἐν κροτάφοισι, καὶ μᾶλλον ἐπήδων. *Erat autem ad manum frigidius in suis arteriis corpus; ad tempora vero etiam magis saliebant.*

Pauloque post: *Qui a Macedone lapide in caput ictus est, huic - - - - febris non admodum vehemens, pulsus ad tempora ut tenuis caloris erat.*

Et in *Menone* die 16. *Frons & extrema fere frigida perseverabant, saltus autem Arteriarum ad tempora obtinebat.*

In Phericyde: *Febris ad manus contactum die quarto cum aliquo madore superata videbatur, pulsus vix ejus signa da-*

dabat, inque fronte arteriarum gravitas, torpor.

Ille, quem per ſomnum poſt cœnam horror corripuerat, *reliquis poſt nonum diebus, febre expers videbatur; temporum autem arteriæ ſaliebant.*

Epid. 1. *Philini uxori* 14. *die* παλμοὶ δι' ὅλε τε σώματος.

Epid. 2. *Lucia, quæ Hellebori potione ſanata fuit, tandem ſplenem magnum habuit, cum dolore & febre: dolores vero ad humerum pertingebant*, καὶ ἡ φλέψ. ἡ κατὰ σπλῆνα ἐπ' ἀγκῶνι ἐτέτατο, καὶ ἔσφυζε μὲν πολλάκις. *Arteria in brachio a latere ſplenis plenior videbatur, & frequenter pulſabat.*

Epid. 3. *Phrenitico* aderant die tertio per corpus univerſum pulſationes.

Meliboeæ Adoleſcenti καρδίης παλμός.

Et paulo poſt de pulſatione Arteriarum in Hypochondriis die 17. morbi

bi agens, ὑποχόνδριον, inquit ἐντεταμένον ἐφάνη φλεβονώδεα τρόπον.

Brevi postea docet *ad crisin morborum temporum esse tangendas arterias.*

Epid. 6. ex *Arteriarum temporalium pulsu* prognosin facit.

Coac. prænot. No. 124. *In febribus Arteriæ cervicis pulsatio, ac dolor, rem in Dysenteriam abituram præsagit.* id est, ut alibi docuit, si impedimentum est ne eo tempore, iisque cum signis, hæmorrhagia narium fiat.

Coac. No. 142. *Ex arteriarum pulsu*, una cum vultus rubore, & cephalalgia, *narium hæmorrhagiam* præsagit.

No. 139. *Lethargici pulsum tardum*, torpidum, languidum, lentum *habent.* σφυγμοῖσι νωθροῖσι.

No. 282. *Pulsus in Hypochondrio*, seu ad præcordia, *cum turbatione mentem emovet, idque præcipue si oculi frequen-*

quenter moveantur. Quod *Celſus* explicans Libr. 2. cap. 7. „protinus timendam inſaniam, ait, ubi quis „venas concitas habet, præcordiis „duris & tumentibus.

No. 368. θανάσιμον pronunciavit, *ſi poſt pulſus vehementiam alvus ex inopinato dejiceretur.*

Libro de Rat. Vict. in Acut. apud Foëſ. pag. 397. *in homine ſano repente* ἀφωνῳ *facto, Arteriarum fieri interceptiones*, ait, *& pulſationes.*

Notabilis textus eſt Libr. 2. de *morb. mul.* pag. 643. *Alius fluor. Fluit ſubpallidum & glutinoſum, quale quid ex ovo, venterque imus in tumorem exſurgit, durusque evadit, & ad contactum dolet: dentibus ſtridet femina, & febre detinetur: dolor pubem, pudenda, imum ventrem, & lumbos occupat: animi deliquium fit, anxietudines, perfrictiones, & ſudor copioſus;* σφυγμοὶ προσχεῖρα ψαίροντες, βλη-

χροι, ἐκλείποντες, *pulſus in carpo leniter ferientes, languidi, deficientes.*

Libro 1° *de morbis*, περὶ ῥηγμάτων καὶ σπασμάτων multa cum ſcripſiſſet, in iisque explicandis de ortu, de progreſſu, ac fine, Aneuryſmatum pluribus præclare diſſeruiſſet; eaque ῥήγματα in Libr. 2do ipſa aneuryſmatum appellatione explicaſſet; pergit in eodem 2do Libro *de Pulſu arteriarum vehementiore ut Cephalalgiæ, Otalgiæque cauſa*, egregie docere: morbumque poſtmodum deſcribit, in quo homini, ſubito concidenti, anteriorem capitis partem dolor invadit, ſic ut neque oculis ille facile cernat, ſed ſopore detineatur, pulſantesque *arterias*, & ad motum impotentiam, habeat. Morbos capitis deinde complures memorat, ab arteriarum intra cranium ſive turgeſcentia; ſive ruptura; meminitque

que in alio capitis morbo *arteriarum ad tempora pulſantium.*

Libro 3. *de morbis*, in prima ægritudine deſcribunda notat arterias alio, quam in ſanitate modo, & tendi, & micare.

Ibidem in ſecundo morbo pulſum deſcribit modica cum febre mutatum, eumque ad tempora ſalientem.

Libro *de alimento* : *Venarum pulſationes, & Reſpiratio, pro ætate conſentiunt, & diſſentiunt; indiciaque & morbi ſunt, & ſanitatis; magisque ſanitatis, quam morbi; & morbi magis, quam ſanitatis.*

§. II. Sufficiant laudati hi textus, ut erroris convincant illos, qui haud ita pridem, idque pluribus in libris, noſtrum Medicinæ Parentem tam parum in pulſuum doctrina verſatum fuiſſe perhibuerunt, ut niſi perraro ad ejusdem, ut ſigni, vim attendiſſet,

&

& paucis verbis duntaxat *Epid.* 2. & 4. nec non *Coac. cap.* 3. &c *Cap.* 15. &c. se hujus doctrina penitus ignarum non fuisse, ostendisset. Profecto qui attenta mente hos textus pervolvit, quibus illum plus quadragesies ejusdem meminisse constat, ille clare perspiciet *Hippocratem* 1° consuluisse pulsum arteriarum variis in corporis locis; in Carpo, in Cervice, in Temporibus, in Fronte, ad Præcordia, ad Ventrem. 2do Pulsuum differentiam pro temperamentorum notasse varietatem. 3tio Animi mores ex natura pulsuum expiscari, discernereque, tentasse. 4to Morbos chronicos ex pulsu carpi, si cum facie bene colorata, Hypochondria & minime mollia, & elata essent, præsagiisse. 5to Descripsisse eundem accurrate in acutioribus morbis pulsum Arteriarum. 6to Eorundem in his morbis

bis ſedulam commendaſſe obſervationem. 7mo *Hippocratem* Pulſum conſueto in loco haud micantem, ad varia loca, in quibus arterias pulſantes obſervando didiciſſet, inveſtigaſſe. 8vo In altero, atque altero in brachio, ab eodem pulſuum obſervatam fuiſſe in magnitudine, frequentiaque, differentiam. 9no Nec non & univerſi Corporis Arteriarum moleſtam, in nonnullis Acutis, pulſationem. 10mo Neceſſitatemque accurati pulſuum examinis ad Criſes morborum. 11mo Eum quoque ex pulſu una cum ceteris ſignis narium hæmorrhagiam prædixiſſe. 12mo Ut & eodem pulſuum ad Hypochondria, cum aliis ſignis examine, Mentis alienationem. 13tio Mortem prædixiſſe *Hippocratem* ex pulſu, una cum aliis ſignis. 14to Notaſſe in ſubita aphonia pulſuum interceptiones & pulſationes. 15to

Et

Et in certo quodam mulierum morbo pulſus leniter ferientes, & languidos, & deficientes. 16to Eumque etiam complures capitis morbos & ex pulſu cognoviſſe, & a pulſu, ut a ſua cauſa, deduxiſſe. 17mo Docuiſſe tandem qui pulſus ſanos diſtinguas a morboſis.

Collatis hiſce omnibus, rogo num ultra quiſquam iniquam adeo in *Hippocratem* ſententiam proferre, tuerique poſſit? Et an non potius convicti ſimus, non modo pulſuum doctrinæ non ignarum fuiſſe *Hippocratem*, verum potius & gnarum, & expertum: docuiſſeque multa, egregia, præcipua, quæ ſcitu opus practici habeant? Reſtitui ſic magno Viro honorem, quem ipſi detraxerant permulti, qui etiam clari in aliis, inclyti, excelſi, in ſtudio autem Hippocratico tenuius verſati, ob idque alii

alios transſcribentes, apti, ſi dicere liceat, non fuerint, qui quid cognoverit ille, quid ignoraverit, probe noſſe, teſtarique poſſent.

Illud nihilominus lubens fateor, Eum pulſuum obſervationes haud ita completas, frequentesque, ad ſingulorum morborum addidiſſe hiſtorias, quam illas de Reſpiratione, de Urinis, &c. Cur non addiderit ignoro, doleoque. Sedulus enim pulſuum, attentusque obſervator, ſi & has addere voluiſſet, potuiſſet.

CAPUT II.

PROSECUTIO HISTORIÆ PULSUS AB HIPPOCRATE, AD TEMPORA NOSTRA.

§. I. Aretæus Cappadox *pulſum examinavit, deſcripſitque ita, ut nemo noſtrum accura-*

ratius. §. II. *Et antiquus ille Scriptor est,* & Galeno, *ut videtur, ætate superior* §. III. *In doctrina pulsuum nemo* Galeno *diffusior, subtilior, plusque arbitrarius, eandemque ob causam posteritati inutilior.* §. IV. *Ab* Actuario, P. Ægineta, Aetio, Arabibusque, *non redimus doctiores.* §. V. *Scholæ Medicæ posterioris ævi, simplex doctrina pulsuum, veraque, & tuta est.* Stahlii, Morgagni, Halleri, *nostraque experientia, pulsus celer differt a frequenti.* §. VI. Hippocratis, Tulpii, Starckmannii, Morgagnique *de alterius brachii alio pulsu experientiam, propriæ observationes confirmarunt.* §. VII. *Disquisitio de pulsu intermittente. An, & quando, malo signo est? Notabiles intermissionis observationes* Prosperi Alpini, Wieri, Ballonii, Bonneti, Struthii, Lancisii, *nec non* & Galeni. *Juste de hoc pulsu censurus, quadruplicem ejusdem, quarum una naturalis sit, causam agnoscat.* §. VIII. De *Asphyxia spuria, & vera. Historiæ memorabiles utriusque. Multæ Asphyxiæ cum virium mentis corporisque majore minoreve constantia, breviores, longiores,* lon-

longissimæ, & vel morte terminatæ, vel sanitate. Struthius, Ballonius, Bonnetus, Schenckius, Ramazzini, Morgagni, Hallerus *laudantur.* §. IX. *Biga pulsuum, quorum alter perpetua tarditate, alter perenni frequentia, uterque vehementer ultra morem, causa utriusque obscura, peccaverunt. Plura exempla extremæ tarditatis ex historia medica. Jacenti homini, sedentique, fit mutatio celeritatis. Cum pauca exempla descripta sint excedentis velocitatis, unum traditur per omnia notabile.*

§. I. Ab *Hippocrate Cöo* ad *Aretæum Cappadocem*, temporum scriptorumque me ducit ordo. Si quis Autor multus fuit, si eruditus, si distinctus in pulsuum notitie, is certe fuit *Aretæus.* Meminit pulsus parvi, tardi, debilisque. Pulsum in ægrotis penitus absentem fuisse enarrat. Pulsum in aliis invenit aut magnum, aut inanem; creberrimum, ut & compressum. In cholera morbo pulsum

invenit principio magnum validumque, deinde πρὸς ἀπόσβεσιν, fere extinctum, tandem exiguum & creberrimum: pulſum deſcribit alium rarum, ac debilem; tum parvum, crebrum, turbulentum, inordinatum; pulſum palpitantem in præcordiis; pulſum parvum, gravem, tardum, ægre ſe moventem. Σφυγμοὺς σμικροὺς, πυκνοτάτους, ὁκοῖον τὶ πεπιεσμένους, καὶ δεδιωγμένους, pulſus exiguos, creberrimos, ac veluti oppreſſos, atque ſe ipſos quaſi repellentes, perſequenteſve. Deſcribit & pulſum intermittentem; inordinatum, deficientem; & alibi pulſus vehementes, celeres, parvos, turbatos; iterumque pulſus raros, exiguos, minimos, tandem creberrimos, ac demum deficientes. Et parvum alibi notat, crebrum, obſcurumque pulſum: parvum quoque, & crebrum, & compreſſum: habet & pulſum

ſum obſcurum, debilem, crebrum, & ad leviores motus mox excitatum: pulſum crebrum, exiguum, languidum.

§. II. Incerta quidem *Aretæi* ætas eſt: ſi tamen argumenta inter ſe ſe conferamus, *I. G. Voſſii*, *Wiggani*, *Petri Petiti*, ſub finem ſæculi 17. *Pariſienſis Medici*, maxime probabile ſit, Autorem hunc *Neronis*, aut haud diu poſt, vixiſſe temporibus; *Galeno* itaque ſæculo ſuperiorem fuiſſe, ab eodem vero non laudatum, quod *Archigenes*, Pneumaticæ una cum Aretæo ſectæ, *Romæ* degens, ibidemque clarus, & *Aretæi*, ignoti cousque ſcriptoris, aut Scripta, aut Placita, pro ſuis venditans, *Galeno* notior; quemque *Galenus* nunc carperet, nunc laudaret, vicinior, aptiorque exiſteret. Hoc ſi ita ſe habeat, ut eſt veriſimillimum, videmus Autorem,

ſeculo ante *Galenum* extitiſſe, qui jonica cum *Hippocrate* Dialecta, qui *Hippocratico* ferme Laconiſmo, ſuper fundamenta ab *Hippocrate* jacta, egregiam de pulſibus ſuperſtruxerit doctrinam, Diagnoſin quoque, & Prognoſin, ac Therapeian, ad pulſus accomodaverit.

Hoc ſic poſito, habemus alterum ab *Hippocrate* Autorem, qui ut *Hippocrates*, ut nos, & pulſus cognoverit, diſtinxeritque, & ad Prognoſin &c. accommodaverit; ut falſo proinde primus hujus rei honor *Galeno* adſcribatur.

§. III. *Claudius Galenus*, Romæ florens medio, ac verſus finem, ſæculi ſecundi æræ chriſtianæ, in pulſuum doctrina profuſiſſimus Autor fuit. Docent id, qui ejus inde extant Libri. *De Pulſibus ad Tyrones Libellus. Libri IV. de Pulſuum differentiis. Libri IV. de*

pul-

pulsious dignoscendis. *Libri IV. de Caussis Pulsuum*. *Libri IV. de præsagitione ex Pulsibus*. *Synopsis suorum XVI. Librorum de Pulsibus*. Extat præterea *Galeno* adscriptum *Pulsuum compendium*. Denique habetur *Galeni ad Antonium Philosophum de Pulsibus Libellus*. Complent omnia hæc in Editione *Charteriana* 336. paginas.

Immensa omnis hæc librorum moles, ad usum medicum minus apta videtur, accommodaque. Primo enim plusquam dimidiam eorum partem oratorius explet ornatus. Est deinde Autor plurimus in refellendis Opinionibus Antiquorum; *Archigenis*, *Heraclidis Tarantini*, *Alexandri Philaletis*, *Demosthenis Philaletis*, *Bacchii*, *Aristoxeni*, *Zenonis*, *Chrysermi*, *Heraclidis Erythræi*, *Agathini*, *Magni*, *Athenæi*, *Moschionis*, *Erasistrati*. Quorum sane opiniones nostra parum referunt. Tertio

tio quia ſubtilitate ſua *Peripathetica* ſic diſtinguit, dividitque pulſus, ut primo ponat differentias 27. quas in tres alias ſubdividens, 81. differentias pulſuum nobis exhibet; quas qui mente aſſequi, & ad doctrinam Clinicam accomodare contendit, ingenio luxuriante fictas potius, quam aut a *Galeno*, aut a quolibet alio Medico, vere obſervatas fuiſſe, ſibi perſuadet. Ut profecto *Ill. Hallerus ad §.* 219. *Inſt. pag.* 278. ſcite ſcripſerit: „ Galenus „ diviſit & compoſuit ita pulſuum hi„ ſtoriam, ut nemo noſtri ævi ſatis „ Muſicos digitos habeat, qui poſſit „ eos gradus diſtinguere. „ Bona equidem, quis dubitat? in Galenicis reperiuntur; verum confuſa cum cæteris ſic, totque ſpeculationibus inanibus commiſta, ac fœdata, ut lucri vix multum inde reportemus.

§. IV.

§. IV. *Actuarius*, *Paulus Æginета*, *Aetius*, &c. quod de pulsibus haud pauca tradiderint, non est quod miremur, utpote qui pœne omnes & *Aretæi* & *Galeni* meminerint, & Galeni edocti voluminibus essent. Scriptores *Arabes*, cum *Hippocratis*, tum maxime *Galeni*, imbuti doctrina, & Galenicam de pulsu doctrinam tradiderunt, imo fatentur ex *Galeno* habere.

§. V. A pluribus retro sæculis schola Medica consideravit Pulsum 1mo fortem ac debilem. 2do magnum & parvum. 3^tio^ plenum & vacuum. 4to celerem ac tardum. 5to durum, vel mollem. 6to æqualem, & inæqualem; inæqualem autem vel rhytmo, vel tempore, vel utroque modo; vel remittentem; vel dicrotum, vel myurum, vel caprizantem, &c. 7mo intermittentem, seu ἀσφυξίαν. Hos autem pulsus majori ac minori gradu con-

templatur, variaque pulsuum combinatione, ut duros & magnos simul, duros & parvos, duros & lentos, durosque & celeres: magnos & duros, magnos & molles: magnos, duros, æquales, vel inæquales: magnos, plenos, fortes, æquales, inæquales &c.

Celeberrimus *Stahlius*, Veterum plures secutus, celerem inter frequentemque pulsum necessariam distinctionem admisit, negavit *Hofmannus*. Distinctionem admittere debui, experimento coactus. Pulsum enim mei mecum observarunt quandoque Discipuli, & Auditores, minime frequentem, digitum tamen tam subito tamque fulminea celeritate ferientem, ut esset sine frequentia celerior vocandus.

Notabile quid hanc in rem inclytus *Morgagni* habet *Ep.* 24. *No.* 32.
„ Videbimur pugnantia loqui, si ce-
„ le-

„ leritatem conjunctam cum raritate
„ in ægrorum pulsibus nos invenisse
„ dicemus. Incidit id alias quoque;
„ sed nunquam magis, quam in Ado-
„ lescente, in quo non magnam pul-
„ suum raritatem, maximam autem
„ celeritatem deprehendimus . . . No-
„ cturni sudores (in Thoracis inflam-
„ matione) crebri, inutiles primum;
„ at circa diem 10. & 11. utiles adeo,
„ ut pulsus qui vibrati & frequentes
„ valde fuerant, ut acuta febris re-
„ quirebat, undecima die hac finita,
„ nec vibrati amplius, nec frequentes,
„ imo rari essent, nec rari tamen val-
„ de extra modum. Sed cum ea ra-
„ ritate mox se conjungit vibratio;
„ celeritas autem tanta, ut cum ar-
„ teriæ motus ambo, extrorsum vi-
„ delicet & introrsum, simul sumti,
„ non multo plus occuparent tempo-
„ ris, quam solent secundum natu-

 „ram,

„ ram, primus esset triplo brevior, „ quam secundus. Quæ res biduum „ circiter perstitit, donec vigiliis & „ siti, quæ etiam tunc supererant, „ paulatim abeuntibus, sensim pulsus „ quoque, vibratione & celeritate „ imminuta, ad naturalem pene mo- „ dum, sicut quarto decimo percepi- „ mus die, redierunt. „

Ill. Hallerus El. Ph. Libr. 6. Sect. 2. §. 13. hanc celeritatis, frequentiæque differentiam, pluribus experimentis probat; & in homine *ægroto* saltem admitti oportere censet.

§. VI. Atque hæc de Pulsu cum raritate celeri. Dantur homines sani, quibus alio atque alio in brachio, alius atque alius pulsus sit. *Ballonius Epid.* 2. in hujusmodi inciderat. Caussam in Arteriæ ipsius sive naturalem, sive præternaturalem, alio quam in alio carpo constrictionem; ejusdemve pro-

profundiorem ſitum, refundit; ut pulſus altero in brachio fortis plenusque, contrarius in altero ſit: tunc *unus a remediis tentandis paullum revocat, alter remedium validiſſimum clamat. Et id magni ponderis eſt .... Hiſtoria* de Cervenay *hujus rei fidem faciet: cui pulſus omnino erat diſſimilis. Et quod unus dictitabat, ſuadebatque, alter diſſuadebat.*

Nonnullos ejusmodi reperii: longe tamen plures, qui id mihi, aut prima vice Medicinam facienti, aut illis bene valentibus obviam facto, autoritate ſuorum Medicorum audacter aſſeverarent, nec haberent tamen, quantacunque cum diligentia, diuturnioreque mora, exploraſſem. In nonnullis, ut dixi, rem ſic deprehendi, deprehenderuntque alii mecum: ſæpius vero idem deprehendere me mihi viſum, & ſitus brachii explorati

mu-

mutatus, & explorans manus aliter posita, & digiti quoque, erroris convicerunt. Contingit in iis, qui reveᵃra alium in alterutro carpo pulsum habent, ut nonnunquam arteria cubitalis pulsum magnum referat. In dexterrima obstetrice inveni asphyxiam in carpo dextro; sed inter os Metacarpii digiti minimi, & annularis, in dorso manus, arteria adeo magna erat, adeo fortiter pulsabat, ac arteria radialis in carpo sinistro. In *Tulpii casu* utroque *Libr.* 3. *cap.* 45. erat arteria ad pulsum explorandum apta in dorso manus pollicem inter indicemque. *Eph. N. C. cent.* 10. *N.* 42. *Starckmannus* eandem fere, quam *Tulpius*, observationem refert. Quapropter in omnibus hisce casibus manus utraque capienda, explorandaque est.

In morbis autem id nonnunquam contingere extra dubium est. Sunt, qui

qui ex hac differentia credant alterum corporis latus altero esse morbosius. Tale quid vix negare licet nobis, si primo *Hippocratis* repetitas toties observationes de his, quæ κατ' ἴξιν fiunt; deinde quæ idem supra in laudato textu de hac re dixerit; tertio quæ observationes propriæ aliquando nos docuerint, attenta mente revolvamus; quamvis ratiocinio Anatomico, & Physiologico, veram phænomeni caussam non facile assequamur. Conjecturando forte aliquid tolerabile proferimus aliquando. *Morgagni Epist.* 24. *No.* 2. „ Sed non eos tantum
„ Nervos, inquit, qui cor adeunt,
„ verum alios etiam, qui Arteriis,
„ aut Musculis, qui his apponuntur,
„ inserviunt, earum variare motus
„ posse, ex ægro didici, qui cum
„ gravissimum morbi periculum vix
„ evasisset, magna ob adversum nun-

„ tium

„ tium, importune delatum, mœſtitia
„ affectus, eoque majore, quo magis
„ hanc occultare conabatur, mihi,
„ nihil tale expectanti, pulſus exhi-
„ buit, primum utroque in carpo,
„ diebus autem inſequentibus in ſini-
„ ſtro tantum, omni peccantes inæ-
„ qualitatum genere; ut cum in dex-
„ tro eſſent eodem tempore maxime
„ æquales, perſpicuum eſſet, cauſam
„ ad ſiniſtram duntaxat brachialem
„ Arteriam attinere, quæ ipſa quo-
„ que, mox levato mœrore, nervis-
„ que ad priſtinam diſpoſitionem re-
„ deuntibus, ad naturales motus re-
„ diit. „

§. VII. De pulſus intermittentis natura ſæpius quoque diſputatum eſt. *Galenus Libr. 2. de præſag. ex puls. cap. 4.* Vocat merito *eum omnium vitioſorum pulſuum pernicioſiſſimum; hoc in vitæ diſcrimen trahi juvenes maxime, minus pue-*

pueros, omnium minime senes. Optimeque docet in præsagiendo ex hoc pulsu ad reliquarum functionum conditiones esse advertendum. Variis in locis de eo agens *Galenus*, multum sibi contradixisse videri posset; verum qui ad sententiam ejus, hic laudatam, reliquos textus contulerit, inanem omnem contradictionis deprehendit accusationem.

Fuisse nihilominus haud paucos Medicorum, eosque minime incelebres, qui tam ex abstractis quibusdam *Galeni* textibus, quam ex repetita haud semel experientia, pulsum diu, multumque intermittentem, mortis credidere nuntium esse, certissimum est. Sapientiores vero, cum *Galeno*, & maxime in juvenibus exitialem esse, & in his, in quibus cum pulsus plus una pulsatione intermittat, tum sequentes post intermittentem debiliores ictus ha-

habeant. Quanquam ne tunc quidem ejus perniciem adeo absolute affirment, & plures non excipiant casus: Sordes primarum viarum, Vermes, Naturalem dispositionem, Morbos vitalium partium, tam protopathicos, quam deuteropathicos.

Et jure profecto. Exempla enim haud plane pauca id docent. Optimus Autor *P. Alpinus Libr.* 4. *cap.* 4. *de præsag. V. & M.* Pharmacopæum quinquagenarium, (utique nondum senem vocandum) ex pessima Diæta misere languentem, absque febre tamen, invisens, invenit pulsum intermittentem pluribus diebus, donec probe purgatus esset. Additque Juvenculæ morbum pleuriticum, in cujus die primo ad 7. vel 10. ictum intermitteret pulsus; die altero ad 6. aut 4. die tertio ad singulos tres; „ *quarto* „ *singulis pulsatis duabus pulsationibus ita*

„ in-

„ *intermitteret, ut immobilis multo inter-*
„ *vallo materia maneret, pulsusque subse-*
„ *quentes languidi, exilesque essent. Ni-*
„ *hilominus præter omnium spem, simul*
„ *cum urina, multa materia crassa pituitosa*
„ *excreta, nulla alia observata vacuatione,*
„ *aut judicio a natura facto. Sed hujus-*
„ *modi casus raro fiunt, suntque in arte*
„ *medendi veluti monstra.*

Hoc ultimum ideo addit *Alpinus*, quod præter morem, præterque observationem, pulsus hujus intermitteret juvenculæ; alias prudentissimus ita in judicando ex tali pulsu fuit, ut laudato mox loco legem statuat, ut *nunquam ex solis pulsibus malis judicium feramus, sed aliis signis una conspectis, ac simul collatis.*

Hoc fundamento *Wierus*, Serenissimi Ducis *Cliviæ* per 30 annos Archiater laudatissimus, salutem ægro prædixit, cui una cum pulsu, tertio sin-

gulo ictu intermittente, omnium reliquorum signorum optima conditio adesset: viditque, quod prædixerat contigisse, ubi onustas ægri vias primas probe expurgasset. Extat apud G. *Horst. Obs. Libr.* 9.

III. *Morgagni Epist.* 24. §. 20. Multa in hanc rem affert, ut doceat, quo modo contenta in primis viis materies in ipsum cor agat, pulsusque vario modo mutet, vitietque, eodem quoque illos efficere intermittentes. Quod exemplo confirmaturus, *sic memini*, inquit, *cum febricitanti Virgini mederer, & ad cætera intermissio pulsuum accessisset, præter rationem, minime absterritum esse me ab eo exhibendo, quod constitueram medicamento, quo abstergerentur Ventriculus & Intestina; imo eo fidentius dedisse: eademque die & absterfa hæc, & pulsus priori normæ restitutos fuisse.*

Spa-

Spatio quatuordecim cum dimidio annorum, quibus Medicinam Hippocraticam in hac antiquissima universitate, & doceo, & demonstro, bis certo, ac forte ter, intermittentem pulsum ante Crisin alvinam demonstravi Auditoribus.

Quod ad senectutem attinet, in hac cum *Galeno* quandam pulsuum intermissionem minus, quam in juventute, periculosam esse affirmamus; sin vero intermissio hæc in senibus cum frequens sit, tum diuturnior, majus inde discrimen cum *Ballonio* agnoscimus. Quod autem hoc in casu a validioribus auxiliis deterreri non oporteat, docuit nos idem vir clarus *conf. med. Libr.* 1. *no.* 58. exemplo hominis 78. annorum, purulentis pulmonibus; cui, sæva pleuritide laboranti, ad singulam venæ sectionem intermissio cum reliqua pulsus inæqualitate minueba-

 tur,

tur, poitque tertiam quartamve venæ sectionem, omnino silebat, ut a pleuritide convalesceret senex.

Dixi 2do a vermibus intermittere pulsum. Quid illi in toto systemate animali, præcipue & Cordis & Arteriarum, movere, perturbareque possint, mox ex *Morgagno* intelleximus. In pueris a vermibus, eorumque sordibus, pulsus aut intermittit, aut remittit, aut citra intermissionem remissionemque, vel tempore inæqualis est, vel rhytmo, vel utroque. Ita quoque se habet Adultorum verminosorum pulsus. Et cum quotidianæ observationes id doceant, quod Adultorum numerosissimi, sive vermium symptomatis quondam laboraverint, sive nunquam, vermes, acute laborantes, sursum deorsumque expellant; facile pulsus intermissiones ante crises alvinas hinc repeteremus, nisi convi-

ѐti

ѐti essemus primo, a vermibus vel minime, vel longe alio modo, pulsum mutari; secundo a quocunque alio viarum primarum inquinamento, spurcitieque, pulsuum intermissiones proficisci; easdemque, tertio, intermissiones admodum notabiles observatas *Prospero Alpino* esse in motu critico solo urinarum; tandem quarto a sordibus primarum viarum sæpe longe alia pulsuum vitia animadverti; ut v. g. *Ballonius* refert *pulsum languidum ac parvum* inde factum fuisse; idque se sic demonstrasse, quod *pro gradibus purgationis, pulsus restitueretur.*

Pulsus intermissionem 3tio Morbi vitales, seu protopathici generant, seu deuteropathici. Hydrops pectoris, Hydrops Pericardii, Cor, Majoraque vasa aneurysmatica, Arteriarumque universo in corpore dispositio ossea, cartilaginea, aneurysmatica.

 Vi-

Vitia notabilia Pleuræ, Mediaſtini, Coſtarum, Sterni, Pulmonum, Diaphragmatis, Hepatis, Lienis, omniumque abdominis viſcerum. Notiora hæc omnia ſunt, quam ut allatis confirmem exemplis. Inſtar omnium ſunt, *Boneti Sepulchretum*, *Lanciſii*, *Valſalvæ*, præſertimque *Morgagni*, præclara opera. In variis mei operis tomis exempla plura cum idiopathice, tum ſympathice læſæ Vitalitatis dedi. Nec quiſquam verius accuratiusque optimo *Lanciſio* de intermittente pulſu ex cauſa ſympathica diſſerere potuit, cum ipſus, qui illum pateretur, eſſet. *Hujus veritatis*, inquit, *ex memetipſo experimentum promam, qui, cum tria ante luſtra pertinaci, mihique ſenſibili cordis contractione, indeque orta pulſus intermittentia, ex Hypochondriorum conſenſu, per ſexennium laboraverim, plus in aliis, quam in me ipſo, diligens, & attentus, uſu tandem*

dem Rhabarbari, Chalybis, & Juris Viperati, perfecte convalui. Libr. 1. de subit. mort. cap. 19. pag. 59. Id modo his omnibus addendum est, ut notemus, quantumcunque omnes descriptæ caussæ pulsum intermittentem reddant, easdem nihilominus loco intermittentium pulsuum sæpe longe alio modo turbare, difformareque illos; quin etiam pulsum aut parum, aut nihil, ab ipsismet his caussis mutari. Tot in prioribus meis argumenta hujus extant, tot laudati mox scriptores protulerunt, ut eadem hic repetere velle, omnino supervacaneum sit.

Sed 4to Intermittens pulsus quibusdam naturalis est. *Prosperum Alpinum* experientia id docuerat. Ubi enim de Myuro intermittenteque pulsu præclare differuerat, *Libr. 4. cap. 4. de præsag.* hæc addidit: *Quidam etiam observantur, qui ex natura hos pulsus vel*

etiam recte valentes habeant: ex quo caute Medici ad judicandum agere debent, ne decipiantur. Expertus idem *Galenus* eſt, uti concludere debemus ex *Libro de prænot. ad Poſthumum.* Cum enim Medicorum inquietudinem circa *Oeconomi* cujusdam intermittentem pulſum obſervaſſet, ipſeque tandem hominem accurate per omnia examinaſſet, reſpondit Medicis, γινώσκειν ἂν χρὴ τὸ τοιοῦτον ἐκ γενετῆς εἶναι σύμπτωμα . . . . τοῦτο γὰρ αὐτῷ φύσει συμβεβηκέναι. *Ballonius* Epid. 2. *Struthii* Monachi, caſum narrat, intermittentem pulſum, quoad vixerit, habentis: alterumque juvenis, qui dum ex morbo emergeret, ſuo pulſu intermittente Medicos terruit, ignorantes id eſſe συγγενές.

Quod autem mirum ipſe obſervaverim, non reticebo. Pluribus annis Medicinam Mercatori feci, qui non modo pulſum a natura intermitten-

tem

tem habebat, verum etiam dum ægrotaret, cum celeritate æqualem. Pluries ipsi in Acutis morbis Peripneumonia, Ileo, Febre continua putrida, affui. Cum ex primo morbo reconvalescens, videret me in pulsu examinando quodam die inquietiorem, risit, rogavitque num intermittentem valdopere pulsum deprehenderem, pertimescerem que? Annuo. Explicuit mihi rem, jamque ad hujus apparitionem extra omne mortis periculum se esse monuit; quamdiu autem æqualis maneret, in pluribus morbis id se suis e medicis semper intellexisse, quod in discrimine adhuc versaretur. Ut porro tunc mihi explicuit, ita postmodum expertus sum, lætusque ipsi nuntius in subsequentibus morbis fui, primam intermissionem annuntiando. Cordis actionis aucta celeritas intermissionem delebat pulsuum,

quam ſolita Cordis contractio ſuperare non potuit. Capite 4to ſequetur obſervatio ſimilis, quæ cum ad illud caput, quam ad hoc plus faciat, in illud reſervo.

§. VIII. Nôtant Medici integrum pulſuum defectum ſeu ἀσφυξίαν; quæ hic recenſenda venit, quod protracta intermiſſio ſit, protractaque Aſphyxia ſæpiſſime in mortem terminetur. A ſyncope in eo differt, quod in hac functio etiam animalis ita deleatur, ut vera ſuperſit mortis imago; in illa vero hæ functiones haud oppido raro perſtent, vigeantque. Ideoque ἀσφυξίας ſignificatio, ut in Letum abeuntis, nonnihil moderanda eſt.

Ac primo notamus dari aſphyxiam ſpuriam, quæ, cum talis videatur eſſe revera non ſit. *Ballonius* hac de re *Epid.* 2. differens, refert ex *Struthio* de *Starchonio Veneto*, cum illi in continua

ſe-

febre adesset asphyxia, male ominari Medicum cepisse, pulsuum instrumenta ignorantem: profunde quippe illi demersas arterias esse; multaque & carne & adipe sic communitas, ut contingenti manui non occurrerent: ægrum autem convaluisse. Alterutro in brachio nonnunquam hoc vitium reperiri, constitit supra. In hoc viro Arteriæ & altius demersæ, & crassius tectæ, in causa phænomeni fuisse dicuntur: Aneurysma arteriam lædens; Polypus in Arteria subclavia in alio homine; Nervorum spasmi; alibi videntur hoc vitium genuisse. Latius hæc omnia apud *Struthium* in ejus *Arte sphygmica.* Soli illi hic decipi possunt, qui perfunctorie medentes, utrumque negligunt prendere pulsum; aut si utroque in pulsu vitium obtineat, palpabiles alibi, *Hippocratis* exemplo, non

non quærunt arterias, neque diligenter explorant.

Sed dantur, secundo, veræ Asphyxiæ; in quibus tamen admittendis prudentia opus est. Describuntur enim a numerosis scriptoribus, maxime in *Sepulcreto Boneti*, quarum pluribus vel ob id fidem adhibere omnem nequimus, quod adeo notabiles observatorum appareant defectus; ut, velimus, nolimus, suspicari cogamur, alterum modo carpum in nonnullis prehensum fuisse; in aliis aliarum corporis plagarum non fuisse quæsitas, exploratasque arterias: quam ob caussam Asphyxias illas Dierum, Septimanarum, Mensiumque, admittere ægre possumus. Nonnullas recensebo tamen, quibus denegare fidem vix quisquam poterit.

Bernardini Ramazzini, *Mutinensis Professoris*, *Constitutiones Epidemicæ* extant,

tant, & in *collectione Operum ejus omnium* sequuntur mox ejus publice habitas *Orationes*. In Const. anni 1692. 1693. 1694. §. 23. legitur memorabile hoc: *Nonnullis suppressa est urina, vacua prorsus existente Vesica. Præcipue vero id observatum in iis, quibus pulsus erant parvi, ac pene obliterati: ut contigit in juvene quodam Hebræo, qui cum Asphyxia, ac totus gelidus, vixit ad quatuor dies, nec urinæ quidquam reddidit: antequam autem infelix iste obiret, quamvis toto corpore perfrigefactus, (nullibi arteriis micantibus) adeo robustus erat & ad motum expeditus, ut etiam ipsa die, qua ex vivorum statione discessit, e lectulo surrexerit, & suas vestes induerit.*

Et §. 33. postquam in Dysenteria, malignæ febri peticulari superveniente, Opiatorum usum laudasset, *Cuidam*, inquit, *acerrima Dysenteria laboranti, pluries exhibui Laudanum opiatum* da

ad 3. & 4. grana, sed parvo levamine: vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac sine pulsu; vires tamen non erant adeo languidæ, ut huc & illuc se jactare non posset. Verebar ne largiore dosi exhibitum laudanum reliquum flammæ vitalis, quæ supererat, restingueret: Laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placide dormivit, & excalefactus est. . . . Satis obvium erat in hac Constitutione (ac præsertim grassantibus Dysenteriis, & verminosa affectione) hujusmodi in toto corpore perfrigerationem, una cum pulsus abolitione, observare.

Perillustris vir *Morgagni* Ep. 24. §. 6. *Senex jam tres menses, ex quo crus fregerat, in hoc cubabat Nosocomio, levi quadam, sed pertinaci, febre detentus, cum præter exspectationem repente animadversum est, sine pulsibus esse hominem, cui ne intermittere quidem consuêssent, & qui nihil pejus, quam soleret, eo ipso tempore*

se

se habere asseverabat. Quod ut confirmaret, protinus se erexit, & in lectulo consedit. Tamen, neque ita multo post, reapse est mortuus. In cadavere præcipue advertebatur, & pericardii cum corde auriculisque concretio, & Aortæ descendentis complures erosiones, futuræ ossificationis indices, & universa fœtidorum pulmonum cum pleura cohæsio.

Differit clarissimus Vir deinde de pluribus ejusmodi casibus, quos varii Medici retulerunt, Asphyxiarum scilicet 24. horarum, dierum 40. & ultra, imo 4. mensium, quæ demum letales fuêre omnes. Remittitque nos ad Ep. 18. in qua lotricis quadragenariæ refertur historia, quæ ultimo sexennio sæpius in Nosocomium propter Asthma convulsivum recepta, perpetuoque tunc asphycta, die tandem 15. obibat. Arteriarum in utro-

que

que carpo ſtatus naturalis fuit inventus.

Ill. Haller Oper. min. Tom. III. pag. 305. Aſphyxiam fere perfectam deſcribit, una cum frigore artuum, & nihilominus cum Viribus mentis corporiſque ſat bonis, ciborumque cupedine; idque integro ante mortem triduo. Sed merito addit: *Difficulter hæc omnia cum Theoria conciliantur.*

Qui plura vult, adeat ipſe Epiſtolas præclari viri, *Morgagni*, 18. 21. & præcipue 24. Tum & *Boneti ſepulcretum Tom.* 1. ſub finem; *Schenckium a Grafenberg Tom.* 2. Scriptores quoque practicos, ut *Fernelium*, qui 24. horarum aſphyxiam, ſubſequente ſanitate vidit; compluresque, qui ſuas obſervationes practicæ doctrinæ interſeruerunt. Plus 100. obſervationibus facile ſic quis colliget.

Ex

Ex omnibus enarratis colligimus 1mo spuriam asphyxiam a vera, ut monui supra, rite esse discriminandam. 2do Haud levis momenti esse asphyxiæ diuturnioris intellectum; nisi supponamus leviusculum humorum ope Cordis, Pulmonum, & Cerebri, Cerebellique, circulum perennare, quo mors averruncetur. 3^tio^ Quod si tolerabilem explicationem asphyxia, cum universi corporis mentisque languore, admittat; difficillimæ profecto enodationis eam Asphyxiam esse, quæ & illibatas mentis functiones, & alacre musculorum exercitium, constanter conservet. 4to. Anatome facta multorum post asphyxiam mortuorum, cor & auriculas flaccidas, dilatatasque; in aliis grumosum cruorem; in aliis multa alia vitalium viscerum detecta vitia esse: integrum cuique esse horum vitiorum cuilibet originem tribuere,

caufasque afphyxias: effe vero hucufque & imperfectam, & incertam explicationem omnem, cum non in omnibus eædem caufæ repertæ fuerint, cum hæ ipfæ caufæ in aliis Afphyxias genitrices non extiterint, cum caufæ enarratæ quæcunque alios longe morbos creaverint, cumque tandem mira fed obfcura de Nervis doctrina id faltem evicerit, ne veftigiis quidem vitalium morborum in cadavere inventis, hos a folis Nervis excitari, perpetuarique poffe.

§. IX. Schola Medica poft *Hippocratem* docuit perpetuo pro varia ætate, fexu, regione, fex non naturalium rerum ufu, pulfuum naturalium modificationem variare. Nihil eo verius. Obfervationes tamen exiftunt, quæ communem hunc pulfuum varietatem fic excedunt, ut earum quarundam meminiffe oporteat.

An-

Anno 1766. die 9. Novemb. in Nosocomium meum invectus homo est 24. annorum, victum labore sedentario quæritans; toto corporis habitu, animoque, Melancholicus; cætera autem ita valens, ut graviore morbo decubuisset nunquam, sed verno tempore, spatio 2. 3. 4. duntaxat dierum, lecto inhæsisset præ Catharrho, qui citra venæ sectionem, citraque remedia, sponte fatiscebat. Addebatque Catarrhum similem præcedente Octobri mense, & insolito proinde tempore, & insolita adfuisse gravitate, ita ut prima vitæ vice vena ipsi secanda fuerit; postque triduum reconvalescenti levis tussicula perstiterit. Die 6. Nov. Acuta illum febris prehendit, cum horrore, frigore, validaque per trihorium corporis universi concussione, æstu deinde, ac pungente lateris Thoracis dextri, ejusdem

demque inferioris, dolore, Cephalalgia, Præcordiorum gravitate, ac dedolati quasi corporis pondere molesto. Altera die perseverantibus his symptomatibus, sudoriferum remedium sumsit, sudavit, nihil autem inde percepit levaminis. Die tertio & quarto febris perseveravit cum enarratis symptomatibus: eodemque die quarto in Nosocomium ferebatur, vigente morbo, ut ante; nisi quod Cephalalgia remisisse tantillum.

Mox calorem febrilem explorantes, invenimus illum duobus tribusve gradibus naturali superiorem: 99. scilicet graduum in *Therm. Fahrenheitiano.* Meridie similem. Vespere 98. grad. Porro cum hoc calore, naturali paulo superiore, pulsum quavis hora exploratum, nonnisi 37. 38. 40. 42. & aliquando 44. ictus spatio minuti primi dare, obstupescebamus.

Fe-

Febris igitur acuta inflammatoria, cum ſymptomatibus pravis, & Pleuritidis, hominem juvenem detinuit; pulſu, qui naturali longe celerior eſſe debuiſſet, rarius naturali, dimidia parte rarius modice febrili, micante. Cum neque ipſi ſano, neque jam a quatriduo ægrotanti, nemo Medicus affuiſſet, pulſumque tetigiſſet, reſcire nequivimus, num ipſi aut ſano, aut ægro, tardus adeo pulſus affuiſſet; numque ipſi ſano forte ita lentus non fuiſſet, ut quæ, nunc adeſſet, tarditas, non foret celeritas febrilis habenda. Cæterum excepta pauca rhytmi temporisque, in quarto die, inæqualitate, toto morbi tempore præter tarditatem laudabilis fuit.

Graviora Morbi ſymptomata ſui ablationem communi methodo antiphlogiſtica indicabant, ſed a Venæ ſectione pulſuum me removit, abſter-

ruitque tarditas. Saltem quid, dilata nonnihil venæ ſectione, reliqua artis auxilia præſtarent, tentare principio volui. Alvum igitur a quatriduo immotam, communi decocto emolliente cum melle ſollicitavimus; dolenti lateri emolliens reſolvensque cataplaſma admovimus; Epiſpaſtica applicuimus pedum plantis; leve jus carnium cum cremore Tartari in nutrimentum, Avenæque decoctum cum Melle ac Nitro, in alimentum ſimul ac potum, ipſi dedimus. Unde paucis poſtmodum horis & dolorum lætabamur levamen, & breves quidem ſomnos at levantes, & largiorem Tranſpirationem, Urinamque tandem, quæ intra trihorium veterinaria, hora deinceps elapſa hypoſtaſin formabat. Alvus autem ab enemate non mota, clyſmate altero, adjectis duabus Nitri dragmis, quid craſſi compactique eduxit.

xit.

xit. Calor tunc 98. gr. Necdum vero 40. pulsuum ictus in minuto primo. Nox sponte optima.

Die 5. morbi Calor quidem mane hora sexta 100. grad. pulsus vero æque tardus. Respiratio modice læsa, nulla sitis, renascens quidam appetitus, urina hypostatica & arenosa, & a clystere nitroso bona dejectio. Horam post meridiem dormivit, sudavit; nec non in commoda sede & ante, & post meridiem, horam tranquillus transegit. Vespere calor 97. gr. pulsuum quavis ferme hora exploratorum eadem tarditas. Nox optima.

Die 6. Morbi Calor mane ac vespere 97. graduum. Calor igitur naturalis hominis sani, robusti aderat, sed cum illo pulsus ne gru quidem celerior, imo ne post pastum quidem, qui hodie paulo plenior ex Cremore hordei cum jure carnium, bis præter-

ca ex jure cum pane albo, leviter tosto, fuit. Crescit appetitus. Matutino tempore parum, pomeridiano integram dormivit horam. Unicam mane, duas post meridiem horas, extra lectum sedit. Sitivit nonnihil. Urinæ hodiernæ colore, odore, copia, naturales cum enæoremate subsidente, & una cum pauca hypostasi. Nox valde bona.

Die 7. Calor mane 95. vespere 97. graduum. Pulsus quacunque diei hora idem, qui heri. Urinæ hesternarum simillimæ. Enemate nitroso paucæ, ovillorum similes, prodiere feces. Quadrihorium extra lectum transegit solito alacrior, appetivit, non sitivit. Bona nox.

Die 8. Calor mane 95. vesp. 97. grad. Pulsus immutabilis. Respiratio bona. Appetitus. Comedit hodie jus carnium cum tosto pane copiosio-

re

re, tostaque duo, triave poma, cum frustulo panis; neque post horum singula pulsus celerior. Alvus ab enemate nitroso hesternæ similis. Mane horam ex lecto fuit, in eundemque repositus, horam dormivit: post meridiem trihorium in sedili transegit. Nox bona.

Monitum hic interferendum est. Quod de pulsu dixi, id de eodem in ægro jacente capto, haud vero in sedente, intellexi. Non monuerunt, quod sciam, Scriptores practici de differentia celeritatis in pulsu hominis jacentis, sedentisque. Eam tamen in ægris nostris, quocunque acuto morbo, quocunque morbi in stadio, vix centesimo experimento fallente, perpetuam invenimus. Sedentibus aut in lecto, aut in sedili, pulsus quam jacentibus celerior est, plus quidem minusque, semper autem notabiliter.

Sic ut celeritas $\frac{1}{6}$ parte augeatur sedentibus. Numquid hoc a debilis corporis defatigatione? Sed celeritas observatur, quamprimum aliena opera erecti, absque ullo suo labore, sedent: observatur, etiamsi suffulciantur pulvinaribus sic, ut non defatigent se: habent reconvalescentes, qui jam robustiores, sedere, quam jacere, malint. Et si a motu defatigante, pulsus utique brevi debilior fieret, tardiorque, dum jam ea aucta celeritas, donec sedent, perseverare solet. Numquid cordis acceleratur motus, sanguine venoso *perpendiculari* a Capite itinere, quam *horizontali*, promptius ad sinum dextrum cordis, promptiusque eadem de causa ex pulmonibus in sinum cordis sinistrum descendente? Verum in sedente homine, erectove, & sanguis venosus Venæ cavæ difficilius versus sinum & auriculam dextram

tram *perpendiculariter*, quam in jacente *horizontaliter*, adſcendit; & ſanguis arterioſus facilius in jacente ægro verſus caput *horizontaliter*, quam in ſedente perpendiculariter, movetur. Id tamen quoque verum eſt ſedenti in homine ſanguinem liberius inferiorem Aortam ſubire ; & pondere Hepatis Lienisque deorſum cum Diaphragmate tendente, Cordi, Pulmonibusque amplius, expeditiuſque, agendi ac movendi ſpatium naſci. Sed ne ſpeculationibus diutius immoremur, alicujus res momenti eſt, ut, dum in conſultatione Medicorum circa celeritatem majorem minoremve quandoque diſceptetur, & alii jacentem ægrum, erectumque alii, examinaverint, diſceptationis cauſam capiamus. Porro æger noſter, cujus cauſa hæc ſeceſſio facta eſt, neque tam magnum, neque tam perpetuum habuit celeritatis augmen-

gmentum; habuit tamen & ſæpius, & mediocre; ſemel autem, nempe die morbi terdecimo, 54. & 55. ictus in primo minuto.

Die 9. omnia ut heri, niſi quod hora matutina ſexta calorem 100. graduum Thermometrum notaret. Id unica modo vice die 5. obſervaveramus. Et tunc quidem ſigna febris aderant, jam vero ſanitatis.

Die 10. Calor 98. graduum. Omnia ſana. Id vero hoc die ſingulare, quod pulſus 50^{ies} imo 55^{ies} ſæpe micaret. Si in febre id contigiſſet, facili explicuiſſemus negotio, ſed quod in febre non obſervabatur, obſervavimus hodie, valetudine ſic reſtituta, ut nihil ulla in functione, excepta alvi ſegnitie, juveni deſit.

Die 11. Cum morbo integre curato, alvus officio minus rite fungeretur, dedi ipſi *Aquæ Laxantis Vienneńſis*

un-

uncias tres: unde alvus ter probe mota est. Hucusque nullam Medicinam aliam sumsit, quam quæ prima, qua in Nosocomio fuit, die, ipsi præscripta, applicataque est; quibus prava symptomata brevi secedebant, nova succedebant nulla, Coctio tandem, & Crisis, & critica Evacuatio, optime promovebantur. Similis observationis multa exempla Auditores mei viderunt, ex iisque didicerunt Naturam in morbis contemplari, eamque si opus Coctionis, Coctique excretionis, perficit ipsa per sese, non turbare medicamentis, sed adjuvare; ut sedula, ut sapiens sui negotii Moderatrix maneat.

Purgationis absoluta actione, primum hodie comedit carnis vitulini minutal. Mane tardus, celerior a meridie pulsus. An quod comesta caro sit? Hincque febricula nata? Ve-

rum

rum heri cum priore Diæta die tota celerior fuit pulſus; & ipſa dum aderat ſuis cum ſymptomatibus febris, pulſus nullum intulit celeritatis augmentum. Erat cum hac pomeridiana celeritate calor hominis naturalis in Thermometro. Nox egregia.

Die 12. Calor 94. grad. Pluries ante meridiem examinatus pulſus, micavit 38. 39^{ies}. Poſt meridiem 46^{ies} 47^{ies}.

Die 13. Calor mane 94. veſpere 96. gr. Antemeridianis horis pulſuum ictus 40. 41. in minuto primo fiunt; pomeridianis itidem. Hodie autem, ut ſupra monui, maximam differentiam jacentis inter ſedentisque pulſum notavimus, 54^{ies} enim & 55^{ies} feriebant ſedenti.

Die 14. cum tarditate pulſuum conſueta optime valens, dimitti voluit;

luit; defuit occaſio illum videndi poſthac, examinandique.

Acutus hic morbus die 4to coqui cepit, expellique cocta materies eadem adhuc die largiore tranſpiratione, & urina: die 5to urina & ſudore: die 6. & 7. urina. Expulſa omnis morbi materies fuit ſic, ut perfectum judicium adfuerit.

Exempla non proſtant multa ſingularis hujus, perpetuæque fere pulſus raritatis; proſtant tamen aliqua, & quidem mirabiliora, quæ conferre noſtro cum homine oportet.

Andreas Veſalius de hum. corp. fabr. Libr. 1. *cap.* 5. pulſum deſcribit hominis cujus a thalamo Cordis lævo maſſam glanduloſo-carneam librarum propemodum duarum exſciderat; *Ita enim*, inquit, *multis menſibus ante mortem (cum tamen alioquin veluti ſanus obambularet) pulſus, aut arteria potius,*

con-

contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum, ictuumve, intervallo contracta maneret, velutque expulsionem moliretur. Imo postremis Vitæ septimanis ex novem ictuum intervallo tres tantum aut duæ dilatationes arteriæ tactui subinde occurrerunt. Pulsus igitur in minuto primo 15 tantummodo ictus dedit, sub vitæ finem vero lange pauciores. Causa vel ipsum monstrosum cor hujus tarditatis extitit, quod probabilius; vel sanguinis aut interceptus aut impeditus per Arteriam, sinistri pedis fibulam petentem, sclopeto ante annos nonnullos sauciatam, transfluxus. Gangræna in hoc crure nata perierat.

Dum *Theophilus Bonetus* hanc *Vesalii* Historiam in suo *Sepulcreto* transcribit, addit Scholium hoc: *Melancholicorum pulsum ut plurimum parvissimum esse, rarissimum, tardissimumque, sine ullo vitæ periculo, ait.* Saxonia

Libr

Libr. 3. de Pulſ. cap. 100. *Habeo*, ait, *patientem, melancholia laborantem, cui adeo pulſus eſt languidus, parvus, rarus, ac tardus, ut inter unam & aliam diſtenſionem ſex ad minus aliæ diſtenſiones in quocumque pulſu, moderatæ etiam raritatis, cadere poſſint. Ex quo certo mihi perſuadebam illum tandem integre motum amiſſurum, & eo potiſſimum, quod illud idem alias contigiſſe ſibi Patiens referebat. Nunc ſatis bona fruitur valetudine. Non ergo ſimilis pulſus ſemper eſt lethalis.*

An ſanguinis craſſioris, ad motum ineptioris conditio, in cauſa fuit tantæ in pulſu tarditatis, ut minuti primi ſpatio ictus vix *decem* Arteriæ obſervarentur?

Sed pergit Boneti Scholium. *Pulſuum tres differentias magni momenti rariores & periculoſas, obſervavit* Rumlerus obſ. 46. *Primam in juvene, qui quod in Carcere diu detineretur, in febrim incidit*

lentam, Hecticæ ſimilem, in quam tandem etiam deſinebat: huic pulſus tam ſegnis erat, ut nonniſi longiſſimo temporis ſpatio interpoſito digitum feriret; facile enim interea duodecim numerari potuiſſe, quod ſignum ſummæ imbecillitatis virium. Si quis hic celeriter numeraſſet, ſpatio minuti primi micantem decies Arteriam deprehendiſſet; ſi moderate, quinquies. Notandumque eſt, etiam in hectica febre pulſum tantæ fuiſſe tarditatis. *In altero magis periclitante Pulſum omnino nullum interceptum fuiſſe: in tertio Ardente febre correpto pulſum omnibus dimenſionibus excedentem fuiſſe, quo cor omni conatu naturæ imbecillitati ſuccurrere fruſtra adlaboraret.*

Sed præ cæteris conſulendus nobis *Ill. Morgagni* eſt; qui etiam alibi *Sepulcreti*, mox laudati, meminit. Refert *Epiſt.* 9. §. 7. Hiſtoriam probi Sacerdotis, ſubpingui habitu, ac flori-

do

do colore præditi, melancholicam proinde non habentis temperiem, qui, quod rarum, Epilepsia affligi cepit vitæ 68. anno. Epilepsia hæc, ad omnia rebellis, & ingravescens, solo tandem Opio mitescebat. Post primum paroxysmum & *Morgagni* & cæteri Medici, pulsuum observarunt *summam raritatem*, itemque corporis perfrigerationem. Post reliquos Paroxysmos non ultra perfrigeratio successit, sed semper *illa summa Pulsuum raritas.* Tandem raritas cum æqualitate. Opii granum dimidium datum ad singulam noctem, primo vicit inæqualitatem, deinde minuit raritatem. Spastica dispositio Nervorum hominis non melancholici, videtur & frigoris causa fuisse, & pulsuum rariorum, tum & postmodum inæqualium: quam spasticam diathesin solvit magnam partem Opium.

Idem clarus vir ex *Gerbesio Eph. N. C. Cent.* 7. *in app.* Pulsum describit *in robusto Viro hypochondriaco, subinde leviter insultibus Epilepticis obnoxio, cum sanus esset adeo rarum, ut priusquam subsequens pulsus subsequeretur antecedentem, facile apud alium sanum tres pulsationes præterirent.* Si in primo minuto pulsus sani hominis ictus 60. det, non dedit hic ultra 15.

Epist. 24. §. 33. de alio sene, qui 64. annos natus, ex terrore, timore, ira, mœstitia, primum suæ Epilepsiæ paroxysmum passus erat, inque Consultationem plurium Medicorum etiam ipsum vocaverat; scribit eam fuisse pulsus raritatem, ut intra $\frac{1}{60}$ horæ pulsationes essent tantum 22. Et in *Epist.* 64. §. 5. ejusdem senis historiam latius tradens, ejusdem pulsus & duros esse notat, & raros. Post plures breviores at fre-

frequentes paroxyſmos, incidit 34. die morbi in putridum vomitum; ex quo quatuor integris menſibus Epilepſia, omnisque pulſuum cum durities, tum raritas, ceſſavit. Redeuntem cum Epilepſia pulſuum raritatem, deprehendit Ill. Vir duabus tertiis minorem eſſe naturali; ſcilicet quemadmodum antea, ut 20. 22. pulſus in minuto primo numerarentur. Imminentes Epilepſiæ inſultus raritate majore prænuntiabantur: in inſultu vero pulſus erat, quem in ægris aliis frequentem vocamus. Febris autem totis ipſis 15. menſibus, quibus morbus duravit, adfuit nunquam, neque ullus unquam capitis dolor.

In Cadavere Thoracis cavum dextrum aquæ, lotium referentis, Libras plures; ſiniſtrum autem minus habebat. . . . Intra pericardium aquæ ejuſmodi, qualem in Thorace fuiſſe dixi, mediocris copia. Cor

vero amplum valde ob dilatatos ventriculos, non ob parietes factos crassiores: amplificatæ tamen columnæ, quod in dextro præsertim Ventriculo adnotavi. Auriculæ pariter & omnes valvulæ amplificatæ, sanæ tamen; & majora quoque erant coronariarum Arteriarum orificia. Magna etiam Arteria ad curvaturæ usque initium æquo latior. . . . Nec tamen propterea negandum eam, quam diximus Cordis, & magnæ Arteriæ dilatationem, præsertim postquam adaucta fuerat, quidquam ad pulsuum raritatem contulisse; quippe cum utrumque sic minus aptum esset, ad se statim, ac oporteret, contrahendum, nervis præsertim ob dilatationem distractis. Sed neque ad ejusmodi causas, aut solum, aut præcipue, Pulsuum tantam raritatem esse referendam, vel hinc intelligere proclive fore, quod in tot aliis, quorum Cordis & Arteriæ aortæ aneurysmata, multo etiam istis majora, deprehendimus, ejusmodi pulsus non fuere:

ut

ut nisi aliud aliquod accedat, eos inde non fieri satis constat. Hoc autem quod debet accedere, nisi certum quoddam Spirituum, & Nervorum vitium sit, perdifficile est conjicere.

Rumlerus eam raritatem considera-verat ut signum imbecillitatis virium, cum lenta febre conjunctæ: *sed neutri horum* (duorum senum) *de quibus loquimur*, ait Morgagni, *febris fuit ulla, aut ea virium infirmitas, ut e lecto surgere, &, si non semper, ut nobilis ille Vesalii vir, aliquando certe, veluti sani obambulare non possent.*

Est in *Bonneti* Sepulchreto, quod & Ill. *vir Morgagni* advertit, Diemer-*broeckii* laudata observatio hæc: Anno 1651. *in cadavere Angli cujusdam, in Cachexiam pituitosam delapsi, liquoris turbulenti ad minimum duas libras in distento Pericardio spectatoribus contineri ostendimus. Huic Pulsum languidum ac rario-*

 rem

rem inveni. Forte quid contulit Hydrocardia ad pulsus raritatem: apprime tamen novimus neque omnem pulsum languidum & rarum ab hoc morbo nasci, nec raro in ipso hoc morbo pulsus deprehensos esse minime raros.

Ill. Haller El. Ph. T. 2. pag. 256. ex *Henckelio* refert cuipiam homini, cujus sanguis crassissimus continuo cogebatur, quamprimum ex Vena fluxerat, cujusque in cadavere Auriculæ sinistræ aucta cavitas erat, pulsum dum vixerit fuisse a 23. ad 35. Potuit hæc aucta Auriculæ cavitas, potuit hic nimius cruoris in cohæsionem nisus, aliquid ad pulsus tarditatem conferre: sed ex iisdem caussis in cadaveribus aliis detectis, sanguinisque diathesi, non pulsuum tarditatem, sed longe alia vitia eorundem, vel & nulla, inventa esse novimus.

Porro

Porro in ſingulis hiſce exemplis pulſuum raritatis, vel abfuiſſe febrim deprehendimus, vel adfuiſſe in *Rumleri* ægro adfuiſſe Hecticam, in noſtro inflammatoriam: in utroque *Cl. Morgagni* ſene, in *Veſalii*, ac *Gerbeſii* hominibus, nullam. Deinde raritatem pulſuum debilitati fuiſſe adſcriptam; in meo homine huic cauſæ tribui non poſſe, cum in Vigore ac Declinatione morbi haud adfuerit modo, ſed & in reſtituta penitus ſanitate: tandem hanc pulſuum tarditatem vitiis Vitalium viſcerum variis quidem tribui poſſe, atvero ex alia longe origine ſæpe proficiſci: ſiquidem v. g. in Febre & Cor valde irritabile eſſe ſe oſtendit, & ſtimuli majorem efficaciam arguit, & humorum ſive copiam, ſive ſaltem rarefactionem majorem demonſtrat; & tamen cum tot tantiſque celerioris pulſus cauſis, tanta reperta fuit tarditas.

 At-

Atque hæc de Pulſuum tarditate ſufficiant; de Pulſuum celeritate nunc quædam pertractemus, tædium forte excitatura præ prolixitate, neceſſitate tamen inevitabili fuſius enarranda, ob ea præcipue, quæ ſequens caput pertractabit.

Juvencula 24. annorum Variolas nondum, ſed Morbillos paſſa; rarius in vita Cephalalgiam, multis vero retro ab annis æſtate æque, quam hyeme, tuſſim experta eſt, cum matutina partim glutinoſi, partim ſubpurulenti, ſputi excretione. Menſes a Decennio habet vel tardiores, vel citiores.

Die 6. Maji 1767. deferebatur in Noſocomium, inchoante die 3. morbi acuti, peripneumoniam minitante. Die 5. morbi judicata eſt ab omni febre paucis ſubcoctis ſputis, copioſisque urinis hypoſtaticis, partim etiam

are-

arena refertis. Antiqua tussis supererat. *Sic ut 7. 8. & 9. die pulsus perfecte naturalis esset*, & functiones quæcunque in integrum restituerentur. Menses etiam die nono supervenerunt.

Die 10. Omnia sana, tussiculam antiquam si exceperis. Pulsus autem cum summa æqualitate nonnihil celerior mensium continuante fluore. Ita & 11. die.

Die 12. Menses cessant. Vix ultra tussit. Omnes functiones bonæ; sed celeritas modica pulsus pergit.

Die 13. assumto leni purgante, ejusque absoluta actione, neque aucta pulsus celeritas fuit, neque imminuta. Cum optima sanitate die 14. 15. 16. ejusdem celeritatis pulsus fuit, æqualis cæterum, fortis, plenus.

Die 17. dimitti petivit, ne in famulatum, quem prosequi gestiebat, alia sufficeretur. Suasi aliquantisper

ma-

maneret, donec pulſus ad naturalem, quo 7. 8. & 9. die fuerat, ſtatum rediret. Noluit. Receſſit. Ancillares auſpicata labores, laſſitudine & inappetentia laborare cepit, & advesperaſcente die ſequente, morbi 18vo, Febris recidiva, priore multo vehementior, atque diuturnior, eam prehendit: unde die 19. in Noſocomium iterum delata eſt.

Die 1. 2. & 3. Recidivæ febris pulſus aut ſubdurus, aut durus, ſemper magnus, æqualis, celer: die 4to. pulſus celer & inæqualis ſic, ut ictus unus, fortis, magnusque, dein tres debiles admodum pulſus perciperentur, tandem aut remiſſio, aut intermiſſio; una cum univerſi & pectoris & ventris pulſatione, æſtuque ardente. Die 5. ſex primum horis nunc remittebat pulſus, nunc intermittebat: deinde ſæpius de die intermittebat non raro

ad

ad ſingulos quinque ictus. Prodiere hoc die nonnulli Vermes cucurbitini per alvum.

Die 6. Recidivæ pulſus ſubdurus, fortis, celer, rhytmo inæqualis, haud ultra nec remittens, nec intermittens. Aliæ iterum Teniæ portiones alvo reddebantur.

Die 7. Pulſus minus celer, rhytmo inordinato inæqualis; veſpere minoris adhuc celeritatis fuit, & æqualis.

Die 8. pulſus æqualis, ſed mane veſpèreque celerior. Nocte vero, inchoato jam nono die, ſepties àlvum reddidit; in tertia autem alvo & cucurbitinos complures Vermes, & ipſam una cum ſuo Filo Teniam. Portio major, cui Filum, ſeu Caput, àdeſt, Ulnarum Viennenſium duarum cum dimidia eſt.

Die 9. Pulſus bonus, ſola pauca celeritate peccans. Ita & 10. & 11. 12. 13. 14. die. Sed his ſex diebus Calor 102. 103. graduum fuit. Quod ideo notatum velim, quod neque tempore prioris febris vigentis unquam ad 100. gradum calor conſcenderit, neque tempore cruditatis augmentique recidivæ febris graduum 100. ſuperaverit. Ergo in majore attritu, minus; in attritu minore, plus adfuit caloris. In exemplo priore cum pulſu $\frac{1}{2}$ tardiore, aut calor naturalis adfuit, aut naturali major. Alterque ſeniculorum *Cl. Morgagni* ut cum rariſſimo pulſu friguerat olim, ita poſtmodum calorem cum pulſuum tarditate æque ſervavit, quam noſter juvenis. Cogunt me hæc concluſionem, toties ex aliis obſervatis factam, repetere, Attritum ſcilicet neque ſolum, neque perpetuum, caloris eſſe genitorem,

rem, ſed longe alias ejuſdem exiſtere in corpore humano cauſas.

Die 15. Pulſus tota die celer, ſubdurus, æqualis valde. Cum pulſu eodem manente Calor mane 98. veſpere 105. gr. Die 16. pulſus minus celer tota die. Calor mane 101. veſpere 100. gr.

Die critico 17. totius morbi 35. Pulſus mane celer admodum, die minus; bonus cæterum & æqualis. Calor in maxima pulſus celeritate grad. 101. fuit. Poſt meridiem alvo reddita ſunt corpuſcula, quæ *Cl. Hernſchwandius* Teniarum excrementa vocat.

Die 18. Recidivæ pauca pulſuum celeritas, cum minore calore; die 19. pulſus admodum celer cum nonnullo augmento caloris; die 20. cum pulſu valde celeri minor calor; die 21. valde celer pulſus, cum calore corporis naturali.

Die-

Diebus 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. Pulſus æqualis, plenus, naturaliter mollis, ſed celerrimus: ſic ut ad horologium ſæpe ſive unius, ſive duorum, quatuor, ſex minutorum ſpatio exploratus, ſingulo minuto primo 120. ictus daret; duplo proinde, quam in ſanitate plures. Calor totis hiſce diebus inconſtans, nunc parum, nunc multum, excedit naturalem.

Diebus 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. Pulſus ſingulo minuto primo, quacunque diei hora, ictus 120. 122. 123. dedit; calore totis hiſce diebus naturalem parum admodum excedente.

Die 38. pulſus 100. modo ictus dedit in jacente corpore, in ſedente vero 106. 108. quacumque exploraretur hora, eoſdem ictus habuit. Calor ut heri.

Die

Die 39. Micavit arteria 90^{ies} duntaxat jacenti; ſedenti vero aliquanto crebrius. Calor idem. Die 40. Pulſus, & Calor iidem, qui heſterni.

Die 41. Cum calore tota die naturali pulſus iterum celerrimus, nonnunquam minoris per momenta celeritatis, at vero mox æque celer. Sic & die 42. & 43.

Profecto agitabat animum meum hæc celeritas pulſuum, præcipue cum feminæ primum reconvaleſcenti, pulſus naturalis per omnia exiſtens, deinde celerior abſque manifeſta cauſa redditus, demum hanc gravem Recidivam inſequentem habuiſſet. Metu itaque aut Recidivæ novæ, aut aliorum malorum; cum functiones in integrum fere omnes reſtitutæ eſſent, dedi ipſi Corticem Peruvianum die Recidivæ 30. in diem 43. uſque. Cum vero ſub ejuſdem uſu & liberali, &

protracto, Pulsus celeritate demum augeretur potius, quam diminueretur, ab eodem hoc 43. die cepi desistere.

Die 44. Recidivæ, die 62. totius morbi, Pulsus æque celer, Calor hominis naturaliter calentis 96. grad.

Die 45. Pulsus hodie 105^{ies} in minuto primo saliit, cumque eodem minus celeri calor aliquanto major.

Die 46. insolita quædam observavimus. Calor tempore matutino erat 98. grad. Pulsus tunc cepit dextro in carpo, quam in sinistro, frequentior esse: ita ut *toties* utroque in carpo exploratus, in sinistro vix 95. ictum transcenderet; in dextro autem minuti spatio ad 110. 115. ictum perveniret. De dolore brachii dextri sæpius, nunc vero acerbius, conquerebatur: celeriorne pulsus inde? Sed horis 8½ elapsis, pulsus *utriusque manus* velox ita,

ut

ut minuti primi ſpatio 140. 150. imo nonnunquam ultra 160. pulſationes haberet.

At vero tunc quoque inæqualitas obſervari ſumma cepta eſt. Sex, ſeptem, & fortes ictus, & lenti, & æquales, verbo, maxime ſani, & naturales, primo percipiebantur; ſubſequebantur vero nunc 50, alio tempore 70. alio etiam plus quam 100. & debiliores, & rapidiſſimæ pulſationes.

Cepi plus timere ægrotanti, præcipue cum caput, quod fere ſanæ ſibi ſæpius hebeſcere dixerat, nunc multo conquereretur hebetius. Unde ex brachio lævo ſanguinem detraxi; principio detractionis pulſus fortior percipiebatur: eductis autem octo propemodum unciis, debiliorem percipiens, foramen claudi juſſi. Sanguis illico cruſtam flavam craſſamque forma-

bat. Et mox a Miſſione ſanguinis, & quatuor poſt eam elapſis horis, calor auctus ad 101. gradum erat.

Die 47. Calor quidem 101. graduum, pulſus vero paulo minus celer, iterumque autem in dextro, quam in ſiniſtro brachio, frequentior. Hæc mane. Poſt meridiem vero denuo creberrimus pulſus, fortisque idem, ac plenus, cum capitis ingenti hebetudine. Quamobrem iteravi V. S. unc. x. Cruſta inflammatoria extemplo formabatur. Exinde ut hoc, & die 48. & 49. minores pulſuum ictus, gradusque caloris.

Die 50. jam tardior, jam frequentior, veſpere creber admodum, pulſus; non auctus tamen cum pulſus frequentia calor.

Die 51. Explorabam illi pulſum mox evigilanti, jacentique deinde pluries, nec niſi pluſculo celeriorem

na-

naturali deprehendi; ſedenti autem ſive in lecto, ſive in ſede commoda, longe celeriorem, imo celeriorem heſterno: non id a debilitate ſane, nam perbelle ſe hoc die habebat.

Die 52. Non pulſus, ſed pulſus celeritas erat inæqualis, ut quæ una hora vix celerior naturali, alia hora 90ies, alia iterum 100ies micaret. Functionibus omnibus bonis, cum partem pulli toſti ardenter petiviſſet, egoque conceſſiſſem, pulſum neutiquam deprehendi poſtmodum mutatum. Nendo, garriendo, ambulando, tempus fallit. Noctes bonas tranſigit abſque paregoricis.

Diebus 53. 54. 55. 56. calor fere naturalis fuit, cum pulſu ſemper quidem celeri, aſt inconſtanter; nonnunquam 90. aut 100. aut 105. 110. ictus habens.

Menſes autem a 10mo morbi die deficiunt. Bona cæterum adeo ejus valetudo fuit, ut proprios voluerit repetere Lares. Suaſi, ut ſæpius rediret, qui ſe haberet monſtratura. Abivit die 13. Auguſti.

Rediit Auguſti 18. die, bono appetitu gaudens, alvoque quotidiana, & viribus: tuſſim antiquam, ac raram, teſtabatur ſe pati, flatusque moleſtos. Plures per aliquot minuta explorantes ſedenti, ſtantique, pulſum, ictus 115. numeravimus. Cum illam ſpaſmodici torquerent affectus, menſesque adhuc deeſſent, dedi illi pilulas ex Gummi ammoniaco, Aſa fœtida, & Balſamo peruviano, confectas.

24. Aug. Bene habuit ſpaſmis exceptis, quam ob rem pilulis addidi caſtoreum. Pulſus 125. ictus habet.

25. Sept. Pulſationes 100. 102. in minuto primo deprehendimus. 2. Oct. pul-

pulsationes 90. 9. Oct. ictus 120. Emmennagoga dedi; quid hæc effecerint, quidque agat illa, cum non redierit, ignoramus.

Historiam igitur singularis hujus, mirandique pulsus, usque ad 156. diem dedi, cum omnibus, quæ vigente eodem maxime notanda essent. Capite autem sequente hac ipsa historia plurimum indigebimus ad alia probanda. Interim haud displicebit protractior hujus enarratio, eoquod Pathologia in pulsuum aliis quibuscunque vitiis enarrandis & multa, & prolixa, in auctæ præter morem, præterque febrem, celeritatis exemplis proferendis, perquam parca est.

CAPUT III.

DE RECENTIORUM SCRIPTORUM CIRCA PULSUM OBSERVATIONIBUS.

§. I. Solani *de pulsu doctrina traditur, quam* Nihellus *restrinxit, quam nonnisi raro, imperfecteque confirmari, Medici* Batavo *in aere testantur: si quando quid simile observetur, an non casu, ut in exemplo* Hildani? *Nec* Austriaco *in aere respondit eventus.* §. II. *Clariss.* Bordeus *partim admisit* Solaniana, *partim castigavit, partim rejecit, & novum observationum codicem constans, Pulsum primo in superiorem & inferiorem divisit, iterumque in plures subdivisit utrumque.* §. III. De Bordeuanis *sententia Deputatorum* Fac. Med. Par. & *Ill.* Halleri. *Introductio ad mea experimenta.* §. IV. *Experimentum primum in Juvene cap. II pag. Febre acuta, lentissimo cum pulsu laborante.* §. V. *Examen alterum productum in febre ex acu-*

ta

ta decidente ad 156. diem. §. VI. *Examen tertium in septuagenaria acuta febre.* §. VII. *Examen quartum in femina 26. annorum.* §. VIII. *Examen quintum in Juvene.* §. IX. *Conclusio ex prægressis. Primo, casus in quibus aliquem locum observata nova habere viderentur, ita rari sunt, ut fortuito obtigisse videantur: secundo, casus e contrario numerosissimi sunt, in quibus, Novæ doctrinæ phænomenis obtinentibus, aut nulli motus critici observati fuerint, aut indicatis plane contrarii. Longe plures, prorsusque aliæ, pulsuum Modificationes habentur, quam aut* Solanus *refert, aut* Bordeus*, eæque etiam citra ullam criseos indicationem.* §. X. *Non videntur ullo in Climate, Regioneve, Novæ leges locum aut habere, aut habere posse.*

§. I. Devenimus demum ad Recentiorum de Pulsu observationes, quas examinare sedulo oportet, ut liquido constet, an & quousque

 que

que, Medica de Pulsibus doctrina inde emendata, illustrataque fuerit.

Franciscus Solano de Luque, *Antequeræ* in *Hispania* Medicus, suas de Pulsu observationes, annorum 30. tempore collectas, idiomate Hispanico publica luce donaverat, anno hujus sæculi trigesimo & septimo, titulo *Lapidis Lydii Apollinis*. Compendium hujus Libri, latino sermone adornatum, Exp. Viro *Jacobo Nihel*, Anglo Medico, *Gadibus* tunc temporis degenti, debemus; qui lecto *Solani* libro, *Antequeram*, trium dierum itinere, profectus, & cum ipso *Solano* frequenter conversandi, & duorum mensium spatio Facta cuncta examinandi, pernoscendique, habuerit facultatem. *Gades* reversus in occasione qualibet, inque Nosocomiis præcipue, & rerum experimenta fideliter cepit, & diligenter adnotavit. Plurium præterea sive

ipso-

ipſorum ægrorum, eorumve Neceſſariorum, *Solaniana* confirmantium, teſtimonia, ore, literisque aſſequutus, libellum anno 1741. compoſuit haud contemnendi uſus. Hunc vero, cum anglico ſermone conſcriptus eſſet, paucioribus proinde proficuus, *Exp. Noortwyck*, præclarus apud *Leydenſes* Medicus, Latio donavit, ediditque anno 1746. Gallice autem edidit *Pariſiis* anno 1748. *Exp. De la Virotte.*

Porro notabat *Solanus* Pulſum *Dicrotum*, ſeu in una veluti pulſatione bis ferientem, tanquam hæmorrhagiæ Narium prodromum: *Inciduum* autem, qui ſudorem criticum; Intermittentem vero, qui criticam Diarrhœam, præſagirent.

Ita enim apud *Nihellum Solanus*: *Pulſus Dicrotus Antiquorum*, inquit, *qui Latinis pulſus bis feriens, certum indicium eſt futuræ Hæmorrhagiæ criticæ per Naſum.*

Pul-

Pulsus intermittens certum indicium est futuræ Diarrhææ criticæ; tuncque tandem portendit mortem, cum robur ad perficiendam Crisin requisitum deficit.

Tensio Arteriæ, pulsui intermittenti conjuncta, certum est Vomitus critici, Diarrhææ superaddendi, indicium.

Mollities Arteriæ intermissioni conjuncta, certum est indicium crisis per Urinam cum Diarrhæa.

Critici sudoris pulsus est inæqualis, in una, duabus, tribus, quatuorve successivis pulsationibus, tam altitudine, quam vigore, supra alias diastoles insurgentis. Incidunm hunc pulsum vocat. Pulsus hic incidnus cum arteriæ mollitie certum indicium est futuri sudoris critici: unica vice pulsum incidunm durum invenit, idque ante Icterum criticum.

Quo omnia hæc singula sibi subsequuntur proximiora, eo indicatam cri-

crisin, singula suam, denunciant propiorem.

Egregius *Nihel* ubique *Solani* observata laudans, ea ingenuitate est, ut fateatur *Solaniana* in multis castiganda, atque restringenda esse, propria se praxi esse edoctum: In incidituum Pulsum necdum se incidisse unquam: *Solanum*, jam annosiorem, id confessum fuisse, quod se ipsæ hæ regulæ nonnunquam decepissent: tandem Medicorum, *Solani* Encomiastarum, nonnullos fuisse, qui quandam haud raro fallaciam his regulis subesse ultro conquererentur.

Hispana tellus, victus, aerque; Hispanorum temperies, & idiosyncrasia, num ejusmodi pulsuum in morbis causæ existant, aliorum esto judicium. *Batavo* in aere, in quo Praxin undeviginti annos exercui, & in quo annos octo in *Solanianorum* veritatem

so-

ſedulus inquiſivi, (mecum autem plures, & ſeniores me, & expertiores,) non potui hanc ejus experientiam practicam confirmare. Neque videtur confirmare eandem potuiſſe candidus *Solani* Interpres & Editor, clarus Vir *Noortwykius*, qui, ut præfatur, ab audito harum Obſervationum rumore, ſemel invenerit Pulſum irregulariter intermittentem, & ſubſequentem ter liquidam alvum: ſemelque in febre continua remittente, primarum Viarum ſordibus nata, Pulſum ad ſingulam pulſationem Dicrotum; poſtque deprehendiſſe, quod ſequente nocte *Quatuor vel Quinque non magnæ* guttæ ſanguinis in indumento cervicali conſpicerentur, una cum Vertigine: hac incipiente majorem narium hæmorrhagiam futuram cum exſpectaſſet, non quidem hanc, ſed alvum ſequenti nocte ſepties eſſe redditam,

ditam, ſe intellexiſſe: die iterum ſubſequente, ad pulſum manifeſtius dicrotum, decem duntaxat guttas ſanguinis naribus extillaſſe, ſeptiesque iterum redditam alvum, dum rediret, percepiſſe: ex eoque die diſparuiſſe dicrotum pulſum.

Etenim ſecundum *Solanum*; Pulſus hic, Primo, debuiſſet ipſo pene momento, non paucas parvas guttulas, ſed narium hæmorhagiam profuſam, ſtitiſſe præſentem. Secundo, Dicroto pulſui debuiſſet pulſus crebro, fortiterque Intermittens, eſſe conjunctus. Tertio feſellit pulſus, quod hæmorrhagiam narium ingentem tam certo præſagiens, eidem alvinas, quas non præſagierat, ſubſtituerit excretiones. Quarto Pulſus, adeo manifeſtus ingentis, ſubitæque Narium hæmorrhagiæ, index; nil niſi pauciſſimum narium ſtillicidium, profecto non criticum,

cum, verum potius irriti Naturæ conaminis indicium, produxit. Quinto demum, *Nihel pag. II. No. 4. Frequenti obſervatione detexit Solanus*, ait, *quod ſi in Hæmorrhagia narium Colorem pallide rubrum exhibuerit cruor, paucaque copia fluxerit, ægri tunc lente reconvaleſcunt. Atqui* & pallidus hic prodiit, & paucus cruor: & nihilominus adfuit ſubita ſalus; idque per criſin minime indicatam.

Amicus *Cl. Noortwykii* Medicus hiſtoriam cum illo communicavit hominis, quem, poſt tres Tertianæ febris paroxyſmos, ingentes prehenderent anxietates. Invenit hic pulſum inciduum, ſic, ut ſex ſeptemve pulſationibus adſcendentibus creſceret, moxque iterum a ſeptimo vel octavo icto inchoans, novam ſex, ſeptemve, adſcendentium pulſationum gradationem ageret, & ſic porro. Sudor inſe-

ſe-

ſequente nocte profuſiſſimus ſequitur. Pulſus ſequenti mane non inciduus, ejuſmodi denuo veſpere redditus, nocte ſudorem, morbum perfecte judicantem, intulit. Et alia vice Amicus ille ſudorem ejuſmodi cum pulſu obſervaverat.

Notamus denuo quid inſolitum hic contigiſſe in Regulis *Solani*; nunquam enim ille inciduum ſuum Pulſum in Intermittentibus febribus ſe deprehendiſſe, teſtatur.

2do. Neque *Solanus*, neque omnes, qui *Solanianas* leges extenderunt, de quibus mox, invenerunt unquam ultra 3. vel 4. rariſſime 5. adſcendentes in pulſu ſudoris pulſationes; hic vero Medicus ſex, ſeptemve.

Ut autem paucis ad has tres quatuorve obſervationes in genere reſpondeam, animadverto non modo illas fuiſſe *Solanianis* contrarias, ſed ipſam

Solani doctrinam aliunde plurimum infirmantes. *Nibelli* enim Libellus ab anno 1741. lucem viderat, attentionemque excitaverat Practicorum. *Ill. Praeses* noster *Nibelli* operis in altero Commentariorum Tomo anno 1745. edito, bis meminerat. Anno 1746. Latinum hoc idem opus *Cl. Noortwykius* edens, hæc ipsa Observata in Præfatione communicavit. Cum ergo duo Medici, multa praxi celebres, tempore notabiliore, vix quatuor exempla pulsuum, a *Solano* descriptorum, eaque adhuc multum a *Solanianis* discrepantia, observare potuerint; idque in re, in qua multas omnino observationes, utpote quotidie fere hinc inde obvias, colligere & potuissent, & debuissent; rem saltem *Batavo* in aere rarissimam esse, jure merito concludere videor.

Casune potius pauca hæc, minime vero ex Naturæ lege, contigere? Fere crederem. *Fabricius Hildanus* observaverat in Poëta laureato, quarto Pestis die, pulsum, non modo ut in Peste solet, exiguum, verum etiam intermittentem, & nocte insequente criticam Diarrhœam, sic, ut & vires insurgerent, & sequenti die pulsus aliquantum in statum rediret naturalem, & convalesceret æger. Cum *Solanianis* hoc exemplum multum conveniebat, sed casu tantum contigisse *Hildano* visum est, hoc asserenti, quod neque intermittens ejusmodi pulsus, neque ejusmodi Diarrhœa, salutares cuiquam in peste illa fuissent. *Cent.* 6. *Obs.* 20.

Ab anno 1754. *Viennæ* ad medicinam docendam admotus, & privatos meos in usus, & Discipulorum in gratiam, usumque, repetivi pluries

hujus doctrinæ tentamen; verum casu unum alterumvè, aut forte tertium, *Solanianis* simile exemplum; ut plurimum vero aut pulsus tales criticos nullos, aut erroneos, ut post latius explicabo, deprehendimus: a biennio novas *Cl. Bordeu* observationes partim solus, partim Auditorum corona cinctus, sedulo examinavi, quæ *Solanianis* superstructæ legibus, has saltem confirmare debuissent. Quid autem ex diuturno hoc, laboriosoque examine didicerimus, nunc totum dabo.

§. II. Anno 1756. clarissimus Vir *Theophilus Bordeu*, Medicæ Facultatis *Parisiensis* & *Monspeliensis* Doctor, anonymum Tractatum edidit, cui Titulus: *Recherches sur les Pouls par rapport aux crises.* Hoc vero, quem vivimus, anno, Librum eundem, plurimum auctum, præfixo nomine, una cum Tractatu olim *de Crisibus* scripto, denuo

nuo edidit *Parisiis*, in duobus in octavo Tomis.

Solani obſervationes celeber hic Autor legerat, examinaverat, erronea quædam, alia multum defectuoſa, omnia numero admodum pauca, invenerat; aſſerit autem nobis ſeſe & ante Solanianæ doctrinæ notitiem, & poſt illam, longe plures mirabilioresque Pulſuum modificationes detexiſſe, & Antiquos, & ipſum *Solanum* latentes, quas in ſuo tractatu communicat, exemplisque 173. ſtatuminare, probare, ac demonſtrare annititur.

Pulſum primo dividit in *Pulſum irritationis*, & *Pulſum criticum*. Pulſum irritationis eum vocat, qui initio, augmentoque morborum, percipitur; contractus, frequens, concentratus, ſat durus: Pulſum criticum dicit dilatatum eſſe, & liberum, ſeu expedi-

tum (*developpé*) duritieque carentem, & extentum.

Hunc criticum pulsum deinde divisit in *Superiorem Inferioremque*: superiorem eum appellat, quæ partium supra Diaphragma sitarum Crisin denotet; inferiorem, quæ futuram partium, infra diaphragma positarum, prænuntiet Crisin.

Superiorem hunc pulsum cognosci, ait, *Reduplicatione quadam accelerata in pulsationibus Arteriæ*. Reduplicatio hæc, seu caracter ejus essentialis nihil aliud esse videtur, quam pulsatio unica, divisa in duo tempora, seu in duas pulsationes, intervalla vario tempore admittens, diuturniora, breviora; tardiora, frequentiora; secundum diversum aut Naturæ, aut Morbi, gradum. . . . Superior ergo pulsus aliud nihil est, quam Dilatatio Arteriæ, quæ unico temporis momento fieri de-

debuisset, jam vero in duobus temporibus, seu sensibilibus conatibus duobus, fit, & quæ contractioni naturali Arteriæ succedit.

Facile capimus hic Pulsum Dicrotum Veterum, seu bis ferientem, intelligi, quem *Solanus* certum futuræ narium hæmorrhagiæ indicium esse statuit; *Bordeus* vero non, nisi post trinam divisionem, quarum unica duntaxat hanc hæmorrhagiam designet. Pulsum scilicet hunc *Superiorem* in *Pectoralem*, *Gutturalem*, &, sive *Nasalem*, sive *Capitalem*, dividit.

Pectoralem pulsum illum vocat, qui mollis est, qui plenus, qui dilatatus, cujusque pulsationes æquales sunt, quarum Pulsationum in singula quædam veluti Undulatio, scilicet Arteriæ in duplici vice dilatatio, percipitur.

Gutturalem pulsum appellat eum, qui Caracterem pulsûs *superioris*, forti-

titudinis nempe, & reduplicationis, habeat; sed qui tamen minus & mollis, & plenus; sæpe & frequentior, *Pectorali* sit. Videtur inter mox descriptum *Pectoralem*, moxque describundum *Nasalem*, veluti intermedius esse.

Nasalem pulsum eum definit esse, qui, ut Gutturalis reduplicat, eodem vero & plenior est, & durior, plusque Vis, celeritatisque, habet. Porro posteriorem hunc, indicium futuræ Narium Hæmorrhagiæ; alterum, excretionis Gutturalium Glandularum; primum autem excretionis Pectoris esse. Atque hæc de pulsibus superioribus, alio pulsu non turbatis, sed sua in specie simplicibus.

Sequitur *inferior pulsus*. Talis hic describitur, ut pulsationes habeat inæquales inter se, intervallaque inæqualia; intervalla, inquam, adeo

non-

nonnunquam notabilia, ut veras forment intermissiones, prout species inferioris pulsus est, & prout hæc eadem species plus minus manifesta est, Sat crebro quoque deprehenditur quidam Arteriæ Saltus. Saltus porro ille multum confert ad inferiorem pulsum accurate cognoscendum. Nunquam hic pulsus ita evolutus est, non ita aut mollis, aut æqualis, quam pulsus superior; unde inexperti eum inter, irritationisque pulsum, facile deciperentur.

Pulsus hic inferior, sic definitus, dividitur 1mo in *Stomachalem*, 2do in *Intestinalem*, 3tio in *Uterinum*, 4to in *Hepaticum*, 5to in *Hæmorrhoidalem*, 6to in *Renalem*, seu *Urinarium*, 7mo in *Sudatorium*.

Pulsus stomachalis est quorumcunque pulsuum Criticorum omnium minime evolutus, omniumque inferio-

rum pulsuum minime æqualis. Obrigescere Arteria sub digito videtur, tremereque, nec raro satis saltans. Pulsationes ejus & frequentes sunt, & intervallorum sat æqualium.

Pulsus *Intestinalis Criticus* stomachali multo est evolutior, ictusque sat fortes habet, ac veluti rotundatos, præcipueque, seu vires consideraveris, seu intervalla, inæquales; id quod distinctu facile est, cum fere perpetuo, post duos tresve & æquales satis, & satis elatos ictus, duo tresve appareant, qui & minus evoluti, & magis cum prompti, tum adducti, ac veluti subintrantes. Unde species cujusdam veluti saltus nascitur, sive explosionis Arteriæ, plus minus regularis. Irregularitatibus ejusdem pulsus consociant sese sæpe admodum notabiles Intermissiones. Nunquam hic pulsus adeo aut plenus, aut evolutus

est,

eſt, quam pulſus ſuperior. Atque adeo parum ſervat fixum intermiſſionis ordinem, ut potius ex perturbato ordine manifeſtus fiat.

Pulſus *Uterinus* pulſu naturali & elatior conſuevit eſſe, & evolutior: habet autem ictus inæquales; habet & reduplicationes, inconſtantiores quidem, infrequentiores, pauloque obſcuriores, quam habet naſalis pulſus, attamen ſat conſpicuas.

Pulſus *Hepaticus* talis eſt, ut poſt ſtomachalem nullus adeo concentratus ſit. Citra duritiem atque rigiditatem inæqualis eſt; & eo quidem genere inæqualitatis, ut binæ ternæve pulſationes, inter ſeſe inæquales, binis ternisve ictibus, perfecte æqualibus, iique ſæpe perfecte naturalibus, ſuccedant.

Pulſus *Hæmorrhoidalis* pulſuum more inferiorum inæqualis eſt, genere au-

autem ſibi proprio inæqualitatis. Parum inter ſeſe conveniunt ratione virium ejus ictus, minusque adhuc ratione intercapedinum. Ictus hi, ſi minus inæquales quandoque ſunt, videntur fere ſemper quid habere de pulſu irritationis: nonnunquam tamen & ictus nonnulli dilatatiores ſunt, minuſque manifeſta Vaſis contractio. Ictus porro hoſce ictus dilatatiores, iique reduplicati cito inſequuntur; quo autem ordine hæ mutationes fiant, paucis dabo.

Tribus quatuorve pulſibus, concentratis utcumque, vivis, rigidis, fereque æqualibus, duo treſve ſuccedunt paulo dilatatiores, rotundati quaſi, ac minus æquales ictus: Tres quatuorve ſequentes pulſus reduplicant, ſeu dicroti ſunt. Habent porro omnes illæ diverſæ pulſationes id inter ſe commune, ut veluti tremant

ſatis conſtanter, pluſque frequentiæ, conſtrictioniſque, quam pulſus inferiores omnes, habeant.

Exp. Le Cannus ut novum pulſus hæmorrhoidalis ſignum hoc dedit, quod Hæmorrhoidibus ſubjectorum pulſus ea fortiore digitorum compreſſione, qua in aliis hominibus pulſus haud ultra perciperetur, ſemper deprehendatur. Plagiarium autem *Canuſium* alii rati, dant clariſſimo *Michel* Inventi gloriam.

Pergit *Cl. Bordeu*: Sentitur, ut ita dicam, ſpecies profunditatis pulſus, quæ profunditas cum pulſuum tremula agitatione conjuncta, notam maxime characteriſticam format, qua ab uterino pulſu hæmorrhoidalis diſcriminetur: hic enim illo minus dilatatus eſt. Porro, neque hic, neque ille, intermittit unquam: quodſi intermittat pulſus hæmorrhoidalis,

Diar-

Diarrhœa hæmorrhoidalem fluxum concomitatur.

Pulus *Urinarius*, ſeu *Renalis*, cum Inteſtinali, ratione inæqualitatis multum convenit; hoc vero præ Inteſtinali habet, quod in ipſa ſua inæqualitate ordinatus ſit. Pulſus quippe urinarius habet plures ictus, alios aliis minores, ſicque diminuentes, ut ſub digito veluti evaneſcant: eodemque hoc ordine de tempore in tempus redeunt: pulſationes vero inter hos mox expoſitos intermediæ & evolutiores ſunt, & ſatis æquales, & nonnihil ſalientes. Sic ut inverſus ordo hujus pulſus ſit, ratione pulſus ſudatorii, qui nunc ſequitur.

Pulſus *Sudatorius criticus*. Quando pulſus plenus eſt, mollisque, & evolutus, & fortis; quando his modificationibus id genus inæqualitatis ſe adjungit, in quo ſupra ictus ordinarios

rios ictus alii extollunt ſeſe, augendoque pergunt ad extremum ictum, qui & dilatatione, & ſimul mollitudine, utraque evidentiore, quam in cæteris ictibus, manifeſtatur, ſemper ſudor criticus eſt expectandus.

Hæc nunc pulſuum ſimplicium deſcriptio, quam totam αὐτολεξεὶ, ni fallor, ex Autore clariſſimo retuli, minuſque latine hinc inde reddidi, ne vim dictionis Gallicanæ, ut v. g. *aſſez grand*, *aſſez fort*, &c. non infirmarem; unde verſio mea verbo *ſatis*, ſimilibuſque, pluſculum ſcatet.

Monemur autem a clariſſimo Autore pulſus criticos raro aut eſſe, aut manere, ſimplices: contingere enim vel ut v. g. ſuperiorum pulſuum unus alterque, imo ut omnes tres mutuo coeant, & confundantur; vel ut unus ſuperiorum cum uno alterove inferiorum coeat, vel ut duo, tres, quatuor,

aut

aut inter sese, aut cum uno alterove superiorum, commisceantur. Distinctionis quidem, faciundæque ex tanta confusione Prognoscos, laborem multum, ingentemque adesse difficultatem: eum vero, qui tunc animum ad illum pulsum advertat, qui & constantior sit, & cæteris prævalentior, cum prædicendi, tum ex prædictione medicandi, veram normam nancisci.

§. III. Atque hæc Summa est doctrinæ novæ clarissimorum Virorum *Bordeu*, *Michel*, *Le Camus*, *Menuret*, &c. quam amplexi plures, sequutique sunt; alii quam plurimi aut rejecerunt, aut maturiori examini commendarunt. Clarissimi Viri; Facultatis Medicæ *Parisiensis*, ad hoc examen deputati, retulerunt inclytæ Facultati: *Ab aliquod retro annis notitiem Pulsuum originem novis dedisse Inquisitionibus, quæ plus minus systematicæ essent, & obscuræ, &*

pa-

parum sæpe utiles, aptæque omnino, quæ Medicum in rebus agendis retardarent. Mem. sur divers sujets de la Medicine.

III. Vir *A. Haller*, postquam in *El. Ph. Tom. 2. pag.* 272. quædam ex Tractatu *Cl. Bordeu* recensuisset, *Verum plura*, inquit, *repetere omitto; cum Autor anonymus Solani ædificio manifesto suum, sed ornatius & amplius superstruxerit: id autem structuræ genus experimentorum iteratione oporteat aut stare, aut everti; quorum utrumque otium & opportunitatem, & liberum imprimis a præjudicata opinione animum poscunt.* Perillustri huic Autori, ad similia indaganda solertissimo, novæ doctrinæ necdum constitisse veritatem, ex verbis ejus, pag. ibid. 257. relatis colligimus: *Ad debilitatem pertinet, si quid serii est in Francisci Solani prædictione, qui a pulsu intermittente instantem Diarrhœam præsagiri docuit.*

Halleriano ſane conſilio æquius nihil, nihil tutius eſt. *Nihil æquius eſt*, quam animo ſincero ea examinare, quæ in DEI miſericordiſſimi, mentes Medicorum in humanarum calamitatum ſolamen illuſtrantis, laudem; quæque in Autoris, improbo labore Artem amplificantis, exiſtimationem, honoremque, cedere queant: *nihil etiam tutius eſt.* Quid enim juvat citra debitum examen vel id admittere, & amplecti, quod erroneam, quod falſam, quod turpem, levemque fuiſſe gloriationem, ii poſtmodum demonſtraturi ſint, qui rem introſpexerint nobis penitius; vel ea & condemnaſſe, & rejeciſſe, quæ æquiores nobis, patientioresque Medici, & vera eſſe, & utilia, deprehendent? Neque enim qui aut erronea admittunt, aut vera rejiciunt, fucum poterunt Poſteritati facere: ſerius, ocyus, nos vel malitia,

tia, vel ignorantia, five erronea admififfe, five utilia repuliffe, feri clamabunt Nepotes.

Hoc porro animo DEUM teftor me, ut in cæteris, ita & in hac quæftione egiffe, eandemque toties a 20. retro annis ad incudem revocaffe, ne qua aut negligentia, aut mentis præoccupatio, me a lumine privaret Veritatis: cumque novorum inventorum participem me facere oporteat ftudiofam Juventutem, hinc eifdem fæpius, maxime autem hoc ultimo elapfo anno Academico, me ad ægrorum lectulos cum *Solani*, cum *Bordeui*, placita prælegiffe, ut, refricata memoria, fic mecum pulfum explorarent, quo demum vel an hæc ipfa veriffima effent, vel an veri faltem quid haberent, mecum in fingulis detegerent, docerenturque, ægrotis. Ejufmodi examen, continuo repetitum, ani-

mos acuit, atque ad pulsum exacte explorandum, ejusdemque varietates notandas, egregie aptavit. Accedunt & juniores Medici, qui, quo firmiores, exercitatioresque, in Practicis se reddant, Practicas meas Exercitationes solent frequentare. Conveniunt quoque eo extranei Medici juniores, qui, antequam sese ad exercitium Artis admoveant, plures *Europæ* Universitates, laudabilissimo profecto instituto, frequentant, ut accuratiore rerum cognitione, quæ aliis atque aliis in Academiis, aut aliter, aut accuratius, aut longe extentius, pertractantur, sese præstent in exercenda praxi promptiores. Cohorte tam eleganti stipatus, testibus tam idoneis circumdatus, hoc pulsuum examen institui, perfeci: sic ut aliquando integram horam lectionis illi unice impenderim. Quod autem fidem conciliare majo-

rem

rem observatis meis debet, assidua parvi mei Nosocomii frequentatio est; ita ut a Consultationibus, aut ab Universitate redux, quater, sexies, octies, ab hora sexta matutina ad vespertinam decimam, ægrotos invisam, idque ibidem & discam, & digeram, quod cogitem caris proponere Auditoribus.

Hæc præfatus, laboriosi nostri examinis nonnulla specimina proferre juvat.

§. IV. Capite proxime superiore attuli duo ex pluribus exempla pulsuum, ea, qua dixi, sedulitate exploratorum, una cum phænomenis motus, excretionisque humorum. In horum priore ægro, cujus tardissimos pulsus in acuta, eaque inflammatoria febre notavimus, unico modo die, qui quartus morbi fuit, Pulsum rhytmo temporeque inæqualem, cæteris vero

vero diebus invenimus æquabilissimum. Igitur die quarto cepit jam morbus larga transpiratione, urinisque judicari. Juxta novam Doctrinam, Pulsus, urinarum criticarum prænuncius, gradatim decrescit, nonnullamque habet pulsui Intestinali similem inæqualitatem. Defuit in ægro nostro hæc gradatim decrescens inæqualitas.

Pulsus sudoris critici gradatim ascendit; neque hic hanc scansilem eorum legem ulla ratione advertimus.

Sed ex *Bordeuanis* in nostro ægro compositus ex eo sudoris, eoque urinæ, pulsus esse debuit; in hac tamen pulsuum compositione, quantamcunque attentionem adhibuerimus, nihil ordinari invenire potuimus.

Die 5. cum pulsu æquabili, tardoque, sudor vere criticus prodiit, urinaque critica. At compositio pulsuum,

quæ

quæ hic manifeſtior, quam die 4. adeſſe debuiſſet, penitus defuit.

Die 6. & 7. ſola urina critica prodiit. Loco pulſus diminuentis ſcanſionis, ac pulſus, inteſtinalis more inæqualis, nihil fuit noſtri hominis pulſu æqualius; ſic ut neque inæqualitatem ſcanſilem, neque inteſtinalem habens, novas eluſerit obſervationes.

Sed ſecundi Capitis ſecundæ ægræ Obſervationes, dierum nempe 156. notabiliores ſunt, eæque jam referendæ.

Juvencula hæc neutiquam habuit in ſui cruditate morbi pulſum *Cl. Bordeu irritationis* dictum, ſeu *contractum*, *frequentem*, *ſat durum*; verum plenum, fortem, celerem, æqualem. Contractum pulſum, compreſſumque, haud raro in cruditate Acutorum adeſſe, & Medico ejus ignaro ſpecie pulſus debilioris, ut jam *Sydenham* ſerio monuit, impo-

nere posse, inficias non eo; adesse autem sic, ut inde omnino definiendus sit, vel ideo nego, quod sæpissime haud compressum, contractumque eundem, sed magnum, plenum, ac liberum, & nos, & passim omnes, deprehendamus.

Aderat die morbi 3. tribus in urinis hypostasis bona, coctionis media in cruditate signum; Tussis ac sputa fere cruda; ad noctem sudor bonus, ac levans. Pulsus æqualiter descendentis cum pulsus intestinalis inæqualitate, qui urinosus; pulsusque æqualiter cum mollitudine conscendentis, qui sudatorius est; conflictus, & confusio, animadverti debuissent, propter excretionum naturam: at vero pulsus tota die fuit æqualis, celer, liber, plenus.

Die morbi 4. quid sputi comparuit paulo crassius, hinc inde exhibens

bens inchoamenta coctionis: urinæ hypostaticæ omnes: alvus cocta, spontanea, copiosa. Pulsum gradatim minuentem, leviter inæqualem, qui Pulsus urinarius; pulsum inæqualem intermittentemque, qui Alvinus est, observare hic oportuisset: Pulsum tamen semper æqualem, non durum, fortem, celerem deprehendimus.

Die 5. in paucis sputis coctionis nisus. Sedimen cunctæ urinæ formarunt. Pulsus urinarii, pectoralisque, excretionum conditione, expectanda commistio fuisset; pulsus scilicet per gradus descendens, cum pulsus intestinalis inæqualitate, pulsusque reduplicans: at vero præter modicam celeritatem, pulsus tota die naturalis fuit.

Die 6. sputa copiosiora, mucosa, puriformia; cocta alvus; urinæ Sanorum similes. Oportuisset commistum

pulsum adfuisse, ex intestinali, *qui fere perpetuo post duos, tresve, & æquales satis, & satis elatos ictus, deinde duos, tresve habet minus evolutos, magisque tum promptos, tum adductos, ac veluti subintrantes, frequenterque intermittentes*: & ex pectorali, *qui & mollis est, & plenus, & dilatatus, cujusque pulsationes æquales sunt, quarum in singula quædam veluti undulatio, aut reduplicatio percipitur.* Pulsus autem ut heri fuit.

Die 7. cum urinarum cruditate, sputa & alvus similia hesternis. Pro pulsu intestinali & pectorali, pulsus qualis heri, & hodie fuit.

Die 8. cum Alvo septies naturali, pulsus nec minimam passus mutationem est, ac præter paucam celeritatem naturalis mansit.

Die 9. Urinæ iis sanorum similes. Tussis paulo & fortior & acrior, cum semicoctis Sputis: Cocta alvus. Cata-

ta-

tamenia. Qam compositus pulsus hoc die expectandus non fuisset! Nec compositus duntaxat, sed & compositione sic turbatus, ut haud nisi rerum gnarus interstinguere, *Clmo. Bordeu* monente, posset. Pulsus uterinus hic prioribus adponitur, qui pulsu naturali & elatior consuevit esse & evolutior : *habet autem inæquales ictus, habet & reduplicationes* : Complicationem igitur pulsus intestinalis, pectoralis, atque uterini, hic deprehendere; & cum pulsus reduplicans, seu dicrotus, & in pectorali, & in uterino sit, dominari hunc præ cæteris oportuit. Ast horum nihil. Die integro pulsus maxime naturalis fuit.

Die 10. largiores ante meridiem menses, post meridiem parciores. Alvus naturalis. Pulsus neque intestinalis, neque uterinus, sed præter celeritatis tantillum perfecte sanus.

Die

Die 11. Menſes parum adhuc fluunt. Spontanea alvus. Pulſus ſimilis heſterno.

Reſtitutis functionibus omnibus in integrum una celeritate peccare continuavit Pulſus.

Recidiva, Cap. 2. deſcripta, nunc examinanda eſt.

Primo Recidivæ die cum febre acuta, priore longe graviore, ſummam minitante inflammationem, pulſus conſuetæ cruditatis fuit, magnus, & fortis, & celer, minime autem durus: igitur non fuit, qualem in cruditate *Cl. Bordeu* deſcribit, contractus, compreſſus, frequens, ſat durus.

2da Recidivæ die pauca excreatio, Alvi tormina cum ejuſdem quaterna, eaque cocta, exoneratione. Partim coctæ urinæ, partim hypoſtaticæ. Sudor. Debuiſſet quadruplex pulſuum fuiſſe complicatio, pectoralis, inteſtina-

nalis, renalis, ſudatorii; inteſtinalis autem & renalis pulſus cæteris ſuperiores. Pulſus autem ſubdurus fuit, celer, admodum æqualis.

3. Recidivæ die Tuſſicula frequens cum fere crudis ſputis, paucis. Terna Alvus. Hypoſtaſis urinæ. Sudor continuus, isque quidem univerſus, faciei autem præprimis. Quadruplicis compoſitionis pulſus, heri deſcriptus, adeſſe & hodie debuiſſet: qui tamen & durus fuit, & plenus, & fortis, & æqualis.

4. Rec. die Reſpiratio peſſima, anxietatesque. Tormina alvi. Vultus ſudans; oppreſſi pulmonis, cordisque, teſtis. Alvi dejectio. Urinæ ex jumentoſis cito hypoſtaticæ. Hic & irritationis pulſus, & inteſtinalis, & urinoſus, deprehendendi potiſſimum fuiſſent. Pulſus vero hoc die inæqualis fuit, remittens, intermittens-

tensque sic, ut unicus fortis ictus, magnusque, mox tres debiles admodum, perciperentur; tum vel remissio, vel intermissio sequeretur; idemque repeteret ictuum ordo. Pulsum perfecte talem neque *Solanus* descripsit, neque *Bordeus*.

5. Recid. die. Alvus cum Cucurbitinorum Vermium motu & excretione. Pulsus primum omni modo inæqualis, remittens, intermittens; deinde fere æqualis; postmodum intermissio notabilis post quemlibet quartum ictum; exinde denuo fortior, tardiorque quam heri; tandem celerior, minusque fortis, cum leviore inæqualitate, intermissioneque longe rarissima. Hunc pulsum vermium indicare motum non ex Recentiorum dogmate, verum a remota Antiquitate, propriaque experientia, sic edocti sumus, ut sæpe Vermium ejusmodi

di pulſus ſit, ſæpe etiam minime; ut docebunt ſequentia.

6. die Rec. medio, inchoante die critico 24. totius morbi, leve naris dextræ ſtillicidium; frequens tuſſis; alvus, cum Teniæ portionibus; urinæ partim jumentoſæ, partim criticæ; frequens ſudor, multusque. Hic pulſus naſalis dicrotus; hîc dicrotus pectoralis, mollis plenus dilatatus, præter reduplicationem æqualis; hîc inteſtinalis, inæqualis, remittens, intermittensve; hîc quoque renalis gradatim deſcendens, & demum ſudatorius gradatim ſcandens, mollisque, debuiſſent adeſſe, mirumque præ omnium confuſione pulſum, ſolis eruditiſſimis digitis, ſi vera perhibentur, diſcriminandum, exhibere tangentibus; dominante nihilominus dicroto, duplicem quippe ob cauſam præſente.

In-

Interea pulsus nihil horum exhibuit. Et subdurus fuit, & fortis, & celer, nihilque reduplicans, rhytmo inæqualis duntaxat.

Die 7. Rec. Sputa quædam cocta. Urinæ tardius hypostaticæ. Sudor copiosus, diuturnus, universus. Debuisset pulsus esse pectoralis, dicrotus scilicet in singula pulsatione, mollis, plenus, dilatatus, & cum sua reduplicatione æqualis. Debuissetque & cum pulsu inciduo, gradatim adscendente, & cum renali gradatim descendente, esse conjunctus; attamen non obstante rerum, sibi maxime contrariarum, mutua confusione, ab Adeptis interstinguendus. Nos autem nihil ejusmodi, sed pulsum magis minusque *celerem*, naturaliter mollem, rythmo *inæqualem*, deprehendimus.

Die Rec. 8. *pulsus maxime notandus fuit. Per octavi diei partem mediam*

diam

diam posteriorem, prioremque Noni mediam partem, Respiratio parva erat; Alvus excreta duodecies, cruda, coctaque, cum octava autem alvo Tenia suo cum filo emissa est; sudor ingens, atque diuturnus. Interea excepta quadam pulsus ad vesperas inæqualitate, fuit is semper adeo æqualis, ut, quantamcunque diligentiam adhiberemus, illum absolute æqualem pronunciare cogeremur. Celeritas non semper æqualis erat. Profecto pulsus duo, vario quidem modo, distinctissime tamen, notabiliterque inæquales, debuissent adesse.

Die Recid. 9. Sputa subcocta, tormina ventris sine alvo, urinæ turbidæ, sudor. Iterum pro pulsu pectorali, intestinali, renali, & inciduo, habuimus tota die æquabilissimum pulsum, fortemque, ac naturaliter

mollem ; sola aliqua celeritate peccantem.

Die 10. Tussis laboriosa cum paucis sputis coctis ; cocta, eaque frequens, alvus ; urinæ crudæ ; sudor non levans. Hic cum præcedentibus pulsibus quatuor, pulsus iritationis conjunctus esse debuisset : verum quinque horum pulsuum ne unicus quidem aderat ; e contrario fuit hodiernus pulsus exemplar æqualitatis, & modica tantummodo, eaque inconstanti, celeritate peccans.

Die 11. Vomitus, alvus, sudor, cum pulsu æquali, fere per omnia naturali.

Die 12. Alvus copiosa, subcocta ; urina crudior ; sudor : pulsus, excepta pauca celeritate naturalis, æqualis.

Die 13. Anagoge major ; Alvus subcocta, coctave, jam in diem duodecimum ; urina pro parte cocta ; sudor.

dor. Loco pulſus dicroti, inæqualis, intermittentis, deſcendentis gradatim, gradatimque adſcendentis, atque mollis, habuimus ſemper æquabiliſſimum, ac præter modicam celeritatem ſaniſſimum pulſum.

Die 14. cum pulſu celeri quidem admodum, æquali tamen, terna ſemicocta alvus, & urinæ hypoſtaticæ.

Die Recidivæ 15. alvus quinquies reddita, & hypoſtatica urina. Pulſus inteſtinalis ſcilicet inæqualis, remittens, intermittensve; pulſus renalis gradatim diminuens, atque mollis, adeſſe debuiſſent: verum adfuit ſubdurus hodie, & celer, & perfectiſſimæ æqualitatis.

Die 16. Cum pulſu modice celeri, ſummeque æquali, Alvus ter & decies reddita eſt, & urinarum aliæ jumentoſæ perſtitere, tarde aliæ depoſuere.

Die 17. Excretio pectoralis dicrotum pulſum poſcebat; Alvus reddita ſexies, cum Teniæ excrementis, inæqualem, intermittentem; Urina, gradatim deſcendentem. Fuit tamen mane admodum, de die minus, celer pulſus; cætera bonus, æqualis.

Die 18. cum alvo quaterna & urinarum una hypoſtatica, arenoſa, altera crudiore; æqualis pulſus fuit, naturali paulo celerior.

Die 19. idem fere, ut & ſeq. uſque ad 26.

Die 27. idem, niſi quod frequentior tuſſis ſit, ſputo quidem pauco, at frequentiore ſcreatu. Loco pulſus dicroti, intermittentis, ac per gradus deſcendentis, habuimus admodum celerem pulſum, bonum autem; & æqualem.

Die 28. Quædam expectoratio. Vomitus. Alvus ſemicocta ſexies. Urina

rina cruda. Loco pulſus & dicroti, & intermittentis, & irritationis, pulſus fuit celer admodum, & æqualis. Similiter & ſequentibus 29. 30. 31. diebus.

Die 32. Stillicidium ſanguinis ex læva nare. Ter alvus. Pro pulſu naſa'i, & inteſtinali, habuimus pulſum cum celeritate æquabiliſſimum.

Die 33. Vomitu, & hæmorrhagia narium exceptis, ſimiles priorum dierum fuere obſervationes, uſque ad diem 45.

Die 46. Recidivæ medio elapſo, inchoante die critico 64. totius morbi, pulſus conſtanter 95. ictus ſiniſtro in brachio; ictus 115. in dextro, dabat in minuto primo. Horis octo vel novem exinde elapſis, numerabantur utroque in pulſu ictus 140. 150. imo & 160. in repetitis ſæpe per varia minuta experimentis. Notavimusque

tunc inæqualitatem tantam, ut primo pulſationes & fortes, & lentæ, & æquales ſex, ſeptemve adeſſent, quas mox 50. 70. 100. pulſationes debiliores, rapidiſſimæque, ſubſequerentur: iterumque poſt pulſationes ſex, ſeptemve illas fortes, lentas, æquales, numeroſæ illæ rapidiſſimæque adverterentur: hoc ita plurium horarum ſpatio. Hujuſmodi pulſum nec *Solanus*, nec clari in *Gallia* Viri, unquam obſervarunt. Cruditas apparebat in ſanguine miſſo, augmentoque caloris.

Atque ita morbum, ut capite 2do conſtitit, ad diem 156. proſequuti, nunquam ad varios excretorios motus ejuſmodi pulſus percepimus, cujuſmodi Novæ doctrinæ Autores & deprehendiſſe ſe arbitrantur, & ſcriptis conſignarunt: præterea eoſdem tales deprehendimus, abſque ullo motu

cri-

critico, crisive, contingente. Magis hoc evincet exemplum sequens.

Suscepimus in Nosocomium, die 19. Aprilis currentis anni, septuagenariam ancillam, tam violenta laborantem Peripneumonia, ut, posthabita senectute, sexies oportuerit ipsi venam tundi. Pulsum toto in morbo, ad XI. diem usque plenum, fortem, celerem valde, nonnunquam subdurum, deprehendimus, nunquam vero inæqualem; licet a die 7. ad 11. urina, ac sputis judicata, sudoribusque, fuerit.

Elapsa autem media die *undecima*, pulsus ex forti, magno, frequentique & celeri, hunc in modum mutabatur:

Primo ictus erat magnus, plenus, fortis. Hunc excipiebant duo, tresve, pulsus celeres, parvi, debiles. Postque hos intermissio ejusmodi, ut

eo tempore tres tales parvi pulſus facile potuiſſent intercurrere. Repetebat ictus fortis, magnus, plenus: ſequutosque pro more tres debiles, excipiebat Intermiſſio. Magnus autem ille pulſus tale temporis intervallum poſt ſe habebat, ut, ſi continuaſſet, lentus fuiſſet appellandus.

Explorato ſic per horæ quadrantem pulſu dextro, ſiniſtrum carpum, alii poſt alios, prehendimus. Porro in hocce nullus omnino magnus pulſus, verum parvus & inæqualis, cum intermiſſione.

Elapſis 15. minutis primis, idem ſiniſter pulſus, horæ exploratus quadrante, unicum duntaxat fortem magnumque ictum habuit, reliquos omnes debiles, & inæquales, cum intermiſſione. Ter, quater, adhuc repetito examine, pulſus perſeveravit talis eſſe, qualem utroque in brachio

de-

descripsi: elapso autem quadrihorio, cepit pulsus sinister celer modo, sed æqualis, esse; dexter autem idem, qui prior, erat.

Die 12. morbi mane ac vespere, inæqualitate pulsus alter erat alteri similis; & hoc quidem ordine inæqualitatis: Ictus magni, fortes, pleni, æquales, non celeres, tres, quatuor, sex, decem, viginti, aliquando & triginta, percipiebantur; deinde tres, quatuor, quinque, parvi, debiles, inæquales, celeres; post hosce vel intermissio, vel remissio, vel neutra, ita ut sine intermissione, remissioneve, ictus magni redirent. Hic, inquam, pulsuum mane ac vespere modus erat; die cæterum tota bonus, æqualisque erat pulsus, unica peccans frequentia.

Die 13. Morbi pulsus sic tota quidem die fuit, ut heri mane ac vespere.

Die 14. Pulſus toto quidem die inæqualis, modo autem admodum variante. Uno tempore ictus fortis unicus, & unicus debilis: alio únicus fortis, & 2. 3. 4. debiles; debiles autem inter ſe cum tempore tum rhytmo inæquales. Alia hora pulſus 3. 4. 5. fortes, pleni, magni, æquales, & mox parvi plures, inæquales omni modo. Plerumque inter ultimum parvum, primumque magnum, intermiſſio obſervabatur unius, aliquando & duorum pulſuum, rarius pro intermiſſione remiſſio erat. Nonnunquam tempora dabantur, ut 10. 20. 50. 100. 115. ictus & fortes perciperentur, & lenti, & propemodum æquales, priuſquam enarratæ ſequerentur inæqualitates. Erantque debiles pulſus ſemper celeres; fortes plerumque naturaliter lenti. Et accidebat, ut *poſt fortem pulſum* re-

miſ-

miſſio obſervaretur. Inter ictus fortes aliquoties intercesſit, qui cum forti *dicrotus* dicendus eſſet. Pluries dormienti feminæ pulſum exploravimus, num fors alius eſſet, curioſi; minime vero, niſi rariſſime, ordinatiorem, quam eidem vigilanti, deprehendimus.

Quod autem notari præcipue velim, pulcerrima functionum omnium, cum hoc pulſu, Reſtitutio eſt, omniumque criticarum excretionum abſentia; pauca ſputa cocta, rarioremque urinarum hypoſtaſin, quam ante hunc pulſum frequentiorem obſervaveramus, ſi exceperitis. Perſeveravitque idem ille pulſus, in 22. uſque diem, quando ſana, & robuſta, Noſocomio, me reluctante, valedixit.

Plures Medicinæ ſtudioſi, qui in *Aureo monte*, ubi famula eſt, habitant, ejuſque ſæpe pulſum explorant, pulſum

ſum & inæqualem, & intermittentem perpetuo eſſe teſtantur, idque in hunc uſque diem.

Itaque 1mo Pulſus & ſuperior fuit, & duplici modo inferior, citra evacuationem criticam; ſaltem non aliam, eamque longe pauciorem, quam olim ante XI. diem cum æquali admodum pulſu, obſervaveramus.

2do Cum abnormi ejuſmodi pulſu perſeverante, febris cum omnibus ſuis ſymptomatibus emendatio, & ceſſatio, viriumque in integrum reſtitutio, obſervatæ ſunt.

3tio Pulſus in cruditate æqualis, ad criſim fere perfectam factus intermittens, atque inæqualis, ſicque permanens, ſimillimus pulſui Mercatoris, deſcripto pag. 40. ubi de naturaliter Intermittente agebatur.

§. VII. Addiderim & aliam Hiſtoriam. Die 7. Nov. proxime elapſi,

ducta

ducta ad nos mulier est, 26. annorum, maritata, Febris suæ acutæ die tertio. Huic die illo subdurus pulsus, fortis, celer, & æqualis, morbi cum augmento. Diei quarti principio pulsus fortis, celerior, major, plenior, subdurus, tempore inæqualis sic, ut ictus complures perciperentur omnino æquales, sequerentur mox plures alii, rhytmo quidem æquales, prioribus vero celeriores; repeterentque ictus multi minus celeres, & ordine eodem plures multo celeriores. Porro & celeriores erant rhytmo, temporeque, æquales inter sese; & minus celeres pariter. Atque hæc omnia morbi cum incremento. Hujusmodi necdum recentiores meminere Scriptores. Horis quatuor exin elapsis, pulsus omni modo æqualis erat, unica peccans crebritate. Transactis denuo horis decem, pulsus celer fuit, & ple-

nus

nus, & æqualis tempore; rhytmo autem inæqualis sic, ut pulsus unicus, isque fortis, & unicus debilior; tempore sibi admodum æquales, alternarent perpetuo. Hic profecto Dicrotus non fuit, cum Dicrotus suos ictus ambos tam celeres edat, ut pro una diastole habeatur; illi vero notabilem ostenderent inter singulos ictus contractionem. Estque ob id alius omnino a Dicroto pulsus, Recentioribus Scriptoribus priore haud minus ignotus.

Uterque autem hic ægrotantis nostræ pulsus, in Cruditatis augmento, variasque inter Venæ sectiones perceptus, nequaquam Irritationis ille, Cruditatisque pulsus fuit, qualis a Viris clarissimis describitur, qualisque sæpissime a cruditate longe abesse deprehenditur.

Cum

Cum principio 5. diei æqualis esse pulsus cepit: & quamvis ad undecimam usque diem magnitudine, duritie, ac celeritate mutaretur, nunquam tamen ultra inæqualis fuit; modo aliquantillam, vix perceptibilem, raroque observabilem excipias, die finiente septimo, ceptoque octavo, inæqualitatem: quibus nihilominus diebus, & Dicrotus debuisset esse propter narium Hæmorrhagiam, quæ unciæ unius pondere die septimo, quæ pondere unciarum trium die nono, contigit; & Intestinalis, Renalisque, ob criticas tum alvos, tum urinas.

Ab undecimo ad quartum decimum diem pulsus sanissimus fuit.

A die vero 14. intermittere pulsus cepit, remittereque, & habere ictus nonnunquam 5. vel 6. nonnunquam 20. 30. 40. & ultra, fortes, plenosque & æquales, deinde debiliores,

atque

atque inæquales, aliquoties ſic decreſcentes, ut ictus aut tertius aut quartus, quintusve, vix ultra perciperetur; ſæpius autem citra decrementum inæquales erant.

Atque hunc in modum femina pulſum poſt Criſin habuit, cum functionum omnium reſtitutione, uſque ad diei 20. principium, quo proprios repetere lares voluit. Ita ut quivis facile per ſe perſpiciat, quæcunque a claris Viris ſigna ex pulſu petantur, ea iterum hac in ægra ſic fefelliſſe, ut & ante Criſin, ſub eaque, deeſſent; & poſt eandem, redditamque ſanitatem, manifeſto, abunde, conſtanterque, perciperentur.

Nunquid ut præcedentis, ita & hujus feminæ pulſus, hoc a Natura haberet? An id potius tribuendum foret latenti Nervorum Diatheſi, a morbo genitæ, & needum perfecte

ſa-

ſanatæ? Ut ſic a motu majore, a chylo copioſiore, quodammodo irritarentur Nervi, hancque pulſuum generarent inconſtantiam; eodem pene modo, quo *Cl. Morgagni* pulſuum celeritatem, in reconvaleſcentibus ſæpe notabilem, ſimilibus cauſis tribuere videtur? Rediit hæc femina, ſexto die poſt ſuum e Noſocomio egreſſum, de Odontalgia a dente carioſo conquerens; pulſum autem eundem, quam antea, habens.

§. VIII. Sub idem tempus hominem ſuſcepimus, fabrum lignarium, qui optima valetudine perpetuo gaudens, febre ephemera nunc laborabat. Sanitatem ilico adeptus, per dies autem quatuor in Noſocomio adhuc moratus, pulſum habuit lentum ita, ut brevi a febre numerarentur ictus 50. 51. tempore minuti primi; quo vero a febre remotior erat, eo lentio-

rem: ſic ut ultimo, quo aderat, die, ictus 40. 41. duntaxat perciperentur. Hic autem pulſus erat ejus jacentis: ſedentis vero, ſtantisque, decem & ultra ictus plures facile dabantur. Perpetuo autem eo in pulſu lento duo celeres, poſt ſingulos aut 10. aut 20. aut plures etiam ictus, percipiebantur, ad Dicrotum, ſecundum *Cl. Bordeu*, referendi. Verum quantumvis perpetuus ille Dicrotus omnibus adeſſet diebus, nulla excretio critica prodiit, utpote nec neceſſaria, nec poſſibilis, materie morboſa non exiſtente. Examen decies & ultra diebus ſingulis, ut in omnibus ægris fit, repetitum fuit, idemque inventum ſemper.

§. IX. Si opus eſſet, *Quingentorum*, & *ultra*, *ægrorum Diariis*, exacte omnia, quæ ad Pulſum, cæteraque pertinent, notantibus; & quæ

mox

mox retuli, confirmare possem, & præterea probare sequentia.

1mo Non paucos morbos acutos existere, quibus præter celeritatis, duritieique variationem, nulla notabilis pulsuum mutatio accidat, sive cruditatis tempora, sive coctionis, criseosque, spectaveris.

2do Acutos dari, in quibus novæ pulsuum historiæ observentur: eo rarius tamen ea significantes, quæ earum Autores velint, quo crebrius vel nullam habeant evacuationem subsequam, vel indicatæ prorsus contrariam: raros vero ita esse casuum ab Autoribus illis memoratorum eventus, ut nihil minus, quam practicam condere regulam possint. Quid, quod ipsis hisce Autoribus idem videatur? Omnes enim, ut *Nihel*, *Bordeu*, *Menuret*, novam suam doctrinam statuminare satagunt testimoniis *Wieri*, &

Prosperi Alpini, qui in morbis desperatis pulsum intermittentem, ceu Diarrhœæ, & criticæ, & præter omnium expectationem salutaris, deprehendere præsagium. Profecto quod duobus abhinc sæculis *Wierus*, quod sesqui abhinc sæculo *Prosper Alpinus*, semel observaverint, & tanquam plane insolitum, imo, ut *Alpini* verbis loquar, ut monstrosum, notaverint; viri, inquam, in rebus examinandis & adnotandis haud minus accurati, quam seduli; qui si frequenter similia observassent, ea non ut rarissima, saltem semel a Natura moniti, & in similia intenti, enarrare potuissent; annon inde Autores novarum rerum suam potius sententiam refelli, quam firmari videant? Et qui ex illis, post præclari *Morgagni* operis editionem, scripserunt, prioribus & hunc Autorem addere potuissent, qui, ut pag. 34. retuli,

tuli, unicum ejusmodi similem casum expertus, haud minus quam *Prosper Alpinus*, & *Wierus*, summam ejusdem nos docuit raritatem.

4to Dico varias pulsuum modificationes longe numerosiores iis, quarum novi Autores meminerint, observari; sed in diagnosi, atque prognosi, æque, quam illas, quas ipsi retulerint, esse elingues. Quarundam & capite priore, & hocce, memini; alias dabo.

Anno 1767. 16. Nov. insuetum pulsuum ordinem in puella observavimus. Generosæ Dominæ hæc a cubiculis, acuta febre corripitur, principioque alterius diei venam tunditur; vix autem sex unciis effusis cruoris, in animi deliquium cadit, & iterato quidem; dumque eo die finiente induitur vestibus, Nosocomium Gestatorio inferenda, demum linquitur animo. Necdum finito

penitus morbi secundo die, aut saltem vix tertio inchoato, Confluentium itaque in morem, prodire vidimus Variolas, quæ nihilominus discretæ fuere, nonnullis in plagis cohærentes. Pulcre prodierunt; & ægra bene habente, papulæ superiores jam exaruerant, quando die ab eruptione nona pulsum mirabilem observabamus. Fuerat ille ab ipsa eruptione vix febrilis, optimusque omni nota. Octavo autem eruptionis die, fortis eousque, plenus, æqualis, celeritate naturalis, inæqualis reddi rhytmo, temporeque, cepit, neque pejorante morbo, neque papulis supervenientibus novis. Sed die 9no cum optime valeret, jamque duas cum dimidia horas vespere dormiret, contigit, ut post sextam vespertinam ægros invisens, pulsum huic explorarem dormienti, ut ipsi pluries, ut aliis sæpe, explorare soleo.

leo. Interea oculos aperit illa, & in nos, ſubridens, & tranquilla, convertit. Ab hoc momento pulſus compreſſus & conſtrictus fuit per intervalla, idque longiore tempore; valde inæqualis tempore ac rhytmo, celerior per intercapedines, tardiorque; intermittens dein ſpatio integri ictus; deinde pulſus plures & magni, & æquales; quibus ſucceſſere parvi & inæquales ſic, ut gradatim diminuentes in quarto pulſu pene evaneſcerent. Has porro modificationes ſæpe repetiverunt, diuque continuarunt. Interim neque hoc die, neque in ſequentibus, neque in Variolis ſiccantibus, quid ſiniſtri contigit, & in conſuetis corporis excretionibus ne vel minima quidem aut depravatio contigit, aut mutatio. Pulſus igitur adeo novus fuit, ut in recens deſcriptis non deprehendatur illius per omnia ſimilis.

Neque in iisdem reperiri pulſus eſt, quem anno 1767. in femina acute laborante percepimus; ſic ut quatuor vel quinque ictus gradatim deſcenderent, totidemque gradatim adſcenderent, & tempore notabiliore gradationem hanc æquabiliſſimam perpetuarent.

Non meminerunt Pulſus, quem elapſi proxime Auguſti die 5. & ſequentibus, notavimus in femina, quæ ſex dies Dyſenteriam, febris expers, perpeſſa, in acutam febrem inciderat, una cum Dyſenteria pridie ceſſantem, quam in Noſocomium inferretur. Ictus primum boni aliquot, & naturales erant: celeres ictus ſequebantur tres, quatuor, decreſcendo per gradus ſic, ut vix percipiundus quartus eſſet: ſequebatur tunc aſphyxia & pulſus integri, & ſeſqui alterius pulſus tempore. Repetebant ſuos deinde

ictus

ictus illæ pulſationes priores boni naturales, ſequebantur celeres &c.

Aliqua ex parte invenimus hic Hepaticum Claris Viris dictum pulſum, excepta inæqualitate gradationis, prætervisa illis, nobis obſervata. Verum enim vero nihil vitii in Hepate animadvertendum fuit, neque ejuſdem obſervata criſis eſt. Quid, quod pridie, quam ad nos duceretur, ſolutus ſic morbus eſſet, ut nos in illa nullam unquam febrim deprehenderimus?

Quin etiam æquali ordine inteſtinalem pulſum deprehendimus, propter remiſſionem intermiſſionemque: verum aliæ, quam naturales excretiones alvinæ, affuere nunquam. Evanueruntque quivis iſti pulſus intra 24. horarum ſpatium in corpore non febrili, ſed pulcre reconvaleſcente, citra vel minimam evacuationem, quæ

pulsuum variis responderet modificationibus.

Sub finem vero, antequam evanescerent, Pulsus, quem forsan Dicroton appellabunt, se cum omnibus hisce modificationibus intermiscebat. Duo scilicet ictus celerrimi, sic autem disjuncti, ut inter eosdem perfecta perciperetur systole; inter ictus vero illos, tardiores alii, æqualesque deprehendebantur. Si ergo Dicrotus ejusmodi pulsus vocandus est, accesserat jam tertius pulsus, cujusdam sanguineæ evacuationis prænuntius; sin minus, saltem evacuationis muci, gutturis, aut sputorum pulmonis; quarum tamen omnium nulla apparuit.

Est hac occasione quid in transitu monendum. Tres hi pulsus non fuere inter se commisti, atque confusi, ut Novæ doctrinæ scriptores suos va-

rios

rios pulſus eſſe ajunt; monentes propterea interſtingui eoſdem, niſi ab exercitatiſſimis, poſſe. Quum igitur noſtri tres veluti pulſus eum ordinem ſervarent, ut priorem ſequens, ſequentem poſterior exciperet, normamque perpetuo repeterent eandem, clare evincitur pulſum talem necdum ab illis aut obſervatum, aut notatum fuiſſe.

Aliquid tamen noſtræ feminæ contigit, quod ad hunc pulſum novi Autores referunt. Poſtquam enim pulſus pro parte Hepaticus, pulſusque Inteſtinalis, tertio exinde die, citra vel minimam evacuationem *relativam*, diſparuiſſent, ſolus pulſus naturalis cum rariore Dicroto ſuperfuit. Die quarto duos ictus celeriores mox duo & aliquoties tres, debiliores ſubſequebantur, ordine ſic decreſcentes, ut ultimus vix eſſet percipiundus. Hic

no-

notam aliquam habemus uterini pulſus, qui & reduplicationem habet, & inæqualitatem; haud tamen inæqualitatem regularem: cum jam hic adeſſet regularis inæqualitas, ea profecto non fuit inæqualitas uterini, ſed renalis pulſus: fatendumque eſt, hoc ipſo die duas cum hypoſtaſi urinas prodiiſſe.

Quinto die poſt bonam noctem pulſus ſimpliciter dicrotus fuit: æqualis enim cum rariore reduplicatione erat: hocque die prodiere, qui ſpatio bimeſtri defuerant, Menſes.

Ab hoc die urina ſemper naturalis fuit, colore, odore, copia, contentis. Moneo hoc, propter id, quod ſequitur.

Cum menſes a meridie fluere cepiſſent, veſpere pulſus haud ultra Uterinus fuit, ſed perfecte naturalis, & ſanus: ſera veſpera leviſſime inæqualis.

Sexto

Sexto die, poſt bonam noctem numerantur 6. 8. 10. 12. cum æquales ictus, tum fortes. Sequuntur decreſcendi ordine ictus 3. 4. 5. ſic decreſcentes, ut ultimus debilis admodum ſit. Sequitur Aſphyxia, aut integræ, aut ſeſqui, pulſationis. Inchoant denuo ictus illi æquales, fortesque, & ordine perpetuo, atque inviolato, reliqui.

Notari meretur veſpere præcedente pulſum, aut naturalem, aut fere naturalem fuiſſe, ſine ulla reduplicatione; nocte tamen, pro feminæ more, admodum largum, die parcum, Menſium adfuiſſe fluxum. Hodie autem in deſcripto mox pulſu reduplicatio obſervatur, aſt longe rariſſima, quamvis menſes pergant.

Septimo die perſeverat pulſus ille mirus, deeſt autem dicrotus, fluente

licet

licet cruore menſtruo: & qui heri non niſi ad 4. aut 5. gradus decreſcebant ictus, ii hodie ad 6. gradum decreſcunt.

Octavo die, ceſſantibus fere Catameniis, pulſus idem, qui heri, ſed neque ita continuos illos ictus habens, neque adeo conſpicuos. Sanitati porro integræ reddita mulier, domum petiit: fruſtra me hortante, ut ad confirmandam ſanitatem adhuc octiduo, quo tempore continuare experimenta potuiſſemus, in Noſocomio maneret.

Quod longior in hiſce referendis fuerim, æqui bonique conſulent Lectores mei benevoli, ut qui modo monſtrare anniſus fuerim, ſi quid in hiſce contigiſſe aliquoties viſum ſit, multa præterea, eaque mirabiliora contingere, quorum, æque quam priorum, neque cauſam aſſequi, neque

ra-

rationem, possimus: nullasque sane ex iisdem practicas condere leges oportere, quando millies ejusmodi observata sileant, prodeuntibus nihilominus, quæ morbum solvant, quæ sospitent ægrum, evacuationibus; quando etiam signa ejusmodi compareant, quæ vel nullam evacuationem, vel longe aliam, sibi habeant subsequentem: quando denique videamus Autores, qui ad unam evacuationem, v. g. mensium, longorum annorum studium admoventes, ejusmodi pulsuum modificationes non observaverint; *Mercatos* volo, *Sanctorinos*, *Freindios*, *Tellieros*, &c.

Tandem neque præteriri oportet, ratione totius corporis novæ doctrinæ, Exp. Virum *Nihel* inciduum *Solani* pulsum nunquam deprehendere potuisse: Virum clarissimum *Bordeu*, cum Sociis suis, præclaris Viris, pul-

ſum Sudoris, cognitu difficilem, ac ſi centies illum exploraſſet, multa autoritate definientem, cognoſcereque docentem, nihilominus ingenue fateri, eſſe pulſum rariſſimum, eoquod, contra *Hippocratem*, cunctosque fere Medicos, ſtatuerit vix dari ſudorum criſes: ab iiſdem claris Viris pulſum renalem ſimplicem, veluti ex millenis propemodum obſervatis, Præceptorum more definiri, dum eundem ſimplicem pulſum adeſſe negent, & ex ejuſdem cum aliis compoſitione hunc internoſcere, interſtinguereque nullatenus queant: a *Nihello* caſtigari *Solanum*, minus accurata, nimisque generalia, illum ſtatuiſſe, docente: *Gallos* viros clariſſimos a *Solani Nihelli*que placitis, diſcedere, eaque imperfecta, defectuoſa, atque erronea habere, ſuas ipſorum obſervationes accuratiores, ſuasque veriores eſſe leges, glo-

gloriantes: tandem hanc ipſam novam Gallorum Medicorum doctrinam ab aliis ejuſdem Gentis Medicis, viris præclariſſimis, non minus ut detrimentoſam, quam paradoxam, publice notari. Dum hæc omnia mente attenta revolvo, non modo, prioris meæ concluſionis tenax, obſervationes de pulſu novas in *Belgio*, *Auſtria*que haud obſervari dicam; verum etiam nullibi terrarum veras aut obſervari, aut obſervari poſſe, enuntiabo.

CAPUT IV.

DE DAMNO, QUOD A NEOTERICORUM DE PULSU PLACITIS MEDICINA PATITUR.

§. I. *Noxia nova doctrina eſt; quod veram Medicinam ſubvertat; Recenſentur ejuſ-*

dem Autorum argumenta de Hippocratis *Pythagorismo; de Contradictione ejusdem doctrinæ; de eodem Spectatore Naturæ otioso;* de Galeni, Celsique, *ab* Hippocrate *discrepantia; tandem de sententiarum imparilitate inter ejusdem Sectatores principes.* §. II. *Refutatur ex ipso* Hippocrate, *quo accusatur, Pythagorismus.* §. III. *Refellitur argumentum petitum ex* Galeno. §. IV. *Eodemque modo ad illud* Celsi *respondetur.* §. V. *Responsio ad 4. & 5. argumentum.* §. VI. *Defensio* Boerhaavii, *a criminationibus Recentis Doctrinæ Autorum.* §. VII. *Contrascriptum eorum, qui contendunt ideo duntaxat ab* Hippocrate, *Veteribusque, vetita purgantia fuisse in Acutis, quod carerent blandioribus; ostenditurque, & talia illos habuisse. Ea de causa, de modis veterum solvendæ alvi per glandes differitur; deinde per clysmata; denique per purgantia: ac primum quidem de* Peplio, *acri quidem medicamento, sed quod redderent præparatione mitissimum. Eaque occasione plura acriora medicamenta recensentur, quæ obtundit, hebetatque præparatio: deinde de*

λινοζώςει, catharctico blando, cujus ad purgandum Hippocrati, *Vetustioribusque, frequens usus. Veterum & emetica mitia, valde.* §. VIII. *Et sero nimis, & frustra, Recentiores quæstionem refricant,* Hippocratisne, *an aliorum, in Acutis methodus amplectenda imitandaque sit? cum toties irrevocabiliterque, decisa fuerit.*

§. I. Viri clarissimi ab inclyta Facultate Medica *Parisina* ad examinandum *Cl. Bordeu* librum delecti, eundem tanquam Praxi detrimentosum, Facultati, ut supra monui, denuntiaverunt. Vere utique, ac præclare! si praxin *Hippocraticam*, unice veram, tutamque, obscurari inde, & labefactari, difficilem Tironibus, odiosamque reddi, intellexerint: ego saltem hoc fundamento innixus, id probare conabor.

Duplicem ob causam Clarissimus *Bordeu*, tam in Libro de *Crisibus*, quam

in eo de *Pulsibus*, & quotquot in laudem Novæ doctrinæ, confirmationemque, scripserint, haud negligere modo *Hippocratem*, verum etiam floccifacere, irridereque, conati sunt: nam & propriæ ipsorum praxeos tutamen, & Novæ sententiæ confirmatio, hoc poposcerunt. Expendamus eorum rationes.

Primo, *Hippocratis* doctrinam vilipendunt, quod erroneæ *Pythagorismi* Theoriæ innixa, superstructaque sit. Deinde *Hippocratem* esse ajunt, qui sibi ubique contradicat, Autorem. Tandem illum, quod otiosus fuerit Naturæ spectator, vanum, inutilemque practicum esse; sic ut Opera ejus titulo *Meditationis de Morte* insignienda forent.

Secundo, *Galenum* quidem ruinam minitantem hanc doctrinam fulcire intendisse, petita ex Astronomia Theoria,

ria, ſed hoc ipſo ejus ruinam acceleraſſe.

Tertio *Celſum* doctrinæ *Hippocraticæ* incertitudinem demonſtraſſe, erroresque, & contradictiones.

Quarto, etiam ipſos Hippocraticorum Placitorum Patronos, *Sydenhamum*, *Hoffmannum*, *Boerhaavium*, & ab *Hippocrate* recedere, & inter ſeſe diſcrepare, & ſingulos ſibimet ſingulis contradicere: hincque evidenter conſtare, quam vana, quam labilis, quam precaria, infirmaque, circa præcipua Prognoſeos, ac Curationis capita, & *Hippocratis*, & totius ejuſdem Sectæ, placita ſint.

Unica reſponſione hæc omnia argumenta explodi poſſunt. Duo enim in omnibus illorum Scriptis mirabundi notamus: primo, quemadmodum altera in pagina *Hippocratem* vituperant, in altera laudant; ſic ut vitu-

peria deleat plenitudo laudis: ſecundo, quando ipſis cum multis Adverſariis dimicandum eſt, potentiſſima ex *Hippocrate* arma petunt. Utroque hoc, quibusvis inter legendum obvio, ita vim ſuorum ſophiſmorum enervant, deſtruuntque, ut alia refutatione non egeant. At vero quum ipſis demonſtrandum ſit, quod æque errent *Hippocratem* laudantes, quam vituperantes, ad ſingula capita objectionum reſpondere debeo.

§. II. Ac primo quidem nihil facilius erit, quam *Hippocratem Pythagoriſmo* purgare. Qui enim eum accuſare auſint, quod Acutorum morborum criſes determinaverit ſeptenariis, ut dierum 7. 14. 21. 27. 34. 41. aliorumque morborum criſes ſeptenario, & hebdomadum, & menſium, & annorum; eo quod in *Pythagorica ſchola* ſeptenarius numerus maxime nota-

tabilis, efficax, facerque haberetur; illi, quod pace illorum dixerim, non videntur *Hippocratis* volumina sic legisse, ut quid ibi aut docuerit, aut rejecerit, testari queant. Errorem-ne septenariorum sapiat dies criticos posuisse die 3. & 4. & 5. & 7. & 9. & 11. 14. 17. 20. 24. 27. 31. 34. 40. &c. Quam umbram Pythagorici de septenario numero idoli hic vident?

Præsagi autem ejusmodi responsi, *Hippocratem* in criticis diebus enumerandis, determinandisque, ita variantem conqueruntur, ut quid in iisdem aut statuas, aut neges, penitus ignores.

Profecto dum recensio horum dierum adeo dissimilis videtur in variis *Hippocratis* Libris, ut in *Aphorismorum* 2. & 4. sectione, *Epidemiorum* Libro 1. in Libro *Prognosticorum*, in eo *de Crisibus*, &c. hoc, quod objicitur, incautis, & in

ſtudio *Hippocratico* minus verſatis, ſic apparere poſſe, non eſt quod negem: verum ſi ipſis placuerit ea inſpicere, quæ in hanc rem, in *Tomo primo* hujus horni mei operis, ex toto *Hippocrate* collegerim, vix ultra hanc ſuam tueri ſententiam poterunt. Videbunt Librariorum, ſeu Notariorum errore contigiſſe, ut Numeri, Alphabeti Literis, inter ſeſe multum ſæpe conſimilibus, vietoque in Exemplari non raro obſoletis, expreſſi, nonniſi mendoſe admodum tranſcripti fuerint, numerorumque hoc pacto errores oborti: quam ipſam ob cauſam Græci Notarii Hebraicos codices Helleniſmo donantes, ſic numerales Hebræorum Literas tranſtulere, ut Chronologia ſacra, aliquot Centenariorum annorum augmento, a vera mundi ætate differre credatur.

Por-

Porro hanc ipſiſſimam ejus, de quo agimus, extitiſſe cauſam, clare ex eo probatur, quod *Hippocrates* in Epidemiorum Libris illos ipſos numeros ſuis criticis diebus adſcripſerit, quos ſupra enuntiavi; minime vero hos, quos quædam alia ejuſdem Opera, dictam ob cauſam, dedere erroneos.

Sed ſecundo, *Hippocrates* numeravit aliquando dies criticos bonos, unicos; nonnunquam non minus criticos dies letales, recidivosque, quam bonos; aliquoties & criticos, qui rarius, qui præter morem, inſolitis prorſum diebus contigiſſent; ut Tabella probat, quam hujus Operis Tomo primo inſerui. Evidens igitur fit, neque Pythagorica doctrina unquam aut deceptum *Hippocratem* fuiſſe, aut decepiſſe, neque in enumerandis criticis diebus a ſeſe ipſo diſcrepaſſe.

Sed de Titulo *Meditationis Mortis*, quem immortalibus Coi codicibus Viri clari gestiunt præfigere, quid demum dicam? Quasi tantus ille Vir in id unice operam navasset omnem, ut in sui interitum Naturam tendentem observaret, describeret! Mortes, fateor, miserandas candidus, multasque, enarravit. Testes *Epidemiorum Libri* sunt, aliique complures. At vero maluissentne illi ut, Sycophantarum cujusque sæculi more, suarum in curando fortunarum unice meminisset, infortunii omnis supressisset memoriam? Id sane frustra a Viro exspectaveris, qui & aliorum, & sua, haud infortunia duntaxat, sed alucinationes, erroresque, conscripserit, in Coætaneorum Pharum, serorumque transmiserit Nepotum. Et quo tandem animo boni illi Viri felices Naturæ nisus, faustos morborum nume-

me-

meroſorum curas, quas *Libri de Morbis*, quas *Libri de Victu Acutorum*, quaſque ipſi *Epidemiorum Libri*, adeo numeroſas referunt, alto, eoque impermiſſo, ſilentio premunt? Recenſionesne in *Epidemiorum Libris* variorum morborum, populariter graſſantium, a quibus vel paucos perdiderit, vel conſervaverit omnes, mortis veram referant Meditationem? Profecto ſi Eques *Mortagne*, ſi *Petrarcha* coronatus Poëta, ſi comicus *Moliere*, & id genus alii, ejuſmodi protuliſſent, affatim riſiſſemus: quod vero ii, qui magnorum Medicorum autoritatem, ac famam ambiunt, ejuſmodi calumniarum ſe præſtent fabros, eſt profecto quod haud minus miremur, quam doleamus.

§. III. Ad alteram eorum rationem refero paucis, ut *Galenus* in ſua praxi vera ſcripſiſſe *Hippocratem*, depre-

prehendisset, ita & in Commentariis Scriptorum ejus inconcussam ostendisse, ac demonstrasse veritatem: quod vero & ex sua Peripathetica Philosophia, & ex Astrologia, multa inepta intermiscuerit, & erronea, & fere ridicula, hoc ut nihil ad *Hippocratem*, ita nihil ad nos. Refelli quidem facili negotio possent ista, verum cum, ubicunque non philosophatus, sed commentatus est, *Hippocratica* & confirmaverit egregie, & præclare illustraverit, *Galenum*, ut Medicum, nostrarum partium esse censemus; *Galenum* vero sophistam, ne curamus quidem. Quidquid enim *Hippocratis* detrectatores in illum ex *Galeno* hoc nomine proferunt, ad illum nihil pertinet; utpote contra quem ex *Galeno* inferri nihil possit, nisi quod ex eodem, ut Medico, petitum sit.

§. IV.

§. IV. Et tertio, est *Celsus* carus nobis, magnique faciendus autor, quod Medicinam puro nobis, ac fere *Tulliano*, stilo tradiderit, multaque & *Hippocratis* & Veterum placita, sententiasque, conservaverit: cum tamen Medicus nullatenus fuisse, neque *Hippocratis* codices omnes aut cognovisse, aut saltem intellexisse, videatur; id quod præ cæteris ex Pythagorismi criminatione patet; profecto *Celsi* opiniones neque *Hippocratis*, neque nostra, referunt.

§. V. Argumentum quartum, & quintum, una discutienda sunt. Doctrinam *Hippocratis* ob id dubiam esse, incertamque, concludunt, quod complures magni in Medicina Viri, experientia haud minus, quam doctrina præclari, alio modo crisium causas, naturamque explicuerint; *Fracastorius*, *Prosper Alpinus*, *Chemici Scriptores*, *Ba-*

gli-

glivius, *Barbeirac*, *Monspelienses*, *Sydenhamus*, *Stahlius*, *Hoffmannus*, *Boerhaavius*.

Primum in genere dico, quosdam horum esse, qui quidem in Crisium Theoria aliter, atque Veteres, opinentur, ab ipsâ vero Veterum praxi, ne hilum quidem recedant. *Prosperum Alpinum* volo, *Bagliviumque*, & pro parte *Sydenhamum* & *Hoffmannum*. Cum igitur Theoria quæcunque nihil praxi noceat, quæ exercitium praxeos sartum tectumque servet, asserere sanæ mentis nemo potest hujuscemodi Theoria *Hippocratis* asystematici doctrinam aut impugnatam, aut subversam fuisse.

Secundo, quemadmodum dum de *Galeno*, atque *Celso*, sermo erat, dixi, ita & hic repeto, Autores quoscunque, qui penitus discesserint ex schola Hippocratica, nequicquam ejus, seu

Na-

Naturæ potius, leges, impugnare: Leges hasce ejusmodi esse, ut observatæ quondam, confirmatæ, stabilitæque ab illis, qui eadem, qua *Hippocrates* simplicitate, candore, constantia, patientiaque, Naturam ducem sequerentur, æternitatem contingant, quamdiu eadem, quæ olim fuit, quæ nunc est, Natura perstabit. Hasce leges immutabiles jam viderat *Hippocrates*, ut in fine *Prognosticorum* testatus est; siquidem & in *Delo*, Græcia temperatiore, & in *Scytia*, frigidiore Asiæ parte, & in *Lybia*, ardentissima Africæ ora, cum ipse, tum *Thessalus* & *Draco* filii, generque *Polybius*, cæterique ad observandum atque notandum missi Discipuli, easdem ubique leges Naturæ repererint. Neque alias *Galenus* detexit, quamdiu non Philosophi egit, sed Medici partes. Has ipsas ab *Hippocrate* edocti

ii

ii sunt, quos vera Praxeos lumina, quos inclytæ Artis fulcra, ornamentaque, tria jam sæcula venerantur, *Hollerios*, *Durctos*, *Jacotios*, *Ballonios*, *Foësios*, *Gorræos*, *Prosperos Alpinos*, *Baglivios*, *Hoffmannos*, *Boerhaavios*. Medicinam ab ipso *Boerhaavio* edoctus, easdemque hasce leges sequutus, & in praxi mea *Batava*, confirmatas vidi, & in praxi *Austriaca* Millenis testibus verissimas esse demonstravi.

Doctrina itaque, quam suo de sinu genuit, gremioque Natura fovit, quam XXII. sæcula verissimam clamant, ab aberrantium turba plus detrimenti non capit, quam Religionis veritas ab Heterodoxis. Quotquot in illam scribant, atque deblaterent multi, æque inconcussa subsistit. Tantummodo ejusmodi Cerebelli deliramenta Gentis humanæ nos docent, & deplorandam in amore veri, simpli-

plicisque, inconſtantiam, & eam connatam ipſis arrogantiam, qua Majorum inventis minime contenti, proprii ingenii partu innoteſcere, celebrarique geſtiunt.

§. VI. Eſt autem de magno *Boerhaavio* hic quid addendum. Viri immortalis in ſchola enutritus, ejuſque ab ore olim pendens, Manibus ejuſdem debeo indignæ criminationis propulſationem.

Scripſerat Boerhaavius Inſt. §. 930. *Materia morbi euſque cocta, per cauſas ſuas, ut evaſerit ſalubri ſimillima, appellabitur reſoluta: hæc actio dicetur Reſolutio, quæ erit ſanatio perfectiſſima, abſque ulla evacuatione contingens, ſupponens materiem benignam, optimam naturam, bona medicamenta.* Hujus textus cauſa clari Viri *Boerhaavium Hippocrati*, omnem criſin in ſalutem evacuantem docenti, arbitrantur contrarium. Juſtene ita

censuerunt? Revocabunt profecto sententiam, legentes §. seq. *In morbis acutis, qui in humoribus consistunt, disponitur, ut plurimum, certo tempore materies morbi ita, ut fiat subita morbi in sanitatem, vel in mortem mutatio; quæ permutatio Crisis appellatur, atque materies ita disposita, critica appellatur.* Moxque tunc perturbationem criticam, crisin, ejusque per varia secretionis organa evacuationem describit. Hoccine est *Hippocrati* obversari? Imo ajunt: neque enim illum Resolutionis benignæ in acutis meminisse, crises evacuantes ubique docentem. Primum rogabo egregios hosce Scriptores, num in Codice *Hippocratico* adeo peregrini sint, ut non notaverint ab ingenti viro, non modo hunc, illumve ægrum, sed integras Epidemias conscriptas esse; in quibus, nulla observata crisi, multi & perirent, & sane-

nefcerent? Ejufmodi tamen plus femel defcripfit. Deinde fi *Hippocrates* ejufmodi Refolutionem ignoraffet, an additamentum omne, augmentumve Artis, fubverfionem ejufdem effe clamitabimus? Si *Boerhaavius* benignam Refolutionem nonnullis obfervaverit in ægrotis; fi eandem deprehenderit *Sydenhamo* vifam aliquoties, defcriptamque fuiffe; an deeffe potuit, quo minus pulcra hac obfervatione amplificaret *Hippocratis*, adornaretque, doctrinam? Si hoc demum *Hippocrati* contradicere, ejufque labefactare placita, vocamus; etiam *Newtonianam* philofophiam labefactari, deftruique ab iis reputabimus, qui *Newtoniani* jurati, ejus doctrinam extenderint, ornaverint, amplificaverint. Quin & fanctorum in prifcis Ecclefiæ fæculis Patrum eos arbitrabimur priorum & enervaffe, & evertiffe doctrinam, quod

alia, quod nova argumenta, ad ea priorum adjecerint.

2do. *Boerhaavium* a placitis *Hippocratis* recedere opinantur, materiem morbosam coctione attenuari docentem, statuente *Hippocrate* condensari eandem, compingique. Profecto hic fingere disparitatem nemo potest, nisi qui & hunc ignoret, & illum. Utriusque tamen doctrinæ apprime gnarum se conatur ostendere *Cl. Bordeu*, & argumentum suum ex utroque probare, Libro dicto *Recherches sur les Crises*. „ Hippocrate a dit en „ termes exprés *Aph.* 16. *sect.* 2. „ *progn.* qu'il faut, que tout excre„ ment s'epaississe, lorsque la mala„ die approche du jugement. Cum autem *Boerhaavium* non inspissationem materiæ, sed attenuationem, ejusque cum humoribus sanis similitudinem, docuisse asseveraret, conclusit & hunc,

hunc, & illum, inter ſeſe pugnantia loqui.

Examinandi utriuſque textus ſunt. *Hippocrates* textu ab Autore laudato ait: παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα, ἰούσης πρὸς κρίσιν τῆς νόσου. *Oportet alvi excrementum condenſari, morbo ad criſin exiſtente.* De Alvo egerat *Hippocrates* non cocta, ſed & liquidiore, & præ ſua frequentia ægrum defatigante: addidit tunc alvum hanc, morbo ad criſin, non *appropinquante*, ut Gallica verſio hic habet, ſed ἰούσης, *jam exiſtente*, jam ad criſin progreſſo, non ultra liquidam eſſe, ſed fieri craſſiorem. Haud itaque de quavis excretione, ut in hac gallica verſione erronee ſcribitur, *il faut, que tout excrement s'epaiſſiſſe*, ſed de ſola alvina excretione liquidiore loquitur *Hippocrates*. Mentis utique ejuſdem eſt *Boerhaavius*, dum craſſi reſolutionem ante

crisin fieri docet. Vasa enim sic considerat, ut quæ febris in initio, augmentoque, spissis infarcta humoribus, secernere jam excernereque, nisi tenuiora, lateraliter expressa, eaque vitiosa, turbataque, possunt. Hæc porro una cum potu, cum alimentis, & medicamentis, alvum crudam tenuemque componunt. At vero si condensatum in Vasis humorem coctione, a Natura & arte producta, attenuari contingat, mobilemque reddi, secretio alvina non modó, sed quælibet alia, naturali similior reddita, ex tenui in compactiorem mutatur. Igitur & *Hippocrates* & *Boerhaavius* idem dicunt, mentisque sunt ejusdem. Attenuantia remedia, diluentia, cum melle multo, cum oxymelle copioso, in hac spissitudine humorum dederat ille, dabat & hic; ea uterque intentione, ut attenuatione crasso-

ſioris, cruda ac tenuiora compingeventur.

3^tio^. Autor Libri *Recherches ſur le pouls* ex ipſo *Boerhaavio* & perturbationis criticæ, & ipſius criſeos, impoſſibilitatem demonſtrare annititur, quia ab una parte ſupponit §. 932. *Vim vitæ ſuperſtitem, irritatam a materia morbi, variis conditionibus prædita*, eſſe cauſam critici motus: ab altera vero parte §. 926. morbi materiam affirmat coctione mutari ſic, *ut minus recedat a ſtatu ſalubri, ut minus lædat.* Hac mutatorum humorum emendatione, cenſet Cl. Autor impoſſibile eſſe, ut ultra irritare illi, criticamque generare perturbationem poſſent. Si paulo attentius animadvertiſſet non ſcripſiſſe *Boerhaavium*, ut *nihil* recedat, ſed ut *minus*; non ut *minime* lædat, ſed ut *minus* lædat; ſi tandem, propriam experientiam in mentem revo-

 cans,

cans, consideraffet quantillum in Machina humana, a salubri alienum, requiratur, ut turbetur illa, ac sæpe destruatur, haud ita profecto conclusisset.

4to. Accusatur magnus Præceptor mentis in hac materia incertæ, ac vacillantis. Videtur accusatio probari cum ex textu ejus proprio, tum & ex commentario *Ill. Halleri* ad eundem textum. Præceptor §. 941. 942. 1178. 1179. Crises admittit, diesque & indicatorios, & judicatorios: addidisse in commentario scribitur hæc non fallere, *quamdiu Naturæ morbum committis, neque te immisces curationi.* Atqui nihilominus curationi se immiscere, non auscultare naturæ, neque crisin expectare, multaque adversus variam acrimoniæ naturam moliri, disertis verbis monet, jubetque, §. 941. 1178. 1179. Vacil-

cillavit proinde *Boerhaavius*, inquit, & pugnantia præcepit, alioqui rationem causamque & agendi, & non agendi, attulisset. *C'est ce que Boerhaave ne decide point assez précisement. C'est ce que Boerhaave ne dit point, & ce qu'il falloit dire.*

Supposita commentarii exactitudine, respondeo primo Virum clarissimum, æquissimum, intentatæ criminationis certe pœniturum, ubi paulo attentius pervolverit *Boerhaavium*. Nunquam enim docuit ille & Crises, & Criticos dies, quamdiu Naturæ morbum commiseris, quamdiu non immiscueris te curationi, non fallere unquam; sed postquam ipsorummet *Hippocratis* & *Galeni* verbis, integrum fere hujus Capitis contextum adornaverat, monuit nos serio, ne Naturam turbaremus; minime vero ne nos immisceremus curationi. Annon

luce clarius id ſequentia evincunt? §. 929. *Cauſa mutans cruda in cocta eſt actio vitæ ſuperſtes, immutatio ſpontanea materiæ morboſæ, Virtus medicamentorum auxilians.* Ergo cum *Hippocrate* & medicamentis coctionem adjuvare, & curationi ſe immiſcere, Medicum juſſit. Et §. 926. *Si autem materies morbi prius cruda, per actiones vitæ, aut propriam indolem, vel per medicamenta apta, ſic mutata eſt quoad molem, figuram, cohæſionem, mobilitatem, inertiam, ut minus recedat a ſtatu ſalubri, minus lædat, adeoque impetum morbi imminuat, cocta jam appellatur.* Quo igitur pacto eum, qui docet coctionis opus aptis medicamentis juvare; qui cruditatis in coctionem tranſitum bonorum Medicamentorum, auxiliorumque Virtuti adſcribit, quo, inquam, pacto id cuiquam oboriri in animo poteſt, *Boerhaavium* ut faciat abſtinentiæ ab omni me-

medicamento autorem? En an in *hoc Libro*, & in *Aphorismis*, & in *Materia sua Medica*, non suppeditaverit quamplurima Medicamenta, formulasque numerosas, quarum ope cruditatem in coctionem mutare satageremus?

Et quod gravius ferimus, fundamentum accusationis est ex textu non *Boerhaaviano* petitum. Hæc enim verba: *Hæc non fallunt quamdiu naturæ morbum committis, neque te immisces curationi*, *Boerhaavii* ex ore prodiere nunquam. Neque in meo exemplari, quod, per quatuor diversos institutionum cursus, ex ore dictantis *Boerhaavii* conscripsi, hæc invenio. Leguntur tamen sic Tom. VI. pag. 305. *Inst. Boerh.* ab *Ill. Hallero* editarum. Non dedit autem Vir illustris *Hallerus* has notas, ut genuinas Præceptoris, propriasque sententias; sed ut ejusmodi Discipulorum adnotationes, quas

quas omnium minime a vero aberrare credidit. Novit autem ille, novi ego, quam defectuosi ac mendosi plerumque ejusmodi pugillares sint. Erubui plus semel legens, quæ, dictitante me, conscripta perhibebantur; meo forsitan nomine, me mortuo, ni DEUS avertat, edenda. Estque & hoc fatendum per totum hoc Institutionum Boerhaavianarum Opus defectuosiores Notas ad Pathologica, quam ad Physiologica, adjectas esse. Porro mentis nonnihil præoccupatæ videri is posset, qui ejusmodi adnotationibus alienis fretus, Præceptorem, omni invidia majorem, incusare de eo ausit, quod in genuino, proprioque textu, orthodoxe exposuit.

Frustra igitur idem Vir clarissimus Perillustrem *Hallerum* oscitationis insimulat, quod in mox laudato suo Libro mentem Præceptoris dilucidius

non

non explicuerit, tam gravi in re; dum interim in minimo musculo, tantillaque explicanda fibrilla, se totum diffundit. Satisfecit *Ill. Vir* scopo suo, cui nota profusior frustra adderetur, ubi Præceptor in textu adeo & clarus, & fusus locutus erat, ut interpretatione non egeret.

5to. Male *Boerhaavium* excipiunt, quod in statu Cruditatis purgare vetet, idque *Hippocratis* cum exemplo, tum præcepto. Est profecto quibusdam in Regionibus, & maxime quidem autoritate Viri celeberrimi *Chirac*, eo deducta Praxis, ut Crises quamvis expectantes Medici, singulo tamen, alterove die, purgantia, aut emetica exhibeant; & si qui sint, quos in iisdem dandis Lex nonnulla adhuc regit, profecto & incerta Lex illa est, & destituta fundamento. Huic pravæ consuetudini *Boerhaave* opposuit se,

Hip-

Hippocratica præcepta hâc longe & tutiora esse, & salubriora, ratus. Nihilominus dubitant scriptores nostri hodierni num recte? *Hippocratem* nimirum corripuisse ajunt Medicos ætate sibi antiquiores, quod in morbis acutis uterentur purgantibus; siquidem purgantia priscorum ævorum fortia essent, corporaque ægrorum potenter moventia: sic, ut in hos Medicos *Cöus* merito invectus fuerit, minime sane invecturus, si nostrorum *Minorativorum* notitiem habuissent, usumque. Ad hæc serio respondendum est.

§. VII. Paradoxus utique videbor, si ob hanc causam in Medicos antiquiores animadvertisse *Hippocratem* negavero; & si eosdem, quod & nostris mitissimis purgantibus similia habentes, iis *extra casum Materiei turgentis*, acutis in morbis darent, ab illo correptos fuisse,

ſe, probavero. Hoc tamen ſequentia docebunt, ſi Methodum Antiquorum rite examinaverimus.

Primo Glande, *Suppoſitorio* nobis dicto, deficientem in Acutis alvum ſolvebant. *Philiſco* in febre acuta glande ſuppoſita, flatuoſa pauca prodierunt. *Philini* uxori, a glande die 8. ſuppoſita, multa prodierunt bilioſo affluxu. *Ægroto tertio Epid.* 3. Glande die 15. ſuppoſita, feces nigræ exiverunt. *Epid.* 4. *Puero ad extremam cauponam* die 6. ſuppoſita Glande, prava, ex pallido virentia dimiſſa ſunt. *Epid.* 2. *Scopo* duæ glandes fuere immiſſæ. *Epid.* 7. mora *Andrææ* ex glandibus alvus. Ut & pariter *Chariti*. Ibidem. *Pherytidi* & quarto morbi die, & ſeptimo. Is quoque, *quem horror poſt cœnam corripuerat*, die 9. & 12. alvum glande ſolvit. Et *Pythonis* filio ſuppoſita glans fuit. *Philiſtidi Heraclidis conjugi*

jugi in acuta febre alvus deficiens glande movebatur.

Secundo, Veteres clysmate in acutis utebantur. *Epid.* 3. *Pythio in Thaso* die 6. ab enemate probe dejecit. *Libr.* 3. *de morbis* in Pleuritide consulit ὑποκλύσαι θαψίῃ. *Epid.* 7. clysma *Phylloni in Syro*, Phrenitico, immissum est ex θαψίῃ, *Ferrulagine*, ait *Foësius*, egregio cum affectu. *Thapsia*, monente *Gorrhæo*, planta lactescens, & acris. Si talis, noxia esse potuisset, ni more Veterum, admodum diluta: sed de hac re mox latius. Generalem regulam dedit *Hippocrates* Libro περὶ φαρμακῶν, postquam purgantia in Acutis vetuisset, *sed tamen*, inquit, *ubi oportet alvum deducere, clysma immitendum est, quotiescunque opus fuerit; hoc enim tutius est.*

Tertio, & vetustiores, & *Hippocrates*, purgantia, turgente materie, da-

dabant in Acutis. *Epid.* 2. dabatur *Scopo* Peplos, idque, ut videtur, principio morbi, casu existente eo, quem rarum valde, *Aph.* 2. *Sect.* N°. 22. pronuntiaverat *Hippocrates*, ἐαν ὀργᾷ, τὰ δὲ πολλὰ ὀυκ ὀργᾷ. Peplon vel Peplion dabat *Hippocrates* in *Libro de int. aff.* in Pulmonum Erysipelate, morbo diro, die 7. necante sæpe hominem. Ast, quod notandum, nonnisi septimo die elapso dedit. *Foësius* ait notum *Aëtio*, & *Actuario*, medicamentum fuisse, additque textum ex Plinii Libr. 27. *Peplos, quam aliqui Sycen, alii Meconium aphrodes vocant, ex una radice tenui fructicat, foliis rutæ, paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. Inter vites fere colligitur Messibus, siccaturque cum fructu suo, subjectis aquis, in quas excidat. Hoc potu alvus solvitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est Acetabuli mensura, in aquæ mulsæ Hemi-*

nis tribus. *Et cibis inspergitur, obsoniisque, ad molliendam alvum.* „ Ex quo fit, „ pergit Foësius, ut non temere, „ in hoc *Scopi* Lienis tumore & inflatione, tentatum sit hoc medicatum. *Peplion* ab *Hippocrate Libro de superfœt.* dicitur μαλτάσσειν τό ϛόμα τῆς μήτρης: quia vero id tunc & cum mollioribus, & cum acrioribus commiscuit, non licet peculiarem ejus inde agnoscere virtutem. Videtur tamen acre fuisse medicamentum, Helleboro albo haud multo inferius. Ita *Galeno* describitur, *Dioscoridi*, *Prospero Alpino* Libr. IV. de Med. Ægypt Cap. 6. & *Hippocratis* passim Commentatoribus. Et ex historia *Adamanti* patet *Hippocratem* eo, tanquam Helleboro, in atra bile curanda usum fuisse.

Hoc si ita se habet, inquiet quis, *Hippocrate* nemo unquam magis Naturam in acutorum principio, decur-

suve

ſuve, turbavit, qui tam acria pharmaca per corpora transadegiſſe convincitur. Nihil tamen alienius a vero eſt. Attenderitne quis ad aquæ mulſæ, qua cum Peplion pararetur, copiam? Ad ipſam pharmaci quantitatem? Hæc porro fuit unciarum duarum cum dimidia; illa unciarum triginta. Certumque apparet, ut copia tanta medicamenti nonniſi partitim exhiberetur, ut eo operante aut pauſari, aut ceſſari, poſſet.

Profecto ſic videmus acria medicamenta mite operari, blandeque debere; minusque ex remedii natura, quam ex ejuſdem præparatione, de virtute illius judicandum eſſe. Sic demum comprehendimus quam innocue, quam ſæpe proficue, cum Veteribus, acutis in morbis, vinum conceſſerit *Hippocrates* in Libris *de Morbis*, & *de Victu acutorum*. τῦτο δὲ Θάσιον οἰ-

σον παλαιῶ πέντε, καὶ εἰκοσιν, ὕδατος, καὶ ἕνα οἴνε, δίδε. *Vini thasii partem unam, cum aquæ partibus viginti & quinque exhibeto.* Sic in siti Acutorum nimia *Boerhaavius* dabat vinum Rhenanum, sed dilutissimum; imo, *si valida*, inquit, *sitis una comitetur summam debilitatem, tum vinosa & sæpe spiritibus ditiora, prioribus, (nempe largissimis aquosis ac saponaceis) miscenda, propinanda, tuto cerunt.* Aph. 641. Quæ omnia usu confirmata habes in Comm. *Ill. Præs.* ad hunc, & diversos alios textus.

Quod autem fortiora, & stimulantia, & purgantia, alias simillima venenis, tuta, mitia, blanda, remedia fiant, ut ex dictis patuit, ita & hodiernorum praxis confirmat. Nonne Tartarus emeticus, forte medicamentum, agitans valde, movensque est? Hoc ab egregio *Huxhamo*, aliisque, in Chronicis potissimum; hoc a clarissimo

fimo Viro *Bordeu*, pluribusque cum illo, in morbis acutis jungitur Apozematibus purgantibus, copia autem exigua, ne vomitum cieat, sufficienti tamen, ut stimulum laxantium paulisper augeat. Non quod hanc methodum in Acutis laudem, hæc affecto; sed ut probem etiam actuosa artis auxilia præparatione, & dosi, reddi blandissima posse.

Occasione Peplii, ab *Hippocrate* in acutorum principio, materiaque turgente dati, hæc dicenda fuerunt; verum raro ejusmodi indigebat. Alvum leniter apertam ex melle suo, & oxymelle, Decocto Hordei abunde commistis, servabat; copiosiusque additis, etiam in turgente materia solvere egregie poterat: ut nos, ejus methodum presse secuti, passim observamus.

Si vero mellita id minus præstabant, blanda valde purgantia porrexit.

xit. *Epid.* 7. *Cydis filio* die 6. & 11. Morbi acuti data sorbitio est Herbæ *Mercurialis*, λινοζώστεος, qua alvum æger pituitosam dejecit, mucosamque, ac graveolentam. *Andræas*, cui glandem fuisse immissam mox legimus, die 6. morbi alvum potione *Mercuriali* probe dejecit. Ibid. *Aristocrates* ex *Mercuriali* liquida, subalbicantia, spumosa, dejecit. *Charion*, cui introductas glandes esse mox audiebamus, bibit λινοζώστιος ὕδωρ, decoctum, succumve *Mercurialis*, quo laxa alvo, dolor, qui ab Hypochondrio in ventrem descendere ceperat, abiit. *Nicolai filius* quarto die ἀπὸ ὕδατος λινοζώστιος bene stercoracea, & liquida, per alvum dimisit, subolida tamen, & spongiosa, & ipsi Mercurialis jusculo haud absimilia.

Quandoque hunc succum adhuc diluebat. *Libro* 2. *de Morbis* in gravi quo-

quodam morbo Capitis „ Quod si
„ venter, inquit, enemate non sub-
„ ducitur, Mercurialem herbam, aqua
„ coctam, contundito, succum per-
„ colato, ejusque parem portionem
„ cum Ptisanæ succo permisceto, &
„ pauco melle ei admisto, hunc ter
„ die sorbeat.

Mercurialis igitur Herba, λινόζωστις, purgandæ molliter alvo ab *Hippocrate*, & Vetustioribus, adhibebatur; idque frequenti adeo usu, ut *Galenus Libr.* 7. *de simpl. med. fac.* scribat: λινοζώστιδι χρῶνται μὲν ἅπαντες; εἰς τὰς τῆς γαστρὸς καθάρσεις μόνον, „ Mercuriali utuntur
„ *omnes*, ad ventris purgationem dun-
„ taxat; verum enim vero si quis
„ ejus facere periculum volet in Ca-
„ taplasmate, sane admodum eam
„ esse discutientis experietur faculta-
„ tatis „ *Dioscorides Libr.* 4. *cap.* 169.
„ Utraque Linozostis, seu Mercurialis

 „ (mas

„ (mas & femina) in oleribus man-
„ ditur, ad alvum ciendam cocta in
„ aqua, epoto jure, bilem aquam-
„ que detrahit.

Constat igitur sex saltem Sæculorum spatio Linozostin & mitissimum fuisse, & vulgatissimum purgans; eoque illorum sæculorum Medicos in Acutorum sive principio, turgente materie, sive declinatione, ad crisin complendam, tuto fuisse usos.

Blanda quoque *Hippocrates* emetica, turgente materie, dabat. *Epicharmi* puero, cui ex cruditate multa anxietas aderat, emeticum dabat ex Aqua, Aceto, & Sale.

In morbis vero acutis, seu potius acutissimis, ubi mors citius, quam coctio expectaretur, uti nos solemus, ita & illi multo dedere fortiora. In Cataphora, Aphonia, & valida febre *Pythonis*, in qua dura toto morbo alvus,

vus, primo glande utebantur; ventre autem plurimum turgente, mox ex Cnico, Carthamo, Cucumere agrestri, & Meconio aphrode, sive Peplio, paraverunt, dederuntque, Catharcticum. Validiora quidem hæc omnia sunt; sed cum constiterit supra quantopere acriora diluerent, potuere profecto tuto hunc potum propinare *Pythoni*.

Atque ita contra datam objectionem invictis me demonstrasse argumentis arbitror, non ideo *Hippocratem* purgantia vetuisse in Acutis, quod nonnisi acriora novisset; sed ideo quod etiam mitissimis, quæ noverat, quibus utebatur frequenter, naturam turbare non liceret; quodque eorundem, licet mitissimorum, usum aut periculosum deprehendisset, aut fatalem. Quod de purgantibus, idem ubique de emeticis verum est; ut va-

riis hujus operis tomis, præsertim in tertio, evicisse me puto.

§. VIII. Et sane dudum totum hoc negotium confectum fuit sic, ut qui *Hippocratis* exemplo Naturam ducem sequuti fuerint, de æterna doctrinæ illius veritate neque dubitarint amplius, neque dubitare potuerint. Hoc Praxi, hoc Scriptis illi, hoc Ore docuerunt. Sententiarum multarum enarrationem vetat angustia opelli. Anecdotæ tamen immortalis apud Anglos Medici *Radcliffe* sententiæ, quam egregius *Nihel*, laudato sæpius opere, nobiscum communicavit, hic meminisse oportet, *Æger quidam*, inquit, Nihel, *febre acuta laborans, eodem, quo leve purgans sumserat, die, Hypercatharsi moritur. Ille, qui præscripserat, producit formulam, & pro sua justificatione Medicamenti lenitatem allegat, quod adeo blan-*

blandum videatur Medicis, quos ea occasione convenerat, ut ipsum ab omni mortis imputatione prorsus liberum declararent. Doctor Radcliffe, cujus ea de re judicium quærebatur, post Naturæ, symptomatumque febrilium examen, Cathartici revera lenitatem agnoscit, sed proprio sibi emphatico stylo pronuntiat: Fuisse intempestivum, impeditam inde crisin, adeoque occisum ægrum. Hippocratice doctus, Hippocratice medicatus, pronunciare aliam sententiam non potuit Medicus, quem *Nibellus* non veretur maximum, quem & præsens ætas, & quæcunque forsan post *Hippocratem* alia, tulerit, practicum vocare. Eodemque profecto modo veri Practici quicunque, quas condiderit *Hippocrates* Leges, unice veras, unice clamant esse tutas. Nec dubium de illa movit quidquam, nisi simplicioris veritatis odium, rerumque sublimiorum

amor.

amor. Offenditque cum maxume id recentiorum Autorum argumentum, eo quod nempe numerosissimi sint, qui de doctrinæ *Hippocraticæ* veritate dubitent, aliamque ab illa sequantur, ideo repetendum examen esse, repetitique experimenta oportere, quibus utrinque institutis constaret, utra tandem doctrina præferenda alteri foret.

Sed quid iniquius unquam proferri potest? Errantium multitudo nunquam veritati præjudicat. Quod semel verum est, manebit æterno verum. Nil reliqui errantibus sit, quam tenebras voluntarias dispellere, verique amplecti splendorem. Alioquin viderentur iniquam illorum opinionem invehere in Medicinam velle, qui in sacriore doctrina, ab immensa dubitantium multitudine inconcussas, æternasque veritates, dubias reddi, iteratoque examinari oportere conten-

tendunt. His jam ſuo tempore reſponderat *Tertullianus* : *Nobis curioſitate non opus eſt poſt C. J., nec inquiſitione poſt Evangelium.* Illis vero, quamvis magnam differentiam interponam inter veritatem fidei, omni demonſtratione majorem, & certitudinem ſeu moralem, ſeu phyſicam, potero tamen eodem jure cum *Hippocrate Libro de priſca Med.* reſpondere : *At vero in Medicina jam pridem omnia ſubſiſtunt, in eaque principium, & via inventa eſt, per quam præclara multa longo temporis ſpatio ſunt inventa, & reliqua deinceps invenientur, ſi quis probe comparatus fuerit, ut ex inventorum cognitione ad ipſorum inveſtigationem feratur.*

Hæcque ratio eſt, cur doctrina ejus nunquam Apologiſmo egeat. Quotiescunque præ novorum ſyſtematum illecebris receſſum ab illa fuit, toties reditum ad eandem eſt. Id autem

tem brevi denuo futurum minus in hoc Sceptico fæculo expectamus, quam quidem optamus.

Atque ita Thefim meam de detrimento, quod ex hefterna doctrina praxi fiat, probaffe videor, unico argumento eandem adhuc confirmaturus. Viri expertiffimi, Novitatis feu Autores, feu Promotores, ea lege crifes admittunt, ut, non ad dies ab *Hippocrate* numeratos, non ad obfervatas coctiones, verum ad fuorum fpecificorum pulfuum adparitionem, quocumque indifcriminatim die, cum quantalibet læfarum functionum conditione, animadverfam, Crifin aufpicari, opportunumque agendi tempus effe, contendant. Probatum autem, confirmatumque, & demonftratum eft, Legibus *Hippocratis* nihil certius, nihil dari verius. Ergo nova pulfuum doctrina has leges turbando,

vio-

violandoque, non niſi perniciosa eſſe praxi poteſt. Præterea, cum obſervatione multa, & accurata, conſtiterit pulſus illos ſuperiores, inferioresque, in ſuas quoſque claſſes diviſos, vel ſæpiſſime deeſſe, ut ficta talis criſis, agendique momenta, fruſtra expectentur; vel nullam pediſſequam evacuationem habere, vel indicatæ prorſus contrariam; omni profecto de cauſa Novæ hæ pulſuum, criſiumque opiniones, praxi veræ omnino detrimentoſæ ſunt.

Terminabo hoc caput generali animadverſione in Recentium Scriptorum methodum medendi. Inchoant, continuantque curam, venæ ſectione perquam numeroſa: iterato exhibent vomitoria: quotidie hi, illi die ſaltem alterno, corpora purgant; ſic autem, ut Apozematibus ſuis, quo humores efficacius movere, ſolidaque ſtimu-

ſtimulare potentius poſſent, aliquid Tartari emetici perpetuo jungant, donec demum prætenſa ſua criticorum pulſuum ſigna inſurgant. Praxin hanc, ex *Chiraciana* ſchola natam, ac dein Gallias, finitimasque Regiones, veluti illuvie facta inundantem, in utroque tractatu & *de Pulſibus*, & *de Criſibus*, innumeris confirmatam laudatamque teſtimoniis eſſe deprehendimus. Hos autem Practicos rogatos volo primo, utrum Pulſuum, quas deprehendunt, mutationes, ſerio credant eſſe ordinatos Naturæ motus; an vero ſæpe non convincantur eas cuncta perturbanti Methodo tribui, adſcribique, oportere? Nos ſaltem ſæpe ab errore aut Medici, aut ægri, aut adſtantium, pulſuum genus mutationis omne experti fuimus. Secundo, an præpoſtera ſua medicandi ratione Naturæ opera turbantes, ac con-

confundentes, jure merito credant se Hippocraticam scholam falsi taxare, errorisque adeo enormis; in qua schola ipsa Observationum Hippocraticarum veritas negatur, quando Medicus naturam perturbaverit? Qui, ut hic Medicinæ dictator, medicantur, ea, quæ ille, experiuntur: qui autem contrario prorsus modo agunt, quid deprehendere ipsi demum arbitrantur? Respondebit illis vir inclytus *Baglivi*, *Prax. Med. Lib.* 2. *cap.* 12. *Mirari desinant Practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfecte, succedant crises ut olim in Græcia. Siquidem illi Græcarum Legum vel ignari, vel obtrectatores, a principio morbi ad declinationem usque, Purgantibus, Diaphoreticis, Phlebotomiis, Spirituosis, aliisque imprudenter & intempestive exhibitis Medicamentis, fere conficiunt ægrotantem. Ideo impossibile est, ut humores per tam diversas Remediorum*

seditiones distracti, ad criticæ despumationis negotium stato tempore disponantur: sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectæ, in metastases præternaturales desinant: atque hac de causa nec Criseos, nec Dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum, Regulas, ab Antiquis traditas, in febribus observabimus. Ostendit porro in reliquo hoc capite sibi, Hippocratice medenti, inconcussas has regulas, certissimasque videri.

CAPUT V.
DE LUMBRICO LATO.

§. I. *De Tenia, & difficili ejus cura. Historia prima Teniæ relata habetur Cap. II. hujus Tomi pag. 77.* §. II. *Historia Teniæ altera.* §. III. *Et mirabilis admodum Tertia.* §. IV. *Discutiuntur varia, quæ an-*

antequam expellerentur Teniæ, assumta, admotaque ægris fuerint; an forte illis, aut quibusnam illorum, inhæserit antihelmintica Virtus? §. V. *Corollarium.*

§. I. Non hic Hermintologiam, difficile haud minus, quam obscurum negotium, tradam, sed cum meas proprias, tum fidelissimas aliorum observationes, mecum communicatas. Illustrabunt, ni fallor, perreconditam materiem.

De vermibus plura communicavi, quæ me docuerat Praxis. *Tom. I. Rat. Med. cap. 7. pag. 131. Tom. IX. cap. V. pag. 231. & in Appendice. Tom. XI. cap. IV. pag. 290.* Historiam mox quoque dedi *Capite II.* Teniæ, cum suo capite, seu Filo dicto, prodeuntis. Patuit ex priore exemplo quam mirum in modum quinque Lumbrici teretes ad longam valde Intestini intro-

trosusceptionem accurate circumvolvissent se sic, ut unicam cum introsuscepto Intestino massam componerent. Altero loco constitit, magni *Winslowi* sententiam de vita vermium cucurbitinorum, æque sic unitorum, ut Teniam componant, quam separatorum, non probabilem modo, sed certam videri; deinde opinionem de Tenia, *semper* solitaria, a multitudine inventarum eodem in corpore Teniarum confundi; tandem ut Teniam *aliquando*, sic & Teretem vermem, esse *unicum* posse.

Interim practici passim dolent Vermium curam omnium haud raro quidem difficilem esse, eam vero Tæniarum & difficillimam, & sæpe impossibilem. Quot enim & quanta non dentur, idque plurium annorum spatio, quæ vix unquam curam integram efficiant! Tantum quo longiora incom-

mo-

modorum intervalla conciliant, eo in hoc morbo habentur præstantiora. Tentavi annon possem mihi comparare portionem Arcani Helvetici, cujus hac occasione Vir Ill. *Bonnet* meminisset; at vero eruditissimi, quos ibidem amicos habebam, Viri, dissuaserunt: *Ce remede*, referebant, *éprouve si fort les Malades, qu'on ne sauroit vous conseiller d'en faire usage.* Aliud ibidem specificum *Muracensis* femina jactat, quod, an tutius agat, ignoro: quid autem sit, ne conjecturando quidem assequi possumus, cum *Muracum* petendum, ibidemque remedium ex Medicatricis deglutiendum manibus sit.

§. II. Quæritur utrem Tenia torquere hominem multorum deinde annorum spatio sic latere potest, ut ejusdem ignarus vivat, demumque misere ab illa diuque torqueatur: an

vero tunc credibilius foret, veterem expulſam fuiſſe, poſteriorum vero cruciatuum genitricem eſſe neophytam?

Hiſtoria ſequens quæſtionis occaſionem dedit. Medicinæ ſtudioſus, annos 24. natus, dum 12. annorum eſſet, Teniæ ano, poſt diuturna incommoda, excrevit portiones. Ex quo per alios duodecim annos adeo exemptus incommodis omnibus vixit, ac ſi nunquam Tenia laboraſſet.

Expletis his 12. libertatis perfectæ annis, incommoda quædam, eorum ſimilia, quæ olim ſe paſſum eſſe recordabatur, perſentiſcere cepit. Proprio Marte grana duodecim Jalappæ, in ſpiritu vini ſoluta, ſumſit, eademque die quatuor Teniæ portiones excrevit, quæ una octo ulnarum Viennenſium longitudinem explent, quasque conſervo.

Jam

Jam vero non, quemadmodum excretis ejuſdem ante duodecim abhinc annos portionibus, optimæ valetudinis, ſed admodum læſæ, eſt. Nauſeabundus enim eſt, anxius eſt, dentibus ſtridet, patitur vertigines adeo fortes, ut ſemel iterumque parum abeſſet, quin conciderct humi; pulſum quoque & tempore inæqualem & rhytmo habet. Varia poſtmodum purgantia, verum citra vel minimam opem, deglutivit. Me tunc convenit. Examinatis omnibus, primo mane ac veſpere cochleare ſpiritus vini, in cujus unc. 6. Allii uncia intabuiſſet; & quarto poſtmodum die jalappam ſpiritu vini ſolutam, qua olim doſi, ſumeret, ſuaſi; miratus valde quod effectum inde nactus, ad alia purgantia poſtliminio confugiſſet. At vero jam non modo nihil Teniæ excrevit inde, verum ſiniſtri lumbi do-

lorem expertus eſt, qui ſomnum turbaret, nec niſi primis conquieſceret a prandio horis: capitis quoque & doloris modicum, & tenſionis; moleſtumque ani pruritum.

Vermicida ac Vermifuga alia cogitans, præſcripſi hoc: ℞. Aſæ fœtidæ dr. iß. Vitrioli Martis gr. xv. Elix. pp. cum aceto parati q. s. m. f. pil. gr. iv. ut quovis bihorio duas deglutiret: dum interea quovis mane ipſi Enema injiceretur, quod ſic parabatur: ℞. Herbæ Rutæ m. i. coq. in ſ. q. aq. ½ horæ: Col. unc. x. adde Bulbi Allii dr. ii. Macerentur ſpatio ¼ horæ, & colatis xii. unciis adde Oxymellis ſquillitici unc. ii. Nitri puri dr. ii.

His ſex diebus abſque effectu factis, dedi denuo ſolutam in vini ſpiritu jalappam. Jam enim Teniæ ſymptomata ferociebant a triduo: ita ut patiens extremis algeret, ſudaret, treme-

meretque, anxius esset, pulsum & durum haberet, & leviter inæqualem.

Assumto hoc purgante, non modo nihil Teniæ dejecit, sed jam mane jejunus ita lassus est, ut incedere vix possit. Quamobrem dedi potentius quid pellens, scil. ℞. Resinæ Jalappæ & Scammonei a gr. vi. Turbith mineralis gr. i. Sacchari albi gr. xx. M. f. pulv. Sexies inde & vomuit, & dejecit. Repetivit eundem pulverem post octiduum cum gr. ii. Turbith, injectumque quovis mane enema fuit, ex Decocti emollientis & Ol. Lini a unc. iv.

His quatriduo injectis absque effectu, pilulas præscripsi ex Vitrioli Martis gr. xxv. Asæ fœt. dr. ii. Essent. Absinth. q. s. ut f. pil. gr. v. ut sexies die sumeret unam. Nihil quidem verminosi excrevit inde, verum symptomata mox ita mitigata sunt, ut vix

semel bisve in septimana eorum, idque longe mitius, admoneatur. Auxi primo 5. dein 10. & 15. granis vitrioli Martis copiam, & cum syrupo Pæoniæ illud, Asamque fœtidam, in pilulas redegi.

Epistolam ad me scripsit die 11. Oct. 1766. Vir expertissimus *Gerardus Nitert*, diligentissimus meus olim diuturniore tempore Auditor, nunc felix apud *Haga - Batavos* Practicus; quam multis de caussis dignissimam censeo, quæ hic inferatur integra; veniam a claro Viro, ni fallor, impetraturus, quod, quas Literas non compto, quo potuisset, sed rapto calamo exaraverit, publici juris faciam.

§. III. „ Femina 30. ann., maci-
„ lenta, tamen bene colorata, & san-
„ guinea, maritata, & duos habens
„ liberos, de doloribus, de reptatu,
„ de

„ de intumeſcentia ventris ſubita ſæ-
„ pe brevi ceſſante, nonnunquam de
„ nauſea, ſæpiſſime de fame acerri-
„ ma, ita ut non ſolum de die, ſed
„ etiam de nocte edere debuerit, con-
„ queſta, meum die 3. Sept. 1766.
„ petiit auxilium, ac mihi monſtra-
„ vit vermes cucurbitinos ante ali-
„ quot dies excretos, qui juſtam ſym-
„ ptomatibus enarratis ſimul adjun-
„ ctis mihi dederunt Diagnoſin, illam
„ verme lato, ut putavi, laborare
„ debere. Hinc præſcripſi ſequentia
„ remedia ℞. ſcammonei ver. gr. xii.
„ Reſinæ Jalapp. gr. vi. merc. præcip.
„ alb. gr. ii. Sp. Vini q. ſ. m. f. pil.
„ No. v. tres mane ſurgens, poſt ho-
„ ram reliquas aſſumſit pilulas. Pro-
„ be depoſuit alvum, nullumque ver-
„ mem latum, ſed multos vermes cu-
„ curbitinos excrevit viventes: ve-
„ ſpere dedi paregoricum. Die 10.
„ Sept.

„ Sept. præſcripſi eaſdem pilulas, ſed „ loco Merc. præcip. alb. adhibui „ eandem Turbith. miner. quantita- „ tem, ſecundum methodum ab *Ill.* „ *L. B. van Swieten tom. IV. pag.* 737. „ deſcriptam.

„ Veſperi illam adeuns curioſitatis „ gratia, vidi non ſolum unicum, „ ſed ſeptem vermes latos viventes „ cum filis integris excretos, filum „ uniuscujuſque vermis modo lima- „ cum ſe contrahebat, ita ut filum „ ſi expanſum, 2. part. ulnæ longum „ ſit, nunc longitudinem digiti mini- „ mi, & fili craſſioris craſſitiem habe- „ ret; reliquum corpus fere immobile „ jacebat. Sequenti die novem cum „ filis integris flavidiores cum qua- „ tuor membranis, uti videbatur diſ- „ ruptis, ejuſdem flavedinis, fere duo- „ rum digitorum latitudinem & lon- „ gitudinem habentibus, una vice

ex-

„ excrevit, & vesperi unicum album
„ cum filo integro mortuum cæteris
„ angustiorem, quorum aliqui 6. 5. 4.
„ & minimi 3. ulnarum longitudinem
„ habent. Articuli autem constituen-
„ tes longitudinem harum Tænia-
„ rum in medio corpore tantam ha-
„ bent distantiam, quanta est latitu-
„ do unguis digiti minimi. Hi Arti-
„ culi versus extrema magis sibi invi-
„ cem propinqui sunt; præsertim cir-
„ ca illud extremum, quod caput vo-
„ catur, & in apicem globosam de-
„ finit, ubi parum a se mutuo distant.
„ Latius extremum habet fere talem
„ latitudinem, qualis articulorum est
„ distantia. Novem autem flavidio-
„ res una vice excretæ, quæ eandem
„ latitudinem, si expanduntur, ha-
„ bent & longitudinem, complica-
„ tæ sunt, & formam fili crassioris,
„ *Zeilgaaren*, referunt. Licet ægra
„ jam

,, jam 17. vermes excrevit latos, ta-
,, men de iisdem symptomatibus mul-
,, tum quidem imminutis conquesta,
,, iterumque vermes cucurbitinos vi-
,, ventes excretos mihi monstrans,
,, die 4. Octobris easdem adhibuit pi-
,, lulas, sed addidi gr. ß. Turbit mi-
,, neralis, inde multoties deposuit al-
,, vum cum paucis striis sanguineis
,, & torminibus, sed nullus vermis
,, latus, multi autem cucurbitini ala-
,, cres prodierant. Præscripsi sequen-
,, tem haustum. ℞. ol. Amygd. dulc.
,, rec. press. Syr. Alth. a unc. ii. Sy-
,, rup. Diacod. unc. i. m. f. Haustus;
,, altero die eundem adhibuit hau-
,, stum. Die 6. Octobris summò ma-
,, ne excrevit tæniam viventem cum
,, filo integro, quod se contorque-
,, bat, quatuor ulnas longam; quam
,, vasi lactis tepidi pleno, immisi,
,, tunc motum in filo, non autem in

,, re-

„ reliquo corpore obſervavi manife-
„ ſtiorem, ſed quo lac magis calefeci,
„ eo majorem non ſolum in filo, ſed
„ etiam per totam teniæ longitudi-
„ nem vidi motum, quæ mirum in
„ modum ſe contrahebat, ita, ut
„ gratum oculis fuerit ſpectaculum.
„ Calorem hunc ſufferre, uti videba-
„ tur, non potuit. Interim ægra ad-
„ huc conquerens de reptatu & ſubi-
„ ta ventris intumeſcentia, ſine dubio
„ tales importunos in inteſtinis habe-
„ bit convivas, quos iiſdem medica-
„ mentis expellere conabor. Cæte-
„ terum appetitus eſt optimus, ſo-
„ mnus bonus, alvus naturalis. Tres
„ harum tæniarum adportari curavi
„ egregio *Velſe*, Archiatro, reliquos
„ lagenis ſp. Junip. aq. miſt. plenis
„ conſervo.

„ Teſtes oculati tum apud femi-
„ nam, tum domi meæ fuerunt mul-

„ ti,

„ ti, qui mecum hunc mirum aspe-
„ xerunt casum.

Petenti mihi ab egregio hoc Practico postmodum Historiæ prosecutionem, respondit die 7. Oct. 1767. feminam iteratis, quæ profuissent, catarcticis complures cum vermes cucurbitinos, tum ascarides excrevisse, hos quidem vivos, mortuos autem illos; repetitis vero crebrius, neutros amplius: dudumque quovis symptomate eam vixisse immunem, famem majorem solito si exceperis; quam tamen utrum latitanti adhuc vermi, an, quam lactet, voraci tribuat infanti, ambiguus hæret.

§. IV. Expedit porro ad remedia a solerti hoc Medico hic data, animum advertere. Resina Scammonej & Jalappæ, Mercurius præc. alb. quoque cucurbitinorum vermium expulsionem videntur promovisse; Resinæ-

que

que eædem cum granis duobus Turbith mineralis Teniarum expulisse legionem. Sed præterea, sola Jalappæ resina, in vini spiritu soluta, Teniæ quinas expulit ulnas in Studioso; unica vero vice duntaxat, postmodum nunquam. Suspicarine licebit in remediis, quæ femina nostra capite II. non ad vermes, sed ad morbi acuti Recidivæ curam adhibuit, vim antihelminticam inhæsisse latenter? Patuit enim ibidem pag. 77. feminam die morbi totius 23. Recidivæ 5. ad finem vergente, primos cucurbitinos vermes excrevisse; Die 26. Morbi totius Teniam cum capite, seu integro filo suo; Die 35. morbi, Recidivæ autem 17. terna excretione alvina Teniarum excrementa. Medicamenta autem varia sumsit cum in Febre priore, tum in Recidiva. Maxime autem Decocto - Infusum, ex Rad. Gram. Tarax.

 Flor.

Flor. Rhœad. Verbas. Bugl. cum Oxym. ſimpl. & Stib. Diaph. non abl. Miſturamque Oxym. ſquill. & Stib. Diaph. non alb. Emulſa ſem. Melon. & Cucum. cum Nitro, vel abſque eo; Kermes minerale; Decocta Avenæ cum melle, pro potu ordinario; Olei Amygdali frequentem aliquando hauſtum; Opium cum Kermes miſtum; Oleum lini in frequente clyſmate; Cataplaſmata quoque ſæpe habuit Lumbis circumdata & Ventri, ex Avena cum flor. Chamom. & Samb. parata. An igitur in quibuſdam horum? an in unitis horum pluribus, vis antihelmintica latuit, expulitque Teniam? Felicius enim, atque integrius, expelli eandem contigit nunquam.

§. V. *Haganæ* mulieris hiſtoria, juncta cum iis, quæ variis ego Operum meorum in locis cum publico

com-

communicavi, docet nos 1mo dari forte Lumbricum latum solitarium; solitariumque & teretem: at vero 2do hospitari in eodem corpore plures unico, imo numerosos. 3^{tio} in cane & Tenias complures, & vermes teretes multos; in femina cum Teniis octodecim, inventos quoque Ascarides fuisse. Tandem Lumbricos teretes in Morbis acutis seu critice, seu symptomatice expulsos, nos docere quam frequenter homines vermium ignari, vermium incommoda nunquam perpessi, eosdem nihilominus ventre gerant.

CAPUT VI.

DE VARIORUM MEDICAMENTORUM VIRTUTE.

§. I. *Viperarum in Medicina sors.* §. II. *Cura Vitiliginis jure recensium* Vipera-

rum. §. III. *Pectoris interna externaque ulcera, una cum hectica febre, eodem auxilio curata.* §. IV. *Mitigat idem, sistitque desperatam, omnia depascentem, Spinam ventosam.* §. V. Elixiris Vitrioli *descriptio cum* Viennensis *tum* Londinensis. *Difficultatum contra ejusdem usum solutio. Præstantia ejus in ulceribus internis, potissimumque in Phthisi, eaque provecta, multiplici demonstratur exemplo.* §. VI. *De* Agarico, *seu* fungo Laricis, *num sistat colliquantem sudorem? De Omento animali cum Lacte cocto, & an Diarrhœas Dysenteriasque curet colliquantes?* §. VII. *Curatio insperabilis morbi ope Corticis peruviani, Lactisque. Gratior corticis parandi modus.*

§. I. Spoponderam Tomo IX. & X. experimenti, quod cum Viperarum medicamento inchoassem, progressum. Sponsioni stabo, in inconstanti remedii forte pauxillum moratus.

Vi-

Viperas *Galenus* magni in Medicina fecit. *Libr.* 2. *de simpl. Med. Fac. Cap. I.* triplici experimento refert morbum, quem Elephantem alii, alii Elephantiasin vocent, vino & curatum fuisse, in quod Vipera irrepsisset, fuissetque extincta. De ipsius autem Viperinæ carnis facultate perhibet τὴν σαρκὰ τῶν ἐχιδνῶν εἶναι ξηραντικήν τε καὶ διαφορητικὴν ἰσχυρῶς, ἅμα τῷ θερμαίνειν μετρίως. Exsiccantem scilicet esse Viperarum carnem, valenterque transpirabilem, mediocriter vero calefacientem. Qua de causa iis, Anguillarum in modum, in olla coctis, uti venatorem jussit. *Aretæus de cur. Morb. Chron. Lib.* 2. *cap.* 13. Viperas coctas, sale & oleo conditas, in Cœna obsonio dabat. Postmodum tempora Medicina vidit, quibus multus, tempora, quibus exiguus fuerit, earum usus. Minus illas earum Regionum Medici

laudarunt, in quibus vix reperiebantur, quam apud quos, Gallos, Italosque volo, extabant plurimæ; quamquam ne his quidem constanter laudarentur. Testem *Petrum Forestum* appello, qui in Schola celeberrima *Bononiensi* enutritus, & educatus, Viperarum, ut medicamentosarum, nullibi meminit; *Andromachi* Theriacam si exceperis, quam propter adjectas Viperarum carnes, & ipse, & omnes ferme multorum sæculorum Medici, valentiorem perhibebant. *Capivaccius* tamen pag. 1075. in cutaneis morbis Viperas admodum laudat. Medicis Austriacis, Germanorumque multis, cum Viperarum decocta impense laudari intelligerem, mearum esse partium duxi quid inesset veri, ut examinarem; quo demum constaret, quid me Medicinæ Auditores de Viperarum oporteret virtute docere. *Meadii*

dii accessit, *Morgagni*que autoritas, usum earundem & proficuum, & omnino commendabilem, docentium. Dabo itaque, quæ ipse viderim; Lectores vero, quibus de his plura placent, veluti de curationibus, quas *Antonius Musa*, Cæsaris *Augusti* Medicus, perpetrasse legitur, quas *Aretæus Cappadox*, quas *Cœlius Aurelianus*, carne viperina patratas esse scribunt, hos, inquam, ad laudatos Autores, & ad *Cl. Morgagni Epist.* 55. remitto.

§. II. Homo annos natus 48. in tenebricoso admodum squalidoque carcere, 14. annos detentus, intereaque temporis sicco militari pane, & aqua nutritus; morbos malignos & exanthematicos, cum enormi vomitu, varioque abscessu passus, odoratu, audituque plurimum privatus, tandem una cum suo Milite custode aufugit. Initio vertiginosus ad primos Lucis

adſpectus, Aſcaridum excrevit longo tempore ingentem vim, univerſaque in cute ſcabiem primo ſimplicem ac ſiccam, cruſtaceam deinde, hic ad Vitiliginem, ibi ad Elephantem, habitu toto vergentem, toleravit; tanto quidem cum pruritu, ut præ illius intolerabilitate ferro ſcabro ſe radere cogeretur, utque plurium menſium ſpatio ſomnum oculis vix vidiſſet.

Me tandem convenit. Cum Menſe Aprili 1765. herbarum antiſcorbuticarum ſucco corpus repleviſſem, Viperarum, quas nobis recentes, vivasque, Italia dabat, decocta præſcripſi. Paucarum ſeptimanarum tempore mutatio contigit miſerrimo homini tanta, ut ingens pruritus moderamen, ſquammarum caſus, ſomnique blandities, veluti redivivum eundem præſtarent. Deficientibus quidem poſt ſeptimanam ſextam Viperis,

in

in pejus ruere videbatur; ad novas vero, ex Italia missas, sanescere magis atque magis cepit. Ab aliquo tempore non stitit se. Quartanam se invadentem, me inconsulto, Emetico, repetitaque Venæ sectione, pertinacem reddidit; magnaque debilitate, valida tussi, diarrhœa frequenti, fastidioque ab alimento quocunque, vehementer emaciatus fuit. Mitigatis autem hisce symptomatibus, vehemens successit dextri Hypochondrii dolor, qui respirationem difficillimam reddidit, durum formavit tumorem. Vir per omnia singularis, & verus Capito, solis, toto hoc tempore, Melonibus vixit: Diarhœa hinc tandem nata sustulit quidem dolorem atque tumorem lateris, mutata vero in Dysenteriam fuit, pene eneccantem.

Tunc demum hominem ad me misit, qui mihi totam rerum seriem,

quæ ex quo me non vidisset, contigissent, enarraret. Ipsusque ille postmodum me conveniens, sæpius mihi hanc historiam narravit, confirmavitque. Oleosa & mucilaginosa, quæ & ore hauriebantur, & Recto Intestino immittebantur, & universo ventri circumdabantur, hominem brevi quidem præstarunt a Dysenteria immunem; quidquid vero in morbo cutaneo quondam profecerat, hoc ita denuo amisit, ut pluribus in locis vera Vitiligo, seu Lepra Judæorum, manifeste adpareret.

Sulphureis Thermis *Baadensibus* tunc uti cepit, sic ut 12. dierum spatio, bis die, bihorio, trihoriove, balneo immoraretur. Bis experiundi causa Aquæ thermalis Libram hauriens, alvo laxabatur. Principio videbatur ad stuporem omnino curatus: verum, ut passim fit, elapsis 5.

aut

aut 6. ſeptimanis in fœdiſſimum ſuum morbum penitus relapſus eſt.

Quorumvis conſilia tunc amplexus eſt, Medicorum, Agyrtarum, Anicularum; ſed incaſſum. Media æſtate 1766. ad me rediit. Cum Viperæ ſuppeditabant, dedi illi ſingulo mane integræ Viperæ decoctum, ſuperſtitesque a coctione carnes contuſas, conſciſſas, & cum ſaccharo roſaceo in Conſervam redactas, ut per diem abſumeret. Rediit primo ſomnus, deinde appetitus, ſexque ſeptimanarum elapſo ſpatio exulceratio in panniculo adipoſo ceſſavit, & tandem cruſta de toto corpore perfectiſſime decidit. Cum autem cutis necdum tranſpirabilis videretur, ut remedium aliquantiſper continuaret, ſerio hortatus ſum. Non continuavit, nec rediit ultra.

Haud quidem omnes, fateor, adeo felices viperarum usu fuere: sunt, qui nihil; sunt, qui parum; sunt, qui multum inde lucrati, deficiente per medium annum vipera, continuare curam nequeant; quorum fata me latent, si æstate insequente non redierint.

§. III. Cum in internis Abscessibus hujus remedii præstantiam Ill. *Morgagni* duobus luculentissimis exemplis celebrasset, imitari illum decrevi. Puer italus, septennis, a Morbillis, *Genuæ* quarto ætatis anno toleratis, Pulmones suppuratos habuit, diversisque Thoracis in plagis ulcera, quæ modo sicca, modo iterum cum pectoris levamine pure manabant. Corpus hectica febre jam consumebatur; Peruvianus cortex, una cum multo lacte, auxilium adeo egregium sæpe hic præstat, ut nonnul-

nullos perfecte curatos ſalutaverimus, alios viderimus, qui ærumnas ſuas multo leviores, longeque diuturniores, perferrent. Profuitque & meo puero multum, ſed inconſtantius; nocturnasque anxietates, fere intolerabiles, vincere non potuit. Unde corticis quidem lactisque curam proſequutus ſum, ſed quoque Decoctum quartæ partis Viperæ, & in Conſervam redactas a coctione reſiduas carnes, quotidie dedi. Mirum profecto fuit, intra quam breves dies collapſæ vires reſurgerent, febris decreſceret, reviviſceret appetitus, defœdato vultui color rediret, nitorque, & nocturnæ anxietates rareſcerent, blandi obreperent ſomni, ſputisque pectus ſeſe commode evacuaret. Novem ſeptimanas perſtitit mutatio pulcerrima rerum, perſeveravitque, Vipera deficiente, ſub corticis peruviani, lactis-

ctisque, nec non infusi traumatici, quod cum lacte misceretur, continuo usu. Semianno post, cum Parentes hinc proficiscerentur, gratias mihi acturi, puerum mihi stiterunt, bene valentem.

§. IV. Sed & idem remedium in desperata spina ventosa cepi adhibere; morbo illo terribili, qui, ad certum gradum cretus, omnium per orbem terrarum industriam, sagacitatemque, passim eludit. Decocta lignorum, Antiscorbutica, Antimonium, Mars, Mercurius, cura sub craticula sudatoria, specifica decantata, non potuere mihi *Viennae* provectum solvere morbum. Quin nec corrupti ossiculi exemtio, nec celebrata alibi partis affectae amputatio, prohibere potuerunt, ne iniqua Diathesis in alias saeviret partes. Hinc decocta Viperae dedi, mensium duorum spatio, Adolescen-

lescentibus duobus, quibus frustra quasvis notas curandi methodos admoveram. Profecto longe notabilior, quam a cæteris remediis, observata emendatio fuit; nam dolor indies mitescebat, parciores fundebantur ichores, decidebant crustæ, & sanitatis umbra redibat. Curam altera æstate, tertiaque in horum altero, altero non redeunte, repetens, aperte vidi nondum mihi notum remedium esse, quod desperati annosique morbi adeo progressum sistat, adeo mitiget ærumnas, adeo tolerabilem vitam præstet, quam hoc viperinum.

§. V. Laudatur in Anglia *Elixir Vitriolicum* in Dyspnœa, & suppuratoriis pulmonum morbis. Extat in nostra Pharmacia *Viennensi* pag. 80. Elixir hoc nomine donatum, quod ex unc. v. & dr. III. Aromatum cum moderate, tum maxime calidorum, & spir.

ſpir. vin. Libr. II. ſpiritusque Vitrioli unc. III. paratur, laudaturque ibidem ut remedium quod Ventriculum Inteſtinaque roboret, quod calefaciat, quod excitet appetitum, pectoris autem ac cerebri catarrhos atque phlegmaticos morbos curet. Anglicanum vero Elixir Vitriolicum longe fortius, juxta Pharmacopæam *Londinenſem* pag. 92. & 101. paratur ex unc. I. & dr. V. Aromatum maxime calidorum, cum Libris II. ſpiritus vini tenuioris: ad quam Tincturam decantatam addunt ſpiritus, ſive olei vitrioli, unam tertiam.

Viennenſe igitur Elixir fervidius *Anglicano* eſt, cum illud copioſioribus aromatibus, eadem quantitate ſpiritus vini & octava tantum parte olei vitrioli componatur; hoc vero minorem vim Aromatum, eandem ſpiritus vini copiam, & unam tertiam olei vitrioli, poſſideat.

Du-

Dudum curarum Anglicanarum ad me fama pervolaverat, sed certiora experimenta præstolatus, silui. Missa postmodum fuit ad me Epistola Medici Angli, qui ad magna natus, nihil leve, nihil inconsideranter cogitat; qua Matronæ Phthisicæ bis terve de die guttas 20. 25. Elixiris vitrioli Anglicani in vitro aquæ puræ frigidæ fortiter suadet; una cum Decocto suo corticis peruviani, quod cum multo lacte sumere consueverat.

Sententiam rogatus, respondi ratiocinia in Medicina experimentis quidem cedere, at vero in hac promota Phthisi me primo a medicamenti calore metuere, & deinde ne oleum vitrioli lac pessime coagularet, vereri.

Ad has difficultates, cum Medico communicatas, respondit ille, Primo, dum in Phthisicis percrebesceret hujus Elixiris usus, celeberrimum Lon-

dinensis Nosocomii Medicum *Pate* illud propter Aromata condemnasse, lapsu vero temporis præclara mirandaque cernentem, ejusdem Elixiris supremum extitisse Patronum. Usu quippe constitisse quantopere acidus spiritus vim aromaticam refringeret, ut non plus ageret illæ, quam ut spiritus acidus copiosior assumi, citra ventriculi dolorem, citraque Intestinorum tormina, posset: quæ si nonnunquam levia observarentur, ea unius alteriusve diei diludiis cessare; assuescere autem eidem naturam sic, ut ferret paulatim quisque inculpate.

Ad alteram meam difficultatem idem Vir clarus referebat, Medicorum *Londinensium* haud paucos hoc lactis ab elixire coagulum, oriundasque ex eo ærumnas, plebi insusurrasse, imo quosdam publicis & clamoribus id divulgasse, & scriptis; idque

ma-

maxime, postquam Nosocomiorum Medici, pulcros Elixiris effectus edocti, idem & ægris urbanis darent. Eodem vero tempore in lucem prodeunte Viri clari dissertatione, quæ lac omne in quovis, etiam valentissimi hominis Ventriculo, coagulari, experimentis demonstraret, multorum cessasse inquietudinem; præsertim cum deinceps constaret ne his quidem, qui, vix media hora post lac assumtum elapsa, Elixire usi essent, quid accidisse incommodi; quamvis a plerisque expectaretur bihorio, antequam alterum alteri superbiberetur.

Addebat tandem egregius ille Practicus, *Londini* creberrimum Elixiris usum esse in Phthisi, quæ diuturniores febres insequatur, quæ linguæ sorditiem, quæ virium collapsum, nocturnosque sudores habeat conjunctos: præstantiamque ejusdem aliquo-

rum annorum ſpatio in aliquot centenis ægrotis orbi univerſo patuiſſe.

Facile quiſque capiet me, omni animi ſollicitudine demta, Elixir exhibere cepiſſe. Nimium provecta Matronæ, de qua mox ſermo erat, Phthiſis, uſum ejuſdem diuturnum non admiſit; alii autem egregiam inde tulerunt opem, atque experimenta confirmarunt *Londinenſium*; quorum nonnulla referre exempla conducit.

Sutor ferme ſexagenarius, a biennio Phthiſicus, qui ante tres menſes elapſos ſæva Pleuritide laborarat, & exin ſputis cœnoſis, emaciatione corporis, virium projectione, colliquante ſudore, cuncta perfectæ Tabis ſigna de ſe præbuit; cum artis conſueta auxilia nihil opitularentur, cepit die primo paucis, altero pluribus, ſemel in die, deinde bis, imo ter, 25. guttulis uti, in ea aquæ frigidæ copia,

pia, quæ acidi paucum modo exhiberet ſaporem. Spatio quinque menſium mutatus quidem ſic fuit ab illo, qui fuerat prius, ut ſuperaſſet enarrata mox ſymptomata; verum non ita, ut relicto elixire, nonnihil relabi non inciperet: unde nunc in tertium annum eodem, quod ob virtutes egregias exoſculatur, pergit uti.

Puero duodecim ferme annorum media æſtate anni 1766. Elixir exhibere cepi ſequentem ob cauſam. Ab anno ætatis tertio ex variolis magnis, haud multis, non moleſtis, ſed neglectis, Phthiſi pulmonali affici videbatur, penitusque conſumi: uſu vero longiore lactis bubuli, cum ſaccharo lactis dicto, cepit, ſputis prodeuntibus, habere rectius. Morbillos admodum benignos bene tulit ſeptennis. Continuabat ſputa edere, ſed olida, ex flavo viridia, violentia autem &

copia tanta, ut ore naribusque ſimul projicerentur; nec raro citra tuſſim, inclinato duntaxat capite, veluti ex inverſa lagena, copioſe profunderentur. Hocque totis quidem hiſce annis, vere autem maxime. Atque hoc rerum ſtatu eundem mihi mater ſtitit, materiemque monſtravit effuſam. Mox illi Elixir dedi cum melle & aqua, ut pueris ſoleo, & a minima doſi ſenſim ad guttas 40. ſingula die aſcendi, eo eventu, ut intra trium menſium ſpatio fere curatus videretur; & forſan integre curatus, ſi perſeveraſſet, fuiſſet: negligentia vero parentum toto anno 1767. & 1768. medicamentum haud ultra ſumſit, cum præter raram tuſſiculam bene ſe haberet: donec mali recidiva, finiente Novembri, quo hæc ſcribo, renata viſa, demum ad me ductus ſit.

Puella 9. annorum, superioris soror, eodem cum fratre die cepit Elixire uti. Puella optime valuerat ad usque 5. ætatis annum: convulsiva tussi tunc cepit quati, copiosumque cruorem sæpe profundere ore, naribusque. Tussi convulsivæ morbilli supervenere, Miliariaque alba. Resurgenti ab hoc morbo, dextro in Bregmate tumor nascitur, qui crescens paulatim, ovum gallinaceum mole æquavit; decrevit autem & evanuit, spatio trium septimanarum, excreto copioso pure, fereque continuo, oculis, auribus, naribus, ore: eodemque tempore faucium fuit angustia tanta, ut nisi continua injectione copiosissimus faucium mucus absergeretur, suffocanda puella videretur. Ex sola aure nonnihil profluit adhuc. Crines in ea Bregmatis plaga læte non crescunt. Septimum ætatis

tis annum agentem confluentes Variolæ, malignæque eam prehenderunt, quas dirus oris cancer, aquaticum appellant, excepit. Octo dentes cancro solutos, a puella deglutitos, e fecibus sustulere parentes. Mater os puellæ curavit aqua fabrorum ferrareorum, cum nitro & aluminis usti tantillo, applicata hac aqua multo syrupo Violarum omnes interni oris oblinivit penicillo partes.

Verno tempore anni 1766. ædes recentissime extructas, intus extusque calce obductas, humidasque, inhabitante familia, dira Ophthalmia bis occupavit puellam, cui tres phlyctenæ, ut ex narratu patet, junxere sese. Mater, consilio quorundam, Vesicantibus collo, postque aures, admotis, sustulit rubedinem; maculas autem, a pustulis relictas, aqua leviter vitriolica detersit, delevit.

Ex

Ex quo vero, quinto ætatis anno tuſſi convulſiva laboraſſet, tuſſi in hodiernam diem vexatur, tuſſiendoque materiæ, lac colore, ſpiſſitudineque referentis, duas, tresve uncias quotidie excernit. Purulenta igitur labes, a longa die peſſimam Cacochymiam genuit, ſive ſedem in pulmone habentem, ſive aliunde eo delatam. Elixire vitriolico, menſes quatuor aſſumto, reſtituta eſt ſanitati ſic, ut neque anno 1767. neque 1768. ullo medicamento indiguiſſe, mihi ſæpius illi obvianti, eamque examinanti, appareret.

Vir quadragenario major, qui longis annis Veneris caſtra ſequutus, curas plures, proximaque elapſa æſtate diuturniores Mercurii frictiones ſuſtinuerat, demum incidit in Phthiſin pulmonalem, frequentemque Orthopnœam: ex ſuperveniente tandem

Peripneumonia, deplorata Phthisis esse videbatur. Continuus Elixiris usus jam tertium in annum hominem adeo servat, sustinetque, ut domino suo a cubiculis esse pergat.

Pluribus annosioribus Phthisicis Elixir dedi cum emendatione omni Tussispe majore, sputorum autem, Tussisque multa imminutione; quæ quibusdam, mihi vero nequaquam, suspecta fuit. Præter Phthisin quippe, cujus propria in pulmone sedes, alia datur, quam graphice descripsit *Bonnetus*, quam ego in cadaveribus sæpius demonstravi, Operumque meorum pluribus in locis notavi: in hac specie inflammatoria ac suppuratoria materies universi cruoris, in integros pulmones transsudans colligitur, sputorumque ejicitur forma. Hanc porro sanguinis Diathesin Elixir vitriolicum potenter emendare multiplici ap-

pa-

paret exemplo. Unde ab hoc remedio præstantissimo describundo, evulgandoque, abesse non debui.

§. VI. Verbulo hic de Agarico. Post *Galenum Libr. I. de simpl. Med. fac.* Botanico-Medici Agarici vires descripserunt esse modice calefacientes, plus exsiccantes, extenuationem curantes, Hæmoptoen dragmæ dimidiæ pondere sistentes, Ictero medentes solvendo, debili quoque ventriculo, deglutita non retinenti, valde proficuas; pondere autem unius alteriusve dragmæ lente detergentes atque purgantes. Vide plura apud *Dodonæum*, ejusque in appendice. Reverane hasce adscriptas possidet Agaricus vires? Audiamus historiam sequentem.

Anno 1765. die 26. Aug. Monachus convenit me, qui elapso ab inde biennio a neglecta Pleuroperipneumo-

monia, in tussim, ac Hæmoptoën, inciderat. Post multa auxilia, pecto-ri dicata, post Aquas Selteranas, ru-ſticano in aere epotas, in ſupremam debilitatem incidit, nocturnisque ſu-perioris corporis emaciatus est ſudo-ribus. Cortex Peruvianus haud exi-guam quidem emendationem attulit; hyeme vero inſequente rediit conti-nua remittens febris, cum ſumme de-bilitante ſudore. Et hac quidem vi-ce cortex febrim multum moderaba-tur, minime vero, quemadmodum prius, ſudorem.

Pernicioſo hoc ſudore, Viro re-verendo fere pereunti, amicus nar-rat, certaque fide aſſeverat, plures hectico ſudore pereuntes, Muliercula Agarici fruſtulum quotidie exhiben-te, ſe curatos ſalutaſſe: quo ille audi-to, cum curtam ſuorum Medicorum ſuppellectilem eſſe intelligeret, pro-

tinus

tinus ad Agarici pauxillum confugit, pepulitque brevi ſudorem.

At vero pulſis ſudoribus Dyſenteria ſucceſſit. Dubitatum fuit, utrum colliquans quoque illa, loco colliquantis eſſet ſudoris; an vero aut ab Agarico, aut ab imprudenti gelidæ hauſtu, proficiſceretur? Poſteriori cauſæ tandem tribuebatur, ſaltem poſtquam continuato deinceps Agarici pauxillo, venter minime moveretur. Dyſenteriam autem hanc colliquante ſtatu corporis, ut prius ſudorem, proficiſci, non eſt, opinor, quod dubitemus; ſed & a poſteriore id patuit, ſudore a ceſſante Dyſenteria redeunte. Dyſenteria autem pertinax fuerat, nec auxiliis Medicis, ſed *Lacti cum Omento animali probe cocto*, ſemel aſſumto nonnihil, iterato epoto, integre, ceſſerat.

Su-

Superata Dysenteria, sputa purulenta prodierunt, eo perseverante, qui ab ipsa Pleuroperipneumonia vexaverat, lateris dextri dolore; in quod latus, quemadmodum neque in dorsum, cubare non poterat. At vero cum sputis & sudor rediit; quem iterum repetito quotidie Agarici tantillo, superavit.

Suasi, ut Lacte caprino cum Herbarum traumaticarum infuso, & succo, aliquantisper uteretur, antequam ad alia procederemus. Rediit nunciaturus curam hanc, spatio quinque hebdomadum protractam, multum profuisse: Agarico vero, cum sudores reditum sæpe minarentur, se eguisse perpetuo. Defuit postmodum; ut Corticis, Elixirisve, explorare in illo virtutes nequiverim.

Explevit Agaricus in hoc Reverendo Viro eas indicationes, ad quas

Ga-

Galenus, subsequentesque Medici, eundem in refracta dosi celebraverunt. Defuit mihi hucusque occasio instituendi in colliquante sudore experimenti: silentium autem, donec casus affuerit, impermissum arbitratus, evulgo; ut quibus occasiones frequentiores suppetent, experiundique proinde copia gaudeant, sedulo inquirant, num & Agaricus colliquantem sudorem auferat, & Omentum animale, lacte probe coctum, colliquantis Dysenteriæ potens sit auxilium. Profecto dum non unico in homine, sed in pluribus egregie successerit, dumque cæterum Sudores, Dysenteriæque colliquantes, proximam sternant in Mortem viam, experimentum capere tuto videmur posse.

§. VII. Recensui hoc capite ægros nonnullos, quibus celebris cura Lactis, Corticisque Peruviani, profuisse

qui-

quidem, haud vero curasse illos, visus sit. Minoris tamen ob id facienda non est. Multis enim integram sanitatem conciliat, idque cum in annosis ejusmodi morbis, tum in desperatis. Luculentorum exemplorum Tomi mei priores meminerunt: memorabile aliud dabo.

Comes nobilissimus in *Hungariæ* Regno, cum annum ætatis octavum ageret, genu dextro in terram cecidit. Intumuit genu, doluitque sic, ut Medicis, atque Chirurgis, trium mensium spatio opus esset, priusquam curam perfecissent. Sanus tunc puer credebatur, quamvis femoris dextri cum coxa articulationem, dum moveret femur, perciperet dolentem.

Semianno a curato genu elapso, febri acuta prehendebatur; inque febre illa primum animadversum est crus

dex-

dextrum brevius ſiniſtro eſſe. In dies id magis apparuit, magisque.

Eodemque tempore Tumor cepit ad coxam obſervari, in quo brevi tres aperturæ, eæque & fiſtuloſæ, & ſinuoſæ; quæ ingentem copiam & puris, & ſanici, & ichoris, carioſique oſſis fragmenta, duorum annorum ſpatio, effuderunt; interea dum hectica febre emaciaretur puer, conſumereturque ita, ut verum cadaver referret. In deplorato hoc ſtatu eum nobiliſſimi parentes *Viennam*, conſilii inopes, auxiliumque capturi, conduxerunt.

Advocabamur Medici duo, duoque Chirurgi, in Conſilium. Patuit nobis, infortunato lapſu pueri in genu necdum aut fractum fuiſſe ſua in Cervice, Epiphyſive, os femoris, aut idem, rupto ligamento tereti, ad teresve acceſſorio, ex cavo Acetabuli

excidisse; lapsu tamen eodem tensas, distractasque ad articulum coxæ fuisse partes. Hinc doluisse puerum ad femoris motum. Furtim autem progrediente proditorio malo, veram demum ad superiora contigisse luxationem; a resorptu putridi fomitis febrim & natam esse, & perpetuatam biennio. Ergo casus similis fuit, quos vidi, binis, relatis *Tomo IV. cap.* 4 *hujus Operis*; similisque laudato ibidem *Petitiano*, cui haud disparem tradidit *La Motte*.

Prognosin partim acerbam dedimus, partim incertam: memores autem elegantium curarum, quas ejusmodi in malis cortice Peruviano, ac lacte, perfecissemus, suasimus eandem; dum interea dexterrima Chirurgi manus ulceribus secundum Artem mederetur.

Si

Si qui mortalium unquam, hi saltem accurate omnia, quæ consulueramus, expleverunt, a parva copia ad magnam conscendentes paulatim: unde non modo in vivis perstitit puer, verum etiam tantum profecit, ut quando triennio post *Viennam* reversus erat, non absque admiratione, gaudioque, illum & febre expertem dudum, & viribus valentem, contueremur: ulcere unico cum purulentam materiem, tum ossis cariosi ramenta, emittente.

Biennio post, 23. Maji. 1767. illum tertio vidimus, egregie valentem, debitamque 16. annorum ætatis, qua erat, habentem staturam; clauso jam, quod unicum ante biennium superstes videramus, ulcere; idque postquam ante annum ab illinc elapsum ossis ramentum, pisi mole, expulsum esset: ita ut ultra nihil, nisi quandoque mu-

cosi quid, transsudaret. Adolescenti porro, sic crescenti, crus affectum apparuit latis quatuor digitis esse altero brevius: quemadmodum quoque suo in juvene *La Motte* se observasse refert. Crevit quidem quoque crus, femurque dextrum, torosumque est; per omnia autem lævo exilius. Quamvis autem illustris Comes jam curatum se crederet, non gravatus est, hortantibus nobis, remedium prosequi per illum, præsentemque annum, singulis mensibus quid diminuendo; præsertim cum, quod raro fit, in delicias cortex transivisset: quod quomodo contigerit, cum id nosse intersit, enarrabo.

Cum in hoc remedio assumendo, atque continuando, nauseam Comes, fastidiumque, & horrorem, perciperet; neque superare illa, quomodocunque pararetur Kina, posset; Mater

ter nobilissima, sagax industriaque Matrona, mille modis negotium tentans, versansque, invenit tandem, qui perplacuerit, qui post assiduum annorum novem usum amœnitate, gratiaque creverit, parandi modum. ℞. Pulv. Cort. Kinæ unc. III. sesqui horam coque cum Libris duabus aquæ comm. Quieti, donec penitus refrixerit, committas, postquam charta emporetica dupla coles: Liquorem colatum in chartam emporeticam infundas iterato, & liquorem in vitrum magnum, quod & charta emporetica tectum sit, excipias.

Nihil ultra, gustavi quippe, liquori inest ingrati, Vinumque aut Tockajense, aut vetus Rhenanum, & colore æmulatur, & limpiditate. Non succedit autem si decoctum, priusquam coletur, haud penitus refrixerit. Insuperabilis corticis Kina assumendi, continuandi-

que difficultas, adeo frequens, præparationis hujus communicatione nedum minui, sed crebro tolli poterit.

§. VIII. Proxime priore Tomo multa de febribus, deque Antidotis earundem, egi. An Sulphur his addendum? *Eistadiensi* feminæ, quinque septimanas Quartana laboranti, sulphuris, quod in longas laminas scissum, venumdatur, portionem articuli digiti magnitudine pulveratam dederunt, quo ipso momento invadentem perciperet Paroxysmum. Sudavit vehementer. Insultu ingruente altero, duplam sulphuris dederunt portionem. Febris non rediit. Ventriculus necdum bonus, unico purgante restituebatur, nec purgante irritata febris, quo rediret, fuit.

CA-

CAPUT VII.

FINIS QUÆSTIONIS DE SENSIBILITATE ET IRRITABILITATE.

Octavus annus agitur, ex quo animum appuli ad ſcribendum contra *Ill. Halleri* de *Senſibilitate & Irritabilitate*, Doctrinam; Praxi cum Medicæ, tum Chirurgicæ, periculum ab illa imminere ratus.

Ac primo quidem, ex eo, quod Tendines, Membranæque, negarentur ſenſiles eſſe, & animo præſagiebam, & experimento deprehendebam, nonnullorum Audaciam, qui partes ejuſmodi intrepide ſauciantes, Convulſionis exiſterent, Dolorisque fabri.

Secundo *Hippocratis* magni Praxin, quæ me fidelissimum Cultorem, strenuumque perpetuo Defensorem habebit, neglectui tanto a pluribus dari dolebam, ut præter aut animosiorem, aut desidiosiorem Irritabilitatem, nihil in morbis crepantes, æterna *Coi* præcepta haud negligerent duntaxat, verum etiam vilipenderent.

Itaque Praxis medicæ primarii in hac inclyta Universitate Professoris Dignitate condecoratus, in eo jam eram, ut ad novam Doctrinam, quam Scriptores clari, quam haud incelelebres Universitates, adoptaturæ videbantur, vel amplectendam, vel repudiandam, me undique sentirem premi. Librorum itaque egregiorum haud modica lectione, literario clarorum Virorum commercio, propria experientia usuque, Arti demum, quod imminere videbatur, discrimine,

per-

permoveri, animarique me ſenſi, ut nova hæc placita non modo non amplecti, ſed impugnare, refellereque me debere, autumarem.

Hinc primam meam Diſſertationem *Difficultatum* edidi, ſtylo haud maſculo modo, ſed, quam hodie quidem vellem, ſignificantiore. Haud multo ſane blandiore ſermone *Apologiam* conſcripſit perill. Adverſarius. Neque etiam qui, quod non debuiſſet, ſe Liti immiſcuit, *Tyſſotus*, Vir clariſſimus, *Vindicias* meas verbis excepit mitioribus.

Deinde a ſexto ad decimum horni operis mei Tomum, nec non in *Epiſtola gallica ad Amicum*, inceptum opus proſequutus ſum. Neque ſoli dimicabamus, *Hallerus*, egoque; verum illius doctrinam hinc multi ſtrenue propugnabant, quos inter princeps *Caldanus*, vir ob multa clarus;

 illinc

illinc haud pauci, quorum præcipuus *Gualtherus van Doeveren*, Groeningæ Professor laudatissimus, refellere experimentis conabantur: hincque ab Illustris *Halleri* egregiis Discipulis omnis sensatio Duræ cerebri Meningi, propter absolutam Nervi absentiam negabatur; illinc iterum, ut v. g. in *Morgagniana* schola, ob Nervum a V. pari oriundum, a *Cotunnio* demonstratum, datumque Duræ Matri, ejusdemque sensilitas asserta fuit.

Integre postmodum tota rerum mutata facies fuit. Fassus quippe præclarissimus hujus Doctrinæ Autor est, *Tomo VIII. magni Operis*, sensilitatem Tendinum, Membranarumque, negasse se quidem; minime vero sic, ut neve puncta, neve vulnerata, sensum proferre doloris possent. Pleuram v. c. pronunciasse se insensilem, dum illam unicam esse membranam statuisset;

ſet; haud vero tunc, quando duplici conſtantem lamina, quæ quondam & de Pleura, & de Peritonæo, ſententia eſſet, quidam aſſerere pergerent. Se externæ Pleuræ laminam, nonniſi circumfuſam Pleuræ veræ celluloſitatem eſſe, & docere, & demonſtrare: per hanc vero circumpoſitos convexo Pleuræ dorſo Nervos eſſe; „ hos, ſi quando „ ab inflammatione vicinæ Membra- „ næ corripiantur, acriter dolere, „ hæc omnia & cum ratione ſpecu- „ lationis conſentire & cum experi- „ mentis. Eodemque modo & ligamenta inſenſilia eſſe, & Articulorum capſas, & Tendines cunctos: poſſe vero dolore has partes occupari, a Nervis eaſdem aut circumdantibus, aut perreptantibus. Verbo partes haſce, qua membraneas, minime dolere; dolere vero, & acriter quidem,

pro-

propter accumbentes nervos posse sic, acsi ipsæ sensu afficerentur doloris.

Iisdem proinde Verbis mentem suam perill. Vir explicat, quibus fere antiquissimus *Aretæus*: Νεῦρα, τὰ δε-
„ σμὰ τῶν ἄρθρων, non dolere sæpe,
„ dum quis abscindat illa, conterat-
„ ve, οὐδ᾽ ἂν τέμνῃ τις, ἢ θλίβῃ, inter-
„ ea dum alio tempore homo sic in-
„ de doleat, ut a nulla re magis:
„ imo ut neque ferramenta adstrin-
„ gentia, neque vincula, vulneransve
„ gladius, aut exurens ignis, plus do-
„ loris crearent.

Ergo Veterum cunctorum sarta tecta sententia est, Membranas, Tendines, Ligamenta, Capsas, sive sensibilia pronuntiantium, sive insensibilia: latiore enim hoc sensu, dum pugnantia videntur locuti esse, locuti consentanea sunt.

Ve-

Verum longe manifestius hanc magni Autoris mentem esse, ex privatis ejusdem Literis, maxime posterioribus, intellexi. Contigit enim ut Vir celeberrimus, *Carolus Bonnet*, Genevæ ornamentum, Orbi universo propter Historiam naturalem, ad stuporem fere illustratam, acceptissimus, utriusque nostri sincerus, integer, summusque Amicus, rem eo dirigeret, (ob quod illum æternum venerabor,) ut de dissentientibus opinionibus, quibus nostros utriusque animos disjungi, abalienarique, dolebat, mutuis Literis amice conferremus. Dum huic haud minus christiano, quam amico Consilio, pareremus ambo, magis vidi magisque ejus illum, cujus dixi, sententiæ esse: ipsum de systemate pathologico mutando ne unquam quidem cogitasse: scripsisse se quæ vidisset, quæ observasset centies, insensilitatem demonstran-

ſtrantia partium, quando hæ ſine cingentibus, aut incumbentibus, perforantibusve ſeſe Nervis, conſiderentur.
„ Se nullum de inſenſili natura Duræ Matris ſyſtema pathologicum propoſuiſſe; finem ſibi fuiſſe ea, quæ experiundo didiciſſet, proferre: omnem nempe a Nervis ſenſum, omnem a fibra muſculari motum eſſe. Si adeo trans faſciam totam Nervi cutanei decurrant, non ideo eam faſciam ſentire, cum ii Nervi nihil in tendinem dent. . . . Sibi non de Vulnerum periculo, ſed de ſenſus ſede, quæri. . . . Non videri adeo ullum a ſe metum fuiſſe, ne falſi quid in Pathologiam ſubreperet. „

His profecto quid verius ſcribi, quid clarius enunciari, quid exponi candidius poſſit? Sane ſi hæc, iſto modo prolata, accomodata fuiſſent

Ex-

Experimentorum illorum, contra quæ ſcripſi, Relationibus, cauſam omnem manus cum illuſtri Viro conſerendi præſcidiſſent: id quod etiam in Reſponſis ad illius amiciſſimas Literas priores ſerio notavi. Quid enim ad Praxin refert, utrum Pleura, & Dura Meninx, & Membranæ, & Ligamenta, Articulorumque Capſulæ, & denique Tendines, nervis dolere propriis poſſint, an alienis, qui aut ſupra, aut trans, aut infra, haſce decurrunt, tranſeuntve partes: modo ipſæ hæ partes ſive contuſæ ſint, ſive ſauciatæ, vellicatæve, ea exhibeant phænomena, eaque auxilia petant, quæ ſæpe nervoſæ exhibent, petuntque partes? Quid mea refert, Pleuriticusne ab inflammata pleura proprie dicta doleat, an a Nervis, quos ſæpe notabiles, quos grandes, ſupra dorſum ſuum gerat, ducatque Pleura?

Ve-

Verum enim vero, cum egregiæ istæ, candidæque explicationes, experimentorum haud concomitarentur Historiam; cumque ipsam cum Medicam praxin, tum Chirurgicam, in vulnerum atque ulcerum pertractatione, morborumque internorum curatione, ab iis, qui hæc cruda amplecterentur, perverti deprehenderem; indignus certe, quo cohonestor, munere censendus fuissem, si abusuum progressum, qui ex nova, nec posterioribus monitis munita doctrina proficiscebantur, sistere neglexissem.

Jam vero rebus sic se habentibus, manum de tabula. Manifestum jam est *Ill. Hallero* eam non fuisse mentem, quam quidem experimenta priora, necdum expositione posteriore illustrata, referre viderentur: in Physiologiæ illustrationem se intendisse, de mutanda Pathologia ne somniasse quidem.

dem. Virum proinde dignissimum esse, quem omnes, germani per universum Orbem Artis filii, veneremur, atque tanquam Medicinæ cultorem inclytum, promotoremque indefatigatum, suspiciamus. Adversus illum quondam scripsi, quia, ut ex relatis constitit, scribere debui: scripsisseque me vel ob id gaudeo, quod inclyto Viro occasionem dederim, ea in artis emolumenta illustrandi, ex quibus alii, sinceræ ejus mentis ignari, consequentias audaciores formare inceperant. Excidit mihi, fateor, hinc inde quid asperiusculi: hoc vero ubinam excidere non contingit, quando de summa rerum, quando de imminente damno a gente humana propulsando, quando de periculis agitur averruncandis? Lectores, non præoccupati animo, in Illustrium Adversariorum meorum, *Halleri* & *Tyssoti*,

soti, Scriptis nonnulla asperiora quoque doluerunt: verum omnia hæc & illi, & ego, veluti nunquam aut scripta, aut saltem malo animo excogitata, reputemus oportet. Et remora tandem amicitia fulgentior erit.

CAPUT VIII.

DE INOCULATIONE VARIOLARUM.

§. I. *Inoculistarum modus explicandi sua Praxeos infortunia, absolvit quoque ab omni culpa Variolas naturales. Argumentorum Decade hoc probatur.* §. II. *Demonstratio qua Patroni Inoculationis contrarium se evicisse arbitrantur, defectuosa est: defectus indicatur: quo defectum hunc suppleant, ostenditur modus.* §. III. *Spontaneum Inoculationis Contagium ex ipsis Inoculi-*

culistarum observatis demonstratur. § IV. *Quum a Variolis naturalibus multi pereant, eorumque pars maxima curæ defectu, duplex id emendandi proponitur modus.*

§. I. Necdum Bellum Inoculatorium defervet; ingeminat potius. Pars in illo minima non fui, ex quo anno 1756. Inoculationem in Nosocomio meo orsus, inque sex ad id selectis pueris Variolas frustra præstolatus, veniam peterem, eaque potirer, quasdam orbi medico difficultates proponendi, dandasque ad easdem Responsiones examinandi, antequam hoc opus repeterem. Edidi tunc primum libellum, cui titulus: *Difficultates super Inoculatione Variolarum*, *Viennæ*, 1757.

Prodiit brevi post viri eruditissimi *De la Condamine Dissertatio altera*, & viri in arte clari *Tyssot' Responsio ad* meas *Difficultates propositas*: Opus utrumque gallice scriptum, admiranda perspi-

 cui-

cuitate & eleganti brevitate, id proferens omne, quod in Inoculationis honorem proferri, laudemque possit; at vero ad meas difficultates solvendas adeo ineptum, ut anno 1760. ederem dissertationem adversus laudatum Scriptum utrumque, titulo *Refutation de l' Inoculation*. Ad hanc meam refutationem celeberrimus *Tyssot* privatis literis respondit: *le Procés me paroit suffisament instruit: Avocats, & non Parties, nous avons dit, ce que nous avons cru pouvoir dire de mieux: les Pieces sont sous les yeux des Juges: attendons donc le Jugement du Public, & de la Posterité.* Et in alia epistola: *je crois, que vous avez dit tout, ce qu'on pouvoit dire. Jamais mauvaise cause (passez-moi le terme) ne fut si bien plaidée.*

Adoriebatur me postea, amicus amicum, vir celeberrimus *Tralles*, Breslaviensis inclytus Medicus, *Sermone suo*

Apo-

Apologetico in Inoculationis tutamen. Cui cum anno 1764. incunte, disputationem totam in X Articulos redigendo, respondissem; prodiit, vix medio anno inde elapso, ejusdem magni viri *Vexatissimum argumentum*; opus Autore dignum, quod omnia argumenta, quæ Inoculationi aut contradicant, aut patrocinentur, haud minore cum candore, quam accuratione, judicioque, oculis legentium e vestigio exponit.

Ad hoc opus *Rat. Med. Tom. IX. Cap. ult.* respondi, & aliquantum quoque *Capite & Paragrapho* *ultimis Tomi X.*

Postea nova inoculandi Methodus, quæ omnia methodi veteris infortunia corrigere dicitur, vulgatissima prius reddita apud Brittannos, aliis in Regionibus summopere laudatur, brevi omnem inundatura terrarum orbem. Cum porro pene cuncta Europæ Re-

gna, Provinciæque, non in Libris, quæ illam aut laudent aut vituperent, ſed oculis contueantur ipſæ ſuis, brevi forte controverſiam diriment. Quo autem id fiat facilius, haud abs re erit unam alteramque ſubjunxiſſe animadverſionem.

Ac primo quidem ope creberrimæ Inoculationis eo provectum jam eſt, ut ex ipſo Inoculiſtarum teſtimonio id colligatur, *quod a Variolis naturalibus nemo mortalium ultra moriatur.*

Probatur facillime. Anno 1768. Junio menſe Nova Anglicana ferebant, quod & privatæ familiæ literæ confirmarunt, Celſ. Ducem *Boucleuch* Londino in Scotiam profectum eſſe, filium ſuum, Comitem *Dalkeith*, lugentem, quem inſitæ Variolæ occidiſſent.

Vitium hic irrepſit. Inoculatio Comitem non interemit, ſed ipſe Inocula-

culator, qui in tantilla ætate illum inoculare non debuiſſet.

II. Clariſſimus *Gandoyer de Foigny*, Autor operis, cui titulus: *Traité pratique de l' Inoculation, à Nancy*, 1768. Filiam ſuam, cum eam *Suttoniana* methodo inoculaſſet, priorque febris cum Variolarum eruptione jam a 24. horis deferbuiſſet; forti 10. minutorum convulſione enectam luxit.

Vir Clariſſ. ad amicum, qui mecum epiſtolam communicavit, ſcripſit, caram filiam neutiquam periiſſe a Variolis, verum potius ab ejusmodi convulſione, quæ & citra Variolas, quemcunque hominem prehendiſſet, occidiſſet.

III. Nobiliſſimus *Peſſers*, juvenis 14. annorum, *Hagæ* Batavorum, anno 1768. Martio menſe inoculabatur. Variolæ confluentes, purpureæque,

æque, juvenem die 1. Aprilis e vivis sustulerunt.

Utique Insitio minime fuit in causa mortis. Scilicet est diathesis in hac familia, ut malignæ in eadem debeant Variolæ esse; cum olim hæ fratri ejusdem exitiales fuerint. Sic quidem, ut quamvis Pater, Materque, quamvis Avus & Avia, quamvis ipsa hujus nobilis juvenis Frater, una cum ipso inoculatus, Variolas felicissime superaverint, ob idque Variolæ in hac familia faciles debuissent, benignæque audire, nihilominus oportuit inoculatum hunc juvenem inevitabili familiæ fato mori.

IV. *D. Christiani Henrici Hess*, apud Berolinenses celebris mercatoris, pulcra XI. annorum filia, post debitam IV. septimanarum præparationem, a viro artis inoculatoriæ peritissimo, celeberrimo *Meckelio*, inocula-

culata, primam suam febrim vehementem habuit, Variolasque deinde copiosas quidem, at benignas; ulcera tandem inoculatoria, quæ magnam prave olentis materiæ copiam funderent: at vero dum propediem lætus rerum expectaretur eventus, superveniente purpura alba, die morbi 13. puella obiit.

Præparationes *Gatti* omnes, præparationes longiores multi celebres Inoculatores, dudum damnaverant. *Suttonis*, ac *Dimsdali* regimen frigidum purpuram arcuisset. Methodus bona defuit. Puella obiit.

V. *Trajecti ad Rhenum* nobilissima Matrona *De Zuylen*, quadragenaria, ne quid methodo inoculandi deforet, celebrem Inoculatorem *Williams* ex Anglia evocat. Inoculatur. Papulis die 14. nec dum, ut fertur, prorumpentibus, inoculatur iterato,

Elapſis denuo 14. diebus Variolæ prodeunt. Die 5. poſtmodum ex Angina mors.

Innumeris conſtat exemplis Anginam Variolarum ope haud indigere ad necandum. Hæc ergo Matronam, non inſitio, occidit. Præterea præſtitiſſet ut Inoculator illam & a ſuſcepto frigore præſervaſſet, & tenuius aluiſſet. Frigus quidem *in genere* prodeſt, ſed *in ſpecie* nocet.

VI. Nobilis Adoleſcens Scholæ militaris, *Viennæ* hoc autumno a dexterrimo Artifice inoculatus, papulis non prodeuntibus ægrotat, febricitat, die autem undecimo a ceteris inoculatis ſegregatur, tanquam cum iisdem non ultra computandus, domumque remittitur. Angina gangrænoſa juvenem biduo poſt interemit.

Nemo hic inſitum Virus varioloſum culpet. Fertur Adoleſcentem

Scor-

Scorbuto quondam laboraſſe; quo quid in Gangrænam proclivius?

VII. Puer 4. annorum *Viennæ* dexterrime inoculatus, ac dein variolis ultra ſexcentis ſcatens, putridiſſima febre corripitur, Corticisque Peruviani virtute a morte præſervatur: haud tamen ita, quin ſiccatis Variolis novæ continuo puſtulæ propullulent, quin febrim continuam ſeptem dierum de integro experiatur, Cortice peruviano continuo repleatur, exulcerationes patiatur ingentes, nec, niſi elapſa ſexta ab operatione ſeptimana, reſtituatur ſanitati.

Tanti certaminis in cauſa fuit aut humorum antiquorum prava colluvies, licet puer antea ſanus eſſet; aut impuro de corpore pus deſumtum, quamvis ab eodem pure fortunata aliorum inſitio fuiſſet; aut utrumque.

VIII.

VIII. Quinquennis Puella, manu exercitatissima *Viennæ* inoculata, passa Ophthalmiam est, curatis Variolis perseverantem, suppurantem, universumque oculum ita destruentem, ut spes nulla supersit Visum unquam recuperandi.

Frustra quis causam in Inoculationem refuderit. Etenim annon millies Ophthalmiæ, quæ in Suppurationem vertantur, quæ oculos pessumdent, sine Variolis nascantur? Quæcumque proinde causa illas citra Variolas genuit, gignere easdem & in Variolis potest.

IX. Puella a simili inflammatione in insitis Variolis nata, inque discrimine perennis versans Cœcitatis, Parisios missa, quo curetur, est.

Si Inoculatori credamus, (quod tamen qui longo antea tempore præfuit Puellæ sanitati Medicus negat,) fre-

frequens ipsi Ophthalmia quondam fuerat: nihil autem frequentius, quam crebrarum denique Ophthalmiarum in Hypopyon conversio. Sin autem aliis fidem adhibeamus, oculi jactura Inoculatoris debetur tirocinio.

Scrofularum, febriumque ab irrita insitione ortus, caussis illarum communibus, eadem lege, adscribendus est.

X. Quod si nullæ omnino caussæ possent excogitari, quibus Inoculatorum hominum sive interitus, sive mutilationes adscriberentur, certam parat inexpugnabilemque horum originem Contagionis supervenientis suspicio: ipso namque Sole clarius fit, quem occidere non posset Insitio, illum occidere Naturalium Variolarum Contagium posse.

Sed moleste forte quis feret, cum promissa Paradoxi demonstratio esset, a Variolis naturalibus, ipsorum Inoculi-

culistarum testimonio, neminem haud ultra aut mori, aut mutilari, affirmantis; interea his argumentis idem unice de Variolis inoculatis, neutiquam vero de naturalibus, affirmari.

Non satis attendit ille. Consequitur ex dictis manifesto, ut argumenta hæc, si insitas Variolas culpa & mortis absolvant, & ægritudinis, certo certius absolvant naturales.

Perpetuo namque vel tenerior Ætas, vel Purpura, vel Convulsio, vel Ophthalmia, Scorbutus, Lues Venerea, Phthisis, Rachitis, Spina ventosa, Scabies, Familiæ fatum, Neglectus quoque, ignorantiave opportunæ Curationis, Recens denique accedens Contagium, Variolas naturales clamabunt insontes. Quod enim *illis* tam profuse conceditur, *hisce* negari idem non potest.

§. II.

§. II. Si hæc ita ſe habeant, conſequitur id, ut pari paſſu, & quem Artificium produxit, & quem Contagium genuit, Morbus incedat uterque.

Si in hiſce conveniamus, & in ceteris convenire annitamur. Id ut fiat, neceſſe eſt a claris Viris, Inoculationis Patronis, argumenta compleri, quæ de inſitarum Variolarum præſtantia, præ Naturalibus, hucusque imperfectius, & ex parte dederint duntaxat.

Facile quid velim capient. Variolæ Naturales indiſcriminatim invadunt Sanos Ægrotosque homines; ægrotos autem cujusvis generis. Hecticos, Phthiſicos, Scorbuticos, Rachiticos., Spina ventoſa laborantes, Scabioſos, Rheumaticos, Arthriticos, Lue Venerea affectos, Gibbos, Diſpnœicos, Orthopnœicos, Aſthma-

ticos,

ticos, Aneurysmaticos, Scirrhosos, Ulcerosos, Scrofulosos, Verminosos, Ophthalmicos, Dentientes, Puellas Chlorosi laborantes, menstruantes Virgines, Gravidas quocunque Graviditatis mense, Puerperas, omnem deinde ætatem, ne decrepito quidem senio excepto, & anni quamcunque tempestatem, ne excepta etiam æstate fervidissima.

Hacusque igitur cum, paucis exceptis, eos modo elegerint inoculandos, quos & illi, & nos, e Naturalibus Variolis facile passim emergere novimus, perspicue vident id defectuosum argumentum esse, quod ex utriusque Variolarum generis fortunis, infortuniisque, in Inoculationis formarunt honorem.

Ut itaque justam utriusque instituant Comparationem, oportet ejusmodi cunctis Variolas inserere, quos

inva-

invadere ſolent Naturales. Omnibus ſcilicet & Sanis, & Morboſis, & Gravidis, & Puerperis; Omnibus, quos ſupra recenſui, Cachecticis, & Cacochymicis; quacumque & Vitæ ætate, & tempeſtate anni. Hoc demum ſi notabiliore ſpatio temporis diligenter fecerint, æquam utriusque comparationem, æquum utriusque formabunt Calculum.

Oggerent a nobis Cauſam informari, quæ dudum perorata, inque Inoculationis terminata laudem ſit: inſtitutam quippe eandem & in Cacochymicis fuiſſe, & in Gravidis, ac ſupra recenſitorum Variis, ſummo cum ſucceſſu.

Condonent mihi, imbecillitatem oſtendenti hujus argumenti. Si quid probaret, æque Naturalium Variolarum tueretur, quam Artificialium, honorem. Quis enim Medicus non-

nihil Veteranus est, qui non aut Cacochymicos viderit, aut Cachecticos, aut Gravidas, aut Senes, ex Naturalium Variolarum emergentes discrimine?

Sed Argumentum nihil probat. Scrupulositas Inoculistarum in sanis seligendis corporibus manifestior est, quam ut male sanos aliter quam aut vi, aut ignorantia, a se ad inoculationem admotos fuisse, persuadeant nobis. Quid quod ipsos dicentes audiverimus, ideo se Valetudinarios arcere, *ne male audiat Inoculatio*?

Porro si id in comperto est, ut Valetudinariorum insitio suam ipsius ruinam minaretur, haud ultra, quod proposueram, urgebo. Ruitura hæc non esset, Ipsa Inoculistarum sententia, nisi cede multorum. Ad hanc vero patrandam ut adhorter absit! Sufficiat ex illis percepisse, quod ex non-

nonnullis infortunatis didicerint Inoculationem male audituram, si ipsi passim subjicerentur Valetudinarii.

§. III. Dum itaque per experimenta & Mortes, & Mutilationes, si non numerosiores sub inoculatione, saltem utrinque pares invenirentur, quo demum animo natum ab inoculatione contuebimur Contagium? Contagium, inquam, quod pridem *Gallia* luxit; quod ipsi *Angli*, quanticumque hujus Artis Patroni, palam exclamant!

Novem anni effluxere, ex quo in *Refutatione Inoculationis* pag. 137. ex Necrologiis Londinensibus calculum confecerim, quo constitit, spatio 22. annorum plurimæ inoculationis, a Variolis naturalibus longe plus, quam sextam hominum partem obiisse, quam eodem 22. annorum tempore ante inductam Insitionem.

Publica *Anglorum* testimonia hoc confirmant. Egregius aliquis Patronus hujus Artis, postquam omnes Inoculationis perorasset prærogativas, fortunasque, ingenue fassus est neque unquam Bella extitisse, neque Contagia, neque perennes Populi Emigrationes, quæ plus Insitione Civium nocuissent incremento. Hoc ut probaret, Anglicana Necrologia in medium profert, ex iisque calculo subducto concludere cogitur, spatio 38. annorum, ab inchoata ibidem inoculatione elapsorum, quartam Mortalium partem a Variolis naturalibus plus interiisse, quam in elapsis totidem, ante inductam hanc Praxin, annis. Culpam in id refundit, quod neque satis a Contagione caveatur, neque a solis ad illam aptis exerceatur operatio: unde demum colligit Autor inoculationem huic

huic, illique privato homini, ſalutarem quidem eſſe, at vero Bono publico ita infeſtam, ut videatur in humani generis deſtructionem tendere: atque hæc ille.

Alius hujus Praxeos in Anglia Promotor, Calculi præcedentis Autoris æquitatem admittens, eandem ſub Arte inoculatoria emendata negat: dum vero argumenta negandi ex poſteriorum 7. annorum Necrologiis petere ſe poſſe arbitraretur, ſui obſtupuit, plusquam præcedentis, Calculi differentiam. Nec miremur; nunquam enim frequentius inſitum fuit.

Hæc ſi ita ſe habeant, arbitramur Inoculationem, quæ provida Vitæ humanæ Conſervatrix eſſe jactabatur, formidandam ejusdem eſſe Populatricem.

§. IV. Atque hæc de inoculatione dicta sunto. De Variolis autem Naturalibus id interim ingenue fatemur, multos admodum ab illis sterni, idque potissimum debitæ defectu Curæ. Quid ad hoc consilii? Quid remedii?

Duplex id fore censeo: & quidem primum, ut Viri in Clinicis exercitatissimi, patrio cujusque gentis Sermone, Directuram adornarent; quæ haud minus brevi, quam dilucide, Variolarum singulo in stadio & Semeioticen traderet, & Medendi methodum. Obtineremus sic, ut inveterata Anicularum præcepta, pessimaque Vulgi præjudicia, salutaribus Monitis cederent; & Methodus cum multo facilior, tum longe amœnior inducta, millenos Europæ cives quotannis servaret: præsertim si Suprema Potestas ejusmodi Directuram autoritate fulciret sua; ne cui, sive Medico, si-

ve

ve Chirurgo, five Plebejo, fub pœnis ab Ipfa moderandis, vel latum ab illa difcedere unguem liceret.

Alterum confilium effet ut Leges tales conderentur, quæ Variolarum & prævertere Contagium, & avertere poffent; fpemque haud exiguam facerent fore, ut demum hic morbus inter rariores haberetur. Arduum erit quid hic dare confilii. Rude aliquod Confilium, a peritioribus emendandum, anno 1757. in *Difficultatibus fuper Inoculatione* propofui. Celeberrimus *Roft*, Lugdunenfis apud Gallos Profeffor, quid & perfectius, & efficacius excogitavit, in edito anno 1763. Opufculo. Recens Scriptor, Clariff. *Paulet*, hifce diebus Regi Chriftianiffimo ipfas in manus tradidit fuam *Variolarum Hiftoriam*, gallice 2. Tomis in 8. confcriptam, in qua omnem Variolarum populationem averruncari

poffe

poſſe cenſet, ſi & omnis Inoculatio ſevere interdicatur, & Commercium cum iis, quos Variolæ naturales affecerint, arctioribus, quos proponit, limitibus circumſcribatur.

Arduum, ut dixi, erit ejusmodi ſancire leges, quæ ſingulis ejuſdem Provinciæ Civibus, quæ cunctis Europæ regionibus, ex æquo conveniant. Attamen ſi vario modo, ſi variis in mundi plagis, varii tententur agendi modi, tunc & quid deſideretur, & quid abundet, quidque proſit, & obſit, conſtabit facile, aptasque agendi regulas dabit.

Quem fata cogunt, ille cum venia eſt miſer:
At ſi quis ultro ſe malis offert volens,
Seque ipſe torquet, perdere eſt dignus bona,
Queis neſcit uti.

Seneca in Hippolyto.

ERRATA

Pag. 21.	*Lin.* 19.	fic	*lege*	ſic
52.	12.	remiſiſſe		remiſiſſet
53.	8.		*deleatur*	nemo
64.	9.	lange	*lege*	longe
64.	ult.	ait, Saxonia	*deleatur*	comma
73.	3.	abſuiſſe	*lege*	abſuiſſe:
88.	11.	pag.		pag. 51.
107.	19.	iique		iisque
150.	7.	iritationes		irritationes
163.	3.	aufer ultimum comma, & appone ad finem Lin. 7.		
194.	6.	Peplicu		Peplion
227.	penult.	Medicina		Medicina
229.	5.		*dele*	&
264.	6.	deſidioſiorem		deſidioſiorem
281.	18.	de		de-